

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae

Vedecký časopis Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae
I/2013

Obsah/Contents

Vedecké štúdie/ Primary researches

- **Labyrint sveta (evropského práva) a ráj srdce (ústavní identity České republiky) 4**
Labyrinth of the (EU Law) World and Paradise of the (Constitutional) Heart
JUDr. Onrej Hamulák, PhD.

Odborné články / Papers

- **Koncepcia a typy medzinárodných štandardov zaobchádzanie s väzňami 23**
Concept and types of international standards of treatment of prisoners
JUDr. Viktoriya Domnistka
- **Vybrané otázky právnej úpravy spolumajiteľstva obchodného podielu 36**
Selected issues of legislation on the business share co-ownership
JUDr. David Soukeník, JUDr. Miroslav Hlivák
- **Podmienené zastavenie trestného stihania – úspešný odklon od klasického trestného konania 52**
Conditional suspension of criminal prosecution in the pre-trial stage-successful diversion to criminal proceedings
JUDr. Zuzana Kapraľová
- **Čiastkové výsledky snáh o modernizáciu a unifikáciu československého trestného práva dvadsiatych rokov minulého storočia 61**
Partial results of the effort to modernize and unify Czechoslovak criminal law of 1920's
JUDr. Jaromír Šmátrala
- **Zodpovednosť za škodu členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností 77**
Liability for any loss directors of companies
JUDr. Martina Tekeliová
- **Využitie kriminalistickej biológie v procese dokazovania v trestnom konaní 85**
The use of forensic biology in the process of the criminal investigation
Mgr. Karin Göghová

-
Problematika trestu smrti s dôrazom na jeho uplatňovanie v Československu po roku 1948..... 96
The issue of the death penalty, with emphasis on its application in Czechoslovakia after 1948
 Mgr. Peter Marejka

Recenzie / Review

-
Recenzia na publikáciu Valeriána Bystrického, Dušana Kováča, Jana Peška a kol.: Kľúčové problémy moderných slovenských dejín 1848 – 1992 106
Review of the book written by Valerián Bystrický, Dušan Kováč, Jan Pešek a kol.: Key issues of modern Slovak history 1848 – 1992
 Prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc.

Informácie/ Information

-
Správa z obhajoby dizertačnej práce JUDr. Bystríka Šramela 109
Report on PhD Dissertation Defense of JUDr. Bystrík Šramel
 JUDr. Libor Klimek, PhD.

Labyrint světa (evropského práva) a ráj srdce (ústavní identity České republiky)¹⁾

Labyrinth of the (EU Law) World and Paradise of the (Constitutional) Heart

▼ Ondrej Hamulák

Klíčová slova:

Právo Evropské unie, samostatnost, vnitřní účinnost, přednost, ústavní právo, ústavní konflikt, ústavní soud České republiky.

Key words:

EU Law, Autonomy, Internal Applicability, Primacy, Constitutional Law, Constitutional Conflict, Czech Constitutional Court.

1. Úvod

Právo Evropské unie je samostatným právním řádem, který výrazně ovlivňuje chápání a kontury právní regulace ve všech členských zemích. Na právní řád členského státu může působit dvojím způsobem, a to buď přímo (v podobě normativního ovlivňování vnitrostátního právního systému, t. j. jeho obohacování o nové „evropské“ normy), nebo nepřímo (prostřednictvím hodnotového ovlivňování, když cíle evropské integrace, ideová základna Unie a jejího práva, záměry či účely unijního normotvůrce apod. musí být vnitrostátními orgány aplikace práva zohledňovány při výkladu vnitrostátního práva, tj. dochází k jeho obohacování o nové „evropské“ významy). První kategorie působení je spojena s přímou aplikací norem práva Evropské unie vykazujících vlastnost bezprostředního účinku v řízeních před vnitrostátními orgány nebo s aplikací unijních norem obsažených ve vnitrostátní právní úpravě, která v rámci povinné implementace navazuje na evropské právo.

U tohoto typu účinků evropského práva je vytvářen prostor pro vznik reálného střetu mezi evropským a vnitrostátním právem. Hrozí tu „ryzí konflikt“ mezi národní úpravou a normami práva Evropské unie. Na jeden a tentýž skutkový stav tady mohou potencionálně dopadat dvě normy pocházející ze samostatných právních systémů, u kterých se vzhledem k jejich oddělenosti neuplatňují klasické vztahové imperativy nadřazenosti (lex superior derogat legi inferiori), temporality (lex posterior derogat legi priori) ani speciality (lex specialis derogat legi generali). Řešení vztahů těchto norem za takové situace je založeno na Soudním dvorem prosazovaném aplikačním upřednostnění práva Evropské unie před právem národním na jedné straně a míře akceptace principu přednosti ze strany vnitrostátních orgánů aplikace práva na straně druhé.

Tento článek má za cíl provést čtenáře labyrintem vztahů mezi supranacionálním právem a ústavním právem České republiky a poukázat na to, jak nastavil jejich modus vivendi Ústavní soud České republiky. Normativní působení práva Evropské unie je

1) Tento text vznikl díky podpoře grantu GAČR č. P408/12/1003 „Právo Evropské unie před českými soudy: teorie a praxe.“

v podmínkách České republiky omezováno hodnotovým, materiálním jádrem ústavnosti. V anglickém překladu známého článku Pavla Holländera²⁾ je materiální ohnisko označováno jako „The Substantive Heart of the Constitution“. Proto ona variace na Komenského opus.

2. Uznání samostatnosti a vnitřní účinnosti práva Evropské unie

Klíčovým prvkem samostatnosti práva Evropské unie je jeho schopnost normativně působit na vnitrostátní subjekty. Nejsou to už jenom státy, ale především jednotlivci, komu je evropské právo určeno. Mezi největší úspěchy Soudního dvora pak patří prosazení principu přímého účinku norem evropského práva.³⁾ V něm se toto působení evropského práva na jednotlivce v členských zemích projevuje nejvýrazněji. Přímý účinek patří mezi základní, strukturální vlastnosti supranacionálního právního systému. Je nutným předpokladem aplikace unijního práva a jednou z podmínek efektivního fungování evropské integrace. Přímý účinek znamená, že na základě ustanovení práva Evropské unie mohou vznikat práva a povinnosti subjektům vnitrostátního práva bez toho, aby bylo nutné přijetí vnitrostátní transpoziční úpravy. Subjektivní práva a povinnosti obsažené v přímo účinných normách pak mohou být předmětem rozhodování vnitrostátních orgánů aplikace práva (tj. soudů i orgánů veřejné správy). Přímý účinek má tedy subjektivní rovinu (řadí mezi své subjekty i vnitrostátní jednotlivce) jakož i rovinu objektivní (klade nové úkoly na vnitrostátní orgány aplikace práva).

Ústavní soud České republiky v nálezu ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III výslovně uznal autonomii evropských supranacionálních entit i samostatnosti jejich práva. Základem tohoto postoje je obousměrné chápání článku 10a Ústavy. Ústavní soud vychází ze skutečnosti přenosu originálních pravomocí České republiky na Evropskou unii, která se stává autonomním realizátorem těchto oprávnění. Článkem 10a Ústavy se český právní řád zároveň otevírá aplikačním principům, jež jsou supranacionálnímu právu vlastní. Díky přímému účinku se evropské právo v aplikační praxi staví vedle vnitrostátního práva.

Účinky práva Evropské unie jsou tedy v rámci českého právního prostředí uznány jako důsledek přesunu části pravomocí na nadstátní subjekt. Evropské právo chápe Ústavní soud jako právní systém produkovaný „mezinárodní organizací, na kterou Česká republika svým vstupem přenesla podle čl. 10a Ústavy některé části státní suverenity.

- 2) Takto je článek HOLLÄNDER, Pavel. Materiální ohnisko ústavy a diskrece ústavodárce. *Právník*, 2005, roč. 144, č. 4, s. 313 – 336, překládán například v anglickém znění nálezu Ústavního soudu ze dne 3. května 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04 Evropský zatýkací rozkaz.
- 3) Mezi klíčová rozhodnutí formující doktrínu přímého účinku práva Evropské unie patří rozsudek Soudního dvora ze dne 5. února 1963, 26/62 NV *Algemene Transporten Expeditie Orderneming van Gend en Loos vs. Nederlandse Administratie der Belastingen*. [1963] ECR 1; rozsudek Soudního dvora ze dne 4. prosince 1974, 41/74 *Van Duyn vs. Home Office* [1974] ECR 1337; rozsudek Soudního dvora ze dne 8. dubna 1976, 43/75 *Defrenne vs. Société Anonyme Belge de navigation Aérienne (SABENA)* [1976] ECR 455; rozsudek Soudního dvora ze dne 5. dubna 1979, 148/78 *Ratti* [1979] ECR p. 1629; rozsudek Soudního dvora ze dne 26. února 1986, 152/84 *Marshall vs. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* [1986] ECR 723, rozsudek Soudního dvora ze dne 14. července 1994, C-91/92 *Faccini Dori / Recreb* [1994] ECR p. I-3325; rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 2004, C-397/01 až C-403/01 *Pfeiffer and others*, [2004] ECR p. I-8835.

V dôsledku toho se tento systém stal v týchto častiach pro Českou republiku bezprostředně závazným i uvnitř právního řádu České republiky [...]“⁴⁾

Uznání autonomie evropského práva vychází též z rezignace na rozhodování otázek ústavnosti a platnosti tohoto práva. Ústavní soud výslovně uvádí, že: „není kompetentní k tomu, aby posuzoval otázky platnosti norem komunitárního práva. Takové otázky spadají do výlučné pravomoci Evropského soudního dvora [...]“⁵⁾ Právo, které vzešlo z realizace pravomocí přenesených na Evropskou unii, tak v obecném smyslu stojí mimo rámec kontrolní pravomoci Ústavního soudu.⁶⁾

3. Riziko konfliktu

Zpřístupněním českého právního řádu účinkům práva Evropské unie se otevřel také prostor pro potencionální střety práva Evropské unie a vnitrostátního práva České republiky. Poté co Ústavní soud upřednostnil jako ustanovení formující základ pro působení evropského práva uvnitř českého právního řádu zmiňovaný čl. 10a Ústavy České republiky,⁷⁾ bylo zřejmé, že bude muset zaujmout postoj také k otázce řešení případných konfliktů mezi evropským právem a právem vnitrostátním a určit tak kontury vztahu mezi těmito dvěma právními systémy. Jak známo, v českém ústavním systému absentuje přímý determinant vztahu evropského a vnitrostátního práva tak, jak jej z nových členských zemí obsahují například Ústavy Polska (čl. 91 odst. 3) nebo Slovenské republiky (čl. 7 odst. 2). Toto ústavní vakuum muselo být nutně řešeno výkladovou aktivitou Ústavního soudu.

Rozhodování kauzy sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III využil Ústavní soud (i podle vlastních slov) jako historickou příležitost k tomu, aby se zapojil do dialogu formujícího účinky práva supranacionálních entit uvnitř členských států.⁸⁾ Vysoké soudní autority většiny členských států (především ústavní soudy) v rámci tohoto dialogu deklarovaly svůj vlastní postoj k povaze a účinkům evropského práva. Vymezení se k otázkám přednostní aplikace evropského práva nebo k expanzi pravomocí Evropské unie může být chápáno jako projev ústavního patriotismu.⁹⁾ Vnitrostátní soudy se v rámci tohoto vymezování věnují především doktríně Soudního dvora o absolutní přednosti.¹⁰⁾

4) Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III.

5) Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III.

6) Obdobně viz ZEMÁNEK, Jiří. Přezkum ústavnosti Lisabonské smlouvy: obsahové otázky. *Jurisprudence*, 2009, roč. 18, č. 1, s. 32.

7) Viz výše rozbor nálezu Ústavního soudu ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III.

8) Ústavní soud tak dal do jisté míry za pravdu prognózám o aktivním přístupu ústavních soudů k otázkám vymezení vztahu národního a evropského práva hned v recentním období po přistoupení. K těmto prognózám viz SADURSKI, Wojciech. Accession's Democracy Dividend: The Impact of the EU Enlargement upon Democracy in the New Member States of Central and Eastern Europe. *European Law Journal*, 2004, roč. 10, č. 4, s. 393 – 394.

9) Takovým způsobem nahlížel na německý přístup Zdeněk Kühn. Blíže viz KÜHN, Zdeněk. Rozšíření Evropské unie a vztahy šestadvaceti ústavních systémů. *Právník*, 2004, roč. 143, č. 8, s. 776.

10) Snad nejznámější „boj“ o přednost práva svedl Soudní dvůr s německým Spolkovým ústavním soudem. Ten ve své judikatuře (rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 29. května 1974, BVerfGE 37, 271 „Solange I“; rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 22. října 1986, BVerfGE 73, 339 „Solange II“; rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 12. října 1993, BVerfGE 89, 155 „Maastricht-Urteil“; rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 30. června 2009, 2 BvE 2/08 „Lissabon-Urteil“) vymezil množinu limitů přednostní aplikace evropského práva

Ani český Ústavní soud nechtěl zůstat stranou a výslovně uvedl, že „[...] by mělo být i povinností Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti jednoho z nově přistoupičských členů pokusit se k těmto otázkám ve své judikatuře relevantně vyjádřit [...]“¹¹⁾

Již výše jsem mluvil o tom, že Ústavní soud uznal samostatnost supranacionálního právního systému a odmítl možnost posuzovat platnost jeho norem. Ústavní soud si je též vědom nutnosti omezení národního práva ve prospěch efektivního fungování systému evropského práva a aprobejuje zásadu přednosti jako jednu z jeho klíčových vlastností. I tady platí, že tato strukturální vlastnost unijního práva nachází své uplatnění v českém právním řádu prostřednictvím „otevírací“ normy obsažené v čl. 10a Ústavy.

4. *Limity působení evropského práva in abstracto*

Ústavní soud nezůstává při pouhém konstatování toho, že nechce klást překážky samoprosaditelnosti evropského práva. Jeho postoj k této otázce není bezvýjimečný. Výslovně poukazuje na skutečnost, že doktrína přednosti evropského práva nebyla a není bezproblémovým konceptem: „Aniž by byl Ústavní soud nucen vymezovat se k této doktríně ESD, nemůže odhlížet od následujících okolností. Existují totiž i další okolnosti a důvody, které je třeba při zvažování této otázky posuzovat. Především nelze přehlédnout, že řada nejvyšších soudních instancí původních členských států ES, [...] se nikdy zcela nepodřídila doktríně absolutní přednosti komunitárního práva nad veškerým ústavním právem, především pak ponechala jistou rezervu při interpretaci principů, jako jsou princip demokratického právního státu a oblast ochrany základních práv a svobod.“¹²⁾ Zásada přednosti je tudíž na národní úrovni pojmována pouze jako relativní koncept.¹³⁾

V návaznosti na uvedené stanovisko pak dodává, že rovněž v podmínkách České republiky se nehodlá smířit s doktrínou absolutní přednosti, jež supranacionálnímu právu podřizuje i vnitrostátní právo ústavní úrovně.¹⁴⁾ Ústavní soud nepovažuje delegaci

... na německém území, vyslovil se k otázce právního uchopení výsledků evropské integrace, jakož i k otázce ochrany suverénní povahy německého státu na pozadí účasti na tomto integračním projektu. Spolkový ústavní soud samozřejmě není jedinou autoritou polemizující se Soudním dvorem nad otázkami přednosti evropského práva. Obdobné limity přinesla i rozhodovací činnost francouzské Ústavní rady (rozhodnutí ze dne 9. dubna 1992, n° 92–308 DC o slučitelnosti Maastrichtské smlouvy s Ústavou V. francouzské republiky, rozhodnutí ze dne 31. prosince 1997, n° 97–394 DC o slučitelnosti Amsterdamské smlouvy s Ústavou V. francouzské republiky) nebo italského Ústavního soudu (rozhodnutí ze dne 18. prosince 1973, 183/73 Frontini v. Ministero delle Finanze). K podrobnému rozboru situace ve vztahu k jednotlivým členským státům viz SLAUGHTER, Anne-Marie, STONE SWEET, Alec, WEILER, Joseph Halevi Horowitz (eds). *The European Courts and National Courts: Doctrine and Jurisprudence*. Oxford: Hart Publishing, 1998. 400 s. K jednotlivým rozhodnutím vnitrostátních soudních autorit viz OPPENHEIMER, Andrew. *The Relationship Between European Community Law and National Law: the Cases*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994, 973 s.; a OPPENHEIMER, Andrew. *The Relationship Between European Community Law and National Law: the Cases, Volume 2*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, 685 s.

11) Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III.

12) Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III.

13) Viz SCHÜTZE, Robert. *European Constitutional Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 358 – 363.

14) Jak to požaduje Soudní dvůr. Viz rozsudek Soudního dvora ze dne 17. prosince 1970, 11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH vs. Einfuhr und Vorratstelle für Getreide und Futtermittel [1970] ECR 1125.

pravomocí z České republiky na Evropskou unii za trvalou a neomezenou. Naopak uvádí, že: “[...] delegace části pravomoci vnitrostátních orgánů může trvat potud, pokud tyto pravomoci jsou orgány ES vykonávány způsobem slučitelným s uchováním základů státní suverenity České republiky a způsobem, jenž neohrožuje samotnou podstatu materiálního právního státu. [...]”¹⁵⁾

Ústavní soud vychází z předpokladu podmíněného přenosu pravomocí na Evropskou unii.¹⁶⁾ V tomto případě má jeho přístup nejbližší k postoji německého Spolkového ústavního soudu. Český Ústavní soud totiž, přeneseně řečeno, určuje sebe sama za posledního arbitra a hlídače výkonu pravomocí přenesených na Unii a její instituce.¹⁷⁾ Obdobně jako německý ústavní soud, i náš Ústavní soud zvedá varovný prst a připomíná, že přenos pravomocí není definitivní a že ho hodlá respektovat, a tím akceptovat i přednost práva Evropské unie (které je výsledkem realizace svěřených pravomocí), jenom dokud je tento výkon slučitelný s elementárními hodnotami českého ústavního systému.

Do budoucna si tak Ústavní soud ponechává volnou cestu pro znemožnění prosazení účinků toho evropského práva, které by bylo v rozporu s nedotknutelnými základy české ústavnosti.¹⁸⁾ Uvedené omezení účinků evropského práva pak platí jak pro jeho přímo účinné normy, tak pro normy obsažené ve vnitrostátní implementační úpravě.¹⁹⁾

I když Ústavní soud respektuje právo Evropské unie jako autonomní právní systém, který prostřednictvím čl. 10a Ústavy vyvolává své účinky také uvnitř českého právního řádu, podotýká, že tyto účinky nepovažuje za neomezené. Připomíná, že hodlá působit jako konečný strážce nedotknutelných hodnot české ústavnosti, které nemohou být dotčeny ani působením onoho autonomního supranacionálního právního řádu. Materiální jádro Ústavy chráněné klauzulí věčnosti působí jako obecné korigendum excesů veřejné moci, a to jak národní, tak supranacionální. Fakt, že (implicitní) otevřenost k evropské integraci je ústavním principem, nemůže vyloučit nezbytnost trvání na materiálním ohnisku.²⁰⁾

Ústavní soud opětovně akcentoval svůj „Solange“ postoj i v tzv. lisabonských nálezech.²¹⁾ Připomněl, že otevřenost a pozitivní postoj k autonomii evropského práva jej nezabavuje role posledního arbitra a hlídače činnosti unijních institucí.²²⁾ Uvedl, že bude i nadále „[...] působit jako ultima ratio a může zkoumat, zda některý akt orgánů Unie

15) Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III.

16) Obdobně viz KRÁL, Richard. Uznání i rozpaky nad „komunitárním“ nálezem Ústavního soudu ve věci cukerných kvót. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 11, s. 411.

17) Obdobně viz SYLLOVÁ, Jindřiška. Česká republika a Evropská unie. In SUCHÁNEK, Radovan, JIRÁSKOVÁ, Věra et al. *Ústava České republiky v praxi*. Praha: Leges, 2009, s. 41.

18) Obdobně viz MARŠÁLKOVÁ, Zuzana. Jak daleko sahá omezení pravomocí orgánů ČR po vstupu do EU ve světle nálezu Ústavního soudu ve věci cukerných kvót. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 15, s. 560.

19) Viz k tomu podkapitulu „Co s evropským právem v českých barvách?“

20) Ke konfliktu ústavních hodnot a jeho řešení prostřednictvím ohniskových norem viz TOMOSZEK, Maxim. Nezměnitelnost materiálního jádra ústavy jako řešení konfliktu ústavních hodnot. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, roč. 18, č. 4, s. 325 – 329.

21) Nález Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva I a nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2009, sp. zn. Pl. ÚS 29/09 Lisabonská smlouva II.

22) K tomu viz i ZEMÁNEK, Jiří. A European Mandate of the Czech Constitutional Court. In KOCH, Henning a kol. (eds). *Europe. The New Legal Realism. Essays in Honour of Hjalte Rasmussen*. Kodaň: DJØF Publishing, 2010, s. 840.

nevybočil z pravomocí, které Česká republika podle čl. 10a Ústavy na Evropskou unii přenesla. Ústavní soud však předpokládá, že taková situace může nastat jen v případech zcela výjimečných; za ty by bylo možné považovat zejména opuštění hodnotové identity a již uvedené překročení rozsahu svěřených kompetencí.²³⁾

Vztah práva Evropské unie a českého (ústavního) práva Ústavní soud buduje na principu, který Ulrich Hufeld označuje jako výhradu přezkumu, která představuje základ pro přezkum „vybočujících“ aktů Evropské unie.²⁴⁾ Všechny akty Evropské unie tak musí projít dvojím testem konformity s ohniskovými požadavky českého ústavního práva obsaženými jak v čl. 1 odst. 1 Ústavy (ochrana suverenity), tak v čl. 9 odst. 2 Ústavy (materiální jádro české ústavnosti).

V případě, že by si Unie atrahovala pravomoci, které jí nebyly (a ve smyslu čl. 1 odst. 1 a čl. 9 odst. 2 Ústavy ani nemohly být) českým suverénem propůjčeny, nemůže výsledek jejich činnosti (norma obsažená v supranacionální nebo národní implementační úpravě) vykazovat vlastnosti, které Soudní dvůr evropskému právu přiznává. Nejednalo by se totiž o právo přijaté v prostoru přenesených pravomocí (tedy v prostoru omezení států), kterému jedině Soudní dvůr přiznává speciální postavení „nadřazené“ součásti práva aplikovatelného na území členských států.

Prvním lisabonským nálezem tedy bylo potvrzeno, že účinky evropského práva jsou v České republice akceptovány s výhradou. Zároveň byla opět nastolena otázka, jaký je obsah této výhrady. Z předešlých klíčových nálezů Ústavního soudu (sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III, sp. zn. Pl. ÚS 66/04 Evropský zatýkací rozkaz) totiž jasně nevyplývalo, co konkrétně považuje za základní hodnoty české ústavnosti, které hodlá chránit. Ústavní soud v těchto nálezech pouze obecně konstatoval, že za chráněné hodnoty považuje suverenitu České republiky, podstatu materiálního právního státu nebo podstatné náležitosti demokratického právního státu. V tomto ohledu byl lisabonský náález výrazným posunem, když Ústavní soud alespoň demonstrativním výčtem²⁵⁾ naznačil, že za součást materiálního ohniska je potřeba považovat: „[...] zásadu nezadatelných, nezcizitelných, neproměnitelných a nezrušitelných základních práv a svobod jednotlivců, rovných v důstojnosti a právech; k jejichž ochraně je budován systém opírající se o zásady demokracie, svrchovanosti lidu, dělby moci, respektující zejména zmíněné materiální pojetí právního státu“.²⁶⁾

Ústavní soud sám připustil, že konkrétní obsah může být stanoven jinak, přesněji i extenzivněji, avšak sám odmítl možnost podat jeden „akademický“ výčtový náález.²⁷⁾ K tomu

23) Bod 120 nálezu Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva I.

24) Viz HUFELD, Ulrich. Česká ústavní úprava vztahu k Evropské unii. Podklady a náález k evropskému zatýkacímu rozkazu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2008, roč. 16, č. 4, s. 316.

25) Tuto neúplnost kritizuje např. Jiří Zemánek, viz ZEMÁNEK, Jiří. Meze ústavní autonomie EU a členských států. In WITKOWSKI, Zbigniew (eds). *Konstytucjonalizm czeski i polski 15 i 11 lat po uchwaleniu konstytucji obu państw*. Toruń: WN UMK, 2009, s. 139.

26) Viz bod 93 nálezu Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva I.

27) Ústavní soud se k bližšímu vymezení materiálního jádra české ústavnosti vrátil i ve známé kauze poslance M. Melčáka a zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny zvolené v roce 2006. Ústavní soud v nálezu ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09 „Kauza Melčák – zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny jednorázovým ústavním zákonem“ rozhodl o zrušení ústavního zákona č. 195/2009 Sb. pro rozpor s podstatnými náležitostmi demokratického právního státu podle čl.

Ústavní soud uvádí, že sám: „[...] již mnohokrát [...] konstatoval nezbytnost zvýšenou mírou ochraňovat principy tvořící tzv. materiální ohnisko Ústavy, jejich konkrétní výčet není v žádném ústavním ustanovení ani v nálezech Ústavního soudu uveden. Ani v tomto řízení však nemá Ústavní soud ambici podobný výčtový judikát nebo katalog vytvářet; takový pokus by však zřejmě byl namístě v případě, že by Ústavní soud zvolil jako měřítko svého přezkumu pouze toto materiální ohnisko, protože poměřován není určitý omezený problém, ale obsáhlý soubor novelizovaného primárního práva EU, a bylo by nutno tedy přesněji identifikovat, s čím konkrétně je tento soubor poměřován a s čím (tedy se kterými zbývajících součástmi ústavního pořádku) již nikoliv. [...]“²⁸⁾

Předešlá citace z nálezu Ústavního soudu obsahuje zmínku o tom, že materiální ohnisko nakonec ani nebylo jediným kritériem přezkumu Lisabonské smlouvy. V řízení o předběžné kontrole ústavnosti nemusel Ústavní soud řešit žádný skutečný konflikt dvou právních systémů. Aplikační vlastnosti evropského práva, jež jsou základem jeho samoprosaditelnosti a zároveň předpokladem možných konfliktů s vnitrostátním právem, se logicky týkají pouze platných a účinných ustanovení práva, což normy obsažené v Lisabonské smlouvě v té době nebyly. Vzhledem k tomu měl Ústavní soud jistou volnost a větší manévrovací prostor.

Popsané výhody využil k tomu, aby jako referenční hledisko předběžného přezkumu ústavnosti Lisabonské smlouvy zvolil celý ústavní pořádek.²⁹⁾ Následně se pak musel vypořádat s tím, proč ve své předešlé judikatuře (zejména nálezy sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III) nepostupoval stejně a evropské právo tehdy nepoměřoval celým ústavním pořádkem, ale pouze ohniskovými normami české Ústavy. Na obhajobu svého stanoviska uvedl, že „[...] u tzv. cukerných kvót byla Ústavním soudem posuzována problematika spadající do tzv. sekundárního práva EU. Pokud šlo o sekundární komunitární právo, vycházel daný nálezy z presumpce slučitelnosti tohoto komunitárního práva a především judikatury Evropského soudního dvora s relevantními ustanoveními českého ústavního pořádku, zejména pak s garantovanými základními právy a svobodami. Proto se případná kontrola měla omezovat jen na soulad s čl. 1 odst. 1 a čl. 9 odst. 2 Ústavy. V nyní posuzované věci – odhlédnuto i od jiného typu řízení – je však, jak je již výše zdůrazněno,

... 9 odst. 2 Ústavy. Nebudu na tomto místě rozebírat onu problematiku kompetence Ústavního soudu k rušení ústavních zákonů (blíže k této otázce viz např. TOMOSZEK, Maxim. Může Ústavní soud rozhodovat o „ústavnosti“ ústavního zákona? In HAMULÁK, Ondrej (ed). Fenomén judikatury v právu. Praha: Leges, 2010, s. 120 – 126; KÜHN, Zdeněk. Nad nálezem Ústavního soudu ve věci protiústavního „ústavního“ zákona č. 195/2009 Sb. *Právní rozhledy*, roč. 18, č. 1, s. 20 – 29; nebo fejetonisticky ČERMÁK, Karel. Jhering, Shakespeare, Shylock, Melčák. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 100) a dotknou se pouze otázky obsahu materiálního jádra Ústavy. I když se nejednalo o evropsky konotovanou situaci, je pro naše účely důležité jednak obecné vyjádření se Ústavního soudu k problematice materiálního jádra Ústavy, kde Ústavní soud, zdá se, preferuje kasuistickou metodu obsahového naplňování tohoto pojmu („[...] Ústavní soud ve své dosavadní judikatuře důrazně dal najevo nezbytnost ochrany materiálního ohniska ústavního pořádku, naznačil částečně abstraktní a částečně kasuistickou metodou jeho strukturu [...]“) a jednak „objevení“ dalších konkrétních obsahových náležitostí tohoto pojmu, a to obecnost ústavního zákona a zákaz retroaktivity ústavního zákona.

28) Bod 93 nálezu Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva I.

29) I když s mnohokrát přizvukovaným důrazem na materiální ohnisko Ústavy (viz zejména body 85, 93, 120 a 215 nálezu Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva I.

posuzován obsáhlý soubor novelizovaného primárního práva EU. I to je dalším argumentem, proč je namísto použít jako referenční kritérium ústavní pořádek celý.³⁰⁾

V „evropské doktríně“ Ústavního soudu se tak objevuje otázka, jaký je vlastně obsah a režim výhrady přezkumu. Má být evropské právo poměřováno pouze materiálním ohniskem, nebo celým ústavním pořádkem? Problematičnost volby celého ústavního pořádku jako referenčního kritéria pro kontrolu ústavnosti Lisabonské smlouvy se naplno odkrývá zvláště ve spojení s faktem, že Ústavní soud nevyloučil ex post kontrolu ústavnosti mezinárodní smlouvy, tedy opětovnou kontrolu poté, co se tato smlouva stane závaznou součástí právního řádu České republiky.³¹⁾ „Podle mínění Ústavního soudu ani ratifikační přístupové smlouvy se normativně vrcholné postavení ústavního pořádku v systému práva působícího na českém území zcela nevyprazdňuje. Ústavní soud již dříve vyslovil, že výjimečně lze dovodit nesoulad mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem nebo lidskoprávními smlouvami cestou rozhodnutí o ústavní stížnosti i ex post. [...] výše uvedený závěr je použitelný v oblasti mezinárodních smluv vůbec. [...]“³²⁾

Z uvedeného plyne, že Ústavní soud (patrně nechtěně) připustil možnost rozdílné limitace účinků primárního a sekundárního práva Evropské unie.³³⁾ Sekundární právo tvoří tu část pramenů evropského práva, která je „průchodnější“ již proto, že množina ústavních požadavků, na které může „narazit“, je zúžena jenom na tvrdé jádro Ústavy. U primárního práva se naproti tomu očekává (poněkud přísně)³⁴⁾ jeho konformita s celým ústavním pořádkem České republiky. Problematický charakter tohoto posunu v přístupu Ústavního soudu k otázkám aplikace evropského práva v českém právním řádu je patrný zvláště tehdy, když si uvědomíme možnost interpretovat jeho postoj tak, jak na to upozorňuje Petr Bříza. Podle jeho slov „ustanovení komunitárního nařízení odsouhlaseného (pouhým) resortním ministrem může vesele porušovat kdekeré ustanovení Ústavy [...], nebude-li tím porušen čl. 1/1 a 9/2, zatímco normy primárního práva odsouhlasené ústavní většinou či dokonce v referendu musí ladit s každou jednou normou ústavního pořádku [...]“³⁵⁾

30) Bod 94 nálezu Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. ÚS Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva I.

31) K možnosti aposteriorního přezkumu ústavní konformity smluv podle čl. 10a viz již jeden z prvních komentářů euronovely, konkrétně KYSELA, Jan, KÜHN, Zdeněk. Aplikace mezinárodního práva po přijetí tzv. euronovely Ústavy ČR. *Právní rozhledy*, 2002, roč. 10, č. 7, s. 307 – 308.

32) Bod 84 nálezu Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva I.

33) Na což poukazovala doktrína hned v prvních reakcích na nálezy „Lisabonská smlouva I“, viz BŘÍZA, Petr. *Nález Ústavního soudu k Lisabonské smlouvě – (opožděné) poznámky kritického čtenáře I: některé otázky obecné a rámec referenční*. Post na blogu Jiné právo ze dne 15. února 2009. [online]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.com>>. Obdobně též BŘÍZA, Petr. Jaké jsou dopady „Lisabonského nálezu“ (nejen) pro ústavní rovinu vztahu českého a unijního práva. *Soudní rozhledy*, 2009, roč. 15, č. 6, s. 207 – 208; nebo KRÁL, Richard. Glosa k referenčnímu hledisku pro přezkum souladu Lisabonské smlouvy s Ústavou ČR. In GERLOCH, Aleš, WINTR, Jan (eds). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 70 – 71.

34) Jak to uvádí i Jan Kysela, viz KYSELA, Jan. Mezinárodní smlouvy podle čl. 10a po „lisabonském nálezu“ Ústavního soudu. In GERLOCH, Aleš, WINTR, Jan (eds). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 59.

35) BŘÍZA, Petr. *Nález Ústavního soudu k Lisabonské smlouvě – (opožděné) poznámky kritického čtenáře I: některé otázky obecné a rámec referenční*. Post na blogu Jiné právo ze dne 15. února 2009. [online]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.com>>.

Dle mého názoru by měl být naznačený výklad lisabonského nálezu chápán spíše jako nešťastná kombinace několika oddělených argumentů Ústavního soudu, než jako doktrinální obrat v jeho přístupu k evropskému právu. Volbu celého ústavního pořádku jako kritéria ústavní kontroly zatím neratifikované smlouvy – budoucího pramene primárního práva Evropské unie, ještě lze akceptovat. Naplno se tu projevuje postavení České republiky jako jednoho z pánů smluv a neuplatní se tu pravidlo dobrovolného sebeomezení přesunem části suverénních práv na Unii. Po ratifikaci se ale evropské právo stává součástí právní reality v České republice. Ziskává tak své autonomní vlastnosti (včetně dominance) a Ústavní soud se musí (s přihlédnutím k obsahu čl. 1 odst. 2 a čl. 10a Ústavy) při kontrole jeho ústavnosti omezit pouze na posuzování jeho souladu se základními hodnotami české ústavnosti.

5. *Limity působení evropského práva in concreto*

Na začátku roku 2012 došlo k vynesení zajímavého rozhodnutí Ústavního soudu v tzv. kauze „Holubec.“³⁶⁾ Toto rozhodnutí, ve kterém se Ústavní soud přímo postavil proti názoru Soudního dvora³⁷⁾ a využil „zdvížený prst“ z Cukerných kvót a lisabonských nálezu, bylo označeno za revoluci v přístupu ústavních soudů k evropskému právu.³⁸⁾

Nebudu dále nabízet podrobný rozbor tohoto nálezu³⁹⁾ a omezím se pouze na podstatu problému. Jádrem konfliktu mezi Ústavním soudem a Soudním dvorem je náhled na problematiku dorovnávání důchodů českým občanům, kteří před zánikem Československa pracovali pro zaměstnavatele se sídlem na území Slovenska a rozpor tohoto pravidla se zákazem diskriminace na základě státní příslušnosti, jak jej stanoví evropské právo.

Ústavní soud ve své bohaté judikatuře týkající se tzv. slovenských důchodů⁴⁰⁾ opakovane prosazuje nárok občanů České republiky, kteří v době do 31. prosince 1992 byli zaměstnáni u zaměstnavatele se sídlem na Slovensku, na vyrovnávací přírůstek do výše teoretického důchodu, který by jim byl přiznán, pokud by všechny doby pojištění z doby společného státu byly počítány jako doby české. Hlavním argumentem je potřeba zachování stejného zacházení mezi českými občany, kteří pracovali v české části federace, a českými občany, kteří pracovali na Slovensku, a to bez ohledu na historickou událost v podobě zániku federace (v době do 31. prosince 1992 totiž v bývalém Československu platil jeden systém sociálního zabezpečení).

36) Nález Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2012, sp. zn. PL. ÚS 5/12 Slovenské důchody XVII – aplikace Smlouvy mezi ČR a SR o sociálním zabezpečení, závazky z mezinárodního a unijního práva.

37) Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. června 2011, C-399/09 Marie Landtová proti Česká správa sociálního zabezpečení, dosud nezveřejněný.

38) Jan Komárek jej ve svém postu na Jiném právu ze dne 15. února 2012 uvedl slovy: „V Joštové vybuchla atomová bomba“. Viz KOMÁREK, Jan. V Joštové vybuchla atomová bomba. Jiné právo, 15. únor 2012. [online]. Dostupné na: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/02/v-jostove-vybuchla-atomova-bomba.html>>.

39) Podrobný rozbor nabízí Robert Zbíral. Viz ZBÍRAL, Robert. Czech Constitutional Court, judgment of 31 January 2012, Pl. ÚS 5/12. A Legal revolution or negligible episode? Court of Justice decision proclaimed ultra vires. *Common Market Law Review*, 2012, roč. 49, č. 4, s. 1475 – 1492.

40) Viz nálezy se spisovými značkami II. ÚS 405/02, III. ÚS 252/04, IV. ÚS 158/04, IV. ÚS 301/05, IV. ÚS 298/06, I. ÚS 365/05, II. ÚS 156/06, IV. ÚS 228/06, I. ÚS 366/05, I. ÚS 257/06, I. ÚS 1375/07, III. ÚS 939/10 i Pl. ÚS 4/06, na které odkazuje i samotný Ústavní soud.

Naproti tomu, podle názoru Soudního dvora Evropské unie vysloveného v rozsudku C-399/09 Landtová⁴¹⁾ (k němuž se dostala problematika dorovnávání slovenských důchodů prostřednictvím předběžné otázky podané Nejvyšším správním soudem⁴²⁾) je pravidlo, jež zavedl Ústavní soud, v rozporu s právem Evropské unie, konkrétně se (v evropském právu klíčovým) zákazem diskriminace na základě státní příslušnosti, protože dorovnání přiznává pouze občanům České republiky s trvalým pobytem v České republice.

Právě názor Soudního dvora se stal středobodem derogačního rozhodnutí Ústavního soudu. Ten (argumentuje svým názorem, že dorovnávání důchodů je nástrojem ochrany rovného zacházení mezi občany České republiky, jež plyne ze specifík československé minulosti) se postavil proti názoru Soudního dvora, výslovně jej obvinil z jednání mimo pravomoci přenesené Českou republikou na Evropskou unii a poprvé v historii využil výhradu formulovanou ve svých předešlých „evropských“ nálezech.

Rozhodnutí Ústavního soudu vyvolalo názory, podle nichž tichý souboj, nebo jak to trefně označili Joseph Weiler a Ulrich Haltern, studená válka,⁴³⁾ kterou do té doby mezi sebou vedly Soudní dvůr (se svou doktrínou samostatnosti a absolutní přednosti unijního práva) a ústavní soudy některých států (lpěním na svém kompetenz-kompetenz oprávnění a výhradě přezkumu vybočujících supranacionálních právních aktů), přerostly ve skutečný konflikt.

Vyslovení takových „katastrofických“ závěrů do jisté míry podnítil sám Ústavní soud poněkud přísnou formulací svých tvrzení, když podle něj rozhodnutím Soudního dvora ve věci C-399/09 Landtová „došlo k excesu unijního orgánu“, nebo že Soudní dvůr v uvedené kauze „nerespektuje evropské dějiny“ a „srovnává nesrovnatelné“. Je neoddiskutovatelné, že Ústavní soud České republiky (na rozdíl od ústavních soudů ostatních zemí) překročil Rubikon pouhého „zastrašování“ a uvedl zdvižený prst své Solange judikatury do života.⁴⁴⁾

Je samozřejmě možné se ptát, nakolik byla kauza dorovnávání slovenských důchodů dostatečným podkladem pro zmíněný zvrat. Na druhou stranu ale platí, že z ryze formálního úhlu pohledu nelze Ústavnímu soudu vyčítat použití jím vytvořeného nástroje. Výhrada přezkumu vybočujících aktů a rozhodnutí orgánů Evropské unie není pouze akademickou predikcí. Desetiletí „studené války“ vypěstovaly mezi odborníky zabývajícími se vztahem supranacionálního a vnitrostátního práva určitý návyk, resp. zvyk, označovat Solange přístup jako v praxi víceméně nepoužitelné pravidlo. Nečekané rozhodnutí ústavního soudu malé (a pořád nové) členské země proto může představovat určité překvapení. Z hlediska abstraktního nastavení modu vivendi mezi supranacionálním a českým právem neznamená žádný obrat, ale pouze praktické využití výhrady přezkumu.

41) Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. června 2011, C-399/09 Landtová, zatím nepublikován ve sbírce rozhodnutí Soudního dvora.

42) Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 23. září 2009, sp. zn. 3 Ads 130/2008 – 107.

43) WEILER, Joseph Halevi Horowitz, HALTERN, Ulrich. The Autonomy of the Community Legal Order –Through the Looking Glass. *The Jean Monnet Working Paper*, 1996, č. 10. [online]. Dostupné na <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archive/papers/96/9610-The-2.html>>.

44) Čímž si podle Jana Komárka vyládl cestu do učebnic evropského práva. Viz KOMÁREK, Jan. V Joštově vybuchla atomová bomba. Jiné právo, 15. únor 2012. [online]. Dostupné na <<http://ji-nepravo.blogspot.cz/2012/02/v-joštově-vybuchla-atomová-bomba.html>>.

6. Co s evropským právem v českých barvách?

Evropské právo nepůsobí na každodenní život vnitrostátních subjektů pouze přímým účinkem svých norem. Velká část představ a cílů evropského unijního normotvůrce je adresátům právní regulace zprostředkována pomocí vnitrostátních předpisů, které navazují (povinně implementují) evropské požadavky do právního řádu členského státu. Po formální stránce jsou práva a povinnosti subjektům stanovovány prostřednictvím vnitrostátních právních předpisů. Materiálně je však toto právo výsledkem činnosti nadstátního normotvůrce.

Naznačené „dvou fázové“ schéma dosahování výsledků předpokládaných evropskou normou vyvolává otázku, do jaké míry je možné posuzovat ústavní konformitu ustanovení vnitrostátního práva implementujících evropské požadavky do právního řádu členského státu. Vzniká tu dilema, zda preferovat formální stránku a považovat vnitrostátní implementující předpis za „běžné“ vnitrostátní právo a podrobit ho plné ústavní kontrole,⁴⁵⁾ nebo zda upřednostnit materiální stránku věci a nazírat na implementující předpis jako na „evropské právo v národních barvách.“ To by pak znamenalo povinnost reflektovat autonomii těchto norem a omezit tak jejich ústavní přezkum.⁴⁶⁾

Problematika materiálního ústavního přezkumu vnitrostátních norem, které navazují na evropské právo, byla předmětem zájmu Ústavního soudu již od počátku vývoje jeho „evropské“ doktríny. V kauze sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III Ústavní soud zatím jenom připomíná, že od okamžiku přistoupení České republiky k Evropské unii je postavení vnitrostátního práva navazujícího na závazky plynoucí z členství republiky v Evropské unii oproti jiným součástem českého právního řádu odlišné. Podle jeho slov: „[...] ačkoliv příslušná právní úprava je úpravou vnitrostátní, na kterou je třeba vztáhnout kritéria vyplývající z ústavního pořádku České republiky, současně však nelze bez dalšího pominout skutečnost, že se jedná o problematiku, jejíž původ pramení z komunitárního práva jako systému produkovaného mezinárodní organizací, na kterou Česká republika svým vstupem přenesla podle čl. 10a Ústavy některé části státní suverenity. V důsledku toho se tento systém stal v těchto částech pro Českou republiku bezprostředně závazným i uvnitř právního řádu České republiky [...] v určitých případech Společenství deleguje pravomoc zpět na členské státy za účelem provedení určitého aktu komunitárního práva nebo ponechává určité otázky neupravené a umožňuje členským státům přijetí specifické úpravy k provedení evropského práva. I v takových případech je ovšem Česká republika vázána principy evropského práva. Současně však, protože jde o vnitrostátní právní úpravu, musí být taková právní úprava konformní i s českým ústavním pořádkem.“⁴⁷⁾

Ústavní soud uznal specifika případů, kdy posuzovaná vnitrostátní úprava navazuje na evropské právo. Poněkud paradoxně však dodal, že tato právní úprava musí být v souladu s českým ústavním pořádkem. Poslední věta z citované pasáže rozhodnutí Ústavního soudu mohla být vyložena tak, že Ústavní soud neuznává samostatnost unijních norem

45) K tomuto názoru (ještě před vynesením stanoviska Ústavního soudu) viz DVOŘÁČEK, Dan. K abstraktní kontrole ústavnosti vnitrostátních právních předpisů implementujících komunitární právo. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 19, s. 723 – 727. Podobně KRÁL, Richard. K přezkumu ústavnosti českých předpisů transponujících popř. implementujících komunitární či unijní akty. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 6, s. 219.

46) Takové nazírání traktuje (také ještě před vynesením stanoviska Ústavního soudu) Zdeněk Kühn. Viz KÜHN, Zdeněk. Jak se změnilo ústavní soudnictví po 1. 5. 2004? *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 13, s. 485 – 492.

47) Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III.

v situacích, kdy jsou obsažené v českých pramenech. V podstatě bychom mohli mluvit o určitém zpětném nabytí plného suverénního postavení České republiky tam, kde unijní právo není s to se samo (přímo) prosadit. Uznání autonomie práva Evropské unie v případě přímo účinných norem (kterou Ústavní soud potvrdil tím, že rezignoval na přezkum platnosti těchto norem) by tak mohlo být kompenzováno širokou možností kontroly ústavnosti „národněného“ evropského práva. Tento výklad by však popíral princip efektivity evropského práva, byl by překážkou plnění povinnosti řádné a včasné implementace a ohrozil by „harmonii“ mezi evropským a národním právním systémem.⁴⁸⁾

Dříve, než se mohlo takové nazírání rozvinout, nabídl Ústavní soud další osvětlení této problematiky. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 66/04 Evropský zatykáci rozkaz totiž pokračoval v řešení otázky kontroly vnitrostátního práva navazujícího na normy práva Evropské unie. Tentokrát již nabídl komplexnější pohled založený na rozlišování mezi národním právem, které je striktní transpozicí evropských norem (přijaté obligatorně), a národním právem přijatým v rámci diskrece českého normotvůrce (dobrovolně).⁴⁹⁾

U skupiny národních předpisů navazujících na evropské právo v rámci „povinné“ implementace Ústavní soud reflektuje autonomní povahu práva Evropské unie a v zásadě vylučuje možnost ústavního přezkumu těchto norem. Jiří Zemánek výstižně popisuje tento stav slovy, podle nichž je národní implementační předpis „imunizován vůči ústavnímu přezkumu“.⁵⁰⁾ Opačný přístup by byl popřením otevřeného přístupu k právu Evropské unie, který Ústavní soud představil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III.⁵¹⁾

48) Viz KÜHN, Zdeněk. K přezkumu ústavnosti českých aktů implementujících evropské právo nejen ve vztahu k tzv. eurozatykáci, *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 59.

49) Richard Král mluví o „vynucených“ a „nevynucených“ předpisech. Bližší viz KRÁL, Richard. K přezkumu ústavnosti českých předpisů transponujících popř. implementujících komunitární či unijní akty. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 6, s. 218 – 220.

50) Viz ZEMÁNEK, Jiří. Přezkum ústavnosti Lisabonské smlouvy: obsahové otázky. *Jurisprudence*, 2009, roč. 18, č. 1, s. 32. Na tomto místě je však nutné připomenout, že se nemůže jednat o absolutní imunitu před ústavním přezkumem. Bez pochybnosti je z ústavní kontroly vyňata národní implementační norma z hlediska jejího obsahu (který je projevem autonomní vůle evropského normotvůrce). Po formální stránce (atributy které nebyly přeneseny na Společenství, resp. Evropskou unii) je však kontrolní pravomoc Ústavního soudu zachována. Lze totiž jenom stěží připustit presumpci ústavní konformity implementačního předpisu, který byl přijat jinak než ústavně předpokládaným postupem (například implementační zákon přijatý bez získání alespoň prosté většiny v některé nebo obou komorách Parlamentu). K této otázce viz obdobně KÜHN, Zdeněk. Rozšíření Evropské unie a vztahy šestadvaceti ústavních systémů. *Právník*, 2004, roč. 143, č. 8, s. 763 – 764.

51) Na tomto místě musím zmínit, že Ústavní soud vyslovil citovaný názor na pozadí kauzy vyvěrající ze třetího (mezivládního) pilíře Evropské unie. Právo třetího pilíře, resp. jeho účinky ve vnitrostátním právu nebyly podpořeny stejnou argumentací Soudního dvora jako prameny bývalého prvního pilíře Evropské unie. Jedinou vlastností přiznanou právu třetího pilíře byla povinnost výkladu národního práva ve světle požadavků rámcových rozhodnutí (rozsudek Soudního dvora ze dne 16. června 2005, C-105/03 Pupino [2005] ECR p. I-5285). Tuto „slabší“ povahu práva třetího pilíře však Ústavní soud v podstatě ignoroval, v návaznosti na klíčový „evropský“ náleze ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Cukerné kvóty III pokračoval v rozvíjení své evropské doktríny a přiznal i právu navazujícímu na akt třetího pilíře určité specifické postavení v českém právním řádu. I když byl za svůj univerzální postoj nerozlišující mezi právem komunitárním a právem třetího pilíře kritizován (viz odlišné stanovisko soudkyně Elišky Wagnerové připojeno k tomuto nálezu, která vytyká soudu nedostatečné reflektování specifik integrace v rámci třetího pilíře Evropské unie), dá se říci, že mu vývoj dal za pravdu. Vzhledem k tomu, že lisabonská novela „depilirizovala“ systém práva Evropské unie, které by mělo vykazovat jednotné znaky bez ohledu na to, zda se bude jednat o oblast ekonomické integrace nebo oblast spolupráce v trestních věcech, je možno tvrdit, že postoj Ústavního soudu se ukázal jako vizionářský.

Ústavní soud k tomu uvádí, že: „[...] Podle ESD v oblastech, které jsou upraveny výlučně komunitárním právem, má toto právo přednost a nemůže být popřeno referenčními kritérii národního práva, a to ani na úrovni ústavní. Podle této doktríny tedy Ústavní soud nemá pravomoc rozhodovat o ústavnosti norem evropského práva, a to ani za situace, pokud jsou obsaženy v právních předpisech České republiky [...] [...] kde delegace pravomoci nedává členskému státu žádný prostor pro uvážení, pokud jde o výběr prostředků, tj. tam, kde česká právní úprava reflektuje závaznou normu evropského práva, doktrína přednosti komunitárního práva zásadně neumožňuje Ústavnímu soudu přezkoumávat takovouto českou normu z hlediska konformity s ústavním pořádkem [...]“⁵²⁾

U „dobrovolně“ přijaté úpravy je však situace odlišná. Ústavní soud uvádí, že tam, kde evropské právo: „ponechává členskému státu prostor pro uvážení, pokud jde o výběr prostředků k uskutečnění cíle stanoveného normou evropského práva, pak členský stát může přezkoumat výsledek z hlediska souladu s vlastní ústavou. Členské státy mají tedy volnost ve výběru prostředků daných komunitárním právem k zajištění uvedených cílů tak, že vyberou ty prostředky, které jsou v souladu s jejich ústavou, a vyloučí ty, které jsou s ústavou v konfliktu. [...]“⁵³⁾ Naznačená imunita „od přezkumu“ se tady neuplatní, protože Ústavní soud nekontroluje evropské normy, ale postupy orgánů České republiky. Tento přezkum je komplexní a referenčním rámcem ústavní konformity takto přijatého opatření navazujícího na evropské právo bude bez dalšího celý ústavní pořádek České republiky.⁵⁴⁾

Ústavní soud potvrdil existenci své přezkumné pravomoci u „dobrovolně“ přijaté vnitrostátní úpravy i v nedávném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 24/10 Shromažďování a využívání provozních a lokalizačních údajů o telekomunikačním provozu. I tady pracuje s tezí, podle které v případech, kdy český normotvůrce sice reaguje na evropské právo, avšak v rámci implementace je mu ponechán široký prostor pro volné uvážení, podléhají právní normy přijaté v rámci této diskrece plně přezkumu jejich slučitelnosti s českými ústavními požadavky: „Obsah samotné Směrnice o data retention však ponechává České republice dostatečný prostor pro její ústavně konformní transpozici do domácího právního řádu, neboť její jednotlivá ustanovení v podstatě pouze vymezují povinnost data uchovávat. Při transpozici je třeba dodržet účel, který Směrnice stanoví, avšak při zákonné a podzákonné konkrétní úpravě ukládání údajů a nakládání s nimi včetně opatření bránících jejich zneužití je třeba dodržet ústavní standard, který vyplývá z českého ústavního pořádku tak, jak je interpretován českým Ústavním soudem. To proto, že konkrétní podoba transpozice – tj. napadená zákonná a podzákonná ustanovení – je projevem vůle českého zákonodávce, jež při dodržení účelu Směrnice mohla co do výběru prostředků variovat, avšak zároveň byl při tomto výběru zákonodávce vázán ústavním pořádkem.“⁵⁵⁾

Na závěr musím připomenout, že rozebraná autonomie implementačních aktů a ani kritérium dobrovolnosti se nijak nedotýkají možnosti posuzování procedurální správnosti legislativních postupů českých orgánů a s ní související ústavní konformity přijímaných

52) Body 52 a 54 nálezu Ústavního soudu ze dne 3. května 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04 Evropský zatýkací rozkaz.

53) Bod 54 nálezu Ústavního soudu ze dne 3. května 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04 Evropský zatýkací rozkaz.

54) Avšak s „výhradou“ proevropského ohýbání za použití principu eurokonformního výkladu národního práva (o čemž budu mluvit v následující kapitole). Viz k tomu též ZEMÁNEK, Jiří. The Emerging Czech Constitutional Doctrine of European Law. *European Constitutional Law Review*, 2007, roč. 3, č. 3, s. 426.

55) Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10 Shromažďování a využívání provozních a lokalizačních údajů o telekomunikačním provozu.

aktů. Tady zůstává pravomoc Ústavního soudu posuzovat ústavnost vnitrostátních postupů nedotčena. Nic na jejím rozsahu nemění ani ta skutečnost, že právo, které vychází z kontrolovaných postupů, je reakcí vnitrostátního normotvůrce na impulsy evropského práva. Kontrola dodržení ústavně předvídaných legislativních postupů (byť by mohla vést k „evropsky nežádoucímu“ zdržení dosahování cílů normy práva Evropské unie) nevyvolává a ani není důsledkem konfliktu mezi právem supranacionálním a právem členského státu. Ústavní soud se tady pohybuje výlučně ve vodách českého ústavního práva a jeho přezkumná pravomoc nemůže být prolomena.⁵⁶⁾

7. Závěr

Paradoxem evropské integrace je skutečnost, že konsenzus politické reprezentace členských států na volbě supranacionální formy integrace a její autonomie (která je bází, ze které vyvěrá rozebírané napětí mezi evropskou a vnitrostátní právní rovinou) je následován neshodou soudní. Obsahem „sporů“ mezi Soudním dvorem a národními (hlavně ústavními) soudy je otázka vztahů mezi právem Evropské unie a právem vnitrostátním a nekončící dialog o určení „nadřazenosti“ toho či onoho. Napětí mezi evropským právem (a Soudním dvorem) a právem členských států (a vnitrostátními soudy) je založeno na odlišném chápání právních základů unijního právního systému, na odlišném přístupu k důvodu jeho platnosti.⁵⁷⁾ Z pohledu Soudního dvora je evropské právo autonomní, protože vyvěrá z vlastního zdroje, jímž jsou Smlouvy. Z pohledu vnitrostátních (ústavních) soudů je důvod platnosti evropského práva zakotven v národních ústavách.⁵⁸⁾ Pluralita a heterarchie je dnes zakódovaná i v textu primárního práva. Čl. 4 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii⁵⁹⁾ kodifikuje oboustrannou loajalitu, tedy stav, kdy nejen členské státy nesou povinnost loajálně přispívat k dosahování cílů integrace, ale rovněž Unie musí ctít jejich ústavní prerogativy. Mezi těmito právními systémy existuje určitá šedá zóna, která je odrazem flexibility a otevřenosti.⁶⁰⁾

Je zřejmé, že tato „válka soudů“ nemůže mít definitivního vítěze. Prvním důvodem je skutečnost, že žádný z hráčů participujících na tomto souboji nevlastní zbraň posledního slova. Druhým je pak ten fakt, že neexistuje definitivní arbitr, nezúčastněný třetí, který by mohl autoritativně rozhodovat případné konflikty mezi evropským a vnitrostátním ústavním

56) O nerozpornosti této otázky viz stejně KÜHN, Zdeněk. K přezkumu ústavnosti českých aktů implementujících evropské právo nejen ve vztahu k tzv. eurozatykači, *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 57; nebo DVOŘÁČEK, Dan. K abstraktní kontrole ústavnosti vnitrostátních právních předpisů implementujících komunitární právo. *Právní rozhledy*, roč. 12, č. 19, s. 723 – 727.

57) BOROWSKI, Martin. Neil McCormick's Legal Reconstruction of the European Community – Sovereignty and Legal Pluralism. In MENÉNDEZ, Agustín José, FOSSUM, John Erik (eds). *The Post-Sovereign Constellation. Law and Democracy in Neil D. McCormick's Legal and Political Theory*. Oslo: Arena, 2008, s. 194 an.

58) Viz MADURO, Miguel Poiars. *We The Court. The European Court of Justice and the European Economic Constitution. A Critical Reading of Article 30 of the EC Treaty*. Portland: Hart Publishing, 1998, s. 31.

59) Čl. 4 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie stanoví, že: 2. Unie ctí rovnost členských států před Smlouvami a jejich národní identitu, která spočívá v jejich základních politických a ústavních systémech, včetně místní a regionální samosprávy. Respektuje základní funkce státu, zejména ty, které souvisejí se zajištěním územní celistvosti, udržením veřejného pořádku a ochranou národní bezpečnosti. Zejména národní bezpečnost zůstává výhradní odpovědností každého členského státu.

60) Julio Baquero Cruz označuje tuto zónu (poněkud pesimisticky a negativně) za „prostor temna.“ Viz CRUZ, Julio Baquero. An Area of Darkness: Three Conceptions of the Relationship Between European Union Law and State Constitutional Law. In WALKER, Neil, SHAW Jo, TIERNEY Stephen (eds). *Europe's Constitutional Mosaic*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2011, s. 49 – 71.

právem.⁶¹⁾ Za této situace platí, že souboj soudů může mít jenom vítěze bitev, nikoliv celé války. Vítězem je ten konkrétní soud, kterému se dostává privilegia rozhodovat v časové posloupnosti na posledním místě. S objevením nové kauzy se pak dostává zúčastněným hráčům další možnosti argumentovat pro nebo proti předešlým názorům druhé strany. A kruh se může opět otevřít.⁶²⁾

Vnitrostátní soudy stojí v souvislosti s právem Evropské unie před problémem „revolty či revoluce.“ Tzv. „revolt or revolution dilemma“ staví soudy před výběr mezi domácí ústavou (revolt) nebo evropským právem (revolution).⁶³⁾ V dosavadní judikatuře Ústavního soudu lze objevit náznak obou těchto pólů. Proti evropskému právu revoltuje svou výhradou přezkumu (a jejím skutečným využitím v lednu 2012). Revoluci pak vidím v jeho uznání normativní autonomie práva Evropské unie i v moderním pojetí státní suverenity.⁶⁴⁾

K revoltě Ústavního soudu v kauze „slovenských důchodů“ musím doplnit, že osobně považuji jeho postoj spíše za emotivní vybočení,⁶⁵⁾ než za základ nového přístupu k evropskému právu. Dle mého názoru se Ústavní soud mohl pokusit o vyřešení nepochopení mezi ním a Soudním dvorem podáním předběžné otázky. Věc by pak nemusela být řešena tak radikálně a Ústavní soud by se tím mohl vyhnout výše uvedeným kategorickým závěrům. Inspirativní je v tomto ohledu postoj Spolkového ústavního soudu, který je považován za průkopníka podmíněné akceptace účinků evropského práva a koncepce výhrady přezkumu vybočujících právních aktů.⁶⁶⁾ Ten v rozhodnutí ve věci Honeywell⁶⁷⁾ podmínil

61) Potřeba takového soudu ve složených útvarech byla formulována i federalisty, podle kterých rozdělení pravomocí mezi jednotky a celek nutně vyžaduje vytvoření neutrální instance, která bude řešit případné konflikty. Viz HAMILTON, Alexander, MADISON, James, JAY, John. *Listy federalistů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1994, s. 80.

62) Jak to ukazuje i vývoj kauzy tzv. slovenských důchodů, když po rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie (rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. června 2011, C-399/09 Landtová, zatím nepublikován ve sbírce rozhodnutí Soudního dvora) dostal možnost vyjádřit se Ústavní soud České republiky (Nález Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2012, sp. zn. PL. ÚS 5/12 Slovenské důchody XVII – aplikace Smlouvy mezi ČR a SR o sociálním zabezpečení, závazky z mezinárodního a unijního práva) a momentálně věc opět „leží na stole“ lucemburského soudu (na základě předběžné otázky položené Nejvyšším správním soudem v usnesení ze dne 9. května 2012, sp. zn. 6 Ads 18/2012 – 83).

63) Toto dilema pojmenoval PHELAN, Diarmuid Rossa. *Revolt or Revolution: At the Constitutional Boundaries of the European Community*, Round Hall: Sweet & Maxwell, 1997, 540 s. Jeho postoj blíže rozebírá např. MACCORMICK, Neil. *Questioning Sovereignty. Law, State, and Nation in the European Commonwealth*. New York: Oxford University Press, 1999, s. 110 – 113.

64) Příklon Ústavního soudu České republiky k otevřenému chápání pojmu státní suverenity rozebírám například v kapitole HAMUĽÁK, Ondrej. Unie versus Republika (K povaze evropské integrace, erozi státní suverenity a české lisabonské sáze). In ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 228 – 256.

65) Po dočtení tohoto nálezu se v mém zápisníku objevila poznámka „exces o excesu!“.

66) Pro rozbor jeho doktríny viz např. REICH, Norbert. Judge-made „Europe à la carte“: Some Remarks on Recent Conflicts between European and German Constitutional Law Provoked by the Banana Litigation. *European Journal of International Law*, 1996, roč. 7, č. 1, s. 103 – 111., KOMMERS, Donald. *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany*. 2nd edition Durham: Duke University Press, 1997, s. 107 – 114, v českém jazyce SANDER, Gerald. Vztah mezi Evropským soudním dvorem a Spolkovým ústavním soudem. *Evropské a mezinárodní právo*, 2001, roč. 10, č. 5 – 6, s. 3 – 8.

67) Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 6. července 2010, 2 BvR 2661/06 Honeywell, (především odstavec 60 a 61) [online]. Dostupné na <http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20100706_2bvr266106en.html>.

využití své vlastní pravomoci vyslovit neaplikovatelnost *ultra vires* aktů evropského práva předchozím podáním předběžné otázky. Podle německého Ústavního soudu by před takovým krajním řešením měl mít Soudní dvůr Evropské unie vždy možnost se ve věci vyjádřit. Spolkový ústavní soud tímto postojem blíže rozvíjí svou tezi o kooperativním vztahu se Soudním dvorem⁶⁸⁾ a princip otevřenosti (přátelskosti) k evropskému právu.⁶⁹⁾

Podání předběžné otázky by tedy mohlo i v kauze slovenských důchodů představovat určitý příklon k podobnému kooperativnímu vztahu a potvrdit tak i vlastní slova Ústavního soudu České republiky, který sám sebe označuje za „euro-vstřícný“⁷⁰⁾ orgán.

Na závěr přidám ještě jednu poznámku. Představa kooperativního vztahu (tedy předpoklad jedné z forem ústavního pluralizmu⁷¹⁾) je křehkou teorií, založenou na víře v otevřenost soudů a rozumný úsudek soudců. V roce 2010 Stephen Weatherill projevil víru v to, že rovnovážný stav mezi unijním právem a ústavním právem členských států by mohl být zachován i navzdory teoretickým rozporům mezi některými národními soudy a Lucemburkem. Na příkladu Spolkového ústavního soudu připomněl, že národní soudy pouze štěkají, ale nekoušou („barks but does not bite“⁷²⁾). Ve svém rozboru ale upozorňuje na to, že v případě, kdy by některý z národních soudů kousl (což by se podle něj stalo tehdy, kdy by v konkrétním řízení odmítl akceptovat autoritu rozhodnutí Soudního dvora), byl by model kooperačního vztahu poškozen (podle jeho slov pravděpodobně nenávratně).⁷³⁾ Možná naivně ale uvádí, že tento scénář by se neměl naplnit, protože soudci jsou si právě onoho křehkého uspořádání vztahů vědomi. Jak je vidět, český Ústavní soud na svém nálezu z ledna 2012 na tuto křehkost pozapomněl. Protože však přestřelka kolem slovenských důchodů ještě neskončila,⁷⁴⁾ nezbyvá zastáncům pluralistického uspořádání než doufat,

68) Viz KIRCHHOF, Paul. The Balance of Powers Between National and European Institutions. *European Law Journal*, 1999, roč. 5, č. 3, s. 225 – 242.

69) Princip tzv. „Europarechtsfreundlichkeit“ patří ke klíčovým prvkům doktríny Spolkového ústavního soudu týkající se vztahů mezi německým a evropským právem. Vyjádřeno například v „lisabonském rozhodnutí“ Spolkového ústavního soudu ze dne 30. června 2009, 2 BvE 2/08, Absatz-Nr. 1/421, bod 239. [online]. Dostupné na <http://www.bverfg.de/entscheidungen/es20090630_2bve000208en.html>

70) Viz nálezy Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2012, sp. zn. PL. ÚS 5/12 Slovenské důchody XVII – aplikace Smlouvy mezi ČR a SR o sociálním zabezpečení, závazky z mezinárodního a unijního práva.

71) Pro rozbor různých kategorií, podtypů a metamorfóz teorie ústavního pluralizmu viz AVBELJ, Matej, KOMÁREK, Jan (eds). *Constitutional Pluralism in the European Union and Beyond*. Oxford: Hart Publishing, 2012, 424 s.

72) Toto spojení používají i jiní autoři. Viz např. SCHMID, Christoph. All Barks and No Bite: Notes on the Federal Constitutional Court's „Banana Decision“. *European Law Journal*, 2001, roč. 7, č. 1, s. 95 – 113.

73) WEATHERILL, Stephen. *Cases and Materials on EU Law*, 9th edition. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 662.

74) Zjevně se jedná více o konflikt mezi Ústavním soudem a Nejvyšším správním soudem, jak lze vytušit ze znění třetí předběžné otázky položené Nejvyšším správním soudem v usnesení ze dne 9. května 2012, sp. zn. 6 Ads 18/2012 – 83 („Brání právo Evropské unie tomu, aby vnitrostátní soud, který je nejvyšším soudem státu v oblasti správního soudnictví, proti jehož rozhodnutí nejsou přípustné opravné prostředky, byl v souladu s vnitrostátním právem vázán právními posouzeními podanými Ústavním soudem ČR, pokud se zdá, že uvedená posouzení nejsou v souladu s právem Unie, jak je vloženo Soudním dvorem Evropské Unie?“).

že to bude Soudní dvůr, kdo se vrátí k rovnováze a pokusí se vypořádat s požadavkem ochrany národní identity České republiky.⁷⁵⁾

Summary

This article deals with the topic of the internal applicability of the EU law within the Czech legal system and question of its constitutional limits that were presented in the case law of the Czech constitutional Court. Author focuses on the evolution of the Czech approach to the normative affects of the supranational law with the special emphasis to the principle of primacy of EU law and analysis also the latest case (so called Slovak pensions case from the January 2012). The aim of the article is to provide readers with the elementary guide in the labyrinth of the application of EU law within the Czech republic and relations between the supranational and Czech law.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] AVBELJ, Matej, KOMÁREK, Jan (eds). *Constitutional Pluralism in the European Union and Beyond*. Oxford: Hart Publishing, 2012, 424 s.
- [2] BOROWSKI, Martin. Neil MacCormick's Legal Reconstruction of the European Community – Sovereignty and Legal Pluralism. In MENÉNDEZ, Agustín José, FOSSUM, John Erik (eds). *The Post-Sovereign Constellation. Law and Democracy in Neil D. MacCormick's Legal and Political Theory*. Oslo: Arena, 2008, s. 191-231.
- [3] BŘÍŽA, Petr. *Nález Ústavního soudu k Lisabonské smlouvě – (opožděné) poznámky kritického čtenáře I: některé otázky obecné a rámec referenční*. Post na blogu Jiné právo ze dne 15. února 2009. [online]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.com>>.
- [4] CRUZ, Julio Baquero. An Area of Darkness: Three Conceptions of the Relationship Between European Union Law and State Constitutional Law. In WALKER, Neil, SHAW Jo, TIERNEY Stephen (eds). *Europe's Constitutional Mosaic*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2011, s. 49-71.
- [5] ČERMÁK, Karel. Jhering, Shakespeare, Shylock, Melčák. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 100.
- [6] DVOŘÁČEK, Dan. K abstraktní kontrole ústavnosti vnitrostátních právních předpisů implementujících komunitární právo. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 19, s. 723-727.
- [7] HAMILTON, Alexander, MADISON, James, JAY, John. *Listy federalistů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1994, 537 s.
- [8] HAMULÁK, Ondřej. Unie versus Republika (K povaze evropské integrace, erozi státní suverenity a české lisabonské sáze). In ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 228-256.
- [9] HUFELD, Ulrich. Česká ústavní úprava vztahu k Evropské unii. Podklady a nález k evropskému zatýkácímu rozkazu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2008, roč. 16, č. 4, s. 316-323.

75) Na ústavní identitu poukázal na jediném místě nálezu v kauze „Holubec“ i sám Ústavní soud. V pasáži, ve které kritizoval Soudní dvůr za to, že se ve věci C-399/09 Landtová nevypořádal s jeho argumenty, připomíná své „očekávání, že alespoň pro zachování zdání objektivit se ESD seznámí i s argumenty respektujícími judikaturu Ústavního soudu a ústavní identitu České republiky.“ Na národní identitu se ptá i Nejvyšší správní soud v druhé předběžné otázce v usnesení ze dne 9. května 2012, sp. zn. 6 Ads 18/2012 – 83: „Brání [právo Evropské unie] tomu, aby orgány České republiky mohly za okolností, jaké jsou v projednávané věci, poskytovat preferenční zacházení [...] toliko občanům České republiky, pokud k takovému zacházení vede základní právo na zabezpečení ve stáří vyložené Ústavním soudem ČR specificky ve vztahu k dobám důchodového zabezpečení získaným v zaniklé ČSFR a vnímané jako součást národní identity [...]“

- [10] KIRCHHOF, Paul. The Balance of Powers Between National and European Institutions. *European Law Journal*, 1999, roč. 5, č. 3, s. 225-242.
- [11] KOMÁREK, Jan. V Joštově vybuchla atomová bomba. Jiné právo, 15. únor 2012. [online]. Dostupné na: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/02/v-jostove-vybuchla-atomova-bomba.html>>.
- [12] KOMMERS, Donald. *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany*. 2nd edition Durham: Duke University Press, 1997, s. 107-114.
- [13] KRÁL, Richard. Glosa k referenčnímu hledisku pro přezkum souladu Lisabonské smlouvy s Ústavou ČR. In GERLOCH, Aleš, WINTR, Jan (eds). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 70-71.
- [14] KRÁL, Richard. K přezkumu ústavnosti českých předpisů transponujících popř. implementujících komunitární či unijní akty. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 6, s. 218-220.
- [15] KRÁL, Richard. Uznání i rozpaky nad „komunitárním“ nálezem Ústavního soudu ve věci cukerných kvót. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 11, s. 410-414.
- [16] KÜHN, Zdeněk. Jak se změnilo ústavní soudnictví po 1. 5. 2004? *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 13, s. 485-492.
- [17] KÜHN, Zdeněk. K přezkumu ústavnosti českých aktů implementujících evropské právo nejen ve vztahu k tzv. eurozatykači. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 57-62.
- [18] KÜHN, Zdeněk. Nad nálezem Ústavního soudu ve věci protiústavního „ústavního“ zákona č. 195/2009 Sb. *Právní rozhledy*, roč. 18, č. 1, s. 20-29.
- [19] KÜHN, Zdeněk. Rozšíření Evropské unie a vztahy šestadvaceti ústavních systémů. *Právník*, 2004, roč. 143, č. 8, s. 745-786.
- [20] KYSELA, Jan. Mezinárodní smlouvy podle čl. 10a po „lisabonském nálezu“ Ústavního soudu. In GERLOCH, Aleš, WINTR, Jan (eds). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 49-61.
- [21] MACCORMICK, Neil. *Questioning Sovereignty. Law, State, and Nation in the European Commonwealth*. New York: Oxford University Press, 1999, 210 s.
- [22] MADURO, Miguel Póies. *We The Court. The European Court of Justice and the European Economic Constitution. A Critical Reading of Article 30 of the EC Treaty*. Portland: Hart Publishing, 1998, 194 s.
- [23] MARŠÁLKOVÁ, Zuzana. Jak daleko sahá omezení pravomocí orgánů ČR po vstupu do EU ve světle nálezu Ústavního soudu ve věci cukerných kvót. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 15, s. 553-561.
- [24] OPPENHEIMER, Andrew. *The Relationship Between European Community Law and National Law: the Cases*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994, 973 s.
- [25] OPPENHEIMER, Andrew. *The Relationship Between European Community Law and National Law: the Cases, Volume 2*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, 685 s.
- [26] PHELAN, Diarmuid Rossa. *Revolt or Revolution: At the Constitutional Boundaries of the European Community*, Round Hall: Sweet & Maxwell, 1997, 540 s.
- [27] REICH, Norbert. Judge-made „Europe a la carte”: Some Remarks on Recent Conflicts between European and German Constitutional Law Provoked by the Banana Litigation. *European Journal of International Law*, 1996, roč. 7, č. 1, s. 103-111.
- [28] SADURSKI, Wojciech. Accession´s Democracy Dividend: The Impact of the EU Enlargement upon Democracy in the New Member States of Central and Eastern Europe. *European Law Journal*, 2004, roč. 10, č. 4, s. 393-394.
- [29] SANDER, Gerald. Vztah mezi Evropským soudním dvorem a Spolkovým ústavním soudem. *Evropské a mezinárodní právo*, 2001, roč. 10, č. 5-6, s. 3-8.
- [30] SCHMID, Christoph. All Barks and No Bite: Notes on the Federal Constitutional Court´s „Banana Decision“. *European Law Journal*, 2001, roč. 7, č. 1, s. 95-113.

- [31] SCHÜTZE, Robert. *European Constitutional Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, 484 s.
- [32] SLAUGHTER, Anne-Marie, STONE SWEET, Alec, WEILER, Joseph Halevi Horowitz (eds). *The European Courts and National Courts: Doctrine and Jurisprudence*. Oxford: Hart Publishing, 1998. 400 s.
- [33] SYLLOVÁ, Jindřiška. Česká republika a Evropská unie. In SUCHÁNEK, Radovan, JIRÁSKOVÁ, Věra et al. *Ústava České republiky v praxi*. Praha: Leges, 2009, s. 28-50.
- [34] TOMOSZEK, Maxim. Může Ústavní soud rozhodovat o „ústavnosti“ ústavního zákona? In HAMULÁK, Ondrej (ed). *Fenomén judikatury v právu*. Praha: Leges, 2010, s. 120-126.
- [35] TOMOSZEK, Maxim. Nezměnitelnost materiálního jádra ústavy jako řešení konfliktu ústavních hodnot. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, roč. 18, č. 4, s. 325-329.
- [36] WEATHERILL, Steaphen. *Cases and Materials on EU Law*, 9th edition. Oxford: Oxford University Press, 2010, 710 s.
- [37] WEILER, Joseph Halevi Horowitz, HALTERN, Ulrich. The Autonomy of the Community Legal Order –Through the Looking Glass. *The Jean Monnet Working Paper*, 1996, č. 10. [online]. Dostupné na <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archive/papers/96/9610-The-2.html>>.
- [38] ZBÍRAL, Robert. Czech Constitutional Court, judgment of 31 January 2012, Pl. ÚS 5/12. A Legal revolution or negligible episode? Court of Justice decision proclaimed ultra vires. *Common Market Law Review*, 2012, roč. 49, č. 4, s. 1475-1492.
- [39] ZEMÁNEK, Jiří. A European Mandate of the Czech Constitutional Court. In KOCH, Henning a kol. (eds). *Europe. The New Legal Realism. Essays in Honour of Hjalte Rasmussen*. Kodaň: DJOF Publishing, 2010, s. 829-844.
- [40] ZEMÁNEK, Jiří. Meze ústavní autonomie EU a členských států. In WITKOWSKI, Zbigniew (eds). *Konstytucjonalizm czeski i polski 15 i 11 lat po uchwaleniu konstytucji obu państw*. Toruń: WN UMK, 2009, s. 125-155.
- [41] ZEMÁNEK, Jiří. Přezkum ústavnosti Lisabonské smlouvy: obsahové otázky. *Jurisprudence*, 2009, roč. 18, č. 1, s. 32-44.
- [42] ZEMÁNEK, Jiří. The Emerging Czech Constitutional Doctrine of European Law. *European Constitutional Law Review*, 2007, roč. 3, č. 3, s. 418-435.

JUDr. Ondrej Hamulák

Katedra evropského práva

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

ondrej.hamulak@upol.cz

Konceptia a typy medzinárodných štandardov zaobchádzanie s väzňami

Concept and types of international standards of treatment of prisoners

▼ Viktoriya Domnitska

Abstrakt Systém medzinárodných noriem pre zaobchádzanie s väzňami je súbor príslušných princípov, konvencií, vyhlášok a noriem prijatých na medzinárodnej úrovni. Medzinárodné štandardy pre zaobchádzanie s väzňami boli vyvinuté na úrovni medzinárodného spoločenstva v dôsledku medzinárodnej spolupráce v oblasti zabezpečenia ľudských práv v oblasti výkonu trestov. V týchto štandardoch sú sústredené medzinárodné skúsenosti trestnej výkonnej praxe a moderné humanistické tendencie vývoja systému výkonu trestov. V uvedenom príspevku sa budem venovať koncepcii medzinárodných štandardov zaobchádzanie s väzňami a jej typom podľa klasifikácie, ktorá existuje vo vede.

Kľúčové slová:

Medzinárodné štandardy zaobchádzanie s väzňami, univerzálne štandardy všeobecného charakteru, regionálne štandardy všeobecného charakteru, regionálne štandardy špeciálneho charakteru

Key words:

International standards of treatment of prisoners, general universal standards, general regional standards, special regional standards.

▼ Úvod

Ešte za bývalého režimu bola uvedená dôležitá zásada, ktorá sa doteraz nemení a je prítomná aj v platnom Trestnom zákone SR, kde podľa § 23 ods. 2 Tr. zák. výkonom trestu nesmie byť znížená ľudská dôstojnosť.¹⁾ Toto ustanovenie vyjadrovalo zásadu socialistického humanizmu pri trestaní, podľa ktorej účelom trestu nebolo spôsobiť páchateľovi zbytočné utrpenie a znížiť jeho ľudskú dôstojnosť. Bolo to nevyhnutným dôsledkom účelu trestu vyjadreného v odseku 1, ktorého zmyslom bolo vrátiť odsúdeného späť do spoločnosti ako jej plnoprávného a užitočného člena.²⁾ Ujma obsiahnutá v treste nemá prevyšovať nevyhnutnú a objektívnu potrebu ochrany spoločnosti ani ponížovať ľudskú dôstojnosť.

Prevýchova a resocializácia odsúdeného však predpokladali rešpektovanie osobnosti odsúdeného a nie zníženie jeho ľudskej dôstojnosti. Táto zásada ovládala predovšetkým systém trestov, do ktorého boli zahrnuté len také druhy trestov, ktoré s ňou neboli svojou povahou v rozpore. Zásada sa uplatňovala pri ukladaní trestov a pri ich výkone. V žiadnom prípade sa trestom nesmel sledovať cieľ ponížovať ľudskú dôstojnosť.³⁾

1) Trestný zákon č. 140/1961 Zb. v znení neskorších právnych predpisov.

2) Matys, K. a kol.: Trestný zákon 1: Komentár. Bratislava: Obzor, 1978.

3) Čič, M. a kol.: Československé trestné právo. Bratislava: Obzor, 1983, s. 191.

Medzinárodné štandardy pre zaobchádzanie s väzňami boli vyvinuté na úrovni medzinárodného spoločenstva v dôsledku medzinárodnej spolupráce v oblasti zabezpečenia ľudských práv v oblasti výkonu trestov. Základom ich návrhu a vývoja sa stala Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a ďalšie základné medzinárodné nástroje v oblasti zabezpečenia ľudských práv. V týchto štandardoch sú sústredené medzinárodné skúsenosti trestnej výkonnej praxe a moderné humanistické tendencie vývoja systému výkonu trestov.⁴⁾

Koncepcia a typy medzinárodných štandardov zaobchádzanie s väzňami

Systém medzinárodných noriem pre zaobchádzanie s väzňami je súbor príslušných princípov, konvencií, vyhlášok a noriem prijatých na medzinárodnej úrovni.

Podľa rozsahu pôsobnosti všetky štandardy sú rozdelené do dvoch hlavných skupín: univerzálne a regionálne. Univerzálne sú štandardy vytvorené OSN, regionálne – Radou Európy a ďalšími regionálnymi združeniami.

Podľa špecializácii sú medzinárodné akty v tejto oblasti rozdelené na akty:

1. všeobecného charakteru – neobsahujú osobitné pravidlá pre zaobchádzanie s väzňami, ale zahŕňajú štandardy zabezpečenia ľudských práv všeobecne, ktoré sa uplatňujú aj na odsúdených,
2. špeciálneho charakteru – priamo upravujú štandardy zaobchádzania s väzňami.

Podľa stupňa záväznosti medzinárodné štandardy zaobchádzania s väzňami sa delia na:

1. akty, ktoré sú povinné pre používanie vnútroštátnym väzenským systémom,
2. akty, ktoré majú odporúčajúci charakter.

Rovnako rozlišujú:

1. štandardy týkajúce sa zaobchádzania s osobami zbavenými slobody,
2. pravidlá uplatňovania opatrení nespojených s odňatím slobody.

Medzinárodné zmluvy (pakty, konvencie) sú záväzné pre štáty, ktoré ich podpísali a ratifikovali. Avšak štandardy medzinárodných vládnych (OSN, jej pracovné orgány) a mimovládnych organizácií (Amnesty International, Penal Reform International atď.) obvykle majú len odporúčací charakter. Okrem toho vyčleňujú do samostatných klasifikačných skupín normy, ktoré sa schvaľujú najmä vo vzťahu ku konkrétnym druhom trestných sankcií, týkajúce sa určitých kategórií páchatel'ov (ženy, mladiství) alebo sa uplatňujú na určité odborné skupiny spomedzi pracovníkov väzenského systému (lekári, úradníci ochrany právneho poriadku, atď.).⁵⁾

4) Mižnarodni normy i standarty stosočno zasudženyh do tryvalych strokiv pozbavlenňa voli, dovičnoho pozbavlenňa voli ta smertnoji kary. Brošura. Priestup: penreform.org.ua/assets/files/Broshura_standarty.doc, s. 1 – 2.

5) Kryminal'no-vikonavče pravo Ukrajiny: Pidručnyk dľa studentiv jurydyčnych special'nostej vyščych navčal'nych zakladiv/Za red. prof. A. X. Stepaňuka. – Ch.: Právo, 2005. s. 43 – 45.

Univerzálne štandardy všeobecného charakteru

9. 12. 1975 Valné zhromaždenie OSN prijalo *Deklaráciu o ochrane všetkých osôb pred mučením a iným krutým, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním*.

Článok 5 tohto dokumentu konkrétne stanovuje, že školenia personálu, ktorý zabezpečuje dodržanie zákona a školenia ostatných úradníkov, ktorí môžu byť zodpovední za osoby zbavené slobody, musí zabezpečiť takú situáciu, v ktorej by bol plne vzatý do úvahy zákaz mučenia a iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.

Ďalej na základe požiadaviek uvedených v článku 5 Všeobecnej deklarácie ľudských práv, článku 7 Medzinárodného paktu a základných princípov zakotvených v Deklarácii o ochrane všetkých osôb pred mučením a iným krutým, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním/rezolúciou 39/46 Valné zhromaždenie OSN 10. decembra 1984 prijalo *Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu*.

V mene Československej socialistickej republiky bol Dohovor podpísaný v New Yorku 8. septembra 1986. S Dohovorom vyslovilo súhlas Federálne zhromaždenie Československej socialistickej republiky a prezident Československej socialistickej republiky ho ratifikoval s výhradami, že Československá socialistická republika neuznáva príslušnosť Výboru proti mučeniu upravenú článkom 20 Dohovoru a Československá socialistická republika sa necíti byť viazaná ustanovením ods. 1 článku 30 Dohovoru. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka OSN, depozitára Dohovoru, dňa 7. júla 1988. Dohovor nadobudol platnosť na základe svojho článku 27 ods. 1 dňom 26. júna 1987. Pre Československú socialistickú republiku nadobudol platnosť v súlade so svojím článkom 27 ods. 2 dňom 6. augusta 1988.

Dohovor obsahuje preambulu a skladá sa z 33 článkov. V článku 1 Dohovoru sa vysvetľuje, že výraz „mučenie“ znamená akékoľvek konanie, ktorým je človeku úmyselne pôsobená silná bolesť alebo telesné alebo duševné utrpenie s cieľom získať od neho alebo od tretej osoby informácie alebo priznanie, potrestať ho za konanie, ktorého sa dopustil on alebo tretia osoba alebo z ktorého je podozrivý, alebo s cieľom zastrašiť alebo prinútiť jeho alebo tretiu osobu, alebo z akéhokoľvek iného dôvodu založeného na diskriminácii akéhokoľvek druhu, keď takú bolesť alebo utrpenie pôsobí verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu, alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Toto vymedzenie nezahŕňa bolesť alebo utrpenie, ktoré vznikajú iba v dôsledku zákonných sankcií, sú od týchto sankcií neoddeliteľné alebo sú s nimi náhodou vyvolané.

Takto Dohovor v princípe umožňuje pôsobiť bolesť alebo utrpenie v dôsledku uplatňovania legálnych sankcií, vrátane aj trestu odňatia slobody. Článok 2 Dohovoru stanovuje, že žiadne výnimočné okolnosti, nech sú akéhokoľvek druhu, buď vojnový stav, alebo hrozba vojny, vnútropolitická nestabilita alebo akákoľvek iná mimoriadna situácia nemôže slúžiť na ospravedlnenie mučenia.

Podľa článku 4 dohovoru každý štát, ktorý je zmluvnou stranou tohto Dohovoru, zabezpečí, aby všetky akty mučenia boli trestnými činmi podľa jeho trestného zákona. To isté platí pre pokus mučenia a pre konanie ktorejkoľvek osoby, ktoré predstavuje spolupáchateľstvo alebo účasť na mučení.

Veľký význam pre zabezpečenie správneho školenia personálu väzenského systému patrí ustanoveniam uvedeným v článku 10 Dohovoru, ktorý stanovuje, že každý štát, ktorý je zmluvnou stranou tohto Dohovoru, zabezpečí, aby učebné materiály a informácie týkajúce sa zákazu mučenia boli plne zahrnuté do programu prípravy občianskych alebo vojenských pracovníkov orgánov v oblasti aplikácie práva, zdravotníckych pracovníkov, verejných činiteľov a iných osôb, ktoré môžu mať čo do činenia s väzbou, výsluchom alebo zaobchádzaním s osobami podrobenými akejkoľvek forme zadržania, väzby alebo uväznenia.

Tento istý článok stanovuje, že každý štát, ktorý je zmluvnou stranou tohto Dohovoru, zahrnie tento zákaz do pravidiel alebo inštrukcií, ktoré upravujú povinnosti a funkcie týchto osôb.

Článok 17 Dohovoru stanovuje Výbor proti mučeniu, ktorý na základe odôvodnených dôvodov systematického mučenia na území akejkoľvek zmluvnej strany spôsobom stanoveným v článku 20 Dohovoru môže vykonávať vyšetrovanie, ktoré so súhlasom tohto štátu môže zahŕňať aj návštevy na jeho území.⁶⁾

Pre vývoj hlavných ustanovení Dohovoru proti mučeniu a za účelom vytvoriť účinný mechanizmus na predchádzanie mučenia dňa 18. decembra 2002 na päťdesiatom siedmom zasadnutí Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov rezolúciou A/RES/57/199 bol prijatý *Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu*, ktorý je v podstate dodatkom k Dohovoru a ustanovuje, že iba zmluvné strany Dohovoru ho môžu podpísať a ratifikovať. Opčný protokol nadobudol platnosť dňa 22. júna 2006. Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu SR prijala 28. mája 1993. SR nepodnikla žiadne kroky v súvislosti s Opčným protokolom.

Opčný protokol obsahuje preambulu a sedem častí, ktoré obsahujú 37 článkov. Účel tohto protokolu je odhalený v prvom odseku článku 1 Protokolu (všeobecné zásady) a to zaviesť systém pravidelných prehliadok podniknutých nezávislými medzinárodnými a národnými orgánmi na miestach, kde sú ľudia pozbavení ich slobody, v záujme predchádzania mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

Pre realizáciu funkcií ustanovených protokolom, vo *Výbore proti mučeniu* podľa článku 2 protokolu je stanovené zriadenie Subkomisií na predchádzanie mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu Komisie (Výboru) proti mučeniu. Subkomisia na prevenciu vykonáva svoju prácu v rámci Charty Organizácie spojených národov a je vedená jej cieľmi a zásadami, ako aj normami Organizácie spojených národov upravujúcimi zaobchádzanie s ľuďmi pozbavenými ich slobody. Subkomisia na prevenciu je rovnako vedená zásadami dôvernosti, nestrannosti, neselektívnosti, univerzality a objektívnosti.⁷⁾

6) Vyhláška ministra zahraničných vecí z 18. augusta 1988 o Dohovore proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu č. 143/1988 Zb. Dostupné: <http://www.zvjs.sk/dokumenty/legislativa/dohovor88.pdf>. s. 3 – 5.

7) Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu prijatý dňa 18. decembra 2002 na päťdesiatom siedmom zasadnutí Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov rezolúciou A/RES/57/199. s. 2 – 4.

Regionálne medzinárodné štandardy všeobecného charakteru

Do tejto skupiny medzinárodných štandardov patria medzinárodné právne akty, ktoré sa vypracujú a prijímajú v Európe pod patronátom Rady Európy. Rada Európy bola založená v roku 1949. V súlade s jej Chartou to je medzinárodná mimovládna organizácia, ktorá sa zaoberá rozvojom sociálnej oblasti a ochranou ľudských práv a slobôd.

Regionálne medzinárodné štandardy všeobecného charakteru obsahujú aj rad kľúčových ustanovení o ochrane ľudských práv a slobôd. Právny základ činnosti Rady Európy, okrem medzinárodných aktov globálnej hodnoty, ktoré boli uvedené vyššie, tvoria tiež:

- Európsky dohovor o ľudských právach – Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950 (s protokolmi);
- Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania 1987 (s protokolmi).

Európsky dohovor o ľudských právach s názvom „Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd“ je najdôležitejšou medzinárodnou ľudskoprávnou zmluvou na európskom kontinente, ktorá zabezpečuje dodržiavanie najdôležitejších práv človeka a zároveň obsahuje inštitucionálny rámec, ktorý umožňuje jednotlivcom efektívne sa brániť proti štátu, ak im tieto práva upiera. Európsky dohovor vznikol na pôde Rady Európy. Európsky dohovor podpísali 4. 11. 1950 všetky členské štáty Rady Európy a do platnosti vstúpil 3. 9. 1953.

Neskoršie v jeho vývoji a vzhľadom na nové trendy a zmeny, ktoré prebiehajú v spoločnosti v oblasti dodržiavania ľudských práv, sa prijal celý rad protokolov k Dohovoru, ktorými boli uskutočnené úpravy zákona, zmeny a doplnenia jeho textu. Doplnenia, ktoré sú stanovené v protokoloch k Dohovoru, sú považované štátmi, ktoré sú zmluvnými stranami, ktoré podpísali a ratifikovali tieto protokoly, za dodatočné články Dohovoru aj sa primerane používajú.

K Dohovoru bolo neskôr prijatých 14 dodatkových protokolov. Dohovor v znení protokolov sa skladá z troch hláv a 59 článkov.

Dohovor vychádza s ustanovení Všeobecnej deklarácie ľudských práv, rozvíja a konkretizuje ich a je medzinárodnou zmluvou, ktorou sa štáty zaväzujú určitými právnymi záväzkami v oblasti dodržiavania ľudských práv. Dohovor sa skladá z preambuly a troch častí, ktoré obsahujú 59 článkov (s výnimkou tých položiek, ktoré sú zahrnuté do Protokolov k Dohovoru ako dodatok k nemu).

V prvej časti (čl. 2 – 18) sú ustanovené základné ľudské práva a slobody. Druhá časť (čl. 19 – 51) obsahuje ustanovenia, ktoré informujú o zriadení Európskeho súdu pre ľudské práva, a reglementuje jeho vytváranie a činnosť. Táto časť bola výrazne zmenená 11. dodatkovým protokolom, nesie názov Európsky súd pre ľudské práva, obsahuje procesné ustanovenia, ktoré umožňujú jednotlivcom domáhať sa ochrany práv obsiahnutých v Dohovore pred spomínaným Európskym súdom pre ľudské práva. Tretia časť (čl. 52 – 59) obsahuje ustanovenia týkajúce sa ďalších otázok, najmä organizačného pôvodu, vrátane vypovedania, podpísania a ratifikácie Dohovoru, územnej pôsobnosti, jeho ratifikácie a vstupu do platnosti, možnosti zmluvných strán vykonať výhrady k Dohovoru, vstupu do platnosti a iné.

Článok 3 Dohovoru zakazuje mučenie a stanovuje, že nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Ustanovenia tohto článku upevňujú právo na slobodu a osobnú integritu.

Podľa čl. 5 Dohovoru nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane na základe postupu stanoveného zákonom v prípadoch určených v tomto článku Dohovoru. K takým prípadom patri aj zákonné pozbavenie slobody osoby po odsúdení príslušným súdom.

Článok 4 Dohovoru zakazuje otroctvo a nútenú prácu. Podľa jeho stanovení nikoho nemožno držať v otroctve alebo nevoľníctve. Od nikoho sa nevyžaduje, aby vykonával nútené alebo povinné práce. Avšak tento istý článok obsahuje výhradu, že definícia termínu „nútená alebo povinná práca“ sa neuplatňuje na akúkoľvek prácu bežne vyžadovanú počas pozbavenia slobody podľa článku 5 tohto Dohovoru alebo v čase podmieneného prepustenia.

Česká a Slovenská Federatívna Republika vstúpila do Rady Európy v roku 1992 a dohovor ratifikovala dňa 19. marca 1992. Dohovor bol následne uverejnený v oznámení Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. Česko-Slovensko pri prístupe k Európskemu dohovoru urobilo výhradu k čl. 5 a 6 Dohovoru, pokiaľ ide o disciplinárny trest väzenia vo vzťahu k vojakom. Dnes sa však už tento trest neudeluje, preto výhrada urobená v roku 1992 už nie je platná. Európsky dohovor sa pre Slovenskú republiku stal záväzným 1. januára 1993, a to aj napriek tomu, že po zániku Česko-Slovenska sa Slovenská republika musela o členstvo v Rade Európy opätovne uchádzať. Dodatkový protokol č. 11 bol uverejnený v oznámení Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 102/1999 Z. z.⁸⁾

Európsky dohovor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu bol schválený Radou Európy 26. novembra 1987 a nadobudol účinnosť vo februári 1989. Ďalej protokolmi číslo 1 a číslo 2, ktoré boli podpísané 4.11. 1995 v Štrasburgu, bol text Dohovoru zmenený a doplnený. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila s dohovorom súhlas svojím uznesením č. 437 z 24. marca 1994 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 27. apríla 1994. Dohovor nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku 1. septembra 1994 na základe článku 19 ods. 2.

Európsky Dohovor sa skladá z piatich kapitol, ktoré obsahujú 23 článkov a dodatok a je založený na princípoch zakotvených v Dohovore OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Avšak Európsky dohovor má niektoré zvláštnosti – na normatívnej úrovni zaručil špeciálny mimosúdny mechanizmus kontroly v oblasti predchádzania mučenia vo väzenských zariadeniach – *Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania*.

Vyhlasujúc zriadenie Výboru, článok 1 Dohovoru stanovuje, že prostredníctvom návštev bude Výbor preverovať zaobchádzanie s osobami zbavenými slobody s cieľom v prípade potreby posilniť ochranu týchto osôb pred mučením a pred neľudským či ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním. Podľa článku 2.m každá strana povolí návštevy ktoréhokoľvek miesta podliehajúceho jej jurisdikcii, kde sa nachádzajú osoby zbavené

8) Európsky dohovor o ľudských právach v znení Protokolu č. 11 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení Protokolu č. 11 Rím, 4.XI.1950. Dostupné: <http://www.zpmvpsr.sk/dokum/edolp.pdf>. s. 2 – 7.

slobody na základe rozhodnutia štátneho orgánu. Za účelom plnenia svojich úloh Výbor uskutočňuje návštevy väzenských zariadení.

Organizáciu Európskeho výboru na zabránenie mučenia na území Európy treba považovať za vytvorenie jednej z najúčinnějších záruk na zabezpečenie vykonávania ustanovení určených Valným zhromaždením OSN v Dohovore OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.⁹⁾

Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT) organizuje návštevy v miestach zadržiavania s cieľom posúdiť, ako sa zaobchádza s osobami zbavenými slobody. K týmto miestam patria väznice, nápravnýchovné zariadenia pre mladistvých, policajné stanice, útvary policajného zaistenia pre cudzincov, psychiatrické nemocnice, domovy sociálnych služieb atď. Delegácie CPT majú neobmedzený prístup na miesta zadržiavania a právo voľne sa v nich pohybovať. Rozhovory s osobami zbavenými slobody vedú bez prítomnosti tretej osoby a slobodne komunikujú s každým, kto im môže poskytnúť informácie. Po každej návšteve zašle CPT dotknutému štátu podrobnú správu. Správa obsahuje zistenia CPT a jeho odporúčania, pripomienky a žiadosti o informácie. CPT požaduje aj podrobné odpovede na otázky, ktoré položil vo svojej správe. Tieto správy a odpovede sú súčasťou permanentného dialógu s jednotlivými štátmi.

Úplný názov výboru je „Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu“. Zvýrazňujú sa tak dve dôležité charakteristiky výboru:

- jeho celoeurópska pôsobnosť,
- skutočnosť, že výbor sa nezameriava len na „mučenie“, ale na celé spektrum situácií, ktoré by mohli predstavovať „neľudské či ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie“.

System návštev

Návštevy vykonávajú delegácie, ktoré spravidla tvorí niekoľko členov CPT. Sprevádzajú ich pracovníci sekretariátu výboru a v prípade potreby ďalší experti a tlmočníci. Delegácie CPT vykonávajú návštevy v pravidelných cykloch (spravidla raz za štyri roky), ale môžu sa konať aj návštevy „ad hoc“, ak je to potrebné. Výbor musí dotknutý štát informovať o svojom úmysle vykonať návštevu. Na základe tejto informácie môže delegácia CPT kedykoľvek navštíviť ktorékoľvek miesto, kde sa môžu nachádzať osoby zbavené slobody.

Spolupráca a dôverný charakter

Zásady spolupráce a dôvernosti zakotvuje medzinárodná dohoda, ktorou sa zriaďuje CPT.

- Spolupráca s národnými orgánmi je jadrom činnosti CPT, keďže jeho cieľom je chrániť osoby zbavené slobody a nie odsudzovať štáty za porušenie práva.
- Ďalšou charakteristickou črtou činnosti CPT je dôvernosť: zistenia výboru, jeho správy a odpovede vlády sú v zásade dôverné. Napriek tomu sa značná časť informácií o činnosti CPT sprístupňuje verejnosti.

9) Európsky dohovor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Európska séria zmlúv – č. 126. Text zmenený podľa ustanovení Protokolov č. 1 (ETS č. 151) a č. 2 (ETS č. 152), ktoré nadobudli platnosť 1. marca 2002. Dostupné: <http://www.cpt.coe.int/lang/svk/svk-convention.pdf>. s. 3 – 7.

Publikácie

- Uverejnenie správy CPT a vlastnej odpovede môže požiadať samotný štát. Až doteraz sa väčšina štátov rozhodla, že tieto dokumenty zverejní.
- Ak štát nespolupracuje s CPT alebo odmietne zjednať nápravu v súlade s jeho odporúčaniami, výbor sa môže rozhodnúť urobiť „verejné vyhlásenie“.
- Okrem toho CPT pripravuje „súhrnnú správu“ o svojej činnosti, ktorá sa uverejňuje raz ročne.

Štruktúra:

- CPT Členmi CPT sú nezávislí a nestranní experti z rôznych oblastí, medzi ktorými sú právnici, lekári a odborníci na väzenské alebo policajné záležitosti.
- Výbor ministrov Rady Európy volí jedného člena výboru za každý zmluvný štát. Členovia plnia svoje úlohy ako súkromné osoby (t. j. nezastupujú štát, za ktorý boli zvolení). Aby sa lepšie zaručila nezávislosť členov výboru, nezúčastňujú sa návštev toho štátu, za ktorý boli zvolení.
- Sekretariát CPT je súčasťou Generálneho riaditeľstva pre ľudské práva a právne záležitosti Rady Európy.

Východiská:

- CPT bol zriadený na základe „Európskeho dohovoru na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu“ Rady Európy, ktorý nadobudol účinnosť v roku 1989.
- Vychádza z článku 3 Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý ustanovuje, že „nikto nemôže byť vystavený mučeniu alebo neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu“.
- CPT nie je orgánom vyšetrovania, ale predstavuje mimosúdny preventívny mechanizmus, ktorý má chrániť osoby zbavené slobody pred mučením a ďalšími formami zlého zaobchádzania. Dopĺňa tak justičnú činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva.

Ratifikácie

- Dohovor ratifikovalo 47 členských štátov Rady Európy.
- Dohovor je otvorený na podpis členským štátom Rady Európy. Výbor ministrov Rady Európy môže na pristúpenie k dohovoru vyzvať aj ktorýkoľvek nečlenský štát Rady Európy.¹⁰⁾

Regionálne medzinárodné štandardy špeciálneho charakteru

V súčasnej dobe v rámci celej Európy jediným medzinárodnoprávnym aktom regionálneho charakteru, ktorý patrí do tejto klasifikačnej skupiny a obsahuje špecifické predpisy pre zaobchádzanie s osobami odsúdenými na trest odňatia slobody, sú Európske väzenské pravidlá.

Európske väzenské pravidlá sa vypracovali a prijali pod patronátom Rady Európy. V roku 1973 Výbor ministrov Rady Európy prijal uznesenie obsahujúce európsku verziu textu Minimálnych štandardných pravidiel zaobchádzania s väzňami. Týmto uznesením

10) Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT). Dostupné: <http://www.cpt.coe.int/slovakian.htm>. s. 1 – 5.

bolo odporučené vládam členských štátov Rady Európy riadiť sa zásadami zahrnutými v Pravidlách, zabezpečiť ich transpozíciu do vnútroštátneho práva a praxe a každých päť rokov posilať generálnemu tajomníkovi Rady Európy správu o stave realizácie a zavádzania zásad obsiahnutých v Pravidlách. V roku 1981 Parlamentné zhromaždenie Rady Európy súhlasilo s návrhmi na vytvorenie nového znenia Pravidiel, ktoré by maximálne odpovedali na požiadavky moderného času a možných budúcich štandardov európskych väzenských systémov.¹¹⁾

Zrevidovaný text Európskych väzenských pravidiel bol schválený uznesením Výboru ministrov Rady Európy z 12. februára 1987. Odôvodňujúc potrebu a dôležitosť prijatia nového textu Pravidiel, rezolúcia zdôrazňovala, že zmeny, ktoré sa stali a aj naďalej budú pokračovať v spoločnosti v oblasti zaobchádzania s väzňami, sú také významné a dôležité, že vyžadujú revíziu Pravidiel s cieľom podporiť a rozvíjať najúspešnejšie výdobytky a vytvoriť podmienky pre ďalší pokrok v tejto oblasti.

Potreba ich prijatia bola spôsobená tou skutočnosťou, že napriek značnému pokroku, ktorý bol dosiahnutý v štátoch Európy v rámci použitia voči páchatelom donucovacích opatrení nespojených s trestom odňatia slobody, trest odňatia slobody zostáva nevyhnutnou trestnou sankciou za zločiny vo vnútroštátnych právnych predpisoch väčšiny Európskych štátov.

Štrukturálne Pravidlá pozostávajú z preambuly a 100 článkov, ktoré boli systemizované do piatich častí. Každá z konštrukčných častí Pravidiel mala svoje meno: prvá časť – Základné princípy (čl. 1 – 6), druhá časť – Správa nápravných zariadení (čl. 7 – 50), tretia časť – Personál väzenských zariadení (čl. 51 – 63), štvrtá časť – Ciele a režimy údržby vo väzenských zariadeniach (čl. 64 – 89), piata časť – Dodatočné pravidlá pre zvláštnu kategóriu väzňov (čl. 90 – 100).

Preambula uvádzala, že hlavnými cieľmi týchto Pravidiel sú:

- zavedenie minimálnych štandardov riadenia nápravných zariadení a humánneho zaobchádzania s väzňami;
- podpora administrácie inštitúcií pre vypracovanie najúčinnějších a pokročilých princípov a metód pre riadenie inštitúcií;
- vytvorenie primeraných podmienok pre efektívnu a profesionálnu prácu personálu pre blaho spoločnosti;
- stanovenie základných a reálnych kritérií, ktoré by umožňovali administráciám väzenských zariadení a úradom inšpekcie robiť správne závery o dosiahnutých výsledkoch a možnosti na ich zlepšenie.

Charakteristickou črtou Európskych pravidiel na rozdiel od Štandardných minimálnych pravidiel pre Organizáciu spojených národov bol ich „manažérsky“ smer, pretože v prvom rade ony boli určené špeciálne pre administráciu zariadení. Všetky najdôležitejšie otázky výkonu trestu odňatia slobody boli uvedené v pravidlách v súvislosti so zabezpečením čo najefektívnejšieho riadenia väzňov. Dôraz bol kladený na zodpovednosť správneho orgánu za bezprostrednú ochranu práv väzňov. Pravidlá však zdôraznili, že dosiahnutie dobrého vládnutia vo väzniciach by nemalo viesť k oslabeniu práv a oprávnených záujmov

11) Fábry, A. Penológia Eurokódex, Bratislavská vysoká škola práva, 2009. s. 112 – 114.

väzňov. Efektívne riadenie väzenských zariadení bolo považované za nevyhnutný predpoklad pre riadnu ochranu práv väzňov.¹²⁾

Avšak v budúcnosti s ohľadom na významné spoločenské zmeny, ktoré sa aj naďalej uplatňovali v celej Európe v priebehu posledných dvoch desaťročí, sa medzinárodné spoločenstvo znovu postavilo pred nevyhnutnosť zmeny Pravidiel. Revízia a zmodernizovanie Pravidiel boli podmienené i nutnosťou brať do úvahy a odrážať v nich také zmeny, ktoré nastali v trestnej politike, praxi vynesenia rozsudkov a riadenia väzenských inštitúcií v Európe. Aktualizovaná verzia Európskych väzenských pravidiel bola prijatá Výborom ministrov Rady Európy 11. januára 2006. – Odporúčanie Rec (2006)2

Novelizované pravidlá obsahujú 108 článkov, ktoré sú systemizované v deviatich častiach, každá so samostatným názvom: časť I – „Základné princípy“ (čl. 1 – 13); časť II – „Podmienky výkonu trestu“ (čl. 14 – 38), časť III – „Zdravie“ (čl. 39 – 48), časť IV – „Poriadok“ (čl. 49 – 70); časť V – „Vedenie a personál väznice“ (čl. 71 – 91), časť VI – „Kontrola a monitorovanie“ (čl. 92 – 93), časť VII – „Obvinení“ (čl. 94 – 101), časť VIII – „Cieľ režimu odsúdených“ (čl. 102 – 107), časť IX – „Aktualizácia pravidiel“ (čl. 108).

V prvej časti Pravidiel je ustanovených deväť základných princípov zaobchádzania s väzňami:

- so všetkými osobami, ktoré sú zbavené slobody, sa má zaobchádzať tak, aby sa rešpektovali ich ľudské práva,
- osobám zbaveným slobody zostávajú zachované všetky práva, ktoré im nie sú zákonne odobraté rozhodnutím o odsúdení alebo o ich vzatí do väzby,
- proti osobám zbaveným slobody sa má uplatňovať čo najmenej obmedzení nevyhnutných a primeraných zákonnému cieľu, pre ktorý boli uložené,
- väzenské podmienky, ktoré porušujú ľudské práva väzňov, neospravedlňuje nedostatok prostriedkov,
- život vo väzení sa má čo najviac približovať k pozitívnym aspektom života v spoločnosti,
- uväznenie má byť vedené tak, aby uľahčilo reintegráciu osôb, ktoré boli zbavené slobody, do slobodnej spoločnosti,
- spolupráca s externými sociálnymi službami a pokiaľ možno i zainteresovanosť občianskej spoločnosti do väzenského života sa má podporovať,
- väzenský personál vykonáva dôležitú verejnú službu a jeho prijímanie, vzdelávanie a podmienky práce mu majú umožňovať zachovávať vysoké štandardy v starostlivosti o väzňov,
- všetky väznice sa majú podrobovať pravidelnej štátnej kontrole a nezávislému monitoringu.¹³⁾

Na rozdiel od predchádzajúcej verzie novelizovaná verzia Pravidiel (2006) nie je zameraná na riadenie činnosti väzenských zariadení, ale na zabezpečenie prísneho dodržiavania

12) Kryminalno-vykonavče pravo Ukrajiny: Pidručnyk dľa studentiv jurydyčnych special'nostej vyščych navčal'nych zakladiv/Za red. prof. A. X. Stepaňuka. – Ch.: Právo, 2005. s. 46.

13) Rada Európy. Výbor ministrov. Odporúčanie Rec (2006) 2 Výboru ministrov členským štátom o Európskych väzenských pravidlách (Prijaté Výborom ministrov 11. januára 2006 na 952. stretnutí zástupcov ministrov). Dostupné: <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PR/EPRSlovakia.pdf>. s. 3 – 8.

ľudských práv pri ich uplatňovaní voči odsúdeným na treste odňatia slobody, vytvorenie zodpovedajúcich podmienok pre normálny život väzňov a ich nápravu a reintegráciu.

Okrem toho je dôležité spomenúť aj „novšie“ dokumenty RE z roku 2012 vzťahujúce sa na väzenské pravidlá. K nim patria najmä tieto právne akty: *Odporúčanie Výboru ministrov CM/Rec(2012)5 členským štátom o Európskom kódexe etiky väzenského personálu* a *Odporúčanie Výboru ministrov CM/Rec(2012)12 členským štátom o väzených cudzích štátnych príslušníkoch*.

Odporúčanie Výboru ministrov CM/Rec(2012)5 členským štátom o Európskom kódexe etiky väzenského personálu bolo prijaté Výborom ministrov dňa 12. apríla 2012 na 1140. zasadnutí zástupcov ministrov. Dokument obsahuje 5 častí: I. – „Vymedzenie rozsahu kódu“, II. – „Ciele väzenského personálu“, III. – „Väzenský personál a systém trestného súdnictva“, IV. – „Pokyny pre správanie väzenského personálu“, ktorý vymedzuje zásady: A. „Zodpovednosť“, B. „Integrita“, C. „Rešpektovanie a ochrana ľudskej dôstojnosti“, D. „Starostlivosť a pomoc“, E. „Spravodlivosť, nestrannosť a nediskriminácia“, F. „Spolupráca“, G. „Utajenie a ochrana osobných údajov“ a časť V. – „Všeobecné“. ¹⁴⁾

Odporúčanie Výboru ministrov CM/Rec(2012)12 členským štátom o väzených cudzích štátnych príslušníkoch bolo prijaté Výborom ministrov dňa 10. októbra 2012 na 1152. zasadnutí zástupcov ministrov. Dokument sa skladá z 8 častí: I. – „Vymedzenie pojmov a rozsah pôsobnosti“, II – „Základné princípy“, III – „Použitie väzby vo väzení“, IV. – „Trestanie“, V. – „Podmienky výkonu trestu odňatia slobody“, VI. – „Uvoľnenie“, VII. – „Osoby, ktoré pracujú so zahraničnými väzňami“, VIII. – „Hodnotenie politiky“. Časť V. „Podmienky výkonu trestu odňatia slobody“ sa skladá z viacerých častí, ku ktorým patria: vstupné, pridelenie, ubytovanie, hygiena, oblečenie, výživa, právne poradenstvo a pomoc, kontakt s vonkajším svetom, kontakt s konzulárnymi zástupcami, režim väzenia, práca, cvičenie a rekreačné činnosti, vzdelávanie a odborná príprava, sloboda náboženského vierovyznania alebo viery, zdravie, poriadok, bezpečnosť a ochrana, ženy, maloleté deti. ¹⁵⁾

■ Záver

Medzinárodné štandardy pre zaobchádzanie s väzňami boli vyvinuté na úrovni medzinárodného spoločenstva v dôsledku medzinárodnej spolupráce v oblasti zabezpečenia ľudských práv v oblasti výkonu trestov. Základom ich návrhu a vývoja sa stala Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a ďalšie základné medzinárodné nástroje v oblasti zabezpečenia ľudských práv. V týchto štandardoch sú sústredené medzinárodné skúsenosti trestnej výkonnej praxe a moderné humanistické tendencie vývoja systému výkonu trestov.

14) Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the European Code of Ethics for Prison Staff (Adopted by the Committee of Ministers on 12 April 2012 at the 1140th meeting of the Ministers' Deputies) CM/Rec(2012)5E/12 April 2012. Dostupné: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1932803&Site=CM>

15) Recommendation of the Committee of Ministers to member States concerning foreign prisoners (Adopted by the Committee of Ministers on 10 October 2012 at the 1152nd meeting of the Ministers' Deputies) CM/Rec(2012)12E/10 October 2012. Dostupné: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1989353&Site=CM>

Okrem týchto medzinárodných aktov všeobecného (univerzálneho) charakteru je pomerne dlhý zoznam dokumentov, ktoré dopĺňajú a upresňujú všeobecné princípy a vzťahujú sa priamo k väzňom. Zoznam hlavných medzinárodných právnych aktov, ktoré sa týkajú osôb, ktoré sa nachádzajú vo výkone trestu, má viac ako 30 položiek. Podľa stupňa záväzkov vyplývajúcich z implementácie medzinárodných noriem do trestného výkonného zákonodarstva určitých krajín existujú ustanovenia, ktoré sú záväzné v národných trestných výkonných systémoch, a tie, ktoré sú považované za odporúčania, pre vykonávanie ktorých musí byť založené príslušné sociálno-ekonomické zázemie.

Summary

The system of international standards of treatment of prisoners is the complex of principles, conventions, regulations and standards adopted at the international level. International standards of the treatment of prisoners were developed at the level of international community as a result of international cooperation in protection of human rights in the enforcement of sentences. In these standards international experience of sentence enforcement practice and modern humanistic tendencies of development of the sentence enforcement system are centralized. According to the scope all standards are divided into two main groups: universal and regional. According to the specialization international acts in this area are divided into: general and special. The aforementioned article will be devoted to the concept of international standards of treatment of prisoners and their classification according to the types that exist in science.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] ČiČ, M. A kol.: Československé trestné právo. Bratislava: Obzor, 1983, s. 191.
- [2] Európsky dohovor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Európska séria zmlúv č. 126. Text zmenený podľa ustanovení Protokolov č. 1 (ETS č. 151) a č. 2 (ETS č. 152), ktoré nadobudli platnosť 1. marca 2002. Dostupné: <http://www.cpt.coe.int/lang/svk/svk-convention.pdf>.
- [3] Európsky dohovor o ľudských právach v znení Protokolu č. 11 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení Protokolu č. 11, Rím, 4. XI. 1950. Dostupné: <http://www.zpmvpsr.sk/dokum/edolp.pdf>.
- [4] Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT). Dostupné: <http://www.cpt.coe.int/slovakian.htm>.
- [5] FÁBRY, A. Penológia, Eurokódex, Bratislavská vysoká škola práva, 2009.
- [6] Kryminalno-vykonavče pravo Ukrajiny: Pidručnyk dl'a studentiv jurydyčnych special'nostej vyščych navčafnych zakladiv/Za red. prof. A. X. Stepaňuka. – Ch.: Právo, 2005. – 256 s.
- [7] MATYS, K. a kol.: Trestný zákon 1: Komentár. Bratislava: Obzor, 1978.
- [8] Mižnarodni normy i standarty stosovno zasudženyh do tryvalych strokiv pozbavlenňa voli, dovičnoho pozbavlenňa voli ta smertnoji kary. Brošura. Dostupné: penreform.org.ua/assets/files/Broshura_standarty.doc.
- [9] Trestný zákon č. 140/1961 Zb. v znení neskorších právnych predpisov.
- [10] Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu prijatý dňa 18. decembra 2002 na päťdesiatom siedmom zasadnutí Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov rezolúciou A/RES/57/199.
- [11] Rada Európy. Výbor ministrov. Odporúčanie Rec (2006) 2 Výboru ministrov členským štátom o Európskych väzenských pravidlách (Prijaté Výberom ministrov 11. januara 2006 na 952. stretnutí

zástupcov ministrov). Dostupné: <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/EPR/EPRSlovakia.pdf>.

- [12] Recommendation of the Committee of Ministers to member States concerning foreign prisoners (Adopted by the Committee of Ministers on 10 October 2012 at the 1152nd meeting of the Ministers' Deputies) CM/Rec(2012)12E / 10 October 2012. Dostupné: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1989353&Site=CM>.
- [13] Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the European Code of Ethics for Prison Staff (Adopted by the Committee of Ministers on 12 April 2012 at the 1140th meeting of the Ministers' Deputies) CM/Rec(2012)5E / 12 April 2012. Dostupné: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1932803&Site=CM>.
- [14] Vyhláška ministra zahraničných vecí z 18. augusta 1988 o Dohovore proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu č. 143/1988 Zb. Dostupné: [http://www.zvjs.sk/dokumenty/legislativa/dohovor 88.pdf](http://www.zvjs.sk/dokumenty/legislativa/dohovor%2088.pdf).

JUDr. Viktoriya Domnitska

Interná doktorandka

Fakulta práva, Paneurópska Vysoká Škola, Bratislava

Vybrané otázky právnej úpravy spolumajiteľstva obchodného podielu

Selected issues of legislation on the business share co-ownership

▼ Miroslav Hlivák, David Soukeník

Kľúčové slová:

obchodný podiel, spolumajiteľstvo obchodného podielu, zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu

Key words:

business share, business share co-ownership, contract on business share co-ownership

1. Úvod

V rámci právnej teórie, ale aj právnej praxe sa diskutuje o právnej problematike spoluvlastníctva obchodného podielu a náležitostiach zmluvy o spoluvlastníctve obchodného podielu.

Na úvod si dovoľujeme uviesť, že z právneho hľadiska je správnejšie používať pojmy „*spolumajiteľstvo obchodného podielu*“ a „*zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu*“.¹⁾

Predmetom nášho príspevku je posúdenie vybraných otázok spolumajiteľstva obchodného podielu a vymedzenie práv a povinností vyplývajúcich zo spolumajiteľstva obchodného podielu a náležitosti zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu v zmysle právneho poriadku Slovenskej republiky v spojení s právnou úpravou platnou v Českej republike a súdnymi rozhodnutiami a názormi právnych teoretikov týkajúcimi sa danej problematiky.

2. Spolumajiteľstvo obchodného podielu

V prvom rade je potrebné zaoberať sa posúdením otázky, či v zmysle právneho poriadku Slovenskej republiky je prípustné, aby jeden obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným patril viacerým osobám súčasne, a či je možné takýto právny stav dosiahnuť na základe uzatvorenia dohody medzi týmito osobami.

Právna úprava obchodného podielu je obsiahnutá v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“), pričom podľa ust. § 114 ods. 1 až 3 Obchodného zákonníka platí:

„(1) Obchodný podiel predstavuje práva a povinnosti spoločníka a im zodpovedajúcu účasť na spoločnosti. Jeho výška sa určuje podľa pomeru vkladu spoločníka k základnému imaniu spoločnosti, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.

1) OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár 1.* 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2005, s. 365; HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave.* 4. prepracované vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2002, s. 143; DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II.* 1. vyd. Praha: POLYGON, 2002, s. 1026.

(2) Každý spoločník môže mať iba jeden obchodný podiel. Pokiaľ sa spoločník zúčastňuje ďalším vkladom, zvyšuje sa jeho obchodný podiel v pomere zodpovedajúcom výške ďalšieho vkladu.

(3) Jeden obchodný podiel môže patriť viacerým osobám. Svoje práva z tohto obchodného podielu môžu tieto osoby vykonávať len prostredníctvom spoločného zástupcu a na splácanie vkladu sú zaviazaní spoločne a nerozdielne. Ak jeden obchodný podiel patrí viacerým osobám, do obchodného registra sa zapíše údaj o výške vkladu, ku ktorému sa tento obchodný podiel viaže, rozsah jeho splatenia, ako aj údaje o spoločnom zástupcovi a jednotlivých osobách, ktorým obchodný podiel patrí, a to v prípade právnických osôb obchodné meno alebo názov a sídlo a v prípade fyzických osôb meno, priezvisko a bydlisko.“

Ustanovenie § 114 ods. 3 Obchodného zákonníka pripúšťa, aby sa jeden obchodný podiel stal spoločným majetkom viacerých osôb, bližšie podrobnosti ale Obchodný zákonník k tejto otázke neobsahuje. V praxi je toto ustanovenie Obchodného zákonníka významné najmä v prípadoch, kedy je obchodný podiel predmetom dedičstva, čo bol aj jeden z dôvodov, prečo je spoločné majiteľstvo obchodného podielu v zmysle Obchodného zákonníka prípustné.²⁾

Napriek skutočnosti, že v Obchodnom zákonníku absentuje podrobná úprava týkajúca sa spolumajiteľstva obchodného podielu, v zmysle právnej teórie je potrebné na úpravu právnych vzťahov medzi spolumajiteľmi obchodného podielu použiť ustanovenia zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) upravujúce podielové spoluvlastníctvo.³⁾ Právna úprava podielového spoluvlastníctva obsiahnutá v Občianskom zákonníku je totiž svojou povahou najbližšia právnemu stavu, kedy jeden obchodný podiel môže súčasne patriť viacerým jeho majiteľom súčasne.

Uvedený právny záver je možné odvodiť aj zo znenia ust. § 1 Obchodného zákonníka, podľa ktorého:

„(1) Tento zákon upravuje postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním.

(2) Právne vzťahy uvedené v odseku 1 sa spravujú ustanoveniami tohto zákona. Ak niektoré otázky nemožno riešiť podľa týchto ustanovení, riešia sa podľa predpisov občianskeho práva. Ak ich nemožno riešiť ani podľa týchto predpisov, posúdia sa podľa obchodných zvyklostí, a ak ich niet, podľa zásad, na ktorých spočíva tento zákon.“

Ust. § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka obsahuje výkladové pravidlá v oblasti obchodného práva. Podľa druhej vety ust. § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka, ak niektoré otázky nemožno riešiť podľa ustanovení Obchodného zákonníka, riešia sa podľa predpisov občianskeho práva.⁴⁾

2) HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2002, s. 143.

3) OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár 1*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2005, s. 365.

4) K tomu pozri aj tamtiež, s. 14 až 21.

Na podporu tohto argumentu si dovoľujeme uviesť aj skutočnosť, že v obchodnom zákonníku platnom v Českej republike zákonodarca úplne jednoznačne v ust. § 114 ods. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník v platnom znení ustanovil, že vzťahy medzi osobami, ktorým patrí obchodný podiel, sa budú primerane spravovať ustanoveniami o spoluvlastníctve:

„Jeden obchodní podíl může náležet více osobám. Svá práva z tohoto obchodního podílu mohou tyto osoby vykonávat jen společným zástupcem a k splácení vkladu jsou zavázáni společně a nerozdílně. Na vztahy mezi osobami, jimž náleží obchodní podíl, se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví.“

Ak je teda pri analýze spolumajiteľstva obchodného podielu potrebné primerane použiť ustanovenia Občianskeho zákonníka o spoluvlastníctve, tak potom je potrebné túto právnu úpravu spoluvlastníctva použiť aj pri analýze možností vzniku spolumajiteľstva obchodného podielu. Na základe týchto skutočností aj právna teória dospela k záverom, že spolumajiteľstvo obchodného podielu môže vzniknúť aj na základe právneho úkonu, ktorým je zmluva, aj keď nie je vylúčený ani iný spôsob v dôsledku vzniku spolumajiteľstva obchodného podielu, ako napr. na základe spoločného prevzatia vkladu pri založení spoločnosti, resp. pri zvýšení základného imania.⁵⁾

V dôsledku uzatvorenia zmluvy môže spolumajiteľstvo obchodného podielu vzniknúť dvoma nasledovnými spôsobmi:

- a) v prípade, ak jeden spoločník spoločnosti majúci jeden obchodný podiel zmluvou o prevode obchodného podielu celý tento obchodný podiel prevedie do majetku viacerých osôb, na základe čoho bude jeden obchodný podiel spoločne patriť viacerým nadobúdateľom, ktorí sa stanú spolumajiteľmi jedného obchodného podielu,
- b) uzatvorením zmluvy, ktorou sa jeden spoločník spoločnosti majúci jeden obchodný podiel dohodne s inou osobou alebo osobami, že tento jeden obchodný podiel bude predmetom ich spoločného majetku, na základe čoho sa stanú všetky zmluvné strany takejto zmluvy spolumajiteľmi obchodného podielu.

V zmysle rozsudku Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 3581/2010 zo dňa 28. 2. 2012:

„Jak Nejvyšší soud vysvětlil již v usnesení ze dne 3. března 1998, sp. zn. 2 Odo 46/97, uveřejněném v časopise Soudní judikatura, číslo 14, ročník 1998, pod číslem 99, obchodní podíl je souborem majetkových a nemajetkových práv a povinností a jako celek představuje míru účasti společníka na čistém obchodním jmění a současně míru účasti společníka na řízení a kontrole společnosti. Majetkový aspekt, popř. majetkové právo nelze ze souboru uvedených práv vydělit jako samostatné právo.

Jinak řečeno, práva a povinnosti společníka společnosti s ručením omezeným zásadně nelze z obchodního podílu vyčleňovat a činit je samostatným předmětem právních vztahů (s výjimkou např. práva na vyplacení konkrétního podílu na zisku poté, kdy o jeho vyplacení rozhodla valná hromada společnosti). Ke stejnému závěru dospívá i právní teorie (srov. za všechny např. Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. Praha, Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 533, nebo Eliáš, K. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, Bulletin advokacie číslo 8, ročník 1996, s. 55).

5) DĚDIČ, J. a kol.: OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II. 1. vyd. Praha: POLYGON, 2002, s. 1028.

Z uvedeného plyne, že ani tehdy, je-li zřizováno „spoluvlastnictví“ k obchodnímu podílu, nemohou účastníci takové smlouvy zřídit „spoluvlastnictví“ jenom k jeho určité části (resp. složce), představované majetkovou hodnotou obchodního podílu, aniž by se „spoluvlastník“ stal účastníkem společenské smlouvy a aniž by nabýval podíl na veškerých právech a povinnostech společníka.“

Vyššie uvedený právny názor spočívajúci v tvrdení, že spolumajiteľstvo obchodného podielu je možné zriadiť zmluvou o spolumajiteľstve obchodného podielu, je potvrdený aj názormi viacerých právnych teoretikov vyjadrujúcich sa k tejto problematike v odbornej literatúre.

Podľa názoru prof. JUDr. Jana Dědiča „jsme názoru, že je možné, aby se obchodní podíl stal společným majetkem smluvní dispozicí provedenou na jedné straně jedním majitelem obchodního podílu a na druhé budoucím spolumajitelem.“⁽⁶⁾

V odbornej literatúre je ďalej možné stretnúť sa s právnym názorom, že „Ustanovení odstavce 3 připouští, aby jeden obchodní podíl byl společným majetkem více osob. Toto ustanovení je důležité zejména při dědění pro případ, že obchodní podíl, který je předmětem dědění, odpovídá minimální výši vkladu a není tedy možné jeho rozdělení. Kromě případů, kdy ke spolumajitelství obchodního podílu může dojít v důsledku zákonné úpravy, tj. při dědění či právním nástupnictví, je podle našeho názoru možný vznik spolumajitelství i v důsledku společného převzetí vkladu při založení společnosti či při zvýšení základního kapitálu více osobami a rovněž v důsledku smluvní dispozice. Takovou dispozicí může být jednak uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu mezi jeho majitelem jako převodcem na straně jedné a více osobami jako nabyvateli, tak uzavření smlouvy, kterou majitel obchodního podílu uzavře s jinou osobou o tom, že nadále budou spolumajiteli obchodního podílu.“⁽⁷⁾

V zmysle Obchodného zákonníka je teda prípustné, aby bol jeden obchodný podiel súčasne majetkom patriacim viacerým osobám. Ako vyplýva zo skutočností vyššie uvedených, ak je spolumajiteľstvo obchodného podielu prípustné, je logické, že takéto spolumajiteľstvo obchodného podielu môže vzniknúť aj na základe dohody zmluvných strán. Občiansky zákonník ani Obchodný zákonník ale neupravujú žiaden zmluvný typ, predmetom ktorého by bolo zriadenie spolumajiteľstva k obchodnému podielu. Z tohto dôvodu je potrebné ďalej posúdiť, aké podstatné náležitosti by takáto dohoda o spolumajiteľstve obchodného podielu mala obsahovať na to, aby vôbec mohla byť platná a účinná. Pred zodpovedaním tejto otázky je ale potrebné analyzovať, čo je vlastne obsahom spolumajiteľstva obchodného podielu, a teda aké práva a povinnosti majú osoby, ktorým spoločne patrí jeden obchodný podiel.

3. Práva a povinnosti vyplývajúce zo spolumajiteľstva obchodného podielu

Pri analýze práv a povinností spolumajiteľov obchodného podielu je potrebné rozlišovať medzi právami a povinnosťami, ktoré majú jednotliví spolumajitelia obchodného podielu medzi sebou navzájom, a medzi právami a povinnosťami, ktoré majú ako

6) DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II.* 1. vyd. Praha: POLYGON, 2002, s. 1028.

7) ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník.* 10. podstatně rozšířené vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 383.

spolumajitelia jedného obchodného podielu navonok vo vzťahu k tretím osobám, predovšetkým vo vzťahu k ostatným spoločníkom spoločnosti, vo vzťahu k orgánom spoločnosti a vo vzťahu k samotnej spoločnosti, v ktorej majú obchodný podiel.

Čo sa týka vnútorného vzťahu medzi spolumajiteľmi obchodného podielu navzájom, na tento vzťah a na rozhodovanie o nakladaní s právami a povinnosťami spojenými s obchodným podielom je potrebné primerane použiť právnu úpravu spoluvlastníctva obsiahnutú v ust. § 136 až § 151 Občianskeho zákonníka,⁸⁾ keďže „z *přiměřeného použití ustanovení o spoluvlastnictví přichází v úvahu zejména ustanovení § 139 odst. 2 a 3 ObčZ o hospodaření se společnou věcí. Z tohoto ustanovení plyne, že o hospodaření se společným obchodním podílem rozhodují spolumajitelé většinou počítanou podle velikosti jejich podílů.*“⁹⁾

Podľa ust. § 137 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka:

„(1) Podiel vyjadruje mieru, akou sa spoluvlastníci podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoluvlastníctva k spoločnej veci.

(2) Ak nie je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak, sú podiely všetkých spoluvlastníkov rovnaké.“

Podľa ust. § 139 ods. 1 až 3 Občianskeho zákonníka:

„(1) Z právnych úkonov týkajúcich sa spoločnej veci sú oprávnení a povinní všetci spoluvlastníci spoločne a nerozdielne.

(2) O hospodárení so spoločnou vecou rozhodujú spoluvlastníci väčšinou počítanou podľa veľkosti podielov. Pri rovnosti hlasov, alebo ak sa väčšina alebo dohoda nedosiahne, rozhodne na návrh ktoréhokoľvek spoluvlastníka súd.

(3) Ak ide o dôležitú zmenu spoločnej veci, môžu prehlasovaní spoluvlastníci žiadať, aby o zmene rozhodol súd.“

Vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho zákonníka je potrebné použiť na analýzu vnútorných vzťahov medzi spolumajiteľmi obchodného podielu, teda predovšetkým na určenie toho, v akej miere, resp. v akom podiele sa jednotliví spolumajitelia obchodného podielu podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich z obchodného podielu a ako jednotliví spolumajitelia obchodného podielu medzi sebou rozhodujú o hospodárení s týmto obchodným podielom.

Ako z citovaných ustanovení Občianskeho zákonníka vyplýva, veľkosť podielu určuje mieru, ako sa spolumajitelia obchodného podielu podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spolumajiteľstva obchodného podielu. Z uvedeného okrem iného vyplýva, že veľkosť spolumajiteľského podielu na obchodnom podiele je rozhodujúca aj pre určenie skutočnosti, v akom pomere sa medzi jednotlivých spolumajiteľov obchodného podielu rozdelí podiel na zisku spoločnosti, ktorý pripadá na celý obchodný podiel. Z tejto právnej úpravy ďalej vyplýva aj to, že podľa veľkosti spolumajiteľských podielov na obchodnom podiele budú spolumajitelia obchodného podielu rozhodovať o hospodárení so spoločným obchodným podielom, a to najmä o výkone práv a povinností spojených

8) ELIÁŠ, K.: *Kurs obchodního práva – Právnícké osoby jako podnikatelé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 126.

9) DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II*. 1. vyd. Praha: POLYGON, 2002, s. 1029.

s obchodným podielom vo vzťahu k ostatným spoločníkom spoločnosti, k orgánom spoločnosti a vo vzťahu k spoločnosti samotnej. To sa už dostávame k analýze práv a povinností spolumajiteľov obchodného podielu smerom navonok.

Dovoľujeme si súčasne upozorniť na skutočnosť, že pri rozbere práv a povinností spolumajiteľov obchodného podielu je potrebné zobrať do úvahy skutočnosť, že obchodný podiel nie je vec v právnom zmysle slova, ale iná majetková hodnota.¹⁰⁾

„... podle něhož jinou majetkovou hodnotou se rozumí majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota, která není věcí. Takovou hodnotou je nepochybně i obchodní podíl v obchodní společnosti ve smyslu § 61 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“), což výslovně konstatuje i důvodová zpráva k zákonu č. 253/2006 Sb., protože např. obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným lze úplatně převést na jiného společníka nebo na jinou osobu podle § 115 ObchZ, tento obchodní podíl se dědí podle § 116 odst. 2 ObchZ nebo může být předmětem zástavního práva podle § 117a ObchZ, je s ním spojeno právo na vypořádací podíl podle § 61 odst. 2, 3 ObchZ apod.“¹¹⁾

Pri posúdení práv a povinností spolumajiteľov obchodného podielu smerom navonok je potrebné skúmať ustanovenia Obchodného zákonníka, ktoré obsahujú právnu úpravu obchodného podielu a práv a povinností s obchodným podielom spojených.

Podľa ust. § 61 ods. 1 až 4 Obchodného zákonníka:

„(1) Podiel je miera účasti společníka na čistom obchodnom imaní spoločnosti.

(2) Pri zániku účasti společníka v spoločnosti za trvania spoločnosti vzniká spoločníkovi právo na vyplatenie podielu (ďalej len „vyrovnač podiel“). Výška vyrovnacieho podielu sa určí na základe riadnej individuálnej účtovnej závierky za účtovné obdobie predchádzajúce účtovnému obdobiu, v ktorom zaniká účasť společníka v spoločnosti, ak spoločenská zmluva neurčuje niečo iné. Vyrovnací podiel sa vyplatí v peniazoch, ak zákon neustanovuje alebo spoločenská zmluva alebo stanovy neurčujú iný spôsob vyrovnania podielu.

(3) Ak spoločenská zmluva alebo stanovy neurčujú inak, právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu je splatné uplynutím troch mesiacov od schválenia riadnej individuálnej účtovnej závierky za účtovné obdobie predchádzajúce účtovnému obdobiu, v ktorom zanikla účasť společníka v spoločnosti, alebo ak takáto riadna individuálna účtovná závierka schválená nebola, uplynutím troch mesiacov odo dňa, keď mala byť schválená.

(4) Ak je so zrušením spoločnosti spojená likvidácia, má spoločník právo na podiel na majetkovom zostatku, ktorý vyplynul z likvidácie (podiel na likvidačnom zostatku).“

10) PELIKÁNOVÁ, I.: *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 2. díl. Praha: Linde, 1998, s. 78, 79, 389; ELIÁŠ, K.: *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Prospektrum, 1997, s. 74. Zdroj: HANES, D.: *Společnost s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2002, s. 140; ELIÁŠ, K., BARTOŠIKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol.: *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 191.

11) Uznesenie súdu v Českých Budějovicích zo dňa 20. 3. 2008, sp. zn. 4 To 175/2008.

Podľa ust. § 123 ods. 1 Obchodného zákonníka:

„Spoločníci majú nárok na podiel zo zisku v pomere zodpovedajúcom ich splateným vkladom, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.“

Podľa ust. § 150 ods. 1 a 2 Obchodného zákonníka:

„(1) Spoločníkovi, ktorého účasť v spoločnosti súd zrušil alebo ktorý bol vylúčený, vzniká právo na vyrovnací podiel (§ 61 ods. 2 a 3). Rovnaké právo má dedič alebo právny nástupca spoločníka, pokiaľ naňho neprešiel obchodný podiel (§ 116).

(2) Vyrovnací podiel sa vypočíta pomerom splateného vkladu spoločníka, ktorého účasť v spoločnosti zanikla, k splateným vkladom všetkých spoločníkov, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.“

Podľa ust. § 127 ods. 1 až 3 Obchodného zákonníka:

„(1) Valné zhromaždenie je schopné uznášania, ak sú prítomní spoločníci, ktorí majú aspoň polovicu všetkých hlasov, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.

(2) Počet hlasov každého spoločníka sa určuje pomerom hodnoty jeho vkladu k výške základného imania spoločnosti, ak spoločenská zmluva neurčuje iný počet hlasov.

(3) Valné zhromaždenie rozhoduje prostou väčšinou hlasov prítomných spoločníkov, ak zákon alebo spoločenská zmluva nevyžaduje vyšší počet hlasov.“

Spoločníci spoločnosti s ručením obmedzeným majúci obchodný podiel v spoločnosti majú okrem iného právo zúčastňovať sa a hlasovať na valnom zhromaždení spoločnosti, právo na podiel na zisku spoločnosti, právo na vyplatenie likvidačného zostatku v prípade zrušenia spoločnosti s likvidáciou, ako aj právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu v prípade zrušenia účasti spoločníka v spoločnosti súdom alebo v prípade vylúčenia spoločníka.

Z vyššie citovaných ustanovení Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka vyplýva, že spolumajitelia obchodného podielu sa na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spolumajiteľstva obchodného podielu podieľajú mierou, v akej sú spolumajiteľmi obchodného podielu. Spolumajitelia obchodného podielu teda majú právo zúčastňovať sa a hlasovať na valnom zhromaždení spoločnosti, právo na podiel na zisku spoločnosti, právo na vyplatenie likvidačného zostatku v prípade zrušenia spoločnosti s likvidáciou, ako aj právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu v prípade zrušenia účasti spoločníka v spoločnosti súdom alebo v prípade vylúčenia spoločníka, pričom toto právo sa odvodzuje zo spolumajiteľstva k obchodnému podielu.

Ako vyplýva z vyššie citovaného ust. § 114 ods. 3 Obchodného zákonníka, všetky vyššie uvedené práva prislúchajúce spolumajiteľom obchodného podielu tieto navonok vykonávajú len prostredníctvom spoločného zástupcu, pričom údaj o tomto spoločnom zástupcovi sa zapisuje aj do obchodného registra. Spoločný zástupca teda zastupuje spolumajiteľov vo vzťahu k ostatným spoločníkom spoločnosti, k orgánom spoločnosti a vo vzťahu k spoločnosti samotnej a vo výkone práv a povinností spojených s obchodným podielom.

„Ve vztahu ke SRO vystupují spolumajitelé obchodního podílu jako jeden společník. Zákon určuje, že ve vztahu ke společnosti mohou vykonávat práva společníka jen společným zástupcem.“¹²⁾

Z vyššie uvedenej analýzy relevantných ustanovení Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka vyplýva, že v dôsledku uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu nový spolumajiteľ obchodného podielu získa najmä:

- a) podiel na právach a povinnostiach z obchodného podielu,
- b) právo spolurozhodovať o výkone práv a povinností z obchodného podielu spolu s ostatnými spoluvlastníkmi,
- c) právo byť spoločným zástupcom v zmysle ust. § 114 ods. 3 Obchodného zákonníka vykonávajúcim práva a povinnosti z obchodného podielu vo vzťahu k spoločnosti a ostatným spoločníkom.

Uzatvorením zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu teda na jednej strane nový spolumajiteľ obchodného podielu prostredníctvom obchodného podielu získa podiel na právach a povinnostiach z obchodného podielu obdobne, ako keby sa stal spoločníkom spoločnosti. Na strane druhej dôjde k zmene štruktúry spoločníkov spoločnosti, pretože do fungovania spoločnosti získa právo zasahovať nový spolumajiteľ obchodného podielu, a to spôsobom vyššie uvedeným.

4. Náležitosti zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu

Ak je teda aj v zmysle právnej teórie prípustné uzatvoriť zmluvu o spolumajiteľstve obchodného podielu, opätovne si dovoľujeme zdôrazniť, že Obchodný zákonník ani žiadny iný všeobecne záväzný právny predpis platný v Slovenskej republike takýto konkrétny zmluvný typ neupravuje. Z tohto dôvodu je potrebné rozobrať, aké formálne a obsahové náležitosti musí takáto zmluva obsahovať na to, aby vôbec mohla byť platná a aby ňou bolo možné dosiahnuť vyššie skúmaný účel, teda vznik spolumajiteľstva viacerých osôb k jednému obchodnému podielu.

V prvom rade je potrebné posúdiť, podľa akého všeobecne záväzného právneho predpisu je potrebné skúmať otázku, aké obsahové a formálne náležitosti má zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu obsahovať.

Podľa ust. § 261 ods. 3 písm. a) Obchodného zákonníka:

„Touto částou zákona sa spravují bez ohledu na povahu účastníků závazkové vztáhy mezi zakladateli obchodných společností, mezi spoločníkom a obchodnou spoločnosťou, ako aj medzi spoločníkmi navzájom, pokiaľ ide o vztáhy týkajúce sa účasti na spoločnosti, ako aj vztáhy zo zmlúv, ktorými sa prevádza podiel spoločníka, medzi štatutárnym orgánom alebo členom štatutárných a dozorných orgánov spoločnosti a obchodnou spoločnosťou, ako aj vztáhy medzi spoločníkom a obchodnou spoločnosťou pri zariaďovaní záležitostí spoločnosti a závazkové vztáhy medzi prokuristom a spoločnosťou pri výkone jeho poverenia.“

Z vyššie citovaného ustanovenia Obchodného zákonníka vyplýva, že bez ohľadu na povahu účastníkov zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu sa táto zmluva bude

12) DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II.* 1. vyd. Praha: POLYGON, 2002, s. 1029.

spravovať Obchodným zákonníkom. Z tohto dôvodu je pre určenie formálnych a obsahových náležitostí zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu potrebné skúmať ustanovenia Obchodného zákonníka. Podľa nášho názoru je preto potrebné na uzatvorenie zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu aplikovať tretiu časť Obchodného zákonníka.

Podľa ust. § 269 ods. 2 Obchodného zákonníka:

„Účastníci môžu uzavrieť aj takú zmluvu, ktorá nie je upravená ako typ zmluvy. Ak však účastníci dostatočne neurčia predmet svojich záväzkov, zmluva nie je uzavretá.“

Z citovaného ustanovenia Obchodného zákonníka vyplýva, že aj keď zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu nie je ako zmluvný typ upravená v Obchodnom zákonníku, je uzatvorenie takejto zmluvy prípustné v prípade, ak zmluvné strany dostatočne určia predmet svojich záväzkov, teda predmet zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu. Obchodný zákonník však neobsahuje žiadne ďalšie ustanovenia, pomocou ktorých by bolo možné bližšie určiť, aké obsahové náležitosti má zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu obsahovať. Z tohto dôvodu je potrebné použiť subsidiárne úpravu obsiahnutú v Občianskom zákonníku.

Podľa ust. § 491 ods. 2 Občianskeho zákonníka:

„Na záväzky vznikajúce zo zmlúv v zákone neupravených treba použiť ustanovenia zákona, ktoré upravujú záväzky im najbližšie, pokiaľ samotná zmluva neurčuje inak.“

Keďže teda zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu nie je upravená v Obchodnom zákonníku ani v Občianskom zákonníku, v zmysle všeobecnej zásady upravennej v ust. § 491 ods. 2 Občianskeho zákonníka je na záväzky vyplývajúce zo zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu potrebné použiť tie ustanovenia zákona, ktoré upravujú záväzky im najbližšie.

Na základe vyššie uvedenej analýzy a po zohľadnení vyššie uvedených dôsledkov uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu na nového spolumajiteľa, ako aj na štruktúru spoločnosti sa domnievame, že zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu je najbližšia právnej úprave pre prevod obchodného podielu upravenej v ust. § 115 Obchodného zákonníka.¹³⁾

V zmysle ust. § 491 ods. 2 Občianskeho zákonníka je teda na určenie formálnych a obsahových zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu potrebné použiť ustanovenie § 115 Obchodného zákonníka upravujúce podmienky prevodu obchodného podielu, pričom „V tomto prípade však nejde o smluvu o prevode obchodného podielu, ale jde o nepojmenovanou smluvu podľa § 269 odst. 2 ObchZ. Nejspíše jde o převod ideální části obchodního podílu. Ustanovení § 109 odst. 2 a § 114 odst. 2 ObchZ vylučují, aby spolumajitelem obchodního podílu byl jiný společník. Nelze tedy analogicky použít ustanovení § 115 odst. 1, ale jen ustanovení § 115 odst. 2 až 4 ObchZ.“¹⁴⁾

13) ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník*. 10. podstatně rozšířené vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 383.

14) DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II*. 1. vyd. Praha: POLYGON, 2002, s. 1028.

Tento právny názor bol potvrdený aj uznesením Vrchného soudu v Prahe v konaní č. 7 Cmo 519/2005 zo dňa 20. 12. 2005, v ktorom sa súd vyjadroval v obdobnej otázke, a sice k otázke, akými ustanoveniami sa spravuje zámenná zmluva o prevode obchodného podielu a ktoré má mať táto zmluva náležitosti:

„Obchodní podíl představuje účast společníka na společnosti s ručením omezeným a z této účasti plynoucí práva a povinnosti (§ 114 odst. 1 ObchZ). Ustanovení § 115 ObchZ upravuje převod obchodního podílu, a to na jiného společníka či třetí osobu. Obchodní podíl nicméně může na jinou osobu i přejít, např. zděděním (§ 116 odst. 2 ObchZ), zánikem společníka s právním nástupcem, na nějž obchodní podíl přechází (§ 116 odst. 1 ObchZ), nebo v rámci prodeje podniku nebo jeho části (§ 476 a násl. ObchZ). Tyto převody či přechody obchodního podílu upravuje obchodní zákoník.

Podle § 261 odst. 3 písm. a) ObchZ se částí třetí obchodního zákoníku bez ohledu na povahu účastníků řídí závazkové vztahy mezi společníky navzájem. Navíc podle § 261 odst. 6 ObchZ směnná smlouva související s podnikáním stran se řídí obchodním zákoníkem a použijí se na ni přiměřeně ustanovení obchodního zákoníku o kupní smlouvě. Obchodní zákoník tedy upravuje i směnu, do kteréžto není důvodu nezahrnout i směnu obchodního podílu...

Směna obchodních podílů je tak pouze jedním z typů jejich převodu.“

Na základe vyššie uvedeného sa domnievame, že zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu musí obsahovať všetky formálne a obsahové náležitosti upravené v zmysle ust. § 115 Obchodného zákonníka pre prevod obchodného podielu. Z uvedenej skutočnosti vyplýva, že uzatvorenie zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu je možné uskutočniť len za podmienok upravených v Obchodnom zákonníku pre prípad prevodu obchodného podielu. Tieto podmienky sú upravené v ust. § 115 ods. 1 a 2 Obchodného zákonníka:

„(1) So súhlasom valného zhromaždenia môže spoločník zmluvou previesť svoj obchodný podiel na iného spoločníka, ak spoločenská zmluva neurčuje inak.

(2) Spoločník môže previesť svoj obchodný podiel na inú osobu, ak to spoločenská zmluva pripúšťa. Spoločenská zmluva môže určiť, že na prevod obchodného podielu na inú osobu sa vyžaduje súhlas valného zhromaždenia.“

Zmluvu o spolumajiteľstve obchodného podielu môže teda spoločník uzatvoriť s inou osobou, t. j. s fyzickou alebo právnickou osobou stojacou mimo spoločnosti, ktorá nie je spoločníkom spoločnosti, len v prípade, ak spoločenská zmluva spoločnosti vyslovene pripúšťa možnosť prevodu obchodného podielu v spoločnosti na inú osobu.

V prípade, ak spoločenská zmluva spoločnosti pripúšťa možnosť prevodu obchodného podielu v spoločnosti na inú osobu len za podmienky, že valné zhromaždenie spoločnosti udelí súhlas s takýmto prevodom obchodného podielu v spoločnosti na inú osobu stojacu mimo spoločnosti, tak v takomto prípade je podľa nášho názoru možné platne uzatvoriť zmluvu o spolumajiteľstve obchodného podielu s inou osobou stojacou mimo spoločnosti len v prípade, ak s takýmto uzatvorením zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu dalo súhlas valné zhromaždenie spoločnosti.

Na podporu tejto argumentácie je možné použiť aj logickú interpretáciu relevantných ustanovení Obchodného zákonníka.

Spoločnosť s ručením obmedzeným je kapitálovou obchodnou spoločnosťou, ale vykazuje aj niektoré znaky osobných spoločností. Právna úprava spoločnosti s ručením obmedzeným obsiahnutá v Obchodnom zákonníku predurčuje tento typ obchodnej spoločnosti ako najvhodnejší práve pre prípady menšieho a ustáleného počtu spoločníkov, ktorí sa spravidla bežne osobne stretávajú na valnom zhromaždení spoločnosti a spoločne rozhodujú a ovplyvňujú bežný chod spoločnosti. V praxi sú veľmi bežné a Obchodným zákonníkom dokonca vyslovene upravené jednoosobové spoločnosti s ručením obmedzeným, pričom počet spoločníkov spoločnosti s ručením obmedzeným je Obchodným zákonníkom obmedzený na maximálne 50 spoločníkov.

Osobitne si dovoľujeme zdôrazniť uzavretý a ustálený charakter spoločníkov spoločnosti s ručením obmedzeným. Ako vyplýva z vyššie citovaných ust. § 115 ods. 1 a 2 Obchodného zákonníka, ak spoločenská zmluva neobsahuje žiadnu inú osobitú právnu úpravu, spoločník v zmysle Obchodného zákonníka ani nemôže previesť svoj obchodný podiel na inú osobu, teda tretiu osobu stojacu mimo spoločnosti, ktorá nie je spoločníkom spoločnosti. Ak aj spoločník v zmysle spoločenskej zmluvy je oprávnený previesť svoj obchodný podiel na inú osobu stojacu mimo spoločnosti, spoločenská zmluva môže určiť, že spoločník je tak oprávnený urobiť len so súhlasom valného zhromaždenia spoločnosti.

Obchodný zákonník teda obsahuje ustanovenia obmedzujúce možnosť tretích osôb vstúpiť do spoločnosti, a to predovšetkým za účelom ochrany spoločníkov spoločnosti, ktorí majú možnosť spolurozhodovať o tom, či sa iné osoby môžu stať spoločníkmi spoločnosti. Obdobnú právnu úpravu obsahuje Obchodný zákonník aj pre prípad zvyšovania základného imania spoločnosti.

Podľa ust. § 143 ods. 1 Obchodného zákonníka:

„Ak spoločenská zmluva alebo rozhodnutie valného zhromaždenia o zvýšení základného imania neurčí inak, majú doterajší spoločníci prednostné právo prevziať záväzok na nové vklady v pomere zodpovedajúcom ich doterajším vkladom, a to v lehote určenej spoločenskou zmluvou, inak do jedného mesiaca od prijatia rozhodnutia valného zhromaždenia o zvýšení základného imania.“

Pri zvyšovaní základného imania spoločnosti majú spoločníci spoločnosti prednostné právo zúčastniť sa tohto zvyšovania, čo opätovne obmedzuje možnosť tretích osôb stať sa spoločníkmi spoločnosti.

Podľa ust. § 116 ods. 2 Obchodného zákonníka:

„Obchodný podiel sa dedí. Spoločenská zmluva môže dedenie obchodného podielu vylúčiť, ak nejde o spoločnosť s jediným spoločníkom. Dedič, ak nie je jediným spoločníkom, sa môže domáhať zrušenia svojej účasti súdom, ak nemožno od neho spravodlivo požadovať, aby bol spoločníkom; ustanovenia § 113 ods. 5 a 6 platia primerane.“

V zmysle ust. § 116 ods. 2 Obchodného zákonníka je teda prípustné vylúčiť aj dedenie obchodného podielu, čo obmedzuje možnosť vstupu dedičov, ktorí sú tiež tretími osobami, do spoločnosti.

Zo všetkých vyššie uvedených ustanovení Obchodného zákonníka teda vyplýva, že Obchodný zákonník obmedzuje možnosť vstupu iných osôb do spoločnosti bez toho, aby to bolo vyslovene prípustné v zmysle dohody spoločníkov obsiahnutej v spoločenskej

zmluve spoločnosti, resp. bez toho, aby súhlas so vstupom iných osôb do spoločnosti udelilo valné zhromaždenie spoločnosti.

Vyššie uvedenú analýzu je možné zhrnúť nasledovne:

- a) spoločnosť s ručením obmedzeným má uzavretú a ustálenú štruktúru spoločníkov,
- b) Obchodný zákonník obmedzuje možnosti iných osôb stojacich mimo spoločnosti vstúpiť do spoločnosti a stať sa tak spoločníkmi spoločnosti,
- c) možnosť iných osôb stojacich mimo spoločnosti vstúpiť do spoločnosti a stať sa tak spoločníkmi spoločnosti je v zmysle Obchodného zákonníka naviazaná na súhlas spoločníkov spoločnosti vyjadrený či už v spoločenskej zmluve alebo na hlasovaní na valnom zhromaždení spoločnosti.

Keďže v dôsledku uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu nový spolumajiteľ obchodného podielu získa najmä:

- a) podiel na právach a povinnostiach z obchodného podielu,
- b) právo spolurozhodovať o výkone práv a povinnosti z obchodného podielu spolu s ostatnými spoluvlastníkmi,
- c) právo byť spoločným zástupcom v zmysle ust. § 114 ods. 3 Obchodného zákonníka vykonávajúcim práva a povinnosti z obchodného podielu vo vzťahu k spoločnosti a ostatným spoločníkom,

v dôsledku čoho nový spolumajiteľ obchodného podielu vstupuje do spoločnosti a mení existujúcu štruktúru spoločníkov spoločnosti, domnievame sa, že aj v prípade uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu musia byť splnené všetky zákonné predpoklady upravené v Obchodnom zákonníku pre prípad prevodu obchodného podielu, lebo len takýmto spôsobom výkladu zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu je možné zohľadniť účel právnej úpravy obsiahnutej v Obchodnom zákonníku.

Naopak, ak by sme len pripustili alternatívu, že v prípade uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu medzi spoločníkom spoločnosti s ručením obmedzeným a inou osobou stojacou mimo spoločnosti nie je potrebné splniť zákonné predpoklady na uzatvorenie zmluvy o prevode obchodného podielu, ktorým je predovšetkým v spoločenskej zmluve spoločnosti upravená prípustnosť prevodu obchodného podielu na inú osobu – tak v takomto prípade by bolo možné obzvlášť jednoducho obísť právnu úpravu obsiahnutú v Obchodnom zákonníku upravujúcu nakladanie s obchodným podielom. Za účelom názornosti je možné uviesť jednoduchý príklad – ak by spoločenská zmluva nepripúšťala, resp. aj vyslovene zakazovala akýkoľvek prevod obchodného podielu spoločníka na inú osobu, v takomto prípade by postačovalo uzatvoriť zmluvu o spolumajiteľstve obchodného podielu s inou osobou stojacou mimo spoločnosti, dohodnúť sa s ňou, že táto iná osoba bude mať majoritný spolumajiteľský podiel na obchodnom podiele, a súčasne túto inú osobu ustanoviť za spoločného zástupcu všetkých majiteľov obchodného podielu. Takýmto spôsobom by sa v absolútne jasnom rozpore s dohodou spoločníkov obsiahnutou v spoločenskej zmluve, ako aj v rozpore s Obchodným zákonníkom mohla do štruktúry spoločníkov spoločnosti dostať akákoľvek iná osoba, a to bez toho, aby spoločníci mohli podniknúť akékoľvek kroky na nápravu. Z tohto dôvodu zastávame názor, že takáto alternatíva je v rozpore s účelom ustanovení Obchodného zákonníka upravujúcich právne postavenie spoločnosti s ručením obmedzeným.

Ďalej si dovoľujeme uviesť, že v zmysle ust. § 115 ods. 3 Obchodného zákonníka:

„Zmluva o prevode obchodného podielu musí mať písomnú formu a podpisy na zmluve sa musia osvedčiť. Nadobúdateľ, ktorý nie je spoločníkom, v nej musí vyhlásiť, že pristupuje k spoločenskej zmluve, prípadne stanovám, ak boli prijaté. Prevodca ručí za splácanie vkladu nadobúdateľom tohto podielu.“

Každá iná osoba stojaca mimo spoločnosti je teda v zmysle ust. § 115 ods. 3 povinná vyhlásiť, že pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti. Uvedená skutočnosť je veľmi významná práve vzhľadom na skutočnosť, že odo dňa účinnosti zmluvy o prevode obchodného podielu sa nadobúdateľ stane spoločníkom spoločnosti a týmto dňom naňho prechádzajú všetky práva a povinnosti spojené s obchodným podielom. Z tohto dôvodu je ale nevyhnutné, aby nadobúdateľ, ktorý nie je spoločníkom spoločnosti, bez výhrad pristúpil k spoločenskej zmluve spoločnosti, ktorá obsahuje podrobnú úpravu práv a povinností spoločníkov a úpravu vnútorných vzťahov v spoločnosti. Obchodný zákonník totiž umožňuje, aby spoločenská zmluva obsahovala niektoré ustanovenia odchyľne od zákonnej úpravy obsiahnutej v Obchodnom zákonníku. Ak by nadobúdateľ v zmluve o prevode obchodného podielu bezpodmienečne nepristúpil k spoločenskej zmluve spoločnosti, mohlo by byť sporné, či sa jeho práva a povinnosti spoločníka majú spravovať ustanoveniami Obchodného zákonníka alebo spoločenskej zmluvy spoločnosti.

Obdobne to platí aj pre prípad uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu. Ako sme už uviedli vyššie, od momentu, kedy sa iná osoba stojaca mimo spoločnosti stane spolumajiteľom obchodného podielu na základe zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu, získa táto osoba prostredníctvom obchodného podielu práva a povinnosti spojené s obchodným podielom. Je preto logické, že je nevyhnutné, aby aj iná osoba stojaca mimo spoločnosti v prípade uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu v tejto zmluve vyhlásila, že pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti, resp. aj k stanovám, ak boli prijaté.

Ak totiž bude tento nový spolumajiteľ obchodného podielu vykonávať práva a povinnosti spojené s obchodným podielom, je potrebné, aby sa tieto práva a povinnosti spravovali spoločenskou zmluvou spoločnosti, ktorá obsahuje podrobnú úpravu týchto práv a povinností tak, ako si ju odsúhlasili spoločníci spoločnosti.

V opačnom prípade, ak by sme opätovne len pripustili alternatívu, že v prípade uzatvorenia zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu medzi spoločníkom spoločnosti s ručením obmedzeným a inou osobou stojacou mimo spoločnosti nie je potrebné, aby nový spolumajiteľ obchodného podielu vyhlásil, že pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti – by nebolo možné jednoznačne určiť, akými právami a povinnosťami sa spravuje postavenie tohto nového spolumajiteľa obchodného podielu, a teda či spoločenskou zmluvou, alebo len príslušnými ustanoveniami Obchodného zákonníka upravujúcimi právne postavenie spoločnosti s ručením obmedzeným. V takomto prípade by navyše opätovne bolo veľmi jednoduché obchádzať účel ustanovení Obchodného zákonníka, ako aj spoločenskej zmluvy spoločnosti. Ak by napr. spoločenská zmluva obsahovala akékoľvek ustanovenia obmedzujúce prípad prevodu obchodného podielu, je len samozrejmé, že tieto obmedzenia sa majú aplikovať aj na každý prevod spolumajiteľského podielu na obchodnom podiele z nového spolumajiteľa obchodného podielu na ďalšie tretie osoby, resp. v každom prípade rozšírenia počtu spolumajiteľov obchodného podielu. Len takým spôsobom je možné zaručiť, aby sa na nových spolumajiteľov vzťahovala úprava práv a povinností obsiahnutá v spoločenskej zmluve spoločnosti, ktorá obsahuje súhlasný prejav vôle všetkých spoločníkov.

Z právneho hľadiska nie je možné tvrdiť, že by automaticky už prevodom spolumajiteľského podielu bol nový spolumajiteľ obchodného podielu viazaný spoločenskou zmluvou spoločnosti. Práve z tohto dôvodu je v zmysle Obchodného zákonníka nevyhnutné, aby vyhlásenie o pristúpení k spoločenskej zmluve bolo súčasťou každej zmluvy o prevode obchodného podielu, ako aj každej zmluvy o spolumajiteľstve obchodného podielu, ktoré budú uzatvorené s osobou, ktorá nie je spoločníkom spoločnosti. Jedinou výnimkou je prípad dedenia obchodného podielu, resp. spoluvlastníckeho podielu na obchodnom podiele – v tomto prípade nie je potrebné, aby dedič vyhlasoval, že pristupuje k spoločenskej zmluve, keďže bez nutnosti poznať jej obsah a bez ohľadu na nutnosť akéhokoľvek dodatočného prejavu vôle dediča v zmysle Občianskeho zákonníka platí princíp univerzálnej sukcesie, a teda na dediča zo zákona momentom smrti poručiteľa prechádzajú všetky práva a povinnosti poručiteľa a dedič sa stáva univerzálnym právnym nástupcom poručiteľa, ktorý vstupuje do práv a povinností poručiteľa, t. j. dedič je viazaný spoločenskou zmluvou spoločnosti už v dôsledku univerzálnej sukcesie bez potreby osobitne vyhlasať, že k nej pristupuje.

Ak by teda nebolo potrebné, aby nový spolumajiteľ obchodného podielu vyhlásil, že pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti, podľa nášho názoru by zo žiadnej skutočnosti nevyplývalo, že by ňou mal byť aj viazaný. V takom prípade by sa vnútorné pomery spoločnosti mohli dostať do takej situácie, že niektorí spoločníci by boli viazaní spoločenskou zmluvou spoločnosti, avšak súčasne by niektoré – možno aj väčšinové – obchodné podiely v spoločnosti boli v majetku osôb, ktoré by neboli viazané spoločenskou zmluvou spoločnosti.

Takýto stav by bol v rozpore s ust. § 115 ods. 3 Obchodného zákonníka a s účelom Obchodného zákonníka. Z tohto dôvodu je možné konštatovať, že zmluva o spolumajiteľstve obchodného podielu musí obsahovať aj vyhlásenie nového spolumajiteľa obchodného podielu, ktorým nie je spoločník spoločnosti, o tom, že tento pristupuje k spoločenskej zmluve spoločnosti.

5. Záver

Naším príspevkom sme chceli predostrieť náš pohľad a skúsenosti na niektoré stránky spolumajiteľstva obchodného podielu a pokúsiť sa o náčrt jednotlivých teoreticko – praktických východísk uvedenej problematiky v spojení s platnou právnou úpravou v Slovenskej republike.

Na záver je možné konštatovať, že platná právna úprava spolumajiteľstva obchodného podielu je v Slovenskej republike nedostatočná a je potrebné ju legislatívne kodifikovať aj s ohľadom na potreby právnej praxe.

Pri jednotlivých legislatívnych návrhoch je možné vychádzať aj z parciálnych záverov nášho príspevku.

Resumé

Príspevok poskytuje teoretické zhodnotenie základných inštitútov a právnych mechanizmov súvisiacich so spolumajiteľstvom obchodného podielu z pohľadu právneho poriadku Slovenskej republiky v spojení s právnou úpravou platnou v Českej republike a súdnymi rozhodnutiami a názormi právnych teoretikov týkajúcimi sa danej problematiky.

Summary

The article provides with theoretical review of the basic institutes and legal mechanisms related to the business share co-ownership from the perspective of the law of the Slovak Republic in connection with the law of the Czech Republic and judicial decisions and opinions of law theorists in the field of particular issues.

Zoznam použitej literatúry:

Literatúra:

- [1] BARTOŠÍKOVÁ, M., ŠTENGLOVÁ, I.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 580 s. ISBN: 80-7179-734-0.
- [2] DĚDIČ, J. a kol.: *OBCHODNÍ ZÁKONÍK. KOMENTÁŘ, Díl II*. 1. vyd. Praha: POLYGON, 2002. 896 s. ISBN: 80-7273-071-1.
- [3] ELIÁŠ, K.: *Kurs obchodního práva – Právnícké osoby jako podnikatelé*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1998. 427 s. ISBN: 80-7179-137-7.
- [4] ELIÁŠ, K.: *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Prospektrum, 1997. Zdroj: HANES, D.: *Společnost s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2002. s. 140. ISBN: 80-89047-34-3.
- [5] ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol.: *Kurs obchodního práva – Právnícké osoby jako podnikatelé*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. 616 s. ISBN: 80-7179-355-8.
- [6] FALDYNA, F. a kol.: *Obchodní právo*. Praha: ASPI, a. s., 2005. 1345 s. ISBN: 80-86395-90-1.
- [7] HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2002. 425 s. ISBN: 80-89047-34-3.
- [8] HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2002. 425 s. ISBN: 80-89047-34-3.
- [9] OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár 1*. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2005. 817 s. ISBN: 80-8078-027-7.
- [10] PATAKYOVÁ, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 1162 s. ISBN: 978-80-7400-039-3.
- [11] PELIKÁNOVÁ, I.: *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 2. díl. Praha: Linde, 1998. Zdroj: HANES, D.: *Spoločnosť s ručením obmedzeným v novej právnej úprave*. 4. prepracované vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2002. s. 140. ISBN: 80-89047-34-3.
- [12] SVOBODA, J. a kolektív: *Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy*. V. vydanie. Bratislava: EUROVISION, 2004. ISBN: 80-88984-64-5.
- [13] ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 10., podstatně rozšířené vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 1532 s. ISBN: 80-7179-346-9.

Zákony Slovenskej republiky:

- [1] Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
- [2] Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákony Českej republiky:

- [1] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník v platnom znení.

Súdne rozhodnutia:

- [1] Uznesenie súdu v Českých Budějovicích zo dňa 20. 3. 2008, sp. zn. 4 To 175/2008.
- [2] Uznesenie Vrchného soudu v Prahe v konaní č. 7 Cmo 519/2005 zo dňa 20. 12. 2005.
- [3] Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 3581/2010 zo dňa 28. 2. 2012.

JUDr. Miroslav Hlivák

*advokát a externý doktorand Paneurópskej vysokej školy, Fakulta práva, Ústavu súkromného práva
miroslav.hlivak@akss.sk*

JUDr. David Soukeník

*advokát a externý doktorand Paneurópskej vysokej školy, Fakulta práva, Ústavu súkromného práva
david.soukenik@akss.sk*

Podmienečné zastavenie trestného stíhania – úspešný odklon od klasického trestného konania

Conditional suspension of criminal prosecution in the pre-trial stage – successful diversion to criminal proceedings

▼ Zuzana Kapraľová

Kľúčové slová:

podmienečné zastavenie trestného stíhania, prípravné konanie, prokurátor, obvinený, poškodený, prečin, skutok, uznesenie, Trestný poriadok

Key words:

conditional suspension of criminal prosecution, pre-trial stage, prosecutor, accused, injured person, misdemeanour, criminal deed, resolution, Criminal Procedure

Úvod

Predmetom tohto článku je „Podmienečné zastavenie trestného stíhania“ v prípravnom konaní ako nástroja na zrýchlenie, zjednodušenie, zefektívnenie a zhospodárnenie činnosti justičných orgánov. Podmienečné zastavenie trestného stíhania v najširšom slova zmysle možno chápať ako odklon od klasického trestného konania. Klasické trestné konanie je charakteristické podaním obžaloby na príslušný súd, pričom nasledujúce súdne konanie prevažne končí právoplatným rozhodnutím, a to rozsudkom súdu. Podmienečné zastavenie trestného stíhania je špecifický postup, v ktorom sa obvinenému neukladá trest, ale na jeho nápravu sa určí skúšobná doba. Ako vyplýva zo samotného pomenovania tohto inštitútu, samotné zastavenie trestného stíhania sa podmieni určením skúšobnej doby obvineného, počas ktorej obvinený nesmie spáchať žiadny trestný čin alebo priestupok.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania bolo prvýkrát do nášho právneho poriadku – Trestného poriadku, zakotvené novelou č. 292/1993 Sb. Podstatným dokumentom, ktorý príslušným štátom doporučoval zavedenie inštitútu podmienečného zastavenia trestného stíhania do svojich právnych poriadkov, bolo Odporúčanie RE č. R (87) 18, zo dňa 17. septembra 1987.

Cieľom podmienečného zastavenia trestného stíhania je odbremenenie súdnictva od veľkého množstva trestných vecí, zrýchlenie i zefektívnenie trestného konania. Keďže tento alternatívny spôsob trestného konania v slovenskom právnom prostredí aplikujú prokuratúra a sudy už niekoľko rokov, budem sa preto v samotnom článku snažiť v stručnosti poukázať okrem iného aj na to, či sa tieto myšlienky podarilo naplniť najmä v prípravnom konaní. Motívom k spracovaniu tejto témy bolo poskytnúť základné informácie o možnostiach uplatnenia tohto inštitútu, keďže slovenskej a českej odbornej literatúry zaoberajúcej sa podmienečným zastavením trestného stíhania je nedostatok.

Na podmienečné zastavenie trestného stíhania nie je právny nárok a o nezastavení trestného stíhania sa nevydáva žiadne rozhodnutie. Pokračuje sa podaním obžaloby na súd alebo sa obvinený predvolá na konanie o dohode o vine a treste.

V mojom článku vychádzam z právneho stavu platného k 1. 6. 2013.

1. **Zákonná úprava podmienečného zastavenia trestného stíhania**

Podmienečné zastavenie trestného stíhania je v slovenskom právnom poriadku upravené v zákone č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len ako „*Trestný poriadok*“) v ustanoveniach § 216 a § 217, ktoré sa týkajú prípravného konania (§ 218 a § 219 upravuje podmienečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného). Podľa § 231 písm. e) Trestného poriadku iba prokurátor je oprávnený v prípravnom konaní podmienečne zastaviť trestné stíhanie podľa § 216 ods. 1 Trestného poriadku alebo podmienečne zastaviť trestné stíhanie spolupracujúceho obvineného podľa § 218 ods. 1 Trestného poriadku.¹⁾ Podstatou podmienečného zastavenia trestného stíhania je dočasne zastaviť trestné stíhanie a ak obvinený vyhovie podmienkam stanoveným v skúšobnej dobe, zastaví sa trestné stíhanie definitívne.²⁾ Podmienečné zastavenie trestného stíhania má v prípravnom konaní dve štádiá. V prvom štádiu sa prípravné konanie ukončí samotným rozhodnutím o podmienečnom zastavení trestného stíhania a v druhom štádiu sa rozhoduje, či sa obvinený v skúšobnej dobe osvedčil alebo neosvedčil. V prípade, ak sa obvinený v určenej skúšobnej dobe osvedčil a uznesenie o osvedčení nadobudlo právoplatnosť, zo zákona nastávajú účinky zastavenia trestného stíhania podľa § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku.

Podmienečne zastaviť trestné stíhanie nie je možné, ak trestným činom bola spôsobená smrť osoby, je vedené trestné stíhanie pre korupciu³⁾ alebo je vedené trestné stíhanie proti verejnému činiteľovi alebo zahraničnému verejnému činiteľovi pre trestný čin spáchaný v súvislosti s výkonom ich právomoci a v rámci ich zodpovedností.⁴⁾ Postup podľa § 216 ods. 1 Trestného poriadku je možný, ak bol trestný čin spáchaný mimo súvislosti s výkonom právomoci a zodpovednosti verejného činiteľa a zahraničného verejného činiteľa.

Splnenie zákonných podmienok podmienečného zastavenia trestného stíhania v prípravnom konaní skúma prokurátor. Po skončení skráteného vyšetrovania predloží policajt prokurátorovi vyšetrovací spis, ktorý musí byť riadne zažurnalizovaný.⁵⁾ K vyšetrovaciemu spisu je pripojený návrh na podanie konečného opatrenia spolu s očíslovanými vecnými dôkazmi a ich zoznam. V prípade zistenia nedostatkov prokurátor vráti trestnú vec na došetrenie policajtovi, ktorý skrátené vyšetrovanie vykonával, spolu so záväzným pokynom na ďalší postup vo veci.

- 1) Ukončenie prípravného konania vypracovaním uznesenia o podmienečnom zastavení trestného stíhania patrí do výlučnej kompetencie prokurátora.
- 2) Sotolář, Půry, Šamal: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Beckovy příručky pro právní praxi. 1. vydanie, Praha: C. H. Beck, 2000, 39 s.
- 3) Pozri § 328 až § 336 Trestného zákona č. 300/2005 Z. z.
- 4) § 216 ods. 6 Trestného poriadku.
- 5) Pozri vyhlášku Ministerstva spravodlivosti SR č. 618/2005 Z. z. o tvorbe spisu orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi.

Pri preskúmaní predloženého vyšetrovacieho spisu sa prokurátor zameriava na skutkový a právny stav a taktiež na to, či policajt umožnil obvinenému a poškodenému v primeranej lehote preštudovať vyšetrovací spis. Samotná skutková veta musí napĺňať všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu, a to prečinu.

2. Záonné podmienky pre použitie podmienneého zastavenia trestného stíhania v prípravnom konaní

Prečin s hornou hranicou päť rokov:

Jednou zo základných podmienok na uplatnenie inštitútu podmienneého zastavenia trestného stíhania je, že predmetný trestný čin, o ktorom sa koná, musí byť prečinom a jeho horná hranica nesmie prevyšovať päť rokov. Nie je podstatné, či ide o nedbanlivostný prečin alebo o úmyselný prečin. Napriek zákonnému zneniu z praxe vyplýva, že podmienneé zastavenie trestného stíhania nie je vhodné v konaní o všetkých prečinoch. Týka sa to najmä prečinu marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 ods. 1 písm. d) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len ako „*Trestný zákon*“⁶⁾). V prípade tohto prečinu nestačí len určenie skúšobnej doby v samotnom uznesení o podmienneom zastavení trestného stíhania, pretože je potrebné páchatela potrestať trestom zákazu činnosti viesť akékoľvek motorové vozidlá. Tento trest môže uložiť len súd rozsudkom. To znamená, že prokurátor buď podá obžalobu, alebo návrh na dohodu o vine a treste.

Súhlas obvineného:

Prokurátor môže, ale nemusí podmienneé zastaviť trestné stíhanie. Taktiež návrh na konečné opatrenie policajta môže byť v znení návrhu na podmienneé zastavenie trestného stíhania alebo môže policajt predložiť vyšetrovací spis aj bez takého návrhu. Podstatnou podmienkou je, že po vznesení obvinenia podľa § 206 ods. 1 Trestného poriadku až do momentu podania obžaloby obvinený výslovne prejaví vôľu na takýto postup.⁷⁾ Z doposiaľ vykonávanej praxe vyplýva, že obvinený by mal prejsť vôľu na takýto postup po vznesení obvinenia až do ukončenia skráteného vyšetrovania, resp. vyšetrovania. Po ukončení vyšetrovania a následnom predložení trestnej veci na príslušnú prokuratúru tak môže vykonať v prípade, ak prokurátor zašle vyšetrovací spis spolu s pokynom na vykonanie mediácie príslušnému mediáčnemu úradníkovi. Mediálny úradník musí takýto súhlas obvineného na postup podľa § 216 ods. 1 Trestného poriadku vyhotoviť písomne a následne zaslať prokurátorovi. Taktiež môže obvinený po predvolaní na konanie o dohode o vine a treste na prokuratúre navrhnúť takýto postup. Pred ukončením vyšetrovania (po vznesení obvinenia) musí byť obvinený riadne poučený s postupom podľa § 216 ods. 1 Trestného poriadku. Obyčajne sa tak stane v zápisnici o výsluchu obvineného, kde obvinený vysloví súhlas na takýto postup. Súhlas obvineného s podmienneým zastavením trestného stíhania môže obvinený predložiť v písomnej forme do vyšetrovacieho spisu. Súhlas obvineného nemôže poskytnúť len obhajca obvineného, keďže súhlas obvineného je jeho výhradným právom.⁸⁾ Špecifická situácia nastáva, pokiaľ prejaví súhlas

6) Poukazujem aj na prečin ohrozenie pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 a nasl. Trestného zákona.

7) § 216 ods. 1 Trestného poriadku.

8) Klátik, J.: Podmienneé zastavenie trestného stíhania – alternatívny spôsob riešenia trestnej veci, Justičná revue č. 59, r. 2007, 33 s.

podmienečným zastavením trestného stíhania mladistvý obvinený. V takomto prípade musí súhlas na takýto postup vysloviť aj zákonný zástupca obvineného, úrad práce sociálnych vecí a rodiny – sociálna kuratela detí a obhajca. Súhlas poškodeného na postup podľa § 216 ods. 1 Trestného poriadku sa nevyžaduje.

Vyhlásenie obvineného o spáchaní skutku:

Na podmienečné zastavenie trestného stíhania nestačí len súhlas obvineného.⁹⁾ Jednou zo základných podmienok na podmienečné zastavenie trestného stíhania je, že obvinený vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a zrozumiteľne. Obvinený vo svojom vyhlásení nemusí podrobne popísať priebeh spáchaného skutku, dôležité je, že jasne a zrozumiteľne vyhlási, že predmetný skutok spáchal. Toto jeho vyhlásenie sa následne zaprotokuluje do zápisnice o výsluchu obvineného. Nikto nesmie obvineného k takémuto vyhláseniu nútiť. Toto vyhlásenie o spáchaní skutku sa netýka právnej kvalifikáciu skutku, naopak, týka sa samotnej skutkovej vety uvedenej v uznesení o vznesení obvinenia. Právna kvalifikácia skutku môže byť v ďalšom priebehu vyšetrovania prekvalifikovaná napríklad z prečinu podvodu na prečin sprenevery, pričom opätovné vyhlásenie obvineného o spáchaní skutku sa nevyžaduje.

Náhrada škody obvineným:

Ak bola páchaním trestnej činnosti poškodenému spôsobená škoda, obvinený je povinný ju nahradiť v rozsahu, v akom si ju uplatňuje poškodený. K postupu podľa § 216 ods. 1 Trestného poriadku môže prokurátor pristúpiť len vtedy, ak obvinený nahradil škodu, ak bola činom spôsobená, alebo s poškodeným o jej náhrade uzavrel dohodu, alebo urobil iné potrebné opatrenia na jej náhradu.¹⁰⁾ Policajt je povinný poškodeného pri jeho výsluchu dôkladne poučiť podľa § 46 ods. 3 Trestného poriadku. Poškodený je následne po tomto poučení povinný predložiť návrh, z akých dôvodov a v akej výške si nárok na náhradu škody uplatňuje. Tento návrh sa zaznamená v zápisnici o výsluchu poškodeného. Nárok na náhradu škody musí byť uplatnený do skončenia skráteného vyšetrovania. Obvinený musí nahradiť spôsobenú škodu v takom rozsahu, v akom si ju uplatňuje poškodený, a v čase do skončenia vyšetrovania. Ak následne po skončení vyšetrovania prokurátor zistí, že obvinený neuhradil poškodenému spôsobenú škodu, ale je ochotný ju nahradiť, zašle vyšetrovací spis spolu s pokynom na vykonanie mediácie mediáčnemu úradníkovi. Mediálny úradník počas procesu mediácie sa snaží dospieť k tomu, aby obvinený s poškodeným uzavrel dohodu o náhrade škody. Dohoda má písomnú formu. Po vykonaní mediácie zašle mediálny úradník vyšetrovací spis spolu s dohodou prokurátorovi na ďalšie konanie. Ak je obvinený mladistvou osobou, dohoda sa uzavrie aj s jeho obhajcom, zákonným zástupcom a sociálnou kuratelou detí. Iným opatrením obvineného na náhradu škody sa rozumie napríklad postúpenie pohľadávky obvineného poškodenému. V praxi je zaužívané po skončení vyšetrovania zaslanie vyšetrovacieho spisu prokurátorom mediáčnemu úradníkovi, ktorý spolupracuje pri uzatvorení písomnej dohody s obvineným a s poškodeným.

9) Minárik, Š. a kolektív: Trestný poriadok, Stručný komentár, Druhé, prepracované a doplnené vydanie, Bratislava, Iura Edition spol. s r. o., 2010, 603 s.

10) § 216 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku.

Osoba obvineného:

Ďalšou podmienkou, ktorá musí byť obligatórne splnená pre postup podľa § 216 ods. 1 Trestného poriadku, je, že prokurátor musí zhodnotiť, že obvinený do času spáchania skutku doposiaľ nebol súdne alebo priestupkovo trestaný. To znamená, že skúma doterajší život páchatel'a, a to najmä z listinných dôkazov založených vo vyšetrovacom spise, ktorými sú najmä správy z obvodných oddelení príslušných úradov a z odpisu registra trestov, resp. osobu obvineného lustruje na príslušnej prokuratúre a zisťuje, či sa proti nemu vedie trestné konanie. Ak sa internou lustráciou na prokuratúre zistí, že proti obvinenému sa vedie trestné konanie, či už v prípravnom konaní, resp. v súdnom konaní, ktoré doposiaľ nenadobudlo právoplatnosť, je na úvahe prokurátora, či v trestnej veci podmienene zastaví trestné stíhanie, alebo podá obžalobu na príslušný súd. Z praktického hľadiska je vhodnejšie podať obžalobu na súd a následne môže súd podmienene zastaviť trestné stíhanie, ak sú na to splnené podmienky. V prípade, ak napriek skutočnosti, že proti obvinenému sa vedú iné trestné konania, ktoré doposiaľ nenadobudli právoplatnosť, prokurátor podmienene zastaví trestné konanie, je potrebné, aby po uplynutí skúšobnej doby bola na obvineného v trestnej veci, ktorá bola podmienene zastavená, podaná obžaloba, ak sa lustrované trestné konanie časom právoplatne ukončí a obžalovaný sa uzná vinným.

Postup podľa § 216 a nasl. Trestného poriadku je možné zvoliť aj napriek zahladeným odsúdeniam v odpise registra trestov. V tomto prípade však musí prokurátor skúmať charakter predchádzajúcej trestnej činnosti, jej závažnosť a čas, ktorý uplynul od zahľadania odsúdenia. Napríklad podmienene zastavenie trestného stíhania sa nepovažuje za dostatočné, ak v odpise registra trestov sú zahladené odsúdenia obdobného charakteru.

Taktiež prihliada aj na okolnosti prípadu, najmä pohnútku, motív páchatel'a, úmysel či nedbanlivosť a jeho pomery. V praxi sa najmä zisťuje, či obvinený spáchanie skutku ľutuje.

Po následnom zhodnotení všetkých týchto okolností môže prokurátor zvoliť postup podľa § 216 ods. 1 Trestného poriadku len v prípade, ak považuje rozhodnutie o podmienene zastavení trestného stíhania za dostačujúce na nápravu obvineného. Ak je obvinený mladistvou osobou, je vhodné vždy zvoliť takýto postup a dať mladistvému možnosť prejednať jeho trestnú vec mimo súdneho konania. Avšak v konaní proti mladistvému treba čo najdôkladnejšie skúmať aj stupeň jeho rozumového a mravného vývoja a správanie pred spáchaním predmetného prečinu a až následne zvoliť prostriedok pre jeho nápravu.

Všetky tieto podmienky na postup podľa § 216 a nasl. Trestného poriadku musia byť splnené kumulatívne.

3. Uznesenie o podmienene zastavení trestného stíhania

Uznesenie o podmienene zastavení trestného stíhania je rozhodnutím vo veci samej, ktoré musí obsahovať výrok, riadne odôvodnenie a poučenie o opravnom prostriedku. Predmetné uznesenie sa svojím významom približuje významu rozsudku.

Vo výroku uznesenia, okrem zákonných označení,¹¹⁾ musí byť uvedená skúšobná doba pre obvineného, ktorá začne plynúť právoplatnosťou uznesenia. Skúšobná doba sa určuje na jeden rok až päť rokov. Určuje sa najmä podľa toho, akým spôsobom bol

11) Pozri § 163 ods. 1 písm. a) a písm. b) Trestného poriadku.

vykonaný prečin, či mal prečin následky a ak áno, či trvalého charakteru, skúmajú sa samotné okolnosti, za akých bol prečin spáchaný a či bol spáchaný mladistvým páchatelom.

Samotný rozsah odôvodnenia sa však vždy musí riadiť povahou veci, resp. významom uznesenia. Odôvodnenie uznesenia musí obsahovať:

- dôkazy, o ktoré sa skutkové zistenia opierajú, pričom ich stačí stručne vymenovať,
- vyhlásenie obvineného o spáchaní skutku a jeho súhlas s postupom podľa § 216 a nasl. Trestného poriadku,
- uviesť zákonné ustanovenia, a to § 216 ods. 1 a ods. 2 Trestného poriadku a rozpísať ich,
- podrobne vymenovať spáchané prečiny spolu s ich zákonnými ustanoveniami a rozsahom trestnej sadzby,
- ak bola spôsobená škoda, akým spôsobom bola nahradená,
- uviesť informáciu, či obvinený bol doposiaľ súdne trestaný alebo priestupkovo prejednávaný,
- podrobné poučenia o následkoch osvedčenia sa, resp. neosvedčenia sa.

Uznesenie o podmienečnom zastavení trestného stíhania musí obsahovať aj poučenie o opravnom prostriedku, ktorým je v danom prípade sťažnosť. Sťažnosť možno podať do troch dní od doručenia uznesenia na príslušnú krajskú prokuratúru, a to prostredníctvom okresnej prokuratúry. Sťažnosť má odkladný účinok.

Po nadobudnutí právoplatnosti uznesenia o podmienečnom zastavení trestného stíhania začína plynúť skúšobná doba, počas ktorej ak obvinený viedol riadny život, nahradil spôsobenú škodu, ak bol uplatnený nárok poškodeného, resp. splnil aj iné obmedzenia alebo povinnosti, prokurátor uznesením rozhodne, že sa obvinený osvedčil. Ak uplynie skúšobná doba uvedená v uznesení o podmienečnom zastavení trestného stíhania a do dvoch rokov od jej uplynutia nebolo vydané uznesenie o osvedčení sa, resp. o pokračovaní v trestnom stíhaní, nastáva tzv. zákonná fikcia. Má sa za to, že sa obvinený osvedčil a neskúma sa, či viedol riadny život. Na zistenie o vedení riadneho života obvineným prokurátor žiada na obvineného správu z miesta bydliska, správu z príslušného Obvodného úradu, či obvinený bol od začatia plynutia skúšobnej doby prejednávaný za priestupok, a aktuálny odpis registra trestov. V prípade, ak obvinený nevedol riadny život, napr. spáchal trestný čin, prokurátor vydá uznesenie o pokračovaní a po právoplatnosti tohto uznesenia podá na obvineného obžalobu.

Pokiaľ sa obvinený osvedčil, nastávajú účinky zastavenia trestného stíhania podľa § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku. Vo vzťahu ku skutku uvedenom v uznesení o podmienečnom zastavení trestného stíhania nastávajú účinky *res iudicatae* a na obvineného sa hľadí, akoby nebol odsúdený.

4. Podmienečné zastavenie trestného stíhania s poukazom na europeizáciu trestného práva

Využívanie odklonov v trestnom práve sa stáva akýmsi medzinárodným trendom a zároveň aj Rada Európy sa snaží zvyšovať zavádzanie týchto inštitútov prostredníctvom svojich odporúčaní, ktoré aspoň približne vykazujú podobné dôsledky, ako napr. odporúčanie Výboru ministrov členských krajín Rady Európy vo veci zjednodušenia konania č. R (87) 18 prijaté dňa 17. septembra 1987. Vyplýva to hlavne z nárastu kriminality menej závažných trestných činov, ktoré boli v mnohých prípadoch prejednávané pred

súdmi, čo spôsobovalo veľkú vyťaženosť súdov, zdĺhavé, finančne náročné pojednávania a často bez očakávaného efektu. Do úvahy okrem vyťaženia súdov musíme brať aj preplnené väznice, čo je zas otázka, ktorá sa dotýka štátnych financií.

Definíciu odklonu v trestnom konaní sa pravidelne zaoberali už od roku 1979 na medzinárodných kongresoch trestného práva, ktoré usporadúvala *Medzinárodná spoločnosť pre trestné právo (AIDP)*, napr. v Hamburgu v roku 1979 na XII. kongrese, v roku 1984 v Káhire na XIII. kongrese v trestnej sekcii venovanej odklonu od bežného spôsobu konania a aj na helsinskom seminári o odklone. Medzi najvýznamnejšie odporúčania zaoberajúce sa alternatívnymi spôsobmi riešenia trestných vecí patrí najmä Odporúčanie Výboru ministrov členských krajín Rady Európy vo veci zjednodušenia konania č. R (87) 18. Predmetné odporúčanie presne popisuje ciele a podmienky, ktoré by bolo vhodné dosiahnuť, čo sa týka odklonov v trestnom konaní. Ďalšie nemenej dôležité je Odporúčanie č. R (99) 19 Výboru ministrov pre členské štáty, ktoré sa zaoberá mediáciou v trestných veciach.

5. Argumenty „za“ a „proti“ podmiennečnému zastaveniu trestného stíhania

Rekodifikáciou trestného práva sa zvýšila vymožitelnosť práva, najmä oblasť, akou je ochrana spoločnosti pred páchatelmi trestných činov. Dôraz je viditeľný najmä v trestnom práve procesnom, kde dochádza k celkovému urýchleniu v trestnom konaní, a to tak, aby medzi odhalením samotného trestného činu a páchatel'a trestnej činnosti a skutočným výkonom právoplatne uložených sankcií ubehla čo najkratšia doba. Rekodifikáciou boli rozšírené a posilnené odklony trestného konania. Podmiennečné zastavenie trestného stíhania ako inštitút trestného práva procesného vplýva na rýchlosť konania ako v prípravnom konaní, tak aj v súdnom konaní. Myšlienka samotného odklonu v trestnom konaní vychádza najmä z toho, že trestné konanie môže mať pre obvineného nepriaznivé následky v tom zmysle, že konanie pred súdom môže byť mimoriadne zdĺhavé. Týka sa to najmä psychologických, sociálnych a ekonomických dôsledkov. Odklon sa tak vníma ako spôsob, ako sa vo vhodných prípadoch (teda tam, kde sú zákonom dané podmienky) vyvarovať stigmatizácii vyplývajúcej z priebehu trestného konania a najmä odsudzujúceho rozsudku.¹²⁾ Po dlhom súdnom konaní spravidla výsledok nie je vždy istý. V prípade využitia odklonu v trestnom konaní čin stále zostáva trestný, ide len o odchýlku vybavenia trestnej veci, ktorá sa vo väčšine prípadov „vybavovala“ rozsudkami v súdnom konaní.

Ďalším pozitívom je aktívne zapojenie strán bezprostredne dotknutých trestným činom do riešenia trestnej veci.

Uznesenie o podmiennečnom zastavení trestného stíhania nemožno považovať za rozhodnutie o vine obvineného. Jediným orgánom v štáte, ktorý je oprávnený rozhodnúť a následne vysloviť vinu osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie, je príslušný súd, a to formou právoplatného odsudzujúceho rozsudku. V zmysle Ústavy Slovenskej republiky len súd rozhoduje o vine, resp. nevine osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie. Argumentom proti podmiennečnému zastaveniu trestného stíhania je, či je možné na obvineného, voči ktorému bolo podmiennečne zastavené trestné stíhanie, hľadiť, ako keby bol vinným.¹³⁾ Súčasťou odpisu registra trestov je údaj o tom, či voči určitej osobe bolo

12) White, R., Haines, F.: *Crime and Criminology. An Introduction*. Oxford University Press, Melbourne, r. 1996, s. 79 – 80.

13) Fuchsová, J., Puchalla, M.: Podmiennečné zastavenie trestného stíhania a zmier c/a prezumpcia nevinoty, *Bulletin slovenskej advokácie* č. 12, r. 2006, 22 s.

právoplatne podmienečne zastavené trestné stíhanie v prípravnom konaní, čo nastrbuje bezúhonnosť osoby a následne táto osoba nemôže vykonávať určité povolanie. Vo výpise z registra trestov sa táto informácia nenachádza.

Záver

Na záver možno konštatovať aj z pohľadu aplikačnej praxe, že postupným zavádzaním i preberaním rôznych odklonov v trestnom práve a ich neustálym vylepšovaním podáme pomocnú ruku našim súdom, ktoré odbremeníme od neprimeranej vyťaženia a umožníme im sústrediť sa na závažné trestné činy. Ako vyplýva zo štatistického prehľadu Generálnej prokuratúry SR, použitie podmienečného zastavenia trestného stíhania v prípravnom konaní má úspech. Podmienečné zastavenie trestného stíhania prokurátorom bolo v roku 2012 uplatnené voči 2 893 osobám a v roku 2011 voči 4 172 osobám. Najviac v roku 2012 na Okresnej prokuratúre Spišská Nová Ves voči 230 osobám, v roku 2011 na Okresnej prokuratúre Spišská Nová Ves voči 333 osobám.¹⁴⁾

Odklony v trestnom práve majú tak svojich priaznivcov, ako aj odporcov, avšak ich význam stále rastie a aj ich aplikácia v praxi začína napredovať.

Cieľom každého trestného konania by malo byť dosiahnutie spravodlivosti, a to v čo najkratšom čase, pokiaľ je to možné. A tento cieľ je možné dosiahnuť aj pomocou podmienečného zastavenia trestného stíhania, ktoré pomáha zabezpečovať ochrannú, preventívnu a represívnu funkciu trestného práva, pričom rešpektuje základné práva jednotlivca.

Zhrnutie

V predkladanom článku sa autorka zaoberá inštitútom trestného práva procesného, ktoré sa nazýva „Podmienečné zastavenie trestného stíhania“, ako nástroja na zrýchlenie, zjednodušenie, zefektívnenie a zhospodárenie činnosti justičných orgánov. Funkciu tohto odklonu od trestného konania rozoberá najmä vo fáze prípravného konania. V prvej časti článku autorka sústreďuje pozornosť na teoretické vymedzenie tohto inštitútu a jeho zákonnú úpravu. V druhej časti sa venuje forme uznesenia o podmienečnom zastavení trestného stíhania a argumentom uvádzajúcim výhody a nevýhody tohto inštitútu najmä z pohľadu aplikačnej praxe.

Summary

The author of the article deals with the institute of criminal procedural law called „Conditional suspension of criminal prosecution“ as a means to speed up and simplify criminal proceedings as well as to increase the effectiveness and rationalization of the activity of judicial bodies. The author analyzes the function of the above mentioned institute mainly in the pre-trial stage. In the first part of the article, the author draws attention to its theoretical definition and its legislative regulation. In the second part the author focuses on the form of resolution on conditional suspension of criminal prosecution, and on the arguments, both in favour and against the conditional suspension of criminal prosecution, especially from the perspective of application practice.

14) Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2012.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Fuchsová, J., Puchalla, M.: Podmienečné zastavenie trestného stíhania a zmier c/a prezumpcia nevinny, Bulletin slovenskej advokácie č. 12, r. 2006.
- [2] Klátik, J.: Podmienečné zastavenie trestného stíhania – alternatívny spôsob riešenia trestnej veci, Justičná revue č. 59, r. 2007.
- [3] Minárik, Š. a kolektív: Trestný poriadok, Stručný komentár, Druhé, prepracované a doplnené vydanie, Bratislava, Iura Edition spol. s.r.o., 2010.
- [4] Sotolář, Půry, Šamal: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Beckovy příručky pro právní praxi. 1. vydanie, Praha: C. H. Beck, 2000.
- [5] Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 618/2005 Z. z. o tvorbe spisu orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi.
- [6] White, R., Haines, F.: Crime and Criminology. An Introduction. Oxford University Press, Melbourne, r. 1996.
- [7] Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.
- [8] Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

JUDr. Zuzana Kapraľová

externý študent III. ročník PV ŠP Bratislava, Fakulta práva, odbor trestné právo
mailová adresa: stellinask@gmail.com

Čiastkové výsledky snáh o modernizáciu a unifikáciu československého trestného práva dvadsiatych rokov minulého storočia

Partial results of the effort to modernize and unify Czechoslovak criminal law of 1920's

Jaromír Šmátala

Kľúčové slová:

recepčná norma, recipované uhorské právo, trestný poriadok, trestný zákon, unifikácia

Key words:

receptive norm, receipted Hungarian law, criminal procedure code, criminal code, unification

Úvod

Československé trestné právo, podobne ako celý právny poriadok, vychádzalo predovšetkým z recipovaných právnych predpisov. Po vzniku republiky bolo prvoradou úlohou československých orgánov zjednotiť trestné právo. Úloha, ktorá sa spočiatku zdala byť celkom jednoduchá, sa ale premenila do zložitého problému. Do jeho riešenia sa premietali rôzne odborné predstavy a koncepcie, vplyvy odlišnej uhorskej a rakúskej právnej úpravy, teda to, že v Československu vedľa seba platili dve niekedy aj koncepcne odlišné úpravy trestného práva hmotného aj procesného, ale aj rôzne politické záujmy.

1. Recepčia trestných zákonov na Slovensku po 1. svetovej vojne

Na konci prvej svetovej vojny 28. októbra 1918 bola v Prahe vyhlásená Československá republika a prijatý zákon č. 111/1918 Zb. o zriadení samostatného štátu československého (recepčný zákon), ktorý ustanovením druhého článku prevzal pre českú časť nového československého štátu rakúsky a pre slovenskú časť štátu uhorský právny poriadok.

Z trestných zákonov sa pre slovenské územie recipovali predovšetkým *trestný zákonník o zločinoch a prečinoch* (zák. čl. 5/1878).¹⁾

Uhorský trestnoprávny kódex, nazývaný podľa svojho autora – významného kriminalistu profesora K. Csemegiho – *Codex Csemegi*, bol produktom oneskoreného liberalistického kapitalizmu. Jeho úlohou bolo ochraňovať spoločenský a hospodársky poriadok. Vychádzal z tzv. „klasickkej dogmatickej trestnoprávnej školy“, ktorá chápala trestný delikt predovšetkým ako skutočnosť naplňujúcu objektívne znaky a osobnosť vinníka odsúvala do úzadia, teda zameriavala sa na trestný čin skôr z pohľadu právneho, ako zo spoločenského. Keď vezmeme do úvahy, že išlo o prvú kodifikáciu uhorského trestného práva, jeho názvoslovie a štruktúra boli oproti stavu, v ktorom sa uhorské trestné právo doteraz nachádzalo, jednoznačne kvalitné, jasné a presné.

1) Text zákona i s neskoršími zmenami napríklad in Ráliš, A.: Slovenské trestné zákony. Bratislava. 1943.

O rok neskôr ho doplnil *trestný zákon o priestupkoch (zák. čl. 40/1879)*.²⁾ Mnohé priestupky boli obsiahnuté aj v štatútoch župných a mestských municípií. Obidva zákonníky nadobudli účinnosť 1. septembra 1880 a novelizované boli v roku 1897 a 1908. Medzi ďalšie recipované zákony s trestnoprávnym obsahom a s platnosťou pre východnú časť Československej republiky patrili „*tlačový zákon (zák. čl. 14/1914)*“³⁾ a „*zákon o ochrane cti (zák. čl. 41/1914)*“.⁴⁾

V oblasti trestného práva procesného bol prevzatý „*uhorský trestný poriadok (zák. č. 33/1896)*“,⁵⁾ ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 1900. Obsahovo i formou môžeme hovoriť, že mu bol vzorom francúzsky a nemecký trestný poriadok. Obsahoval stručné a jasné normy a dôsledne vychádzal z obžalovacej zásady. Bol liberálnejší, humanitnejší a modernejší ako jeho rakúsky náprotivok.

2. Snahy o unifikáciu (a modernizáciu) trestného práva

Pri unifikácii trestného práva v novovzniknutej Československej republike sa musel zákonodarcu v podstatných bodoch odlišovať od ideových názorov, z ktorých pozostávali staré zákony. Obdobie, v ktorom vznikli, bolo totiž odlišné od demokratickej republiky a mnohé problémy sa v ňom riešili úplne inak. Veľa právnych statkov sa zmenilo a taktiež sa zmenila potreba ochrany, ktorú im trestné právo malo poskytovať. Niekde bola trestná represia platných trestných zákonov považovaná za nedostačujúcu, inde zas za priveľkú. Ak chcel zákonodarcu splniť jednu zo svojich úloh, a to stanoviť hranicu medzi dovoleným a zakázaným konaním, musel na tieto otázky a problémy jasne v trestnom zákone odpovedať. Táto nutnosť úpravy trestných zákonov sa vyžadovala už dávno v Rakúsku, ako aj v Uhorsku.⁶⁾ V činnosti československých orgánov teda nemohlo ísť iba o unifikáciu, ale zároveň aj o modernizáciu.

Dňa 14. júna 1920 sa poradou, ktorej predsedal minister spravodlivosti Dr. A. Meissner, začali prípravné práce k reforme a unifikácii budúcich trestných zákonov. Výsledkom porady bolo pretvoriť a zjednotiť platné trestné zákony a na to bola zvolená užšia „*Komisia pre reformu trestného zákona*“.⁷⁾ Táto komisia bola výnimočná jej excelentným zložením, keďže v nej boli zastúpení najlepší odborníci z oblasti trestného práva z univerzít v novovzniknutej Československej republike.⁸⁾

- 2) Text zákona i s neskoršími zmenami napríklad in Ráliš, A.: Slovenské trestné zákony. Bratislava. 1943.
- 3) Text zákona i s neskoršími zmenami napríklad in Hrabánek, J., Milota, A.: Tiskové právo československé. Ochrana cti, tiskové novely, slovenské tiskové zákony, redaktorský zákon atď. Praha. 1938. s. 65 – 84.
- 4) Text zákona i s neskoršími zmenami napríklad in Milota, A., Nožička, J.: Trestné zákony zeme Slovenskej a Podkarpatorskej. Bratislava. 1931. s. 492 – 508.
- 5) Text zákona i s neskoršími zmenami napríklad in Worel, O., Milota, A., Stuna, S.: Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Praha. 1922.
- 6) Milota, A.: Reforma trestního zákona v Československu. Praha 1934, citované podľa Soukup, L.: Antologie československé právní vědy v letech 1918 – 1939. Uspořádala Petra Skřejpková. Linde Praha 2009. s. 372 – 373.
- 7) Přípravné osnovy trestného zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha. Vyda-la komise pro reformu československého trestního zákona. 1926. s. 5.
- 8) Fenyk, J., Cisařová D.: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 – 1938) a jejich místo ve střední Evropě, svazek 2., Univerzita Karlova v Prahe, Nakladatelství Karoli-num. 2010. s. 822 – 823.

Zmyslom zriadenia komisie bol plán vytvoriť nový moderný trestný zákonník, ktorý by nastúpil na miesto doterajšieho zastaraného chápania rakúsko-uhorského trestného práva a samozrejme požiadavka unifikovať československé trestné právo. Prvým výsledkom činnosti komisie bol „*Dočasný návrh všeobecnej časti trestného zákona*“ vydaný tlačou v máji 1921 a neskôr aj v nemeckom preklade.⁹⁾

Ministerstvo v roku 1926 zverejnilo návrh trestného zákonníka pod názvom „*Prípravné osnovy trestného zákona o zločinoch a prečinoch a zákona priestupkového*“ (tzv. profesorská osnova). Ministerstvo ihneď reflektovalo, že zloženie komisie pre reformu trestného zákona bolo zámerne výlučne odborného charakteru a od komisie sa dištancovalo. Akákoľvek zodpovednosť za výsledok sa ministerstva absolútne nedotýkala. Toto stanovisko dopredu odsúdilo kodifikačné práce na tomto zákone k neúspechu. Do popredia sa dostal legislatívny konzervativizmus, charakteristický v týchto časoch pre vládnuce kruhy, ktorý bol i politicky pohodlnejší.

Nová tzv. *ministerská osnova*¹⁰⁾ bola vypracovaná ministerstvom spravodlivosti v roku 1937, a to bez priamej účasti zástupcov akademickej obce. Vydaná bola síce aj tlačou (Státní knihovna, Praha č. 7202 – 36), ale rozposlali ju iba určitým teoretikom a praktikom na revidovanie. Toto malo za úlohu, aby sa nedostala k verejnosti a tá nemohla vyjadriť svoj názor. Predpokladalo sa, že táto osnova bude prijatá a spolu s ňou aj nový trestný poriadok z roku 1929, ktorý sa mal ešte prispôbiť novej osnove.

Ministerská osnova bola omnoho praktickejšia ako profesorská osnova. Nebola naklonená ani jednému doteraz platnému trestnému zákonníku a obsahovala veľa nových ustanovení, pri ktorých použila vlastnú cestu. Pri všetkých zmenách uchovala dôležitú zásadu, že trest možno uložiť len na základe ustanovení zákona.¹¹⁾

Ministerská osnova z roku 1937 sa tak isto ako profesorská nikdy nezrealizovala. Za príčiny môžeme považovať hlbokú spoločenskú krízu, ktorá bola spôsobená rozdelením Československa a nástupom totalitného nacistického zriadenia.¹²⁾

Trestný poriadok z roku 1929 mal byť platný na celom území Československej republiky ako jednotný zákon o trestnom konaní pred občianskymi trestnými súdmi, čo vyplývalo z jeho úvodných ustanovení. To znamená, že sa podobne ako v prípade osnov trestných zákonov malo vytvorením spoločného trestného poriadku doceliť odstránenie právneho dualizmu v Československu medzi bývalým uhorským a rakúskym trestným právom.

Prečo unifikačné snahy zlyhali? V republike pôsobili vedľa seba dva odlišné právne poriadky. Panoval názor, že nie je možné mať jeden alebo druhý právny poriadok pre obidve územia. Usporiadanie životných, sociálnych, kultúrnych i hospodárskych pomerov

9) V roku 1923 sa v Karlových Varoch „*Prvý nemecký právnický zjazd*“ (Juristentag) konaný v Československej republike zaoberal otázkou tohto „*dočasného návrhu*“ a v roku 1925 o ňom rokoval v Brne „*Druhý vedecký zjazd československých právnikov*“. Dosiahnutý výsledok bol v roku 1924 publikovaný v prílohe k Vestníku ministerstva unifikácii. K tomu Fenyk, J., Císařová D.: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 – 1938) a jejich místo ve střední Evropě, svazek 2., Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. 2010. s. 823.

10) Ministerská osnova bola často pomenovaná aj ako úradnícka osnova.

11) Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848 – 1945 II. (1918 – 1945), Bratislava. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 1973. s. 373 – 374.

12) Fenyk, J., Císařová D.: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 – 1938) a jejich místo ve střední Evropě, svazek 2., Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. 2010. s. 829.

bolo na oboch územiach veľmi odlišné, preto v obidvoch právnych poriadkoch bolo veľa rozdielov. Unáhlené nastolenie jedného právneho poriadku na celom československom území by zapríčinilo mnoho porúch, nezrovnalostí a nesúladu v živote občanov, ktorí doposiaľ žili pod iným právnym poriadkom. Približovaním sa života politického, hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho ľudí žijúcich pod odlišnými právnymi poriadkami sa pomaly začali vytvárať podmienky na unifikáciu týchto právnych poriadkov. Musíme skonštatovať, že unifikácia právnych poriadkov neprebiehala takým tempom, ako vyžadoval vývoj životných pomerov ľudí slovenského a českého územia. Z toho je zrejmé, že unifikácia životných pomerov bola rýchlejšia ako unifikácia na poli práva.

Ku kodifikácii trestného práva nakoniec vôbec neprišlo aj preto, že neboli prijaté občianskoprávne osnovy, ktoré jej mali predchádzať. Unifikačný zjazd československých právnikov v dňoch 26. – 28. 1937 v Bratislave bez úspechu bojoval vo svojej rezolúcii o urýchlenie unifikácie trestného práva, kde okrem iného radil, aby sa pri revízii trestného poriadku zobralo do úvahy aj slovenské právo a aby bola realizovaná aj unifikácia vojenského trestného práva.¹³⁾ Neúspech unifikácie bol poznačený aj nedobrou atmosférou v spoločnosti a napokon prijatím ústavných zákonov o autonómii Slovenska a Podkarpatskej Rusi a príchodom totalitného režimu.

Unifikačné zámery tak stroskotali a unifikácia a modernizácia trestného práva pozostávala len z vydávania čiastkových predpisov.

3. Čiastkové československé predpisy

O vývoji právnej úpravy sa staršia slovenská i česká historiografia vyjadrovala ako o fašizácii československého práva. Vyplývalo to z nekritického prebratia dobovej, momentálne politickými záujmami ovplyvnenej ostrej kritiky niektorých prvorepublikových trestnoprávných zákonov, ako ju prezentovala komunistická tlač a vo svojich vystúpeniach prvorepublikoví komunistickí poslanci.¹⁴⁾ Československý právny poriadok a trestnoprávna prax si až do roku 1938 až na malé výnimky zachovali demokratický nádych, takže takéto vyjadrenie nie je nekorektné a je priam až absurdné. Na druhej strane by bolo nesprávne zakrývať skutočnosť, že niektoré novoprijaté zákony naozaj dávali možnosť na omnoho ľahšie obmedzovanie ústavou zaručených širokých politických a osobných práv a rozširovali príležitosti pre prípadné zneužitie ustanovení trestného práva.

3.1 Zákon na ochranu republiky

Najznámejším a najvýznamnejším trestnoprávnym zákonom prvej republiky v dvadsiatych rokoch sa stal *zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Zb.*

Vydanie tohto zákona bolo na jednej strane formálne podmienené niektorými nemecko-nacionálnymi a komunistickými akciami, ktoré mali taký charakter, že sa dostávali do rozporu s československým právnym poriadkom a bolo nutnosťou proti nim dôrazne zasiahnuť a netolerovať ich. Medzi tieto akcie môžeme zaradiť hodenie smradľavej pumpy poslancom Baeranom na predsedníctvo poslaneckej snemovne a atentát na ministra financií Dr. Alojza Rašína dňa 5. januára 1923. Už len kvôli tomu, aby novovzniknutá Československá republika mala autoritu, celá koalícia dávala najavo názor, že proti

13) Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848 – 1945 II. (1918 – 1945), Bratislava. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 1973. s. 374 – 375.

14) Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V.: České právní dějiny. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s. r. o., 2008. s. 494 – 495.

podobnému konaniu sa musí zakročiť. Poslanecká snemovňa sa rozhodla vydať poslanca Baerana na stíhanie pre zločin verejného násillia a keď ho dňa 19. januára 1923 odsúdili pre zločin spoluviny vyzvedačstva a verejného násillia na štyri roky ťažkého žalára, bol 23. júna 1923 nálezom volebného súdu pozbavený mandátu. Teda po atentáte na Dr. Alojza Rašinu a odsúdení Dr. Baerana sa vláda rozhodla 12. februára 1923 podať osnovu zákona na ochranu republiky, ktorá sa zákonom stala 19. marca 1923.¹⁵⁾

Na strane druhej bol vydaný aj z dôvodu vyplnenia „medzier“ v recipovanom trestnom práve, v ktorom vtedy chýbala ochrana československého štátu, jeho republikánskeho zriadenia a jeho predstaviteľov. „*Tento zákon neměl být výjimečný, ačkoliv byl vyvolán výjimečnými zločiny, nýbrž byl určen pro trvalou potřebu soudnictví a jeho úkolů. Zákon ten měl a má sloužiti k potírání snah proti existenci státu a samostatnosti, založené na mírových smlouvách, proti živlům, které by chtěly vyvrátiti republiku a ohroziti demokraticko-republikánskou formu státní. To je zákon potírající útoky na život vedoucích státníků a snahy rozvrátiti brannou moc.*“¹⁶⁾

Národné zhromaždenie tento zákon prerokovalo aj napriek prekážkam a averzii predovšetkým tých, proti ktorým zákon smeroval (odpor Maďarov, Nemcov, Ľudovcov a komunistov a pri absencii Ľudovcov to boli Maďari, Nemci a komunisti). Kvôli tomu, že národne socialistický klub podporoval vládnu koncepciu osnovy zákona na ochranu republiky, traja jeho členovia pod vedením Dr. Vrbenského z neho pre nesúhlas vystúpili. Dňa 22. júna 1923 boli všetci títo členovia aj s Dr. Vrbenským volebným súdom pozbavení mandátov a na ich miesto boli dosadení noví štyria poslanci, ktorí boli oddaní politike národne socialistického klubu.

Zákon na ochranu republiky (č. 50/1923 Zb.) z 19. marca 1923 sa skladal zo štyroch hláv a zo štyridsiatich štyroch paragrafov.

Prvá hlava (Úklady o republiku) sa skladá z troch paragrafov, v ktorých sú obsiahnuté najzávažnejšie možné trestné činy proti podstate republiky. V § 1 – Úklady – sú rozobraté možnosti úkladov a pokusov o násilnú zmenu ústavy republiky, predovšetkým vo vzťahu k samostatnosti, jednotnosti alebo forme vlády. Zameriava sa aj na možné prípady násilného znemožnenia ústavnej činnosti prezidenta republiky, poslancov zákonodarného zboru, ďalších ústavných činiteľov, senátorov, členov vlády alebo guvernéra Podkarpatskej Rusi. Tento paragraf rieši aj trestné činy spojené s násilným odtrhnutím a pričlenením československého územia k cudziemu štátu. Je to hlavne reakcia na možné snahy nacionalistických skupín v prostredí veľkých národnostných menšín (maďarské a nemecké) o úpravu hraníc republiky za použitia ozbrojeného násillia zo strany extrémnej pravice a bývalej šľachty. Trestná sadzba sa tu za zločin pohybovala od päť do dvadsať rokov ťažkého žalára, za zvlášť priťažujúcich okolností až na doživotie. Druhý paragraf sa zaoberá prípravou skutkov obsiahnutých v predchádzajúcom paragrafe, kde patrí hlavne spolčenie k úkladom o republiku, ktoré bolo možné spáchať s cudzou mocou alebo cudzími činiteľmi predovšetkým vojenskými alebo finančnými. Sústred'uje sa aj na možné spolčenie určitých skupín s cudzími štátmi, trestnosť prípravy v súvislosti so zakladaním, organizovaním alebo cvičením ozbrojených skupín a v neposlednom rade trestá i toho, kto k takému účelu poskytol či zaobstaral zbrane, strelivo alebo iné prostriedky. Tu zákonodarcu použil trestnú sadzbu od jedného do piatich rokov a pri okolnostiach obzvlášť priťažujúcich od

15) Národní shromáždění republiky československé v prvé desíletí. Vydalo předsednictvo poslanecké sněmovny a předsednictvo senátu. Praha. 1928. s. 299.

16) Národní shromáždění republiky československé v prvé desíletí. Vydalo předsednictvo poslanecké sněmovny a předsednictvo senátu. Praha. 1928. s. 299.

päť do desať rokov ťažkého žalára. Paragraf § 3 ustanovuje trestné činy ohrozujúce bezpečnosť republiky, v ktorom je zahrnuté úmyselné poškodzovanie republiky a jej ohrozovanie spôsobovaním alebo podporovaním ozbrojeného povstania. Tento paragraf ustanovoval tresty najmenej od šiestich mesiacov do piatich rokov a pri okolnostiach obzvlášť priťažujúcich od päť do dvadsať rokov alebo až doživotie ťažkého žalára.

Druhá hlava (Poškodzovanie republiky a útoky na ústavných činiteľov) pozostáva z deviatich paragrafov a zahŕňa trestné činy, ktoré mohli spáchať štátni úradníci, diplomati alebo splnomocnenci (zneužitie statusu vyjednávača, vyzrazenie dôležitých informácií a skutočností protistrane). Tieto trestné činy sú obsiahnuté v § 4 prorada,¹⁷⁾ vyzrazenie štátneho tajomstva je zahrnuté v § 5 a vojenská zrada v § 6. Život, zdravie a autoritu ústavných činiteľov ochraňovali § 7 až § 11. Hlava II. končí § 12, ktorý ustanovuje trestnosť neoznámení trestných činov obsiahnutých v § 1 až § 9. Pozoruhodné na tejto hlave je, že trestné sadzby boli od ôsmich dní väzenia až maximálne dvadsať rokov ťažkého žalára podľa jednotlivkej skutkovej podstaty trestného činu a vôbec sa tu nepojednávalo o treste smrti aj napriek atentátu na Dr. Aloja Rašína, ktorý mu nakoniec podľaohol. Úlohou prvých dvoch hláv bola teda ochrana československého štátu proti akýmkoľvek možným formám útokov z vnútra i zvonka a ochrana života, zdravia i autority ústavných činiteľov.¹⁸⁾

Tretia hlava (Ohrozovanie mieru v republike a vojenskej bezpečnosti) je zložená zo štrnástich paragrafov a jej ustanovenia (nedovolené ozbrojovanie, schvaľovanie trestných činov – § 16, šírenie nepravdivých správ a pod.) boli v praxi najviac uplatňované. Paragraf 14 o rušení všeobecného mieru sa v prvom odseku zaoberal verbálnymi trestnými činmi, ktoré spočívali vo verejnom poburovaní proti štátu pre jeho vznik, proti jeho samostatnosti, ústavnej jednotnosti alebo demokraticko-republikánskej forme. Tieto trestné činy sa trestali ako prečin od jedného mesiaca do dvoch rokov tuhého väzenia. Skupiny obyvateľov a jednotlivcov pred podnecovaním k násilnostiam a nenávisti voči nim pre ich jazyk, rasu, náboženstvo ochraňovali nasledujúce odseky paragrafu 14. Tiež sa v týchto odsekoch trestalo hanobenie republiky, národa alebo národnej menšiny. Hodnotenie konkrétnych ústnych alebo písomných výrokov pri uplatňovaní týchto ustanovení zostávalo na úvahe vyšetrojúcich a súdnych inštitúcií. Stihali sa napríklad výroky, ktoré špinili a hanobili vládu (rozhodnutie Najvyššieho súdu č. 3141/1928 Zb.) alebo výčitka nedostatku sociálneho cítenia a nehumánneho konania voči robotníctvu (rozhodnutie Najvyššieho súdu č. 2491/1926 Zb.). V súdnej praxi sa dosť využíval aj § 15 zaoberajúci sa výzvou k neplneniu zákonných povinností alebo k trestným činom, ktorú trestal tuhým väzením až na jeden rok. Zámer tretej hlavy sa sústreďoval na najmä proti prejavom sociálneho a politického radikalizmu a revizionizmu (štátu nepriateľské združovanie, napomáhanie k návratu členov bývalej panovníckej rodiny, nedovolené najatie vojska atď.). Jednotlivé ustanovenia tretej hlavy boli zostavené veľmi nejasne, čo umožňovalo príslušnému orgánu podľa jeho uváženia ich vykladať dosť voľne.¹⁹⁾

Štvrtá hlava (Záverečné ustanovenia) obsahuje osemnásť paragrafov, kde medzi najdôležitejšie inštitúty patrí § 27 účinná ľútosť, § 28 zameraný na postup pri vymieravaní

17) Prorada vyjadruje zradu venovanej dôvery tým, že niekomu bola udelená dôležitá úloha jednať s cudzou mocou alebo mu bol umožnený prístup k listinám a iným dôkazom o právnych pomeroch republiky k iným štátom.

18) Zákon na ochranu republiky. Vydal Dr. Jan Černý, rada vrchného zemského soudu, přidělený Nejvyššímu soudu v Brně. Pardubice. 1926. s. 5 – 64.

19) Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Vydavatelství: Linde Praha a. s. 1997. s. 338.

trestov a § 29, ktorý ustanovuje formy peňažitých trestov i zabavenia majetku. Strate čestných občianskych titulov venuje pozornosť § 32, nasledujúci paragraf hovorí o vypovedaní cudzieho štátneho príslušníka odsúdeného najmenej na jeden rok a § 34 dovoľuje za niektoré trestné činy zastavenie periodickej tlače. Ako príloha tohto zákona bol oficiálne uverejnený český prehľad rakúskeho zákona č. 134/1885 r. z. o opatreniach proti všeobecne nebezpečnému užívaniu trhavín a všeobecne nebezpečnému zachádzaniu s nimi (§ 43). V poslednom § 44 je definovaná účinnosť a vykonanie tohto zákona.

Tým, že zákon na ochranu republiky dovoľoval prenasledovanie a stíhanie takých aktivít, ktoré v predošlých zákonoch neboli ustanovené pod pojem trestných činov a ktoré boli príznačné práve pre tieto postupy masového odporu (poburovanie, hromadné prejavy, tlačové prejavy), dodával zvýšenú ochranu štátu. Zákonom na ochranu republiky sa tiež zvýšili trestné sadzby a sprísnil sa podmienky na ukladanie trestu. Podmienečné odsúdenie bolo podľa tohto zákona vo väčšine prípadov vylúčené. Najväčšou a najzávažnejšou zmenou z procesného pohľadu bolo odstránenie porôt, čo malo slúžiť na vylúčenie verejnosti z účasti na pojednávaniach. Tento krok bol účelový.

Príslušný pre prejednávanie najdôležitejších trestných činov stíhaných podľa zákona na ochranu republiky bol novozriadený Štátny súd. Bol zriadený súčasne s prijatím zákona na ochranu republiky zákonom č. 51/1923 Zb. z. a n. a tvorili ho predseda a jeho námestník, ktorých na návrh vlády na trojročné funkčné obdobie vymenoval prezident republiky, a sudcovia z povolania vymenovaní prezidentom Najvyššieho súdu na dobu jedného roku z radov jeho sudcov a prísediacich. Pred šesťčlenným senátom, ktorý tvorili traja sudcovia z povolania a traja prísediaci, sa konalo hlavné pojednávanie.

Doplňme ešte, že v tridsiatych rokoch sa v stále zhoršujúcich pomeroch pristúpilo k niekoľkým novelizáciám zákona na ochranu republiky. Niektoré tresty boli sprísnené a niektoré skutkové podstaty rozšírené.

V roku 1948 bol zákon na ochranu republiky zrušený a nahradený zákonom č. 231/1948 Zb. na ochranu ľudovo-demokratickej republiky, ktorý sa stal veľmi tvrdým nástrojom represie.

3.2 Tlačová novela z roku 1924

Unifikujúce trestnoprávne normy boli zahrnuté aj v predpisoch tlačového práva.²⁰⁾ V českých krajinách bola táto oblasť práva stále upravená starým tlačovým zákonom (č. 6/1863 r. z.) zo 17. decembra 1863, ktorý bol tzv. tlačovou novelou (č. 142/1868 r. z.) zmenený. Na slovenskom území a v Podkarpatskej Rusi túto oblasť upravovali hlavne ustanovenia uhorského tlačového zákona (zák. čl. XIV/1914).²¹⁾

Rakúske a uhorské zákony tlačového práva boli tiež recipované pri vzniku Československej republiky. Vyznačovali sa tým, že obsahovali široké možnosti orgánov štátneho dohľadu využívaním cenzúry, početnými tlačovými deliktmi, rôznymi formami konfiškácie tlače a mnohými inými inštitútmi obmedzujúcimi predovšetkým opozičnú tlač. Prvé návrhy na zmeny recipovaných rakúskych i uhorských tlačových zákonov a eliminovania niektorých prekážok tlače boli parlamentu podané už v novembri 1918. Prvý návrh požadoval zrušenie zákazu tlačovín vydaných za rakúsko-uhorskej monarchie a jeho realizácia sa

20) K tlačovému právu napr. Soukup, L.: Zákon o tiskových urážkach z roku 1924. In: Právněhistorické studie 27, Praha, 1986.

21) Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V.: České právní dějiny. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s. r. o., 2008. s. 496.

previedla v roku 1919. Zrušenie ustanovení rakúskeho tlačového zákona z roku 1862 o cenzúre tlače a o kolportáži žiadal druhý návrh. Na základe rakúskej právnej úpravy aj v Československu platila súbežná cenzúra periodických tlačovín a od povolenia správneho orgánu závisela „kolportáž časopisov“.²²⁾

Celková reforma tlačového práva sa mala uskutočniť prostredníctvom osnovy zákona o tlači, ktorú predložili vo februári 1919 parlamentu. V duchu vyhlasovaných demokratických ideálov upravila všetky inštitúty dôležité pre existenciu periodickej tlače dosť liberálne, ale k prejednávaniu v parlamente neprišlo.

Ministerstvo spravodlivosti zhotovilo nový komplexný návrh tlačového zákona a v marci 1921 ho predložilo parlamentu. Osnova mala jednoznačne demokratický charakter a mala splniť úlohu kodifikácie tlačového práva, pretože bola koncipovaná tak, aby nahradila doterajšie nejednotné právne predpisy a v konečnom dôsledku mala zabezpečiť ústavou zakotvenú slobodu tlače. K prerokovaniu tohto právnický dokonalého návrhu v parlamente nakoniec z politických dôvodov nedošlo.²³⁾

O čiastkovú zmenu v tlačovom zákonodarstve sa v roku 1924 postaral *zákon o zmene príslušnosti trestných súdov a zodpovednosti za obsah tlače vo veciach krivého obvinenia, utrhania a urážok na cti* (č. 124/1924 Zb.), tiež nazývaný „*tlačová novela*“. Táto novela je nezvyčajnou zmesou hmotnoprávnych a procesných ustanovení. Lahko by sme mohli nadobudnúť názor, že ustanovenia zákona súvisia len s útokmi proti bezpečnosti cti spáchanými obsahom periodickej tlače.²⁴⁾ No realita bola celkom iná, lebo § 24 tejto novely rozšíril použitie mnohých jeho ustanovení aj na ostatné, neperiodické tlače.

Zákon č. 124/1924 Zb. v prvom paragrafe zakotvil, že ak sa obsahom periodickej tlače spáchali zločiny utrhania na cti podľa rakúskeho trestného zákona (išlo o prečiny obsiahnuté v § 487 až § 492 rak. tr. zák.) alebo prečiny proti cti podľa uhorského trestného zákona, pre trestnú zodpovednosť za obsah tlače platia ustanovenia príslušných trestných zákonov, pokiaľ v určitých detailoch sám nepredpisuje iné riešenie. Novela takto pre hodnotenie deliktov proti bezpečnosti cti spáchaných obsahom tlače rozšírila na územie celej republiky systém všeobecnej zodpovednosti, doplnený zodpovednosťou za zanedbanie povinnej starostlivosti, teda mechanizmus, ktorý bol už predtým aplikovaný na českom území.²⁵⁾

Na zodpovednosť za obsah periodík boli bráni zodpovedný redaktor a pôvodca správy,²⁶⁾ pričom zodpovedný redaktor sa označením pôvodcu správy mohol zbaviť zodpovednosti. Za zanedbanie povinnej starostlivosti, teda za nedbalosť, ktorá mala za následok to, že sa chybná správa publikovala, mohli byť stíhaní zodpovedný redaktor alebo osoba zodpovedajúca za vydanie neperiodickej tlače v prípade, keď sa im nedal dokázať úmysel.

22) Kolportážou sa chápalo bezplatné rozdelenie alebo predávanie tlačovín dom od domu, na verejných miestach a vo verejných miestnostiach. Za kolportáž sa nepovažovala donáška predplatených alebo objednaných tlačovín predplatiteľom alebo objednávateľom.

23) Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Vydavatelství: Linde Praha a. s. 1997. s. 304.

24) Za periodickú tlač sa považovala tá, ktorá vychádzala aspoň raz mesačne, hoci aj v nepravidelných intervaloch.

25) Vojáček, L.: Urážky, pomlvy, nactiutrhaní. Ochrana cti v československém trestním právu. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o. 2006. s. 163.

26) Pôvodca správy podľa § 1 zákona č. 124/1924 Zb. bol ten, kto urážlivú správu preto, aby bola zverejnená tlačou, napísal, objednal s obsahom, v ktorom bola uverejnená, nariadil jej uverejnenie, hoci nebol zodpovedným redaktorom dotyčného tlačiva, alebo zaobstaral k nej použité informácie, pokiaľ správa s nimi súhlasila.

Prax jednoznačne dávala najavo, že použitý spôsob trestania tlačových deliktov je objektívne výhodnejší ako systém uplatňovaný v uhorskom trestnom zákone, a preto nečelila žiadnej kritike. Na druhej strane vláda musela odolávať kritike hlavne pre zavedenie kmetských súdov, ktoré nahradili porotné rozhodovanie, kvôli sprísneniu sankcií pre zodpovedných redaktorov (okrem iného im hrozil až dvojročný zákaz činnosti), ďalšie sankcie vzťahujúce sa na samotnú existenciu časopisu (odobratie výhod pri doprave poštou alebo železnicou), kvôli rozsiahlemu priestoru pre zastavovanie periodických tlačovín a pre vyvíjané úsilie prelomiť ochranu redakčného tajomstva (návnadou denunciácie). Vláda sa snažila zákon veľmi rýchlo presadiť, čo neušlo pozornosti kritikov.

Zanedbanie povinnej starostlivosti v tlačovom práve upravoval teda § 6 tlačovej novely z roku 1924, ktorý ustanovoval: „*Tvoří-li obsah periodického časopisu skutkovou podstatu zločinu nebo přečinu uvedeného v § 1, odpovídá odpovědný redaktor za přešupek tehdy, když mu nelze trestný čin spáchaný obsahem tiskopisu podle ustanovení trestních zákonů přičítati, zanedbal však takové pozornosti, při jejímž povinném užití nebyla by zpráva pojata do tiskopisu.*“²⁷⁾ Z uvedeného teda vyplýva, že zodpovedný redaktor a osoby zodpovedajúce za publikovanie neperiodickej tlače mohli trestne zodpovedať dvojakým spôsobom. Podľa § 1 zákona 124/1924 Zb. z. a n. boli stíhaní za zločin alebo prečin, pokiaľ im bolo možné preukázať zodpovednosť za obsah chybnnej správy. Na druhej strane cieľom § 6 tohto zákona bola možnosť trestať za nedbanlivostný delikt zodpovedného redaktora a osoby zodpovedajúce za neperiodickú tlač v situácii, keď sa v periodickej či neperiodickej tlači zverejnila informácia, ktorá naplňovala skutkovú podstatu zločinov utrhania na cti a krivého svedectva podľa trestných zákonov, prečinov podľa ustanovení § 487 až § 492 rakúskeho trestného zákona alebo zákona o ochrane cti podľa uhorského trestného zákona.

Keď obsah tlače ustanovoval prečin, hrozil trest väzenia od ôsmich dní do troch mesiacov zodpovednému redaktorovi a ďalším uvedeným osobám, ktoré zanedbali povinnú starostlivosť, a keď zakladal zločin, hrozil trest väzenia od jedného do šiestich mesiacov. Administratívne tresty mohli byť ešte dodatkom k trestu. Sadzobné a dopravné výhody mohlo ministerstvo vnútra odobrať príslušnej tlači, ak bol jej zodpovedný redaktor v priebehu jedného roka viackrát (záležalo na frekvencii publikovania tlače desaťkrát, osemkrát alebo päťkrát) odsúdený za zanedbanie povinnej starostlivosti alebo za činy uvedené v § 1 zákona č. 124/1924 Zb. z. a n. A keď konkrétny zodpovedný redaktor bol v piatich po sebe nasledujúcich rokoch odsúdený pre desať prípadov uvedených deliktov, hrozila mu strata spôsobilosti túto funkciu vykonávať.²⁸⁾

Ustanovením § 27 tlačovej novely z roku 1924 sa zaviedla ďalšia dôležitá novinka: „*právo periodickej tlače obhajovať svoju česť proti urážlivým výrokom*“. Toto právo bolo periodikám priznávané len v prípadoch, keď k urážke došlo obsahom tlače.

Porotné sudy, ktorým bolo doteraz zverené prejednávanie tlačových urážok, veľmi často zodpovedných redaktorov oslobodzovali a kritizované vládne strany boli bezbranné. Preto boli tlačovou novelou z roku 1924 zločiny krivého obvinenia z vymysleného zločinu a prečiny urážky na cti spáchané obsahom tlačiva prejednávané zborovými súdmi prevej stolice, teda krajskými súdmi, kde boli zriadené päťčlenné senáty zaoberajúce sa

27) [www.psp.cz/Společná česko-slovenská digitální knihovna; Poslanecká sněmovna Národního shromáždění republiky Československé 1924. I. volební období; 9. zasedání; Tisk 4520. \(\[http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4569_01.htm\]\(http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4569_01.htm\)\)](http://www.psp.cz/Společná_česko-slovenská_digitalní_knihovna;Poslanecká_sněmovna_Národního_shromáždění_republiky_Československé_1924._I._volební_období;9._zasedání;Tisk_4520.(http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4569_01.htm))

28) Vojáček, L.: *Urážky, pomluvy, nactiutrhání. Ochrana cti v československém trestním právu*. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o. 2006. s. 164 – 166.

týmito vecami. Bežne boli označované ako kmeťské sudy. Tieto senáty sa skladali z troch sudcov z povolania (vrátane predsedu senátu) a z dvoch prísediacich (kmeťov). Kmeťskú funkciu mohli vykonávať občania zapísaní v zozname porotcov obecných úradov. Predjednávaním tlačových priestupkov sa venovali trojčlenné senáty zložené zo sudcov z povolania.

Zákon č. 124/1924 Zb. z. a n. umožňoval stíhanému zodpovednému redaktorovi podanie dôkazu pravdy, čo vlastne znamenalo, že musel preukázať pravdivosť žalovanej správy. Podľa § 4 uvedeného zákona za splnenia podmienky, že obvinený dokázal „*zřejmý úmysl chrániti především zájem veřejný*“, ²⁹⁾ bolo možné podať namiesto dôkazu pravdy dôkaz pravdepodobnosti. Vtedy musel obvinený súd presvedčiť okrem existencie objektívneho verejného záujmu na zverejnení uvedených skutočností aj o skutočnosti, že jemu samotnému išlo hlavne o verejný záujem. Pokiaľ bol obvinený v jednom alebo druhom prípade pri dokazovaní úspešný, súd ho oslobodil. Pokiaľ bol uznaný za vinného, hrozil mu trest na slobode, peňažný trest, povinnosť uverejniť bezplatne odsudzujúci rozsudok, zaplatiť poškodenému úrážkou na cti odškodné až do výšky 10 000 Kč a strata spôsobilosti vykonávať funkciu zodpovedného redaktora.

3.3 *Ďalšie trestnoprávne zákony*

Medzi ďalšie zákony, ktoré unifikovali a modernizovali trestné právo po vzniku Československej republiky, patrí zákon o podmienenečnom odsúdení a o podmienenečnom prepustení (č. 562/1919 Zb.), zákon proti útlaku a na ochranu slobody v zhromaždeniach (č. 309/1921 Zb.), zákon o potulných cigánoch (č. 117/1927 Zb.), zákon o zahľadení odsúdenia (č. 111/1928 Zb.) a zákon o zriadení nútených pracovných kolónii (č. 102/1929 Zb.).

a) *Zákon o podmienenečnom odsúdení a o podmienenečnom prepustení (č. 562/1919 Zb.)* zo 17. októbra 1919 obsahoval dva mechanizmy, ktoré rakúsky trestný poriadok nepoznal a uhorský trestný poriadok ich už sčasti zaviedol. Krátko po vzniku republiky upravilo Národné zhromaždenie zákonom č. 562/1919 Zb. tieto inštitúty podľa vzoru iných štátov pre celý československý štát. Zákon sa skladal z piatich častí a 24 paragrafov. Prezident T. G. Masaryk už po prevrate udeľoval individuálne milosť odpustením zvyšku trestu v mnohých prípadoch a situáciách za podmienky, že stíhaná osoba nebude po určitý čas trestaná za zločin alebo trestný čin, ktorý bol spáchaný zo ziskuchtivosti. Od ustanovení o podmienenečnom odsúdení platných na slovenskom území sa nový zákon odklonil v hlavnej veci. Prvotný úmysel a želanie, aby osnova bola úplne jednotná, sa nezdarilo dosiahnuť pre rôznosť trestných právnych zásad platných v historických zemiach a na Slovensku.

Podľa zákona podmienecné odsúdenie bolo prípustné aj vtedy, keď išlo o trestný čin spáchaný ešte pred vznikom republiky, v prípade, že rozsudok nebol už vynesенý a trest vykonaný. Zákon v § 1 konštatoval, že súd nemá hľadať dôvody pre zamietnutie podmienecného odsúdenia, ale skôr naopak sa má zaoberať otázkou, či sú nejaké dôvody pre dovolenie podmienecného odsúdenia. Súd mal pri udeľovaní podmienecného odsúdenia skúmať otázky súvisiace s páchatelom a jeho činom, teda jeho doterajší spôsob života, jeho pohnútky a motív k spáchaniu činu, spôsob, akým čin vykonal, jeho správanie po

29) [www.psp.cz/Společná česko-slovenská digitální knihovna; Poslanecká sněmovna Národního shromáždění republiky Československé 1924. I. volební období; 9. zasedání; Tisk 4520. \(http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4569_01.htm\)](http://www.psp.cz/Společná_česko-slovenská_digitální_knihovna;_Poslanecká_sněmovna_Národního_shromáždění_republiky_Československé_1924._I._volební_období;_9._zasedání;_Tisk_4520._(http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4569_01.htm)

spáchaní skutku a najmä jeho úsilie následky trestného činu podľa svojich možností i schopností napraviť. Podmienečné odsúdenie bolo zväčša len výnimkou a užívalo sa tam, kde bol predpoklad, že obžalovaný bude v budúcnosti viesť riadny život a že výkon trestu nebude potrebný. Cieľom zákona bolo tak isto aj dať možnosť obzvlášť mladistvým páchatelom na polepšenie. K podmienečnému odsúdeniu mohlo prispieť tiež priznanie obsahujúce znaky úprimnej ľútosti i dobrý dojem obžalovaného na sudcu. Ako dôvod, aby podmienečný trest nebol uložený, sa nepripúšťala úvaha, že výkon trestu je nutný pre odstránenie iných a odoprieť ho nebolo možné ani s poukázaním na nepatrnosť trestu. Podmienečnému odkladu výkonu trestu tiež nezabráňovala skutočnosť, že obžalovaný zapieral. Za dostatočný dôvod na udelenie podmienečného odkladu trestu sa nepovažovali politické pohnútky. Medzi ďalšie okolnosti, ktoré neboli dostačujúce na uloženie podmienečného odsúdenia, patrili skutočnosti, že rodina odsúdeného by trpela a že odsúdenie môže mať vplyv na stratu zamestnania. Významná okolnosť pri rozhodovaní, či má byť podmienečné odsúdenie udelené, spočívala aj v tom, že páchatel bol na trestný čin donútený.³⁰⁾

Ak si ten, kto bol odsúdený na trest odňatia slobody dlhší ako jeden rok, odpykal dve tretiny trestu, najmenej však rok, alebo ten, kto bol odsúdený na doživotie, najmenej päťnásť rokov, mohol byť podmienečne prepustený na slobodu. Podmienkou bolo, že sa dalo predpokladať, že sa bude na slobode dobre správať. Zvažovať sa malo predovšetkým jeho správanie pri výkone trestu, predošlý spôsob života, jeho povaha a pomery, do ktorých príde (§ 10).

b) *Zákon proti útlaku a na ochranu slobody v zhromaždeniach* (č. 309/1921 Zb.) z 12. augusta 1921 bol ohlasom na rastúce spoločenské napätie a mobilizovanie radikálnych politických smerov v povojnovej kríze.

Podľa názvu zákona by sme si mohli myslieť, že ide o ochranu osobnej slobody a slobody zhromažďovania a za takú ju vydával aj snemovný spravodajca. Trestný čin útlaku (teroru) bol v zákone charakterizovaný zložito a dosť nepresne i nejasne. Ustanovoval trestanie osoby, ktorá zneužívala tiesne druhých ľudí alebo to, že dotyčná osoba je na nej závislá a spôsobením alebo hrozbou spôsobenia telesnej ujmy na tele, slobode, cti, majetku či zárobku ju nútila, aby niečo konala, opomenula, prípadne znášala. Za tento delikt mali byť trestaní aj úradníci, duchovní, učitelia alebo zamestnávateľia, ktorí si prostredníctvom svojho postavenia toto chceli od iných vynútiť. Za určitých okolností zákon za takú ujmu jasne označoval tiež štrajk alebo výluky zamestnancov, pokiaľ bola namierená proti jednotlivým zamestnancom z dôvodov národnostných, náboženských alebo politických.

Ďalej mali byť trestané aj osoby, ktoré znemožnili alebo narušovali zhromaždenia zvolané v súlade so zákonom, a tiež osoby, ktoré sa zúčastnili zhromaždenia zvolaného len pre konkrétnych ľudí, rušili ho a na výzvu neuposlúchli príkaz osôb oprávnených na vedenie zhromaždenia alebo na zachovanie poriadku, aby takéto zhromaždenie opustili. Obidve tieto obidve ustanovenia sa využívali proti príslušníkom politických radikálnych politických skupín. Jednoznačným dôkazom toho sú aj súdne rozhodnutia.³¹⁾

V senáte 12. augusta 1921 rečník nemeckej sociálnej demokracie dokonca tiež priznal protikomunistický charakter zákona a vôbec pritom neskrýval nepriateľský vzťah ku komunistickej strane. To, že zákon nie je zameraný ani proti niektorej politickej strane, ani proti niektorej národnosti alebo proti niektorej skupine obyvateľstva, tvrdil a hlásal iba vládny

30) Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sest. J. Kallab a V. Hermritt, Praha, 1927. s. 425 – 427.

spravodajca. Spôsob, akým bol zákon prerokovaný v Národnom zhromaždení, dával najavo zámyery vládnej päťky. Z dôvodu konania posledného zasadania poslaneckej snemovne pred novými voľbami uskutočneného 6. augusta sa mal zákon odhlasovať čo najrýchlejšie.

Ustanovenia definujúce niektoré trestné činy ešte prísnejšie (napr. paragrafy 76 až 80 rakúskeho trestného zákona o verejnom násilí alebo zákonný článok XL/1914 uhorského trestného zákona o ochrane úradov) boli ponechané v platnosti.³²⁾

Zákon (č. 309/1921 Zb.) svojimi ustanoveniami dovoľoval prenasledovanie narušiteľov zhromaždení politických strán a umožňoval vykladať jednotlivé ustanovenia podľa momentálnej politickej potreby. Kaučukovosť trestných ustanovení zákona proti teroru mala základ v tom, že pri neurčitých pojmoch bola možnosť ich vysvetľovať rozdielnym spôsobom (napr. zlé nakladanie, zákonne zvolané zhromaždenie, politické, národnostné a náboženské pohnútky a pod.).

c) *Zákon č. 117/1927 Zb. o potulných cigánoch* zo dňa 14. júla 1927 riešil veľmi páčlivú otázku, ako upraviť spolužitie v Československej republike medzi kočovnými cigánmi a inými potulnými živelmi s ostatným obyvateľstvom republiky.

Na základe § 1 tohto zákona sa za potulných cigánov považovali cigáni z miesta na miesto sa túlajúci a iní tuláci práce sa štitiaci, ktorí žijú cigánskym spôsobom života, a to v oboch prípadoch aj vtedy, ak majú po časť roku, hlavne v zime, stále bydlisko.

Účelom zákona o potulných cigánoch bolo dosiahnuť dôkladnú evidenciu potulných cigánov, čo možno v najväčšej miere obmedziť ich kočovanie, podrobiť ich kontrole a zabrániť tomu, aby potulní cigáni mohli mať u seba zbrane, strelivo (prípadne výbušné látky). Mal tiež prinútiť cigánov, aby viedli riadny život (tým, že sa im odňali deti mladšie ako osemnásť rokov a vychovávali v riadnych rodinách a vo výchovných ústavoch) a dať zákonný podklad pre potrebné zdravotné a veterinárne opatrenia proti potulným cigánom, ako napr. očkovanie, dezinfekcia, nútený pobyt v liečebnom ústave, izolácia a pod., za predpokladu, že ich nie je možné vykonať na základe už iných existujúcich zákonných predpisov (nariadení tieto opatrenia mohol štátny policajný úrad a v neodkladných prípadoch obecný starosta).³³⁾

Treba podotknúť, že zákon nebol vôbec rasovo či etnicky zameraný, teda nezameriaval sa na cigánov, ale na potulných cigánov, resp. na ich spôsob života. Osnova zákona zahŕňala preventívne opatrenia (súpis, evidenciu, výchovu detí) a represívne opatrenia (zákaz kočovania bez zvláštneho povolenia, zákaz tvorenia tlúp atď.). Osnovou sa zaviedol súpis a evidencia potulných cigánov. Marenia súpisu³⁴⁾ sa dopustili podľa § 2 zákona cigáni, ktorí sa na vyzvanie nedostavili k súpisu alebo pri súpise neuviedli svoje správne osobné údaje (prezývky) a údaje osôb, s ktorými sa potulovali. Podľa § 4 bol nutný preukaz totožnosti (osobná legitimácia) pre potulných cigánov starších ako štrnásť rokov, ktorí ju museli nosiť stále pri sebe a na požiadanie predložiť bezpečnostnému úradu alebo orgánu. Inak sa dopustili ignorovania predpisov o cigánskych legitimáciách. Aby sa vyhli tomuto deliktu, museli tiež hlásiť najbližšiemu politickému úradu alebo najbližšej

31) Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s. r. o., 2008. s. 495.

32) *Dejiny státu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848 – 1945 II. (1918 – 1945)*, Bratislava. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 1973, s. 256 – 257.

33) Erhart, J.: *Správní a vedlejší zákony trestní pro praktickou potřebu. I. Zákony a nařízení platné v celém území Československé republiky nebo v území obojího práva obdobně*. Praha 1935, s. 94 – 95.

žandárskej stanici všetky zmeny v osobných údajoch osôb v cigánskej legitimácii uvedených a najneskôr do troch dní stratu preukazu totožnosti a do ôsmich dní narodenie detí. Cigáni mohli kočovať v rodinách alebo s vozidlami, ako aj so zvieratami určenými na ťahanie alebo nosenie nákladov, len ak na to dostali povolenie politického úradu prvej stolice – „kočovnícky list“³⁵⁾ a v záujme verejnej bezpečnosti im bol určený smer i druh cesty a aj územie, kde kočovanie bolo dovolené. Pokiaľ sa cudzozemskí potulní cigáni nepreukázali zvláštnym povolením ministerstva vnútra, ich pobyt bol na území Československej republiky zakázaný.³⁶⁾

Zákon č. 117/1927 Zb. o potulných cigánoch bol vykonaný vládny nariadením č. 68/1928 Zb. z dňa 26. apríla 1928.

d) *Zákon č. 111/1928 Zb. o zahľadení odsúdenia* zo 14. júla 1928 môžeme považovať tak isto za dosť významný, lebo zohral dôležitú úlohu pre človeka ako jednotlivca v oblasti trestného práva pri očisťovaní jeho mena a dobrej povesti.

Zahľadenie odsúdenia by sme mohli považovať za súčasť tzv. rehabilitácie, ktorá vlastne znamená znovunadobudnutie spôsobilosti vykonávať rôzne, ale obzvlášť verejné funkcie. V technickom slova zmysle by sme mohli povedať, že ide o akési obnovenie predchádzajúceho stavu (stavu bezúhonnosti), v ktorom odsúdený bol predtým, ako ho súd potrestal za spáchaný trestný čin. Môžeme teda usudzovať, že rehabilitácia mala dvojaký účinok, a preto môžeme rozoznávať jej vnútornú a vonkajšiu stránku. Vnútorná sa dotýkala samotného odsúdenia, ktoré sa napravuje zahľadením odsúdenia (výmazom trestu), a vonkajšia sa prejavovala navrátením rôznych práv a spôsobilostí.

Zahľadenie odsúdenia spočívalo teda na princípe odpustenia a zabudnutia a znamenalo časové ohraničenie zápisu v trestnom registri, ktoré po uplynutí zákonnom stanovej doby obnovilo odsúdenému bezúhonnosť.³⁷⁾

Podľa § 1 tohto zákona môže súd povoliť zahľadenie súdneho odsúdenia alebo iného odsúdenia, ktoré sa zapisuje do registra trestov a nezníže na prísnejší trest ako na trest na slobode jedného roku a odsúdený napravi podľa možnosti škodu spôsobenú trestným činom a nebude v skúšobnom čase znova odsúdený.

Pri zahľadení odsúdenia na výške trestu nezáležalo, pokiaľ išlo o odsúdenie len za trestný čin, ktorý bol spáchaný výlučne z politického motívu, alebo za trestný čin obsiahnutý v druhej časti vojenského trestného zákona a pokiaľ bol trestný čin spáchaný vo veku do dvadsiatich rokov. V situácii uloženia trestu smrti alebo doživotného trestu zahľadenie odsúdenia neprichádzalo do úvahy.

O zahľadení odsúdenia rozhodoval zborový súd I. stolice (prípadne divízny súd), v obvode ktorého bol úrad, vedúci register trestov o odsúdenom. Ak išlo o zahľadenie

34) Uskutočnenie súpisu bolo nariadené výnosom ministerstva vnútra č. 25.452/5-1928 zo dňa 15. júna 1928 a skončilo sa dňa 15. augusta 1929 v obvode žandárskej pátracej stanice v Chustu. Zákon ale nevyklučoval pre prípad potreby opakovanie súpisu.

35) Kočovnícky list sa vydával na žiadosť osoby, ktorá mala cigánsku legitimáciu, na obdobie jedného roka politickým (štátnym, policajným) úradom I. stolice. O nové povolenie bolo možné žiadať najskôr štrnásť dní pred uplynutím povolenia starého.

36) Milota, A., Nožička, J.: Trestné zákony zeme Slovenskej a Podkarpátorskej. Svazek 5. Kroměříž 1931. s. 881 – 884.

37) Milota, A.: Guskova sbírka komentovaných zákonů Československé republiky. Sv. 3.; Zákon o zahľadení odsouzení. Vykládá Judr. Josef Balcar. Kroměříž 1928, s. 7 – 8.

odsúdení, ktoré vydali súdy občianske a zároveň s nimi o zahľadenie odsúdení vydaných vojenským súdom, za príslušný súd sa považoval súd občiansky. Súd vojenský bol príslušný len v prípade, keď išlo o zahľadenie odsúdení vyslovených československými vojenskými súdmi alebo vojenskými súdmi bývalej rakúsko-uhorskej monarchie. Zahľadenie odsúdenia, ktoré mohol podať odsúdený a okrem neho jeho manžel, zákonný zástupca a príbuzní v linii vzostupnej i zostupnej, sa povolilo len na návrh (§ 9).

V situácii nenaplnenia podmienok pre zahľadenie odsúdenia ustanovených týmto zákonom mohol ho podľa § 12 nariadiť prezident republiky (§ 103 ústavnej listiny) tým, že pri žiadostiach takéhoto typu, sa ďalej konalo podľa ustanovení trestných poriadkov pre pokračovanie o žiadostiach o milosť.³⁸⁾

e) *Zákon o zriadení nútených pracovných kolónií* (č. 102/1929 Zb.) bol zameraný proti asociálnym živlom, pre ktorých sa zločiny stali zdrojom živobytia. V pracovných kolóniách mohli byť tuláci, žobráci a zaháľači, ktorí spáchali trestné činy proti majetku, držaní od jedného do piatich rokov. Oproti tomu tam nesmeli byť prijímané osoby na akúkoľvek prácu nespôsobilé alebo osoby duševne choré (blbé, pomätené), pokiaľ nemôžu byť liečené v ústave, a osoby tehotné i kojace. Zákon umožňoval podľa § 9 po uplynutí najkratšieho času, počas ktorého musia potrestaní v ústave pobudnúť, pre prípad, že potrestaní svojim správaním poskytnú istotu, že sa polepšia, podmiennečne prepustenie na skúšobnú dobu dvoch až piatich rokov. Ak sa prepustený nepolepšil, podmiennečne prepustenie bolo odvolané. Čas strávený na slobode sa mu nezapočítaval do času, počas ktorého môže byť ešte zadržávaný v ústave.³⁹⁾

Záver

Prvým zákonom Československej republiky sa stal *zákon č. 11/1918 Zb.*, ktorý tiež nazývali „*recepčný zákon*“ alebo „*prvé ústavné provizórium*“. Jeho § 2 prevzal rakúsky právny poriadok pre české krajiny a uhorský právny poriadok pre slovenské územie. Takže na území Československa tento zákon zaviedol dualizmus právneho poriadku, kde vedľa seba pôsobili dva v mnohom odlišné právne systémy, čo spôsobovalo dosť veľké problémy. Cieľom tejto recepcie bolo zamedziť tomu, aby nenastal bezprávný stav po vzniku republiky, aby sa celá štátna správa nezastavila a aby sa 29. októbra pracovalo ďalej, ako keby vôbec revolúcia nebola.⁴⁰⁾

Vznik prvej Československej republiky so sebou priniesol nové pomery a s nimi spojené problémy v oblasti trestného práva. Tak isto ako aj iné právne odvetvia aj trestné právo volalo po modernizácii a unifikácii. Táto úloha ale vôbec nebola ľahká, lebo platné staré zákony vznikli v období, ktoré bolo úplne odlišné od našej demokratickej republiky a mnohé problémy sa tam riešili dosť odlišne.

Ministerská osnova z roku 1937, tak isto ako osnova profesorská z roku 1921, resp. 1926, nebola schválená a za hlavný dôvod môžeme považovať hlbokú spoločenskú krízu, ktorá bola spôsobená rozdelením Československej republiky a nástupom totalitného zriadenia.

38) Milota, A., Nožička, J.: *Trestné zákony zeme Slovenskej a Podkarpatoruskej*. Sv. 5. Kroměříž 1931. s. 896 – 900.

39) Milota, A., Nožička, J.: *Trestné zákony zeme Slovenskej a Podkarpatoruskej*. Sv. 5. Kroměříž 1931. s. 912 – 913.

40) Národní shromáždění republiky Československé v prvním desetiletí 1918 – 1928. Vydalo předsednictvo poslanecké sněmovny a předsednictvo senátu. Praha. 1928. s. 9.

Z uvedených dôvodov pozostávala unifikácia a modernizácia trestného práva len z vydávania čiastkových trestnoprávných predpisov (napr. *zákon o ochrane republiky č. 50/1923 Zb.*; *zákon o podmienkach odsúdení a o podmienkach prepustení č. 562/1919 Zb.*; *zákon proti útlaku a na ochranu slobody v zhromaždeniach č. 309/1921 Zb.* atď.)

Československý právny poriadok a trestnoprávna prax si až do roku 1938 až na malé výnimky zachovali demokratický ráz, no niektoré novoprijaté zákony umožňovali ľahšie obmedzovanie ústavou zaručených širokých politických i osobných práv a rozširovali možnosti pre prípadné zneužitie trestnoprávných noriem. Tieto možnosti v časoch 1. ČSR v praxi z veľkej časti zostali len v teoretickej rovine a k zneužitiu ustanovení týchto zákonov prichádzalo pomerne málo. Zmenou politického režimu po Mníchove nastala aj zmena pri využívaní uvedených zákonov, kde trestné právo slúžilo na triedne, rasové, etnické či iné skupinové alebo aj osobne motivované prenasledovanie.

■ Zhrnutie

Hlavným cieľom článku je získať prehľad o výsledkoch snáh o unifikáciu a modernizáciu československého trestného práva v dvadsiatych rokoch minulého storočia po vzniku prvej Československej republiky, keď zákonom č. 11/1918 Zb. (tzv. recepčná norma) bol recipovaný rakúsky právny poriadok pre české krajiny a uhorský právny poriadok pre slovenskú časť územia spoločnej republiky.

Článok je rozdelený do troch kapitol, keďže autor chce čitateľovi priblížiť kľúčové momenty vo vývoji trestného práva krátko po vzniku prvej Československej republiky: recepciu, neúspešnú unifikáciu a najdôležitejšie novoprijaté čiastkové úpravy. Prvá kapitola je preto zameraná na stručnú charakteristiku recipovaných uhorských trestnoprávných predpisov. Druhá rozoberá snahy o unifikáciu trestného práva, obsahuje charakteristiku pripravených návrhov trestných zákonov (profesorská osnova, ministerská osnova) a hľadá príčiny neúspechu tejto unifikácie. Tretia kapitola je zameraná na jednotlivé trestnoprávne predpisy prijaté v rokoch 1918 – 1929 (predovšetkým zákon o podmienkach odsúdení a podmienkach prepustení č. 562/1919 Zb., zákon proti utláčaniu a na ochranu slobody v zhromaždeniach č. 309/1921 Zb., zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Zb. – najznámejší a najvýznamnejší trestnoprávny predpis prvej republiky, zákon č. 124/1924 Zb., tzv. „*Tlačová novela*“ atď.).

■ Summary

The main goal of this article is to provide an overview of the results of unification and modernization efforts of the Czechoslovak criminal law in 1920's after creation of the first Czechoslovak Republic, when the Austrian legal regime was transposed to Czech territories and the legal regime of the Great Hungary was transposed to Slovak territory of the Republic by the so-called transposition norm – Act No. 11/1918 Coll.

The article is divided into three chapters within which the author seeks to bring the key moments in the development of criminal law, shortly after the birth of the first Czechoslovak Republic: transposition, the failed unification and the most important newly adopted legislation. The first chapter is, therefore, focused on a brief characteristics of transposed Hungarian criminal legislation. In the second chapter the author deals with efforts of unification of criminal law and includes the features of the legislative drafts of criminal acts (professorial bill, ministerial bill) and searches the origins of its failure. The third

chapter is focused on particular criminal legal acts adopted in 1918 – 1929 (conditional sentence and conditional release act No. 562/1919 Coll., oppression and freedom of assembly protection act No. 309/1921 Coll., Law on protection of the Republic No. 50/1923 Coll., – the well known and the most significant criminal act of the First Republic, Act. 124/1924 Coll. known as „Press Amendment“).

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu 1848 – 1945 II. (1918 – 1945), Bratislava. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 1973.
- [2] Erhart, J.: Správni a vedľajší zákony trestní pro praktickou potřebu. I. Zákony a nařízení platné v celém území Československé republiky nebo v území obojího práva obdobné. Praha 1935.
- [3] Fenyk, J., Císařová D.: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 – 1938) a jejich místo ve střední Evropě, svazek 2., Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. 2010. ISBN 978-80-246-1718-3.
- [4] Hrabánek, J., Milota, A.: Tiskové právo československé. Ochrana cti, tiskové novely, slovenské tiskové zákony, radaktorský zákon atd. Praha 1938.
- [5] Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Vydavatelstvo: Linde Praha a. s. 1997. ISBN 80-7201-045-X.
- [6] Milota, A.: Guskova sbírka komentovaných zákonů Československé republiky. Sv. 3.; Zákon o zahrazení odsouzení. Vykládá Judr. Josef Balcar. Kroměříž 1928.
- [7] Milota, A., Nožička, J.: Trestné zákony zeme Slovenskej a Podkarpatoruskej. Bratislava. 1931.
- [8] Milota, A.: Reforma trestního zákona v Československu. Praha 1934, citované podľa Soukup, L.: Antologie československé právní vědy v letech 1918 – 1939. Uspořádala Petra Skřejpková. Linde Praha 2009. ISBN 978-80-7201-750-8.
- [9] Národní shromáždění republiky Československé v prvním desetiletí 1918 – 1928. Vydalo předsednictvo poslanecké sněmovny a předsednictvo senátu. Praha. 1928.
- [10] Přípravné osnovy trestného zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha. Vydala komise pro reformu československého trestního zákona. 1926.
- [11] Ráliš, A.: Slovenské trestné zákony. Bratislava. 1943.
- [12] Soukup, L.: Zákon o tiskových urážkách z roku 1924. In: Právněhistorické studie 27, Praha, 1986.
- [13] Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sest. J. Kallab a V. Herrmann, Praha, 1927.
- [14] Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V.: České právní dějiny. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s. r. o., 2008.
- [15] Vojáček, L.: Urážky, pomluvy, nactiutrhání. Ochrana cti v československém trestním právu. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o. 2006. ISBN 80-86861-51-1.
- [16] Worel, O., Milota, A., Stuna, S.: Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Praha. 1922.
- [17] [www.psp.cz/Společná česko-slovenská digitální knihovna; Poslanecká sněmovna Národního shromáždění republiky Československé 1924. I. volební období; 9. zasedání; Tisk 4520.](http://www.psp.cz/Společna%20česko-slovenská%20digitální%20knihovna;Poslanecká%20sněmovna%20Národního%20shromáždění%20republiky%20Československé%201924.%20I.%20volební%20období;9.%20zasedání;Tisk%204520) (http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4569_01.htm)
- [18] Zákon na ochranu republiky. Vydal Dr. Jan Černý, rada vrchního zemského soudu, přidělený Nejvyššímu soudu v Brně. Pardubice. 1926.

JUDr. Jaromír Šmátala

denný doktorand

*Fakulta práva, Ústav veřejného práva, Paneurópska vysoká škola
jaromir.smatrala@gmail.com*

Zodpovednosť za škodu členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností

Liability for any loss directors of companies

▼ Martina Tekeliová

Abstrakt Právny inštitút zodpovednosti za škodu členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností má svoje špecifiká v komparácii so všeobecnou právnou kategóriou zodpovednosti za škodu. Medzi jeho osobitosti patrí aj možnosť udeľovania absolutória členom štatutárnych orgánov obchodných spoločností. Pojem absolutórium vychádzajúc z ustanovení Obchodného zákonníka môžeme v práve obchodných spoločností najširšie chápať ako úplné zbavenie alebo obmedzenie zodpovednosti za škodu. Udeľovanie absolutória v práve obchodných spoločností je priamo úmerné počtu kontraktov, bonite obchodov a miere dodržiavania zásady výkonu funkcie členov štatutárnych orgánov s odbornou starostlivosťou.

Kľúčové slová:

absolutórium, zodpovednosť za škodu, obmedzenie zodpovednosti za škodu, vylúčenie zodpovednosti za škodu, vzdanie sa nároku na náhradu škody, dohoda o urovaní, odborná starostlivosť, člen štatutárneho orgánu, konateľ, člen predstavenstva, veriteľ spoločnosti

I. Vymedzenie pojmu absolutórium

Pojem absolutórium je používaný v rôznych sférach života spoločnosti. Aj v práve má svoje tradičné miesto. Pojem absolutórium nemá svoju legálnu definíciu, nie je výslovne uvedený v právnej norme, napriek tomu sa často používa v spoločenskej zmluve, v stanovách i uzneseniach valných zhromaždení obchodných spoločností. Pojem nie je potrebné legálne upraviť.

Obsah pojmu absolutórium má v rôznych oblastiach spoločenských vzťahov rôznorodý, aj keď príbuzný význam. V niektorých prípadoch je absolutórium chápané ako vyhlásenie, ktorým sa určitý orgán zbavuje zodpovednosti a schvaľuje sa jeho doterajšia činnosť v uplynulom funkčnom období. V prenesenom význame slova znamená súhlas na obchod, uvoľnenie z činnosti, akcie. Niekedy sa označenie absolutórium používa ako vysvedčenie na odchod, potvrdenie o ukončení štúdií na vysokej škole, osvedčenie o absolvovaní štúdia, uznesenie.¹⁾ Absolutórium je tiež možné chápať ako schvaľovanie činnosti určitého orgánu, funkcionára za minulé obdobie, prepustenie zo zodpovednosti.²⁾

Podľa môjho názoru sa v práve obchodných spoločností pod pojmom absolutórium rozumie obmedzenie alebo zbavenie zodpovednosti členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností za škodu. Táto argumentácia vychádza z pojmového vymedzenia

1) Šalling, J., Ivanová-Šallingová, M. a kol.: Veľký slovník cudzích slov. SAMO, 2003, s. 17.

2) Petráčková, V., Kraus, J. a kol.: Akademický slovník cudzích slov. ACADEMIA, 1995, s. 12.

absolutória v príslušných ustanoveniach Obchodného zákonníka (§ 135a ods. 4, § 194 ods. 8).

II. Právna úprava zodpovednosti za škodu členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností

Právna úprava zodpovednosti za škodu členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností je obsiahnutá v Obchodnom zákonníku, Občianskom zákonníku i v predpisoch občianskeho práva vzhľadom na znenie § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka. Takýmito právnymi predpismi občianskeho práva sú napr. zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách v platnom znení, zákon č. 294/1999 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom.

Vzhľadom na právne formy obchodných spoločností sa v ďalšej časti budeme venovať len kapitálovým obchodným spoločnostiam a družstvu, ktoré budeme označovať súhrnným názvom obchodné spoločnosti.

Pokiaľ ide o zodpovednosť za škodu konateľov spoločnosti s ručením obmedzeným a členov predstavenstva akciovej spoločnosti, právna úprava je identická.

V prípade porušenia povinnosti konateľov alebo členov predstavenstva môže spoločnosť vzniknúť škoda. V takomto prípade konatelia alebo členovia predstavenstva zodpovedajú za túto škodu podľa pravidiel uvedených v Obchodnom zákonníku, pričom táto zodpovednosť je založená na princípe objektívnej zodpovednosti.

Na úspešné uplatnenie zodpovednosti za škodu bude potrebné preukázať porušenie povinnosti konateľa alebo člena predstavenstva, vznik škody a príčinnú súvislosť medzi porušením povinnosti konateľa alebo člena predstavenstva a vznikom škody, tzv. kauzálny nexus.³⁾

Za spôsobenú škodu zodpovedajú členovia štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností spoločne a nerozdielne, teda solidárne. Osobitosťou právnej úpravy zodpovednosti členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností za škodu je to, že táto právna úprava exemplifikatívne uvádza prípady porušenia povinností, za porušenie ktorých zodpovedajú členovia štatutárneho orgánu. Ide o prípady: vyplatenie podielu na zisku v rozpore s pravidlami podľa § 179 ods. 3 a 4, vyplatenie preddavkov na podiely na zisku, vrátenie vkladov spoločníkom počas trvania spoločnosti, vyplatenie vyrovnacieho podielu v rozpore s ustanovenými pravidlami, nadobudnutie majetku v rozpore s § 59a Obchodného zákonníka.⁴⁾

Konatelia spoločnosti s ručením obmedzeným sa niekedy bránia vysloveniu súhlasu s vymenovaním do funkcie konateľa spoločnosti a takýto súhlas podmieňujú tým, že nebudú zodpovední za škodu spôsobenú pri výkone funkcie alebo že ich zodpovednosť bude obmedzená do určitej sumy. Takéto dojednania o vylúčení alebo obmedzení zodpovednosti za škodu sú niekedy obsiahnuté priamo v zmluve o výkone funkcie. Ustanovenia zmluvy o výkone funkcie, spoločenskej zmluvy alebo stanov, ktoré by takéto obmedzenie alebo vylúčenie zodpovednosti konateľa obsahovali, by boli neplatné pre rozpor so zákonom podľa § 39 Občianskeho zákonníka.⁵⁾

3) Husár, J. In: Suchoža, J. a kol.: Obchodné právo. IURA EDITION, 2009, s. 570.

4) Husár, J. In: Suchoža, J. a kol.: Obchodné právo. IURA EDITION, 2009, s. 500.

5) Husár, J. In: Suchoža, J. a kol.: Obchodné právo. IURA EDITION, 2009, s. 501.

Nárok na náhradu škody voči konateľom spoločnosti i členom predstavenstva akciovej spoločnosti si môže uplatniť spoločnosť, ktorá je v pozícii poškodeného, alebo jej veriteľ. V prípade družstva sa nároku na náhradu škody možno vzdať, prípadne je možné uzatvorenie dohody o urovaní s členmi štatutárneho orgánu v lehote 3 rokov od vzniku nároku a len so súhlasom členskej schôdze. V prípade družstva neplatí tretia podmienka, ktorou je u kapitálových obchodných spoločností nevznesenie protestu voči uzneseniu valného zhromaždenia spoločníkmi/akcionármi s určeným podielom na základnom imaní spoločnosti.

Tak ako kompetencia štatutárneho orgánu je výlučná a nedeliteľná, aj zodpovednosť za škodu spôsobenú úkonmi realizovanými v mene obchodnej spoločnosti spočíva výlučne na štatutárnom orgáne. „Popri štatutárnom orgáne nemôže pôsobiť žiaden ďalší orgán, ktorému by v oblasti právneho konania podnikateľa – právnickej osoby, prislúchali identické kompetencie.“⁽⁶⁾

Zodpovednosť členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností za škodu, ktorá spoločnosti vznikla z právnych úkonov, ktoré členovia štatutárneho orgánu uskutočnili, sa vzťahuje aj na obdobie ešte pred zápisom vzniku funkcie člena štatutárneho orgánu do obchodného registra a na obdobie do zápisu zániku funkcie člena štatutárneho orgánu do obchodného registra. „V období do zápisu člena štatutárneho orgánu do obchodného registra alebo v období do výmazu člena štatutárneho orgánu z obchodného registra sú jeho úkony úkonmi obchodnej spoločnosti či družstva a budú právnickú osobu zaväzovať, aj keď zápis ešte nie je zosúladený so skutočným stavom.“⁽⁷⁾

Zodpovednosti za škodu sa nemôžu členovia štatutárneho orgánu zbaviť ani s poukazom na konanie, ktoré bolo nad rámec predmetu podnikania podnikateľa – právnickej osoby. Zodpovednosti za škodu sa však zbaví člen štatutárneho orgánu, ak úkonom, pri ktorom vznikla spoločnosti škoda, prekročil konateľskú pôsobnosť štatutárneho orgánu, ktorú mu zveruje priamo zákon alebo mu zákon umožňuje zveriť. Zaväzovacie účinky pre spoločnosť s ručením obmedzeným by napríklad nemal právny úkon konateľa o prevode obchodného podielu výlučného spoločníka na iného spoločníka alebo na inú osobu bez rozhodnutia valného zhromaždenia.

Situácie, kedy zo zákona vyplývajú medze konateľského oprávnenia, sú dôvodom, pre ktorý je vyvodenie zodpovednosti za škodu voči členom štatutárneho orgánu vylúčené. Uvedené vyplýva zo zásady zakotvenej v zákone č. 1/1993 Z. z., neznalosť práva nikoho neospravedľuje. (stará rímska zásada).

Zodpovednosti za škodu sa môže konateľ zbaviť preukázaním aspoň jedného z liberálnych dôvodov. Konateľ nebude zodpovedať za vzniknutú škodu, ak preukáže, že pri výkone svojej pôsobnosti postupoval s odbornou starostlivosťou a v dobrej viere, že koná v záujme spoločnosti.

Druhým okruhom dôvodov, kedy sa konateľ zbaví zodpovednosti za škodu, je vykonávanie uznesení valného zhromaždenia, ak nie sú tieto v rozpore so zákonom, spoločenskou zmluvou alebo stanovami.

Obmedzenie konateľského oprávnenia môže mať za následok zodpovednosť štatutárneho orgánu, prípadne člena štatutárneho orgánu za škodu. Ustanovenia dohody o výkone funkcie, spoločenskej zmluvy alebo stanov o vylúčení alebo obmedzení

6) Illeš, T. In: Suchoža, J., Husár, J. a kol.: Obchodné právo. IURA EDITION, 2009, s. 165.

7) Illeš, T. In: Suchoža, J., Husár, J. a kol.: Obchodné právo. IURA EDITION, 2009, s. 166.

zodpovednosti za škodu sú absolútne neplatné pre rozpor so zákonom podľa § 39 Občianskeho zákonníka.

Nároky na náhradu škody voči členom štatutárnych orgánov obchodných spoločností môže uplatniť spoločnosť, ktorá je v pozícii poškodeného, alebo aj veriteľ spoločnosti za splnenia zákonných podmienok, prípadne spoločníci spoločnosti, členovia družstva za splnenia zákonných podmienok.

Pod pojmom absolútorium v práve obchodných spoločností máme na mysli možnosť spoločnosti vzdať sa nárokov na náhradu škody voči členom štatutárnych orgánov obchodných spoločností alebo **uzavrieť s nimi dohodu o urovnaní** len za splnenia kumulatívnych podmienok, ktorými sú uplynutie doby 3 rokov od vzniku nároku, vyslovenie súhlasu valným zhromaždením, nevznesenie na valnom zhromaždení do zápisnice protestu spoločníka/akcionára s určeným podielom na základnom imaní spoločnosti. Zo zákonnej formulácie ustanovenia § 135a ods. 4 Obchodného zákonníka vyplýva, že doba 3 rokov sa počíta od momentu vzniku nároku na náhradu škody na strane spoločnosti do dňa uzavretia zmluvy.

V tejto súvislosti uvažujeme nad možnosťou udeľovania absolútoría v súvislosti s dobrými výsledkami niektorým členom štatutárneho orgánu alebo zásadne všetkým členom štatutárneho orgánu. Zastávame názor, že udeľovanie absolútoría môže byť istou formou odmeny za dobrý výkon funkcie člena štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti.

V tejto súvislosti sa vynára otázka možnosti uzavrieť dohodu o urovnaní s odkladacou podmienkou jej účinnosti. Účinnosť dohody o urovnaní by tak nastala uplynutím doby 3 rokov odo dňa vzniku nároku na náhradu škody.

Uvedená schéma tak rieši situácie, keď vôľa na strane spoločnosti a člena štatutárneho orgánu spoločnosti uzatvoriť dohodu o urovnaní je aktuálna v čase ukončenia funkcie člena štatutárneho orgánu, ak už nárok na náhradu škody spoločnosti existuje.

Uzavretím zmluvy sa rozumie okamih, keď vyjadrenie súhlasu s návrhom na uzavretie zmluvy dôjde navrhovateľovi. Toto je okamih, kedy možno hovoriť o tom, že zmluva bola uzavretá.⁸⁾

Ak vychádzame z tejto definície momentu uzatvorenia zmluvy, potom absolútne neplatné sú všetky dohody o urovnaní, ktoré boli uzavreté pred uplynutím lehoty 3 rokov od vzniku nároku na náhradu škody na strane spoločnosti.

Počas výkonu funkcie člena štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti možno pristúpiť periodicky vždy po uplynutí doby 3 rokov odo dňa, keď spoločnosti vznikol nárok na náhradu škody z určitého právneho úkonu, k udeleniu absolútoría členovi štatutárneho orgánu.

Práve tieto **kogentnou normou ustanovené pravidlá** pre vzdanie sa nároku na náhradu škody alebo uzatvorenie dohody o urovnaní, teda udelenie absolútoría členom štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti, sú motiváciou na udeľovanie absolútoría členom štatutárnych orgánov obchodných spoločností.

Udeľovanie absolútoría sa tak spája buď so vzdaním sa nároku na náhradu škody, s vyslovením spokojnosti spoločnosti s určitou činnosťou, alebo vyslovením niektorých aktov s tým spojených za uskutočnené.

8) Vojčík, P.: Občianske právo hmotné I., UPJS, Košice, 2002, s. 63.

Z hľadiska formy možno absolútorium udeliť vo forme uznesenia valného zhromaždenia, ktoré z hľadiska obchodno-právnej teórie je právnym úkonom *sui generis*, alebo vo forme jednostranného právneho úkonu – vzdanie sa nároku na náhradu škody, alebo vo forme dvojstranného právneho úkonu – dohoda o urovnaní.

Z hľadiska časovej postupnosti jednotlivých právnych úkonov potrebných pre platné udelenie absolútoría členovi alebo členom štatutárneho orgánu obchodných spoločností sú v súčasnosti zaužívané a právom dovolené dva postupy. Prvou možnosťou je uzatvorenie dohody, ktorá následne je predmetom schválenia valným zhromaždením. Druhou možnosťou je uznesenie valného zhromaždenia a následne uzatvorenie dohody s odkazom na uznesenie valného zhromaždenia, ktoré sa touto dohodou realizuje.

S momentom skončenia výkonu funkcie člena štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti je v praxi často spojená snaha o dosiahnutie udelenia absolútoría vo forme dohody o urovnaní. Doba 3 rokov od vzniku nároku spoločnosti na náhradu škody je tak najčastejšou prekážkou pre uzatváranie dohody o udelení absolútoría na valnom zhromaždení, ktoré zároveň schvaľuje abdikáciu člena štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti.

Uvedená doba začína plynúť od vzniku nároku na strane spoločnosti, napr. ak spoločnosť uhradila škodu vzniknutú zo zmlúv uzatvorených členom štatutárneho orgánu za spoločnosť.

Ak spoločnosť má už existujúci nárok na náhradu škody voči členovi štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti (zo zákonnej formulácie vyplýva, že nemusí ísť o exekučný titul na pohľadávku), môže sa voči členovi štatutárneho orgánu spoločnosti vzdať nároku na náhradu škody alebo s ním uzavrieť dohodu o urovnaní.

V praxi však často pri zániku funkcie člena štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti sa vo forme uznesenia valného zhromaždenia schvaľuje zoznam právnych úkonov uzatvorených spoločnosťou, z ktorých ku dňu prejednávania zániku funkcie člena štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti nevznikla škoda. Uznesenie s uvedeným obsahom neodporuje kogentnej norme Obchodného zákonníka, nemá však účinky vo vzťahu k budúci možným nárokom spoločnosti na náhradu škody, ktoré vzniknú.

Pre **uplatnenie nároku veriteľom voči členovi štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti** musia byť splnené nasledovné podmienky: a) veriteľ nemôže uspokojiť svoju pohľadávku z majetku spoločnosti, b) právo na náhradu škody voči členom štatutárneho orgánu spoločnosti nezaniklo napr. jeho splnením.

Práve táto druhá podmienka môže byť prekážkou pre účinné uspokojenie pohľadávky veriteľa z majetku spoločnosti. Prakticky to znamená, že veriteľ musí preukázať existenciu pohľadávky, exekučný titul na pohľadávku a zároveň musí preukázať, že túto pohľadávku nemôže uspokojiť z majetku spoločnosti.

III. *Príklady zodpovednosti za škodu členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností*

Príklady zodpovednosti za škodu členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností v procese aplikácie práva majú svoje nezastupiteľné miesto. Rozhodovacia prax súdov prináša početné rozsudky vo veciach žalôb o náhradu škody podávaných spoločnosťou alebo jej veriteľom voči bývalým členom štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti.

Najčastejšie ide o prípady porušenia povinností členov štatutárnych orgánov podľa § 135a ods. 1 Obchodného zákonníka. Príkladom takéhoto porušenia povinností člena štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti je uzatvorenie zmluvy o poskytovaní právnych služieb medzi spoločnosťou a členom štatutárneho orgánu spoločnosti ako advokátom.

Dôvodom absolútnej neplatnosti právneho úkonu je ustanovenie § 22 ods. 2 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého nemôže iného zastupovať ten, koho záujmy sú v rozpore so záujmami zastúpeného.

V tejto súvislosti Najvyšší súd SR vyhodnotil toto ustanovenie Občianskeho zákonníka za analogicky použiteľné aj na prípady, keď záujmy štatutárneho orgánu právnickej osoby sú v rozpore so záujmami tejto právnickej osoby. Použitie analógie však prichádza do úvahy len vtedy, ak rozpor záujmov nerieši špeciálna právna úprava. Takýmto osobitným predpisom je napr. zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii v platnom znení alebo Obchodný zákonník v ustanovení § 135a ods. 1, v ktorom okrem iného ukladá konateľovi povinnosť vykonávať svoju pôsobnosť s odbornou starostlivosťou, v súlade so záujmami spoločnosti a neuprednostňovať svoje záujmy. Vzhľadom na to, že Obchodný zákonník na iných miestach výslovne predpokladá, že k dôjde k uzatvoreniu zmluvy so svojou spoločnosťou, napr. u jednoosobovej spoločnosti, nemožno ku všetkým zmluvám uzatvoreným so svojou spoločnosťou automaticky pristupovať ako k absolútne neplatným zmluvám kvôli stretu záujmov.⁹⁾

Stret záujmov sa posudzuje predovšetkým podľa nevýhodnosti zmluvy pre spoločnosť. V prípade zmluvy o poskytovaní právnych služieb s nevýhodnými podmienkami pre spoločnosť takéto konanie (stret záujmov) treba posudzovať ako porušenie povinností konateľa pri výkone svojej pôsobnosti s následkom jeho zodpovednosti za škodu.

Podľa § 135a ods. 2 Obchodného zákonníka je s porušením povinností konateľa podľa § 135a ods. 1 spojená zodpovednosť za škodu.

Najvyšší súd SR vo svojom rozhodnutí vyslovil právny názor, podľa ktorého: „Ak nárok spoločnosti na náhradu škody voči konateľom spoločnosti uplatňuje vo svojom mene a na vlastný účet veriteľ spoločnosti v zmysle § 135a ods. 5 Obchodného zákonníka, dôkazné bremeno o porušení povinností konateľa pri výkone jeho pôsobnosti prislúcha žalobcovi – veriteľovi, ktorý odvodzuje svoju pohľadávku voči žalovanému konateľovi porušením jeho povinností.“¹⁰⁾

Uvedený právny názor sa opiera o právnu úpravu, podľa ktorej môže nároky voči konateľom spoločnosti na náhradu škody uplatniť buď spoločnosť sama, alebo veriteľ spoločnosti, ak sa nemôže uspokojiť z majetku spoločnosti. Povinnosť preukazovať konateľom porušenie ich povinností stíha toho, kto žalobný návrh na súd podal.

Vo vzťahu k smerovaniu rozhodovacej praxe súdov v rámci úvah *de lege ferenda* nie je plne jednoznačný právny názor, ktorý bol prezentovaný v citovanom rozhodnutí Najvyššieho súdu SR, podľa ktorého je veriteľ spoločnosti povinný preukázať všetky občiansko-právne predpoklady zodpovednosti za škodu konateľa spoločnosti. Podľa uvedeného sa neposilňuje pozícia veriteľa spoločnosti pri preukázaní svojich tvrdení. Splnenie tejto podmienky bude často prakticky náročné, keďže veriteľ spoločnosti spravidla nemá k dispozícii zmluvu spoločnosti, účtovnú evidenciu ani nemá zákonné prostriedky pre

9) Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 30. 6. 2010, sp. zn. 4Cdo 177/2009.

10) Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 27. 2. 2009, sp. zn. 5 Obdo/3/2009.

získanie nevyhnutných dôkazov na preukázanie splnenia podmienok zodpovednosti konateľa za škodu. Obmedzené možnosti veriteľa spoločnosti na úspešné uplatnenie svojho nároku na náhradu škody priamo voči členovi štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti vidíme v práve veriteľa nahliadať do zbierky listín, v práve veriteľa navrhnúť ako dôkaz v súdnom konaní predloženie listín, ktoré má spoločnosť k dispozícii.

Logickým výkladom ustanovenia § 135a ods. 5 Obchodného zákonníka možno dospieť k záveru, že ide o čiastočný zákonný prechod nároku na náhradu škody, ktorý má spoločnosť voči svojim konateľom, keď právo uplatniť náhradu škody, ktorú má spoločnosť voči svojim konateľom, priznáva aj veriteľovi.

S účinnosťou od 1. 1. 2002 boli povinnosti konateľa spoločnosti rozšírené o všeobecnú zásadu výkonu pôsobnosti konateľov, ktorá spočíva v povinnosti konať s odbornou starostlivosťou a prihliadať pri výkone funkcie na záujmy spoločnosti.

V rámci tejto všeobecnej zásady výkonu pôsobnosti konateľov je zahrnutá jednoznačne aj povinnosť konateľa starať sa o majetok spoločnosti. Je to jeho základná povinnosť. Dôkazné bremeno, že stratu na majetku nezavinil, zaťažuje konateľa.¹¹⁾

V obchodnej praxi patrí medzi štandardné povinnosti konateľa povinnosť zabezpečiť riadne vedenie predpisanej evidencie a účtovníctva, vedenie zoznamu spoločníkov a informovanie spoločníkov o záležitostiach spoločnosti. Túto povinnosť podľa § 135 Obchodného zákonníka zabezpečujú konatelia prevažne prostredníctvom tretej osoby na základe zmluvy. Dôsledky porušenia tejto povinnosti konateľa majú svoj účtovný a daňový aspekt.

Je zrejmé, že konatelia zodpovedajú za stav vedenia účtovníctva a predpisanej evidencie bez ohľadu na to, či tieto činnosti vykonávajú osobne, alebo či ich zabezpečujú prostredníctvom iných právnických alebo fyzických osôb. Tým však nie je dotknutá zodpovednosť tretích osôb za riadny výkon týchto činností v zmysle osobitných predpisov. Konateľa spoločnosti zaťažuje dôkazné bremeno preukázania, že uzavretím zmluvy so spoločnosťou na vedenie účtovníctva zabezpečil riadne vedenie predpisanej evidencie a účtovníctva v potrebnom rozsahu kvalifikovanou osobou, ktorej vytvoril pre výkon činnosti potrebné podmienky.¹²⁾

Vyhodnocovanie zákonných predpokladov pre vznik zodpovednosti za škodu je potrebné vykonávať v nadväznosti na ustanovenia § 373 a nasl. Obchodného zákonníka. Z tohto dôvodu nesplnenie zakročovacej povinnosti na strane poškodeného má za následok, že povinná osoba nie je povinná nahradiť škodu, ktorá vznikla tým, že poškodený túto povinnosť nesplnil.¹³⁾

IV. Záver

Z predloženej analýzy odvodzujeme, že absolutórium ako tradičný právny inštitút má svoje miesto v praxi obchodných spoločností aj v súčasnosti. Miera udeľovania absolutória priamo úmerne závisí od množstva kontraktov, bonity kontraktov, ktoré spoločnosti uzatvárajú, a miery dodržiavania zásady výkonu funkcie s odbornou starostlivosťou.

11) Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 24. 4. 2008, sp. zn. 3 Obo 146/2007.

12) Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 1. 2. 2007, sp. zn. 3Obo 106/2006.

13) Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 19. 2. 2009, sp. zn. 1 Obi 16/2008.

Zakotvením odbornej starostlivosti ako generálnej klauzuly vzťahujúcej sa na výkon funkcie členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností, boli stanovené vysoké hranice zodpovedného prístupu k výkonu tejto funkcie. Právna úprava na danom úseku je postačujúca pre reguláciu právnych vzťahov. Ustálenie znakov porušenia odbornej starostlivosti pri výkone funkcie členov štatutárnych orgánov je výzvou pre rozhodovaciu prax súdov a rozhodcovských inštitúcií.

Summary

Die Schadenshaftung der organschaftlicher Vertreter der Handelsgesellschaften ist eine Rechtskategorie, die besondere Zeichen wegen der allgemeinen Schadenshaftung hat. Zu den spezifischen Zeichen dieser Schadenshaftung gehoert auch das Absolutoriumerteilung. Das Absolutorium ist ein Begriff, mit denen wir die Beschränkung oder volle Entrechtung der Verantwortung ueber den Schaden bezeichnen. Die Erteilung der Absolutorium ist so often im Handelspraxis, wie groesse die Handelswert ist.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kol.: Akademický slovník cudzích slov. ACADEMIA, 1995.
- [2] Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 24. 4. 2008, sp. zn. 3 Obo 146/2007.
- [3] Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 1. 2. 2007, sp. zn. 30bo 106/2006.
- [4] SUCHOŽA, J. a kol.: Obchodné právo. IURA EDITION, 2009.
- [5] ŠALLING, J., IVANOVÁ-ŠALLINGOVÁ, M. a kol.: Velfký slovník cudzích slov. SAMO, 2003.
- [6] Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 30. 6. 2010, sp. zn. 4Cdo 177/2009.
- [7] Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 27. 2. 2009, sp. zn. 5 Obdo/3/2009.
- [8] Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 19. 2. 2009, sp. zn. 1 Obi 16/2008.
- [9] VOJČÍK, P.: Občianske právo hmotné I., UPJS, Košice, 2002.

JUDr. Martina Tekeliová

*Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Externý doktorand na Katedre Obchodného práva a hospodárskeho práva
martina.tekeliova@azet.sk
Bijacovce 180
053 06 Bijacovce*

Využitie kriminalistickej biológie v procese dokazovania v trestnom konaní

The use of forensic biology in the process of the criminal investigation

✓ Karina Góghová

Kľúčové slová:

dokazovanie, znalecké dokazovanie, znalecká činnosť, kriminalistická expertíza, kriminalistická biológia, identifikácia osôb

Key words:

evidence, expert evidence, expert work, criminalistics expertise, forensic biology, human identification

Trestné konanie je zložitý proces, počas ktorého orgány činné v trestnom konaní, súd a ďalšie subjekty vyvíjajú úsilie na naplnenie účelu trestného konania. Vedúcu úlohu v trestnom konaní zohráva proces dokazovania, a to už od toho času, ako sa orgány činné v trestnom konaní dozvedeli o možnej trestnej činnosti. „*Proces dokazovania je súčasťou trestného konania, ktorého cieľom je zistiť trestný čin, jeho páchatela, správne posúdiť podľa Trestného zákona, či je skutok trestným činom, a na základe zisteného skutkového stavu preukázať vinu, uložiť trest, ochranné opatrenia a rozhodnúť o nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej spáchaným trestným činom.*“⁽¹⁾ Podľa ustanovenia § 119 ods. 2 Trestného zákona: „*Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, previerka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, veci a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.*“⁽²⁾

Z demonštratívne vymenovaných dôkazných prostriedkov je pre účely tohto článku smerodajné využitie znaleckého posudku v procese dokazovania v trestnom konaní. Aby mohlo byť dokazovanie vykonané na základe znalcami predložených znaleckých posudkov, je nutné, aby znalci vykonávali znaleckú činnosť v tej-ktorej oblasti. Trestné právo procesné je v mnohých intenciách prepojené s kriminalistikou ako jednou z forenzných disciplín, samostatným vedným odborom. Jej využitie je v trestnom konaní v súčasnosti priam nutnosťou. Orgány činné v trestnom konaní a súd získavajú relevantné a hodnoverné informácie na základe dôkazov, ktoré boli získané počas trestného konania a ktoré sa utvárali prostredníctvom expertízy. „*Expertíza je metóda kriminalistickej praktickej činnosti, ktorá spočíva vo vyčleňovaní informácií z kriminalistických stôp a iných kriminalisticky relevantných objektov, v ich sprístupnení pre pochopenie a využitie v kriminalistickej súdnej praxi. Obsah expertízy – systém úkonov a operácií vykonávaných*

1) BALÁŽ, P. – PALKOVIČ, J.: *Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Typi Universitatis Tyrnaviensis vydavateľstvo TU. 2005. s. 29.

2) Zákon č. 301/2005 Z. z.: 2005, *Trestný poriadok*.

rôznymi subjektmi s cieľom transformácie kriminalisticky významných informácií obsiahnutých v stopách alebo v iných kriminalisticky relevantných objektoch do podoby zrozumiteľnej orgánom činným v trestnom konaní a súdom vo forme predpísanej zákonom.⁽³⁾

Pomerne významné miesto medzi expertizami má kriminalistická expertíza. V prípade odborne vykonanej kriminalistickej expertízy je možné trestný čin náležite zistiť a odhaliť páchateľa. Výsledkom expertíznej činnosti je odborné vyjadrenie, ale aj znalecký posudok vypracovaný znalcami, ktorých považujeme za subjekty expertízy. Okrem nich subjektmi expertízy sú kriminalistickí experti, orgány činné v trestnom konaní a súd a tiež kriminalistickí technici Policajného zboru. Na území Slovenska sú v súčasnosti nájdené a zaistené stopy zasielané Kriminalistickému a expertíznemu ústavu v Bratislave, Banskej Bystrici alebo Slovenskej Ľupči. Ústav je rozdelený na viacero oddelení. Jedným z nich je oddelenie biológie a genetickej analýzy, kde sa analyzuje biologický materiál zaistený na mieste činu alebo na mieste súvisiacom s trestnou činnosťou.

Znaleckou činnosťou znalci analyzujú poznatky o poskytnutom materiáli a po podrobnej analýze svoje zistenia vypracúvajú do znaleckého posudku, ktorý je považovaný v trestnom konaní za dôkazný prostriedok. V znaleckom posudku okrem uvedenia vlastných zistení sú znalci povinní odpovedať na otázky kladené orgánom činným v trestnom konaní alebo súdom. V znaleckom posudku sú obsiahnuté informácie, ktoré poskytujú relevantný poznatok o skutočnostiach dôležitých pre rozhodnutie či už orgánu činného v trestnom konaní, alebo súdu. „*Proces utvárania znaleckého dôkazu sa v kriminalistike nazýva expertízou.*“⁽⁴⁾ Je to kriminalistickotechnický postup, ktorého nariadenie je procesným úkonom dôležitým pre účely trestného konania. Znalca, ktorý vypracuje znalecký posudok, orgán činný v trestnom konaní príberá do trestného konania uznesením.⁽⁵⁾

Potreba expertízy vyžaduje zistenie orgánov činných v trestnom konaní, že je nutné odborné stanovisko k istým zaisteným prameňom dôkazu za účelom zistenia presných informácií, ktoré v sebe tento prameň dôkazu nosí. Je nutné, aby orgán činný v trestnom konaní vedel posúdiť, či je prítomná nutnosť pribratia znalca do konania, alebo nie. Často sa stáva, že si policajt utvorí vlastný názor o tej-ktorej udalosti a posúdi, že znalec nie je potrebný. Prokurátor, na rozdiel od policajta, vyžaduje znalecké posúdenie, čím sa právne konanie zbytočne predlžuje, keďže pánom prípravného konania je prokurátor.

Je potrebné si uvedomiť dôležitú skutočnosť, a to, že znalec v znaleckom posudku uvádza zistenia výlučne z jeho odborného hľadiska a nie je oprávnený na vyslovenie právnych záverov, avšak vďaka správne vypracovanému znaleckému posudku orgán činný v trestnom konaní a súd majú možnosť naplniť samotný účel trestného konania.

Medzi často využívané kriminalistické expertízy patrí okrem iného aj kriminalistická biológia, pomocou ktorej je možné zistiť relevantné dôkazy pre účely trestného konania. Kriminalistická biológia sa začala vyvíjať v 19. storočí v úplne iných pomeroch, ako tomu

3) POLÁK, P. – KUBALA, J.: *Repetitórium kriminalistiky*. Bratislava: IURA EDITION spol. s r. o. 2010. s. 34.

4) PROKEINOVÁ, M.: *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, vydavateľské oddelenie. 2005. s. 52 – 54.

5) Podľa ustanovenia § 142 ods. 1 Trestného zákona: „Ak pre zložitost' objasňovanej skutočnosti nie je postup podľa § 141 postačujúci, príberie orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu znalca na podanie znaleckého posudku. Ak ide o objasnenie skutočnosti obzvlášť zložitej, príberú sa dvaja znalci.“ *zákon č. 301/2005 Z. z.: 2005, Trestný poriadok*.

bolo v jej minulých časoch. Vzhľadom na to, že sa znalecký posudok začal využívať ako dôkazný prostriedok na prelome 18. a 19. storočia, bolo využitie kriminalistickej biológie v trestnom konaní aktuálne, pričom v tom čase jej zistenia nemohli byť vzhľadom na vtedajšie vedomosti a technické možnosti jednoznačné a bezpochybné. Kriminalistická biológia sa vďaka technickému pokroku v jednotlivých štátoch postupom času zdokonaľovala, jej potreba bola čoraz viac zdôrazňovaná, a to najmä v časoch, kedy jednotlivé strany počas súdneho konania nevedeli uniesť dôkazné bremeno v tých prípadoch, keď išlo o dokazovanie na základe zaistených stôp krvi.

Ľudia v novoveku pochopili, že trestné konanie je nutné viesť v úplne inom smere, ako tomu bolo dovtedy, mysliac tým najmä trestné konanie vedené v období stredoveku. V stredoveku akosi zastal vývoj vedy, najmä čo sa týka vývoja medicíny a ďalších prírodných vied, čo bolo odrazom vtedajšieho metafyzického a scholastického vnímania sveta. Avšak aj v tej dobe boli uskutočnené isté pokusy, ktoré nemôžu ostať bez povšimnutia. Aj napriek tomu, že cirkev zakázala pitvu človeka v 12. storočí, odvolávajú sa na nedotknuteľnosť ľudského tela, v roku 1600 Ján Jesenius vykonal prvú verejnú pitvu, ktorá bola veľkým prínosom pre oblasť prírodných vied.

Korene kriminalistickej biológie smerujú až do stredoveku a v niektorých prípadoch až do staroveku a práve z tohto dôvodu jej odborníci kladú taký veľký význam. Jej základom sú informácie z oblasti medicíny, ktorá sa neustále vyvíjala, a tak poznatky z nej čerpané sa vďaka vedeckému pokroku stále prehĺbovali a neustále sa naďalej prehĺbujú a zdokonaľujú. Je možné, a dovoľm si tvrdiť, že je to nielen možné, ale aj isté, že v niektorých prípadoch bola medicína oveľa vyspelejšia v staroveku ako v časoch stredoveku, keďže v stredoveku nastali také zmeny v zmýšľaní ľudí, ktoré boli z vedeckého hľadiska veľkým krokom vzad a boli priam deštruktívne z pohľadu možnosti vymoženía spravodlivosti pre prostých ľudí. Ľudia odmietali skutočnú pravdu opierajúcu sa o vedecké fakty. Ako je všeobecne známe, počas stredoveku ľudstvo a najmä niektorí prívrženci cirkvi odmietali vedecký pokrok, a tak mnohí dnes už známi vedci a tiež aj ľudia s pokrokovými myšlienkami prišli o svoj život nezmyselnou smrťou iba z toho dôvodu, že ich nové objavy neboli v tej dobe prijaté príslušníkmi cirkvi. Prínosom pre vedu však bolo, že ich rukopisy a výsledky vedeckej činnosti ostali zaznamenané, a tak pre ďalšie generácie zachované, vďaka čomu bolo možné urobiť ďalšie kroky za cestou k zdokonaľovaniu niektorých vedných disciplín.

V 19. storočí sa zmýšľanie ľudí začalo obnovovať a vďaka tomu už začiatkom 20. storočia môžeme hovoriť o vzniku kriminalistiky a zároveň aj o vzniku kriminalistickej biológie. Vďaka pokroku techniky a, pravdupovediac, aj pokroku myslenia väčšiny ľudí bol daný priestor pre rozvíjanie sa kriminalistickej biológie, aj keď v počiatkoch nie príliš kvalitnej a celistvej. Jej poznatky boli dôležité pre účely súdneho procesu, spočiatku pre rozlíšenie ľudskej krvi od zvieracej. Vedcom sa však v počiatkoch rozlišovania zvieracej a ľudskej krvi veľmi nedarilo. V dávnejších časoch nebola vyvinutá taká technika, pomocou ktorej by sa dalo rozpoznať, či ide o krv ľudskú, alebo zvieraciu. Takáto nevedomosť spôsobovala čoraz väčšiu neistotu a zlyhanie trestného procesu ako takého a v mnohých prípadoch bolo odsúdenie vykonané na základe pochybných dôkazov. Z tohto dôvodu už len samotné rozlíšenie zvieracej krvi od ľudskej bolo nápomocným dôkazom v trestnom konaní. V roku 1853 sa tejto problematike začali venovať vo väčšej miere poľskí vedci, ktorí v ďalšom období pracovali na jej neustálom vývoji. Postupom času vedci začali využívať chemické vlastnosti hemoglobínu – metódu, ktorá sa v súčasnosti už nepoužíva z dôvodu, že neposkytovala jednoznačnosť rozlíšenia ľudskej krvi od zvieracej. Odlišenie

zvieracej krvi od ľudskej vedel preukázať až Paul Uhlenhuth,⁶⁾ nemecký lekár, ktorý v roku 1901 priamo pred súdom obhájil metódu, ktorou jednoznačne vedel rozlíšiť krv ľudskú od zvieracej. Rok 1901 sa práve z tohto dôvodu považuje za vznik kriminalistickej biológie.

Tento rok môžeme pripisovať aj vzniku modernej kriminalistiky, ktorej otcom je Hans Gross. Moderná kriminalistika sa začala postupne vyvíjať, a to vzhľadom na vedecký a technický pokrok, iné zmýšľanie a chápanie sveta a vedecký prínos odborníkov z oblastí spadajúcich pod prírodné vedy. Podľa súčasných definícií odborníkov kriminalistická biológia: „je aplikovanou biologickou vedou, ktorá slúži kriminalistickej praxi vyhl'adávaním, zaisťovaním, skúmaním a vyhodnocovaním biologických stôp ľudského, zvieracieho a rastlinného pôvodu.“⁷⁾ Je chápaná ako samostatná časť kriminalistickej techniky, je kriminalistickou metódou. „Jej úlohou je predovšetkým identifikácia osôb na úrovni individuálnej alebo skupinovej príslušnosti, preto sa zaoberá najmä skúmaním biologických stôp ľudského pôvodu.“⁸⁾ Kriminalistická biológia má mnoho súvislostí so súdnym lekárstvom, antropológiou, súdnou stomatológiou, súdnou entomológiou.

V neskoršom období sa postupne v trestnom konaní začali využívať poznatky lekárov, lekárníkov, biológov, chemikov, ktorí podávali informácie týkajúce sa trestnej činnosti. V kriminalistickej biológii sa využívajú poznatky všeobecnej biológie, ktoré sú využiteľné v kriminalistickej praktickej činnosti. Odborníkov z oblasti kriminalistickej biológie možno rozčleniť podľa oblasti, na ktorú sa špecializujú, keďže nie je možné, aby expert na analýzu biologického materiálu – krvi, bol expertom aj na analýzu kostí. To znamená, že v rámci kriminalistickej biológie sa stretávame s rôznymi odborníkmi a zncami v tej-ktorej oblasti, a to podľa toho, akú biologickú stopu je nutné pre účely trestného konania náležite identifikovať a vykonať jej analýzu.

Využitie kriminalistickej biológie ako jednej z kriminalistických expertíz je dôležité najmä z dôvodu využitia poznatkov, informácií o biologických materiáloch rastlinného či živočíšneho pôvodu, a to buď ľudského, alebo zvieracieho. Informácie získané prostredníctvom skúmania biologických stôp slúžia na identifikáciu druhovú (rozlíšenie biologického materiálu rastlinného pôvodu a živočíšneho), individuálnu (pomocou analýzy DNA a mtDNA). Taktiež sa skúmajú kostrové nálezy, pri ktorých skúmaní sú isté špecifiká oproti skúmaniu ostatných biologických materiálov. V laboratóriách pracujú nielen lekári, ale aj biológovia z oblasti genetiky, a to najmä pri skúmaní DNA.⁹⁾ Ďalej sú to súdni lekári, ktorí skúmajú dôvod smrti spôsobenej násilím, pri vraždách, úkladných vraždách, znásilnení

6) Dokázal rozlíšiť zvierací materiál od ľudského. Svoj pokus realizoval takým spôsobom, ktorý nazývame sérologickým testom, injekčnou striekačkou napustil kráľíka bielkovinami zo slepačieho vajca, potom odobral kráľíkovi sérum a pridal ho do vaječného bielka, pričom pozoroval vznik precipitínu. Precipitínový test je druh testu, ktorým sa rozlišuje ľudská krv od zvieracej. Dostupné na internete: [http://www.dnabased.com/Forenzni_chemie/extdoc/05_Serologie.pdf]

7) MUSIL, J. – KONRÁD, Z. – SUCHÁNEK, J.: *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2001.

8) POLÁK, P. – KUBALA, J.: *Repetitória kriminalistiky*. IURA EDITION spol. s r. o., Bratislava. 2010. s. 51.

9) DNA – skratka deoxyribonukleovej kyseliny je vysokomolekulová látka nachádzajúca sa v bunkových jadrách všetkých organizmov. Štruktúra DNA je dobre preskúmaná, skladá sa z dvoch reťazcov, z ktorých každý jeden je zložený z veľkého množstva lineárne usporiadaných základných stavebných jednotiek – nukleotidov. Nukleotid obsahuje sacharidovú zložku, fosfátovú skupinu a purínovú alebo pyrimidinovú bázu. Sacharidová zložka je tvorená deoxyribózou. Purínové alebo pyrimidinové bázy sú ploché cyklické molekuly, ktoré obsahujú dusík. V DNA sa vyskytujú dva puríny – A – adenín, G – guanín a dva pyrimidíny – C – cytosín, T – thymin. Vzájomným usporiadaním báz sa potom vytvárajú informačné kódy, ktoré nazývame génmi. (STRAUS, J. a kol.: *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2005.)

a ďalších násilných trestných činoch, resp. pri podozrení zo spáchania násilnej trestnej činnosti, tiež hematológovia a mnohí ďalší odborníci z prírodovednej oblasti zaoberajúcej sa skúmaním biologických stôp, ktoré sú nositeľmi informácií dôležitých v procese znaleckého dokazovania v trestnom konaní.

Znalecký posudok ako dôkazný prostriedok, aj keď má teoreticky a podľa Trestného poriadku rovnakú dôkaznú hodnotu ako všetky ostatné dôkazné prostriedky, je podľa môjho názoru pri optimálnych podmienkach najefektívnejším a najdôveryhodnejším pre naplnenie účelu trestného konania, i keď informácia v ňom obsiahnutá by nemala byť jediným usvedčujúcim alebo oslobodzujúcim dôkazom. Túto skutočnosť potvrdzuje aj súdna prax, a to v prípadoch, keď je vykonaný dôkaz prostredníctvom znaleckého posudku, sudca svoje rozhodnutie odôvodňuje na podklade informácií obsiahnutých v znaleckom posudku.

Expertíznou činnosťou v oblasti biológie a genetiky sa skúmajú jednotlivé zaistené biologické stopy, ktoré môžu vzniknúť buď spontánnym oddelením od ich nosiča, alebo ich násilným oddelením a tiež aj zánikom organizmu. S druhmi kriminalistických stôp, ktoré sú známe v podstate aj laikom, sa stretávame najčastejšie. Z týchto biologických stôp následne dokážu odborníci zaistiť materiál potrebný na to, aby znalci mohli počas ich expertíznej činnosti vypracovať znalecký posudok, ktorý ako dôkazný prostriedok bude slúžiť na naplnenie účelu trestného konania počas procesu dokazovania. Biologický materiál odborníci rozdeľujú na ľudský, zvierací a rastlinný. Z ľudského materiálu sa na mieste činu, resp. na mieste súvisiacom s trestnou činnosťou nachádza najmä krv, pot, sliny, slzy, ejakulát, vlasy, chlpy, kosti. Pri niektorých špecifických trestných činoch, ako je vražda novorodeného dieťaťa matkou, biologickým materiálom, biologickou stopou je aj plodová voda, zriedkavejšie je možné využiť na skúmanie aj iný biologický materiál v podobe obsahu vnútorností, najmä žalúdka, čriev a taktiež aj odobratím vzorky z pľúc. Pri zvieracom materiáli sú biologickými stopami najmä srsť, sliny, krv a samozrejme aj kosti, ktoré sú v prípade, ak nie sú vo forme úlomkov, najrýchlejšim prostriedkom pre odlišenie zvieracej kosti od ľudskej.

S rastlinným materiálom sa taktiež možno stretávať pri odhaľovaní trestnej činnosti, pričom relevantným pre účely trestného konania je najmä ten rastlinný materiál, ktorý sa využíva na výrobu rôznych omamných a psychotropných látok a jedov. Ich analýza sa využíva najmä pri odhaľovaní drogovej trestnej činnosti. Pre zaujímavosť, takou drogou rastlinného pôvodu je napríklad kokain,¹⁰⁾ ktorý však nie vždy je iba rastlinného pôvodu, je možné ho vyrobiť aj synteticky a v takom prípade rastlinný materiál z pochopiteľných dôvodov zachytený nebude. Okrem toho najčastejšie nájdenou drogou rastlinného pôvodu je v súčasnosti najmä v európskych štátoch marihuana.¹¹⁾

Vráťme sa však k ľudskému biologickému materiálu. Pri ľudskom biologickom materiáli je dôležité, aby bol vhodný na analýzu, až vtedy dokážu odborníci dokázať vinu alebo nevinu obvineného, príp. obžalovaného, resp. dokážu poskytnúť hodnoverný dôkaz pomocou dôkazného prostriedku, znaleckého posudku, ktorý slúži súdu nájsť pravdu. Kriminalisti delia

10) Napríklad kokain sa získava z vysušených listov rastliny koka, botanicky nazývanej *Erythroxylum*. Rastliny koky sú pôvodne z Južnej Ameriky, konkrétne z Bolívie a Peru, ktoré krajiny sú jej domovom. Pre zaujímavosť by som uviedla, že pomenovanie koka vzniklo podľa pôvodných obyvateľov Kolumbie, kmeňa Aymara, v ktorých jazyku „koka“ znamenal strom. Kokain a Crack. 2004. Dostupné na internete: [<http://primar.sme.sk/c/4116851/kokain-a-crack.html>]

11) Najrozšírenejšou drogou rastlinného pôvodu je však marihuana, ktorá je zložená z usušených a rozomletých listov, plodov alebo kvetov konope. Najdôležitejšou účinnou látkou je δ -9-tetrahydrokannabinol (THC), ktorý tvorí približne 1 % rastliny. <http://sk.wikipedia.org/wiki/Marihuana>.

biologické stopy podľa nasledovných kritérií: podľa vzťahu ich pôvodcu na stopy pochádzajúce z organizmu páchateľa, obete, inej osoby či pochádzajúce z organizmu najmenej dvoch osôb. Je možné ich nájsť buď na mieste činu, na predmetoch, nástrojoch, šatách, na tele obete či páchateľa, v motorových vozidlách alebo v iných dopravných prostriedkoch, na zemi a na rôznych miestach, kde došlo k spáchaniu trestného činu alebo kde bola obeť premiestnená, ako aj na miestach, na ktorých sa páchateľ nachádzal.¹²⁾

V súčasnosti sa na identifikovanie osôb využívajú poznatky molekulárnej biológie a identifikovanie osôb sa uskutočňuje na základe analýzy DNA – deoxyribonukleovej kyseliny. Takéto individuálne identifikovanie však taktiež nemusí byť úplne jednoznačné a presné, preto je nutné konštatovať, že aj v tomto prípade veda neustále napreduje a zdokonaľuje sa. Je nutné poznamenať, že nie každý biologický materiál je pre uvedené účely identifikovania osoby vhodný. Aby sa však dala jednoznačne identifikovať určitá osoba, nestačí taká vzorka, ktorú nie je možné porovnať s inou. V súčasnosti sa však aj napriek tomu javí ako najistejším identifikátorom určenie DNA z ľudského materiálu, ktorý obsahuje aspoň 1 bunku, v ktorej sa deoxyribonukleová kyselina nachádza.

Analýza DNA je síce najpresnejšie prepracovaná metóda, avšak ani táto nie je úplne dokonalá, lebo ani vďaka nej nie je isté, že sa presne zistí páchateľ trestného činu či iná osoba, ktorá súvisí s trestnou činnosťou. Pri zaistení biologickej stopy je nutné, aby bol k dispozícii aj porovnávací materiál, ktorý je nutné zaistiť spolu s biologickým materiálom. V prípade, že to nie je možné, na pomoc pre porovnanie analyzovaného DNA existujú databázy, vďaka ktorým je možné porovnať skúmaný materiál. Ešte na prelome druhého tisícročia bolo potrebné molekulárne množstvo z týchto stôp na určenie a analýzu DNA, dnes dokážu „rozbiť“ každú jednu „stopu“ na veľkosť bunky, čo je postačujúce. Dokonca pred pár rokmi vedci mali obavy, že biologické stopy sú použiteľné pre potreby skúmania len na veľmi krátku dobu, a to hlavne v prípadoch, keď sa biologický materiál nachádzal vo vode alebo v mokrom prostredí. Vedeckí pracovníci dokázali na základe ich výskumov, že tieto biologické stopy sú použiteľné aj po uplynutí niekoľkých dní. Ako je to možné? Dobu použiteľnosti biologického materiálu predlžuje, ak sa telo alebo veci, prípadne šaty nachádzajú v slanej vode, na bahnitom dne, v teréne a v chladnom prostredí. Takéto prostredie napomáha tomu, aby sa biologické stopy mohli využiť aj po určitom odstupe času.

V súčasnosti v tých najmodernejších laboratóriách dokážu analyzovať skoro všetky zaistené stopy, a preto je dôležité, aby samostatné fázy obhliadky a prehliadky miesta činu, tela obete a predmetov súvisiacich s trestným činom boli odborne a precízne vykonané. Je to tak však v každom prípade? Vedeckí pracovníci pri svojej práci skúmajú tie kriminalistické stopy, ktoré príslušníci Policajného zboru zaisťujú, a preto je dôležité, aby konali s odbornou starostlivosťou a s čo najväčšou precíznosťou, pretože sa môže ľahko stať, že biologický materiál znehodnotia až do takej miery, že nebude možné vykonať jeho analýzu. Vďaka neodbornému prístupu niektorých príslušníkov polície tak nebude v trestnom konaní k dispozícii ani znalecký posudok. Práca jednotlivých odborníkov tvorí medzichlánok za cestou zistenia relevantnej informácie a v prípade jeho narušenia nie je možné naplniť účel trestného konania. Je priam nutnosťou, aby experti z rôznych odborov medzi sebou navzájom spolupracovali, vymieňali si informácie a aby vykonali všetky neodkladné a neopakovateľné úkony, aby zaistili všetky stopy, ktoré súvisia s trestnou činnosťou, resp. ktoré by mohli s ňou súvisieť.

12) MUSIL, J. – KONRÁD, Z. – SUCHÁNEK, J.: *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2001.

Biologické stopy je zložitá zachytiť v prostredí, v ktorom práca odborníkov je nielen náročná, ale aj nákladná, tým mám na mysli prostredie ako voda, blato, jedovaté splašky, zakalená voda, odpadové kanály, nádrže s chemikáliami, septiky a pod. Čo sa týka zaistenia stôp pod vodou, je nutné, aby sa vykonávalo špecificky vo vzťahu k zaistovaniu stôp na súši. Väčšina zločincov si myslí, že keď telo alebo predmet hodia do vody bez predchádzajúceho zničenia dôkazov, tak ho nikto nenájde, ovláda ich falošný pocit, že stopy sú zahalené. Opak je však pravdou. Práve tento omyl zo strany páchatelia napomáha expertom pri zaistení biologických stôp potopených tiel obetí vo vode či zahodených predmetov do vody. Výskumy jednoznačne preukázali, že krv, ejakulát, sliny, aj keď sú zriedené, kontaminované, sú väčšinou použiteľné na analýzu DNA. Na rozdiel od predošlých vyšetrovacích metód, pri ktorých z vody vyzdvihnuté telá, časti tiel a predmety sušili, dnes používajú rôzne techniky, aby sa zachovalo prostredie nezmenené v prípade daného nálezu. Boli vyvinuté špeciálne vaky na vyzdvíhovanie tiel či predmetov z takéhoto prostredia, pri ktorých nedôjde k odplavovaniu stôp.

V niektorých prípadoch, keď už ide o takzvanú „vychladnutú stopu“, znalcom veľa pomôžu parazitické a zdochlinožravé druhy pri zisťovaní času a miesta úmrtia. Práve vedný odbor súdna entomológia sa zaoberá prostredím a životným cyklom týchto živočíchov a pokusy, ktoré im napomáhajú v ich činnosti, vykonávajú prostredníctvom rozmiestnenia mŕtvych tiel. Tieto mŕtve telá poskytli osoby, ktoré umreli prirodzene a svoje telá darovali na účely vykonávania pokusov. Mŕtve telá sú rozmiestňované na miesta, ktoré sú nepretržite sledované a monitorované. Okrem mŕtvych tiel ľudí využívajú aj zdochlinu prasaťa, a to z toho dôvodu, že v črevách prasiat sa nachádzajú podobné baktérie ako v črevách človeka, keďže prasa je tiež všežravcom a navyše aj ich koža je veľmi podobná tej ľudskej. Práve z tohto dôvodu sa koža prasaťa často používa v rekonštrukčnej chirurgii pri transplantácii kože. Ako však vieme, organizmus sa neustále rozvíja, a preto aj tieto druhy baktérií môžu v jednotlivých typoch prostredí mutovať a meniť sa, čoho následkom sa aj veda a teória budú naďalej meniť a stále sa zdokonaľovať, prispôsobovať sa novým objavom.

Z jednotlivých biologických materiálov pri odhaľovaní páchatelia či obete nám napomáha krvná stopa, ktorá veľa napovie dokonca aj o spôsobe útoku. Krvnú stopu je skoro nemožné odstrániť, zo sacích predmetov sa ani nedá úplne vyčistiť, z tohto dôvodu v prípade, že takúto stopu majú znalci k dispozícii iba vo veľkosti mikroskopických rozmerov, je postačujúcou na analyzovanie a následné využitie ako dôkaz, informácia, ktorá súdu pomôže pri hodnotení dôkazov a pri rozhodovaní. To isté však platí aj pri telesných tekutinách ako sliny, slzy, pot, moč, ejakulát atď. Čo sa týka vlasov a srsti ako celku, tie majú svoje charakteristické znaky, ktorými sú farba, priemer, pružnosť, ohybnosť, sila v ťahu atď. Ich povrch je šupinatý a pod ich obalom sa nachádza dreň, ktorá je vhodná na ich biologický a chemický rozbor. Vlákna z prírodných materiálov majú takisto jedinečnú charakteristiku. Stereomikroskopy zobrazia tieto vzorky trojrozmerné a keď nastane ich chemická analýza, menia sa na dôkaz využiteľný v trestnom konaní. Koriienky vlasov a srsti sú taktiež vhodné na rozbor, avšak aj tie iba v tom prípade, ak sa v nich nachádza aspoň jedna bunka. V prípade, že to tak nie je, nie sú vhodné na ich analýzu, lebo je nemožné zistiť z nich akúkoľvek informáciu. Rozstriekaná krv, či už čerstvá alebo stuhnutá, veľa napovie o obeti, ale aj o páchatelovi, vždy je však prvoradý rozbor a expertízne skúmanie a v súčasnosti najviac pravdepodobné už spomenuté určenie, resp. analýza DNA z nich.

Ako už bolo spomenuté, bez porovnávacieho materiálu je naozaj ťažké zistiť celú informáciu dôležitú pre trestné konanie, tým však nemám namysli porovnanie vzorku z miesta činu. Existujú však databázy, v ktorých je zahrnutý rozbor DNA niektorých osôb, vďaka ktorým je možné porovnať získaný biologický materiál. V tejto databáze sa

nachádza DNA osôb odsúdených, ako aj podozrivých a uväznených. Na Slovensku sa využíva databáza CODIS, ktorú vyvinulo v USA FBI na začiatku 90. rokov. Pomocou tejto databázy je možné vyhľadať zhodu medzi skúmaným a uloženým profilom. V uvedenej databáze nie je možné vyhľadať profil DNA pomocou mena a priezviska osoby, pretože tieto údaje sú tajné, pričom pri vkladaní profilu do systému sa používajú osobné údaje osoby, ku ktorej profil patrí. Pri vyhodnocovaní DNA sa vyhodnocujú presne špecifikované molekuly DNA, ktoré slúžia na identifikáciu konkrétneho človeka.

V roku 1985 prvýkrát termín DNA fingerprinting použil Dr. Jeffreys z Leicester University. Štruktúra DNA však bola popísaná už o 20 rokov skôr, ako sa vôbec začala využívať na identifikáciu konkrétneho človeka. Väčšina DNA je u všetkých ľudí rovnaká, pričom necelé jedno percento genetickej informácie uloženej v jadre je odlišné a práve vďaka tomu je možné identifikovať tú-ktorú osobu.¹³⁾ Pri vyšetrovaní nie je možné zachytiť materiál, ktorý by obsahoval potrebné množstvo DNA na vykonanie porovnania, preto sa na tento účel v laboratóriách vytvárajú kópie DNA pomocou techniky separácie nazývanej elektroforéza, ktorá spočíva v tom, že sa využíva metóda klonovania molekúl PCR – Polymerase Chain Reaction. Následne sa DNA fragmenty naložia na gelovú hmotu napojenú na zdroj napätia, kde sa záporne nabité fragmenty priťahujú ku kladnému pólu, a tak sa ich pohyb zvýši, čím sa dokáže molekula DNA rozdeliť podľa veľkosti. Úseky DNA zviditeľnia pomocou fluorescenčných činidiel, a tak sú značené odlišnými farbami, vďaka odčítaniu ktorých sa dá určiť, aký počet opakovaní má jedinec v STR systéme. Súdni experti ďalej porovnávajú získaný profil DNA s DNA osoby podozrivej a s DNA získanej z miesta činu. V prípade, ak neexistuje podozrivá osoba, využívajú sa databázy, a v prípade, že takéto porovnanie zlyhá, je nutné získaný profil každopádne uchovať.

Za účelom dosiahnutia cieľa kriminalistiky sa však využíva nielen jadrová DNA, ktorá je obsiahnutá v jadre bunky, ale taktiež aj mitochondriálna DNA, ktorá sa vyskytuje v samostatných štruktúrach buniek. Od jadrovej DNA sa odlišuje najmä tým, že je oveľa úspornejšia a dôležitá je v nej každá jedna báza. Je oveľa viac citlivejšia a v prípadoch, keď zlyháva analýza jadrovej DNA, tým myslím, keď nie je možné zistiť týmto spôsobom DNA, napr. pri skúmaní vlasov, využíva sa mitochondriálna DNA.¹⁴⁾ Nachádza sa priamo v mitochondriách, v samostatných bunkových štruktúrach, z ktorých neustále putuje do bunky energia. Mitochondriálna DNA sa dedí po matke. „To môže mať tú výhodu, že ako „porovnávajúca“ vzorka môže byť použitý napr. biologický materiál súrodenca alebo matky a ten môže byť porovnaný s mtDNA izolovanej z ostatkov tela nespôsobilých k inej identifikácii.“¹⁵⁾ Je síce presnejšia ako jadrová DNA, ale používajú ju len v niektorých laboratóriách

13) U každého jednotlivca sú rozdielne určité úseky, ktoré sa nazývajú mikrosatelitmi, tiež známe ako STR – Short Tandem Repeats, ktoré patria do neskódovanej DNA a sú dlhé a krátke 3 – 5 báz. Tieto bázy sa v molekule opakujú viackrát za sebou, pričom celý systém STR je dlhý 85 až 450 báзовých párov. Opakovanie krátkych sekvencií je pre analýzu DNA smerodajné, pretože práve toto je u väčšine ľudí rozdielne. Určenie, či ide o DNA tej istej osoby, sa vykonáva porovnávaním počtu opakovaných sekvencií na rôznych miestach molekuly, pričom je nutné skúmanie viac opakovaní, pretože skutočnosť, aby mali dve osoby rovnaký počet opakovaní, je už oveľa menej pravdepodobná. Na vytvorenie profilu páchateľa sa používa spočítanie opakovaní na trinástich miestach v ľudskom genome. Na našom území sa využíva spočítanie opakovaní na šestnástich miestach. Pri vytváraní databáz DNA profilov sa zapisujú práve tieto čísla. TRUBENOVÁ, B.: Od stopy k páchateľovi. Dostupné na internete: [http://www.mladyvedec.sk/archiv/archiv-piateho-cisla/102-pachatel.html]

14) Mitochondriálna DNA je oveľa kratšia ako jadrová, približne 16 500 báz oproti asi 100 mil. báz priemernej jadrovej DNA.

15) STRAUS, J. a kol.: *Kriminalistická technika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o. 2005.

vo svete a pri tých najzávažnejších trestných činoch. Druhou nedostatnosťou tejto metódy je, že sa do databázy jadrovej DNA neukladá. Ale keď sa hlbšie zamyslíme, aspoň v tých najhorších prípadoch ju aplikujú.

Donedávna pretrvávalo zistenie, že jednovaječné dvojčičky majú rovnaké DNA, opak je však pravdou. Jednovaječné dvojčičky nie sú geneticky identické. K takémuto zisteniu došlo, keď vedci skúmali 19 párov jednovaječných dvojčičiek, ktoré sú identické, a zistili rozdiely v premenlivosti počtu kópií génov v DNA. Premenlivosť počtu kópií génov (CNV – copy number variation) nastane, ak v DNA chýba množina kódujúcich písmen alebo keď vznikajú nadbytočné kópie segmentov DNA.¹⁶⁾ Vedci z Alabamskej univerzity v USA a univerzít v Holandsku a Švédsku publikovali svoje zistenie: „*Predpokladalo sa, že jednovaječné dvojčičky majú aj rovnakú DNA... Vo väčšine prípadov je to pravda, ale naše zistenia predpokladajú, že existujú drobné rozdiely v dôsledku CNV...*“ takto sa vyjadril Carl Bruder, jeden z vedúcich výskumu. Význam takéhoto skúmania vedci videli najmä pri predchádzaní genetických chorôb. Takéto zistenie však bude napomáhať aj pri individuálnom identifikovaní v trestnom konaní. Existujú však mierne rozdiely v CNV (copy number variation). Čo však v prípade siamských dvojčiat? Aj keď táto problematika v praxi pravdepodobne nenastane, nie je možné úplne vylúčiť, že by trestný čin mohli spáchať aj siamské dvojčatá. Skutočnosť, ako by sa s takto vykonanou trestnou činnosťou a jej potrestaním zaoberali orgány činné v trestnom konaní, by však bola istým prínosom pre právo ako také. Celkovo otázka právneho statusu siamských dvojčičiek nie je v súčasnosti právne riešená.

Z vyššie uvedeného mi vyplýva, že DNA je sice obrovskou pomocou pre kriminalistov, avšak stále nie je stopercentným usvedčujúcim dôkazom a ako vieme, kým v trestnom práve existuje pravidlo in dubio pro reo, aspoň teda teoreticky, to, že skutok spáchal ten-ktorý páchatel', je nutné dokázať bez akýchkoľvek pochybností. Pri vyhľadávaní, ako aj zaisťovaní biologických stôp môže dôjsť k ľudskému zlyhaniu, taktiež aj v laboratóriách je možné, že získaný materiál nie je vhodný na analýzu DNA, a tiež môžu nastať ďalšie neočakávané situácie, kvôli ktorým nie je možné identifikovať určitú osobu. V takom prípade sa počas trestného konania využívajú iné dôkazy a vykonávajú sa inými dôkaznými prostriedkami ako znaleckým posudkom, v ktorom by bola informácia získaná prostredníctvom expertíznej činnosti obsiahnutá, avšak tieto dôkazy taktiež nemusia poskytovať jednoznačné a bezpochybné informácie o trestnom čine.

Vzhľadom na vyššie uvedené je možné konštatovať, že kriminalistická biológia ako jedna z kriminalistických metód je neustále vyvíjajúcim sa fenoménom. Jej využitie v trestnom konaní v procese dokazovania je však neopomenuteľné a viac než potrebné. Znalecký posudok ako výsledok expertíznej činnosti obsahuje všetky informácie, ktoré súdni experti počas svojho skúmania získali zo zaistenej stopy. Proces utvárania samotného dôkazu v trestnom konaní je zložitým procesom, ktorého výsledky nie vždy spĺňajú svoje očakávania. Proces utvárania dôkazu je veľmi prepletený, je výsledkom prác mnohých odborníkov, počnúc od vyšetrovateľov, cez kriminalistických technikov až po súdnych expertov, ktorí informáciu predkladajú súdu v zrozumiteľnej forme. Ak sa naruší hoci aj len jeden článok, dokazovanie často zlyháva a možnosť naplnenia účelu trestného konania

16) „Ľudia dostávajú od matky a otca po jednom chromozóme. V niektorých prípadoch chýbajú kúsky chromozómu, potomok má teda len jednu kópiu časti DNA. V iných prípadoch môže dôjsť v dôsledku mutácií k vzniku troch alebo štyroch kópií časti genetickej informácie. Vo väčšine prípadov táto premenlivosť na zdravie a vývoj jedinca nemá žiaden vplyv. V iných prípadoch to ale môže byť jeden z dôvodov náchylnosti na niektoré choroby.“ Identické dvojčičky nie sú až tak identické. 2008. Dostupné na internete: [<http://www.equark.sk/index.php?cl=article&iid=570>].

sa tým znižuje. Preto je žiaduce zamestnávať odborníkov, ktorí svoju prácu vykonávajú zodpovedne a odborne, aby zlyhanie zaistenia vhodného materiálu nebolo zapríčinené ich omylom. Identifikovanie osôb pre účely trestného konania do dnešnej doby nie je jednoznačné a je veľmi zložitý v prípade, že nie sú k dispozícii všetky potrebné materiály, vzorky. Ak si však vezmeme, že kriminalistická biológia sa začala vyvíjať začiatkom 20. storočia a od tohto času sa natoľko zdokonalila, že je vo väčšine prípadov možné vďaka nej naplniť účel trestného konania bez akýchkoľvek pochybností, je možné usúdiť, že o pár rokov bude táto identifikácia stále presnejšia a presnejšia. Zdôrazňujem však nutnosť odbornosti, zodpovednosti už od času, kedy vzniklo akékoľvek podozrenie z trestnej činnosti.

Summary

Criminal law is the body of law, which relates to crime. Criminal procedure is the process, where subjects represents the evidence, which are searched and secured by police, and then analyzed with experts. Criminal law is in some ways related to Criminalistics, which is a one subdivisions of forensic science. In criminalistics there are lot of criminalistics methods, which help to identify individuals. The forensic biology is one of criminalistics method, which helps to identify people, who have some continuity with the crime. The result of the criminalistic analysis, expertise is the document called expert opinion. The expert opinion in penal trials are very important, because, this evidence gives more credibility, in spite of that all evidence in the penal trials have the same probative force. In these days the experts use DNA profiling to identify the individuals. DNA profiles are encrypted sets of numbers that reflect a person's DNA makeup, which can also be used as the person's identifier. It is the most safety method to identify individuals, but has some deficiencies, so we could not say that this is the method which is hundred percent reliably. The science evolves every day, so it is up to the judicial experts, and criminalistic technicians to make steps in this criminal investigation, and the penal trial by the way to identify individuals, which helped to reach the purpose of the criminal procedure. This article is about the modern method which are during the criminal procedure, it shows to that the older experiences was not reliable, and some kind of information was not compatible with the real facts, and shows, how to make steps in this discipline. It is up to the responsibility and vocational of the experts, policemen, criminalistics technicians, and the court to perform all the evidence which are helped to find out the crime and the offender or the victim.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] BALÁŽ, P. – PALKOVIČ, J.: Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť. Bratislava: VEDA vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Typi Universitatis Tyrnaviensis vydavateľstvo TU. 2005
- [2] MUSIL, J. – KONRÁD, Z. – SUCHÁNEK, J.: Kriminalistika. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2001. ISBN 80-7179-362-0.
- [3] POLÁK, P., KUBALA, J.: Repetitorium kriminalistiky. IURA EDITION spol. s r. o., Bratislava. 2010. 84 s. ISBN 978-80-8078-351-8.
- [4] PROKEINOVÁ, M.: Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, vydavateľské oddelenie. 2009. 52 s. ISBN 978-80-7160-279-8.

- [5] STRAUS, J. a kol.: Kriminalistická technika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2005. ISBN 80-86898-18-0.
- [6] Zákon č. 301/2005 Z. z.: 2005, Trestný poriadok.
- [7] http://www.dnabased.com/Forenzni_chemie/extdoc/05_Serologie.pdf
- [8] <http://primar.sme.sk/c/4116851/kokain-a-crack.html>
- [9] <http://sk.wikipedia.org/wiki/Marihuana>
- [10] <http://www.mladyvedec.sk/archiv/archiv-piateho-cisla/102-pachatel.html>
- [11] <http://www.equark.sk/index.php?cl=article&iid=570>
- [12] <http://www.sciencedaily.com/releases/2008/02/080215121214.htm>
- [13] <http://tech.sme.sk/c/5413348/pitvou-chcel-spoznat-cloveka.html>
- [14] <http://www.enotes.com/criminalistics-reference/criminalistics>

Karina Göghová

*denný doktorand, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola
Tomášikova 20, 821 02 Bratislava, Slovenská republika
Téma dizertačnej práce: Znalecké dokazovanie v trestnom konaní
karinagghv@gmail.com, t. č. 0903 745 083*

Problematika trestu smrti s dôrazom na jeho uplatňovanie v Československu po roku 1948

(The issue of the death penalty, with emphasis on its application in Czechoslovakia after 1948)

▼ Peter Marejka

Kľúčové slová:

trest smrti, politické procesy, účel a funkcie trestu, výkon trestu smrti, trestný zákon

Key words:

death penalty, political processes, purpose and function of punishment, death penalty execution, criminal law

Úvod

Trest smrti je veľmi diskutovanou témou nielen v našej spoločnosti, ale aj na celom svete, a to najmä v súvislosti s otázkami zodpovednosti človeka za ľudský život. Má svojich odporcov, ale aj zástancov ako v radoch odbornej, tak aj laickej verejnosti. V súčasnosti je možné vidieť, že vývoj vo svete smeruje k zrušeniu absolútneho trestu. Práve kvôli svojej definitívnosti (nemožnosti akejkoľvek nápravy po jeho vykonaní) ide o trest veľmi kontroverzný. Jeho odporcovia upozorňujú, okrem ďalších argumentov, predovšetkým na nebezpečenstvo justičného omylu. História nám ukazuje množstvo prípadov nespravodlivo odsúdených a popravených „páchateľov trestných činov“. Po komunistickom prevrate sa stal trest smrti jedným z hlavných nástrojov, ako sa vysporiadať s odporcami novo nastoleného režimu. V období 50. rokov dochádzalo v Československu v mnohých prípadoch k jeho zneužitiu, čo je jedným z hlavných argumentov odporcov tohto trestu. Najmä medzi rokmi 1948 – 1953 bolo vykonaných vyše 200 rozsudkov smrti, čo je takmer desaťkrát viac ako za prvej republiky. Trestný zákon z roku 1950 umožňoval súdom ukladať trest smrti ako jedinú sankciu v dvadsiatich piatich prípadoch bez možnosti akejkoľvek alternatívy. Zmeny v politickej situácii, ale aj legislatíve priniesol rok 1956. Novelizácia Trestného zákona znamenala, že možnosť uloženia trestu smrti bola už len fakultatívna. Od začiatku 60. rokov až do zrušenia v roku 1990 už nebol trest smrti ukladaný za politické delikty, ale iba za niekoľkonásobné vraždy, a to vždy po preskúmaní zákonnosti rozsudku Najvyšším súdom. Významným medzníkom sa stal rok 1990, kedy s účinnosťou od 1. júla bol na našom území absolútny trest zrušený. V súvislosti s jeho zrušením sa objavuje otázka, či definitívne zrušenie trestu smrti tak krátko po zmene politického režimu nebolo unáhleným rozhodnutím. Je zrejmé, že vývoj v Európe, ale aj na celom svete smeroval a stále smeruje k jeho zrušeniu. Ak by sme trest smrti zachovali aj v 90. rokoch, zrejme by skôr či neskôr k jeho zrušeniu došlo. Medzi medzivojnovými právnikmi prevažovali názory zrušiť absolútny trest a ponechať ho iba v časoch výnimočných, a to počas stanného práva. Pochybovali o odstrašujúcom účinku trestu smrti, upozorňovali na odlišnú mentalitu zločincov a poukazovali na to, že nie je ľahké zistiť absolútnu nenapraviteľnosť jednotlivcov. Predkladaný článok sumarizuje argumenty, ktoré trest smrti podporujú alebo

odmietajú, opiera sa o historické fakty a štatistické údaje. Ostáva na čitateľovi, na ktorú stranu sporu zástancov a odporcov absolútneho trestu sa prikloní.

Pojem trestu smrti

Problematika trestu smrti je po stáročia jednou z najdiskutovanejších otázok nielen v oblasti trestného práva a súdnictva vôbec, ale vyvoláva veľké diskusie aj v kruhoch širokej verejnosti.¹⁾ Je jedným z etických problémov, ktorý sa dotýka aj právneho systému štátu. Táto súvislosť robí problematiku trestu smrti ešte viac zložitejšou, pretože ide o napätie medzi etickou otázkou a právnym poriadkom, tzn. zaistením bezpečnosti spoločnosti a morálky trestu smrti. Ľudia od začiatku svojich dejín pokladali trest smrti za nevyhnutnú formu spravodlivosti. Bol považovaný za základný prvok represívnych systémov, ktorý mal jednotlivcov považovaných za nebezpečných a nenapraviteľných definitívne vyradiť zo spoločnosti. Nikto nepochyboval o mravnej prípustnosti absolútneho trestu.²⁾ Platón napríklad usudzoval, že najlepší spôsob, ako skrotiť ľudí, je uvaliť na nich rozsudok smrti. Sv. Tomáš považoval trest smrti za vhodný prostriedok vymožiteľnosti spravodlivosti voči tým, ktorí svojimi zločinmi škodia všeobecnému dobru.³⁾ V súčasnosti sa trest smrti považuje za zákonom predpísanú sankciu za zákonom definovaný trestný čin, pričom rozhodnutie o uložení trestu je výsledkom náležitého zákonného procesu. Je prejavom trestnej a súdnej moci štátu, ktorý trestá najzávažnejšie trestné činy a zároveň je prejavom spravodlivosti. Spoločnosťou je chápaný ako spravodlivá pomsta za najťažší zločin, ktorej prostredníctvom má páchatel splatiť svoje previnenia. Trest smrti je označovaný ako najvyšší trest či absolútny trest, ktorý predpokladá usmrtenie, čiže popravu odsúdeného človeka za trestný čin. Výkonom trestu smrti je teda úplne a nenávratne ukončený život odsúdeného a tým aj znemožnená možnosť akéhokoľvek nápravo-výchovného pôsobenia na delikventa a jeho resocializáciu. Na základe toho možno konštatovať, že trest smrti predstavuje maximalizáciu niektorých všeobecných funkcií trestu, najmä ochranu spoločnosti, za cenu potlačenia iných možných účinkov trestu (napr. nápravno-výchovné pôsobenie). Trest smrti v presnom slova zmysle musí spĺňať určité podmienky. Ak by niektorá z týchto podmienok nebola splnená, išlo by o vraždu:

- človek musí byť právoplatne odsúdený,
- odsúdený musí byť podľa platného práva,
- musí byť odsúdený za trestný čin, za ktorý sa trest smrti ukladá,
- trest smrti musí byť vykonaný zákonným vykonávateľom.

V rámci trestnoprávnej teórie rozoznávame tri koncepcie zaoberajúce sa účelom a funkciami trestu. Sú nimi:

- A) absolútne teórie účelu trestu,
- B) relatívne teórie účelu trestu a
- C) zmiešané (kombinované) teórie účelu trestu.

A) Podľa zástancov absolútnych teórií účelu trestu sa trest rozumie ako spravodlivá odplata za spáchaný trestný čin, ktorý však nesmeruje k osobe páchatel'a. Základom

1) LIŠKA, O.: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918 – 1989*, s. 14.

2) IMBERT, J.: *Trest smrti*. Archa. 1994. s. 12.

3) ŠLIPKO, T.: *Hranice života: dilemy súčasnej bioetiky*. Dobrá kniha. 1998. s. 308

absolútnej teórie je zásada *Punitur, quia peccatum est* (trestá sa, pretože bolo spáchané zlo). Tieto teórie majú svoj pôvod vo feudalizme, kde bol trest považovaný za následok božej vôle. Absolútna teória sa v literatúre často označuje aj ako teória taliačná, trest je chápaný ako spravodlivá odplata, pomsta (*talionis*) za trestný čin spáchaný v minulosti. Pokiaľ ide o chápanie účelu trestu, absolútna teória za účel pokladá zastrašenie potenciálnych páchatel'ov trestných činov. Medzi absolútne teórie účelu trestu zaradíme teleologické teórie, teóriu Immanuela Kanta alebo Georga Hegela.

B) Relatívna koncepcia je postavená na zásade *punitur, ne peccetur* (trestá sa, aby nebolo páchané zlo). Na rozdiel od absolútnej teórie relatívna koncepcia nechápe trest ako odplatu za spáchaný trestný čin, ale účel trestu vidí:

- a) v náprave páchatel'a,
- b) v prevencii a
- c) v ochrane spoločnosti pred trestnou činnosťou.

Trest má zabrániť páchatel'ovi v ďalšej trestnej činnosti. Pri relatívnej teórii ide vlastne o teóriu prevencie pred páchaním trestnej činnosti. Medzi hlavných predstaviteľ'ov relatívnej teórie zaradíme pozitivistickú školu trestného práva, teórie Huga Grotia, Feuerbacha či Cesare Beccariu.

C) Snaha o výber pozitívnych znakov z absolútnych a relatívnych teórií vyústila do vzniku zmiešaných teórií. Tieto videli zmysel trestu v odplate aj v náprave zločinca. Optimálnosť využívania kombinácie prvkov relatívnych a absolútnych teórií predurčila vývoj v 20. storočí smerom k zmiešaným teóriám.⁴⁾ Najmodernejšími teóriami v trestnom práve sú teórie sociálnej ochrany reprezentované predovšetkým F. Grammaticom a následne po r. 1950 M. Ancelom. Hlavnými cieľmi Ancelovej sociálnej (spoločenskej) teórie je ochrana spoločnosti pred trestnými činmi, resocializácia páchatel'a, využitie poznatkov vied, ktoré sa zaoberajú človekom v resocializačnom procese, a humanizácia trestnej politiky. Sankcie sú podľa teórie sociálnej (spoločenskej) ochrany len krajným prostriedkom presadenia práva.⁵⁾

Teórie zástancov trestu smrti

Medzi teórie, ktoré požadujú absolútny trest za účelom obnovenia spravodlivosti, patrí Kantova a Hegelova teória o slobodnej vôli. Ďalším zástancam najvyššieho trestu bol Tomáš Akvinský, ktorého východiskovým bodom je blaho spoločnosti, ktoré nadraduje nad osobné blaho.

Immanuel Kant vo svojej koncepcii trestného práva a trestu vychádza zo základnej premisy, ktorou je preňho slobodná vôľa, zodpovednosť a mravnosť človeka. Kantov prístup je založený na koncepcii človeka ako bytosti so slobodnou vôľou. Človek sa od zvierat líši nielen tým, že má nesmrteľnú dušu a rozum, ale aj tým, že má slobodnú vôľu, čiže vnútornú slobodu. Slobodná vôľa človeka je kvalita, ktorá mu umožňuje, aby si z alternatív, ktoré sa mu v živote ponúkajú, nemusel zvoliť žiadnu. Neexistuje teda konanie, ku ktorému by bol človek dopredu determinovaný. Východiskovým bodom Kantovej argumentácie je indeterminizmus. Ten na páchatel'a kontempluje ako na morálnu a slobodnú

4) IVOR, J.: Trestné právo hmotné všeobecná časť. 2006, s. 347.

5) MADLIAK, J. – MADLIAK, A. – ČEČOT, V.: Trestné právo hmotné, Všeobecná časť, II. Sankcie (Tresty a ochranné opatrenia). 2000.

bytosť, ktorá o svojom konaní rozhoduje sama, a preto zaň nesie plnú zodpovednosť. Keď je činnosť nesprávna, možno vinníka po práve potrestať. Kant odmieta, že by trest mal smerovať k dosiahnutiu akéhokoľvek cieľa. Má byť iba prostriedkom na dosiahnutie spravodlivosti, ktorá je podmienkou existencie štátu. V súlade so svojím poňatím človeka ako rozumnej bytosti so slobodnou vôľou Kant považuje za nemožné akékoľvek výchovné alebo nápravné smerovanie trestu. To by človeka znižovalo na úroveň veci zbavenej rozumu. Trest ako výraz požiadavky kategorického imperatívu uskutočňuje spravodlivosť a zároveň obhajuje vrozené práva osobnosti zločincina ako rozumnej bytosti a rešpektuje tak dôstojnosť osobnosti zločincina ako človeka.⁶⁾ Pokiaľ ide o výmeru trestu, rozvíja Kant svoju teóriu obnovenia spravodlivosti trestom tým smerom, že trest musí byť úmerný spáchanému činu, je teda potrebné oplatiť rovnaké rovnakým, pretože len tým možno uspokojiť trestajúcu spravodlivosť. Z podobných predpokladov ako I. Kant vychádzal aj Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Rovnako ako Kant zastával teóriu indeterminizmu a slobody ľudskej vôle. Zločincina chápal ako osobu slobodnú a rozumnú. Účelom trestu má byť predovšetkým prekonanie zločincovho činu, ktorý je negáciou práva, a znovuoobnovenie a potvrdenie práva. Ako prostriedok na obnovenie práva Hegel vymedzuje trest. Ten pre páchatel'a znamená istú ujmu, ktorá je vzhľadom na spáchaný trestný čin spravodlivá. Hegel hovorí, že trest ako prekonanie negácie práva, ktorého sa páchatel' svojím činom dopustil, je s týmto natoľko spätý, že už samo zločincovo konanie trest anticipuje. Pokiaľ sa teda páchatel' dopustí trestného činu, je uzročený s tým, že po ňom bude nasledovať trest a jeho trestné konanie už toto uzrokovanie bez ďalšieho obsahuje.⁷⁾ Účelom trestu má byť odplata a prekonanie spáchaného zločinu. Aby mohol byť trest skutočným prekonaním zločinu, musí s ním byť porovnateľný. Hegel uznáva, že dosiahnuť úplnú rovnosť je nemožné, preto vyžaduje, aby sa kvantitatívne i kvalitatívne povaha trestu čo najviac približovala povahe zločinu. Ďalej zdôrazňuje, že odplata nesmie byť súkromnou pomstou. Tá je totiž rovnako ako zločincov trestný čin obyčajnou subjektívnou vôľou jednotlivca a pre zvyšok spoločnosti predstavuje len ďalšie porušenie práva. Hegel teda vyžaduje spravodlivosť oslobodenú od subjektívneho záujmu.⁸⁾ Kantova a Hegelova teória absolútneho trestu, čiže trestu, ktorý bol ponímaný ako odplata za spáchaný trestný čin vychádzajúci zo slobodnej vôle človeka ako rozumnej bytosti, nenašli mnoho nasledovníkov a ďalší vývoj názorov na účel a funkcie trestania sa niesol skôr v duchu relatívnych, prípadne zmiešaných teórií trestu.

Tomáš Akvinský uznáva trest smrti ako vhodný prostriedok vymerania spravodlivosti voči tým, ktorí svojimi činmi škodia všeobecnému dobru. Človeka chápe ako časť spoločnosti. Touto spolupatričnosťou je spoločnosti podriadený. Vie, že trest smrti je vnútorne zlý a neprípustný, ale blaho spoločnosti nadradzuje nad osobné blaho jednotlivca. Ochrana spoločného blaha vyžaduje isté obmedzenia osobného blaha, tzn. že v záujme všeobecného blaha absolútny trest pripúšťa. Argumentuje tým, že osoba ohrozujúca celok zlom stráca svoju ľudskú dôstojnosť, je zvieratom a je možné ho pripraviť o život. Svätý Tomáš rozvinul po vzore Aristotela a v nadväznosti na svojich predchodcov, najmä sv. Augustína náuku o treste najvyššom. V diele „Summa theologie“ sv. Tomáš píše: „A preto, ak je nejaký človek nebezpečný spoločnosti a kazí ju nejakým hriechom, chválitebne a prospešne je zabíjať, aby sa zachovalo spoločné dobro.“ Na sv. Tomáša nadväzovali ďalší teológovia v nasledujúcich storočiach. Všetci, ktorí argumentujú pre trest smrti, hovoria o rovnakom argumente ako sv. Tomáš. Je potrebné zachovať všeobecné blaho

6) OJZERMAN, T. I. a kol.: Kantova filozofia a súčasnosť. Svoboda. 1981. s. 189.

7) HEGEL, G. W. F.: Základy filozofie práva. Academia. 1992. s. 130.

8) HEGEL, G. W. F.: Základy filozofie práva. Academia. 1992. s. 133.

a spoločnosť má právo sa brániť proti nebezpečenstvu, ktoré plynie od jednotlivcov alebo skupín ľudí. Zachovanie všeobecného blaha a miesta v spoločnosti je najvyššou cnosťou. Učenie svätého Tomáša a ďalších teológov ukazuje jednotné videnie problematiky trestu smrti, ktorý vykonáva zákonne zvolená moc nad previnilcom, ktorý sa dopustil najhorších zločinov vraždy a ohrozenia samotnej existencie spoločnosti pri ohrození verejného blaha. Pre zachovanie tohto blaha je potrebné udržať trest smrti. Sv. Tomáš a ďalší teológovia tiež argumentujú, že trest smrti v sebe zahŕňa polepšenie previnilca, nastolenie spravodlivosti a má odstrašujúci účinok.

Teórie odporcov trestu smrti

Stúpencom teórii proti trestu smrti bol taliansky filozof a profesor práv Cesare Beccaria. Ten už v roku 1764 vydal svoj spis „O zločinoch a trestoch“, v ktorom kritizoval vtedajší trestnoprávny systém, nedostatky v trestnej justícii a využívanie krutých a neľudských trestov. Za jeden z nich považoval aj trest smrti.⁹⁾ Beccariove myšlienky sa stali inšpiráciou nielen pre tvorcov mnohých európskych trestných kódexov, ale aj pre autorov ústavy USA. V tejto súvislosti treba spomenúť Všeobecný zákonník o zločinoch a trestoch Jozefa II. z roku 1787, ktorý predstavuje konkrétny výsledok úsilia osvietencov o vytvorenie moderného trestného práva. Pri stanovení trestu Beccaria vychádzal zo zásady úmernosti medzi spoločenskou nebezpečnosťou trestného činu a prísnosťou trestu. Cieľom trestu mala byť najmä prevýchova páchatel'a.¹⁰⁾ Beccariovým východiskovým bodom je teória spoločenskej zmluvy ako základ autority štátu a zákonov. Základom pre vytvorenie trestného práva je všeobecná spravodlivosť a prospech každého jednotlivca, ale aj prospech spoločnosti, voči ktorému môže konanie jednotlivca vystupovať ako protiklad. Jednou z Beccariových najvýznamnejších myšlienok je tá, že tresty, ktoré prekračujú nutnosť, ktorý má zachovať súbor verejného blaha, sú nespravodlivé svojou povahou. Významným prínosom Beccariovho diela bola ním presadzovaná funkcia trestu, ktorý spočíva v napravení a prevýchove páchatel'a. Tým sa má dosiahnuť to, že páchatel' už nebude znamenať pre spoločnosť nebezpečenstvo. Beccaria tak s najväčšou pravdepodobnosťou položil základy tzv. relatívnych teórii trestu. Zárukou pre väčšiu bezpečnosť spoločnosti je podľa Beccaria taký systém, v ktorom potenciálnemu páchatel'ovi v spáchaní trestného činu bráni jeho povedomie o tom, že po spáchaní trestného činu bude odhalený a potrestaný. Naopak oveľa menší preventívny význam prikladá takému systému, v ktorom má páchatel'a od spáchania trestného činu odradiť vedomie, že ak bude ako páchatel' tohto činu odhalený a usvedčený, bude kruto potrestaný. Proti používaniu krutých a neľudských trestov vyslovil Beccaria vo svojej práci ešte rad ďalších argumentov. Spochybňuje aj údajný preventívny účinok na ostatnú nekrimálnu populáciu. V nadväznosti na to, až na niektoré odôvodnené výnimky, odmieta trest smrti, resp. odmieta priznať štátom právo tento trest vynášať alebo vykonávať. Vo vzťahu k preventívnemu účinku, ktorý by mal trest mať, považuje za oveľa efektívnejšie dlhšie trvajúce tresty, ako napr. vyhnanstvo či nútené práce, ako krátke, hoci silne odstrašujúce pôsobenie krutého trestu. Aj napriek tomu, že Beccariova práca nebola vo svojej dobe všeobecne akceptovaná, mala značný vplyv na vtedajšiu prebiehajúcu zmenu v náhľade na účel trestu a trestania. Mnoho myšlienok, ktoré sú obsiahnuté v jeho diele, našlo svoj odraz v trestnej politike niektorých panovníkov a vlád.

9) LIŠKA, O.: Tresty smrti vykonané v Československu v rokoch 1918 – 1989, s. 11.

10) BESTOVÁ, C.: Trest smrti v nemecko-českom porovnaní. Doplněk. 1996. s. 70 – 72.

Inštitút trestu smrti v Československom trestnom práve po roku 1948

Po komunistickom prevrate vo februári 1948 nasledovalo smutné obdobie československých dejín. Vykonštruované politické procesy, ktoré priniesli mnoho rozsudkov smrti, slúžili nielen k likvidácii protivníkov, ale aj k zastrašovaniu obyvateľstva v spoločnosti. V roku 1948 bol prijatý zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu ľudovo-demokratickej republiky. Jeho účelom bolo chrániť záujmy nového politického režimu. Trest smrti mohol byť uložený za vlastizradu, vyzvedačstvo, vojnové záškodníctvo, za vojnovú zradu a tiež za útoky na život ústavných činiteľov. Len za politické delikty bolo v rokoch 1948 – 1950 uložených 99 trestov smrti, za vraždy iba 16 absolútnych trestov.¹¹⁾ Popravy sa týkali nielen „nepriateľov“ daného režimu, ale aj predstaviteľov samotnej komunistickej strany. Prejav akéhokoľvek odporu proti režimu bol nepripustný. Štátna bezpečnosť pripravovala politické procesy, ihneď po zatknutí nasledovali kruté výsluchy s cieľom získať priznanie. Pre obdobie po roku 1948 sú typické veľké verejné procesy, ktoré mali pôsobiť na čo najširšiu verejnosť. Zákomom č. 232/1948 Sb. bol zriadený Štátny súd a Štátna prokuratúra pre trestné činy podľa zákona na ochranu ľudovodemokratickej republiky. Týmto zákonom došlo k porušeniu všetkých zákonných princípov samostatnosti a nezávislosti súdnictva. Súd sa stali obyčajnými výkonnými orgánmi KSČ a Štátnej bezpečnosti. Štátny súd a Štátna prokuratúra pôsobili na celom území Československej republiky a slúžili ako nástroj nelegálnosti a perzekúcie v rukách komunistickej moci – za dobu činnosti Štátneho súdu (od 25. októbra 1948 do roku 1952) bolo odsúdených takmer 27 000 osôb. Prezident Klement Gottwald udelil za dobu svojej prezidentskej funkcie (1948 – 1953) milosť iba sedemnástim osobám, ktoré boli odsúdené za protištátnu činnosť, a jednu milosť za vraždu. Popravených bolo 234 ľudí, z toho 189 pre trestné činy politické.¹²⁾ Množstvo vykonaných popráv v tomto období svedčí o tom, že režim sa snažil upevniť svoju moc všetkými možnými prostriedkami a trest smrti sa stal jedným z nich.

Jednotný Trestný zákon č. 86/1950 Sb. bol schválený Národným zhromaždením 12. júla 1950 a nahradil trestné zákony z rokov 1852 v českých krajinách a 1878 na Slovensku. Tento zákon poskytol trestu smrti viac priestoru, než tomu bolo v právnej úprave platnej do roku 1950. Absolútny trest bol podľa § 18 jedným z hlavných trestov (popri treste odňatia slobody a nápravných opatreniach), čo bolo tiež dôsledkom doby, v ktorej bol trestný zákon prijímaný. Trest smrti bolo možné uložiť v dvadsiatich piatich prípadoch – za vraždu, velezradu, sabotáž, vyzvedačstvo, všeobecné ohrozenie, dokonca aj za ohrozenie zásobovania. V mnohých prípadoch bol tento trest jedinou sankciou, bez možnosti zvoliť alternatívu v podobe trestu odňatia slobody.¹³⁾ Trest smrti sa vykonával obesením, len v čase zvýšeného ohrozenia vlasti zastrelením. Namiesto trestu smrti mohol súd uložiť páchatelovi trest odňatia slobody na doživotie alebo od 15 do 25 rokov, a to iba za podmienky, že by trest smrti bol s ohľadom na osobu páchatela neprímerane prísny alebo v prípade existencie poľahčujúcich okolností. Popravy sa v prvej polovici 50. rokov vykonávali obesením na oprátku zavesenej na kladke na vztýčenej doske. Spôsob výkonu bol veľmi krutý. Zo zachovaných lekárskech záznamov je zrejmé, že odsúdený sa 10 – 15 minút dusil, než zomrel. Pôvodne sa výkon trestu konal na popraviskách vo všetkých

11) FICO, R.: Trest smrti v Česko-Slovenskom trestnom práve. Bratislava: Právnický inštitút MS SR, 1991, s. 22.

12) ŠIMÁNKOVÁ, A., VOREL, J. a kol.: Československá justícia v rokoch 1948 – 1953 v dokumentoch. Praha: Úrad dokumentácie a vyšetrovania zločinov komunizmu PČR. 2003. s. 15.

13) FICO, R.: Trest smrti. Bratislava: Kódexpress, 1998, s. 46.

krajoch, od roku 1953 boli všetci odsúdení k tomuto trestu zväžaní na Pankrác do Ústavu nápravných zariadení. Deň pred samotnou popravou bol odsúdenému prečítaný rozsudok za prítomnosti zástupcu Generálnej prokuratúry, náčelníka Ústavu nápravných zariadení, prokurátora a predsedu senátu. Bolo mu oznámené, že žiadosť o milosť sa zamietla a exekúcia bude druhý deň za úsvitu vykonaná. Tesne pred popravou sa odsúdenému ešte raz prečítal rozsudok, potom na pokyn prokurátora vykonal popravca trest. Po lekárskej ohliadke bolo telo sňaté a prevezené na výkon pítvy. Tento spôsob výkonu trestu smrti bol kritizovaný zo strany predstaviteľov vlády aj Ministerstvom vnútra. Správa predložená Ministerstvom vnútra a Generálnym prokurátorom o systéme výkonu absolútneho trestu bola predložená na prerokovanie Ústrednému výboru Komunistickej strany v apríli 1954. Správa kritizovala spôsob výkonu trestu smrti obesením – podľa nej poprava za úsvitu na verejnom priestranstve, samotné čakanie na exekúciu až osemnásť hodín a stretnutie s príbuznými, to všetko spôsobovalo odsúdenému značné utrpenie. Správa riešila aj otázku popravcov, ktorí boli vyberaní z dobrovoľníkov rôznych občianskych povolání. Týmto dobrovoľníkom prináležala odmena až 600 Kčs.¹⁴⁾ Výkon trestu bol tiež nepripustný najmä z hľadiska utajenia, pretože všetky popravy sa vykonávali na väzenskom nádvorí, kam bolo možné dohliadnuť zo susedných domov. Najmä tieto dôvody viedli k schváleniu nového postupu pri výkone trestu obesením, ktorý sa zachoval až do zrušenia trestu smrti v roku 1990. Od roku 1954 sa exekúcie vykonávali v uzatvorenej miestnosti v Prahe na Pankráci. Odsúdenému bolo oznámené, že žiadosť o milosť bola zamietnutá a rozsudok bude vykonaný, už bezprostredne pred samotnou exekúciou. Odsúdený bol ušetrený od dlhého čakania a tiež sa prestali povoľovať návštevy. Výkon trestu mal vykonávať popravca, ktorý bol zamestnancom Ministerstva vnútra. Výsledkom aplikácie trestného zákona č. 86/1950 Zb. boli rozsiahle represálie, ktorých obeťami sa stali stovky ľudí. Dochádzalo k zneužívaniu jednotlivých ustanovení Trestného zákona (vo veľkej miere sa týkali absolútneho trestu) s cieľom odstrániť osoby, ktoré nevyhovovali danému politickému režimu.¹⁵⁾ V roku 1956 došlo k novelizácii Trestného zákona z roku 1950. Zákonom č. 63/1956 Sb. sa zrušili niektoré skutkové podstaty, za ktoré sa ukladal trest smrti. Zároveň bol odstránený trest odňatia slobody na doživotie a nahradený bol trestom odňatia slobody na 25 rokov, ktorý sa mohol použiť alternatívne u deliktov spojených doteraz len s trestom smrti.¹⁶⁾

Spolu s novelizáciou Trestného zákona došlo aj k zmenám v súdnom konaní. Zákonom č. 64/1956 Zb. o trestnom konaní súdnom bola do právneho systému zavedená povinnosť preskúmať každý rozsudok, ktorým sa ukladal trest smrti. Podľa § 335 po nadobudnutí právoplatnosti rozsudku, ktorý ukladal absolútny trest, mali byť spisy predložené Najvyššiemu súdu. Najvyšší súd mal za úlohu preskúmať zákonnosť rozsudku a konaní, ktoré mu predchádzali. Ak súd zistil porušenie zákona, postupoval rovnako ako v prípade podania sťažnosti pre porušenie zákona. V opačnom prípade boli spisy predložené Ministerstvu spravodlivosti. Ak Ministerstvo spravodlivosti oznámilo súdu, že rozsudok po preskúmaní Najvyšším súdom zostal nedotknutý a nebola podaná žiadosť o milosť alebo bola žiadosť zamietnutá, trest smrti mohol byť vykonaný. Pri samotnom výkone trestu smrti musel byť prítomný sudca, prokurátor, náčelník väzenského ústavu a lekár. Od roku 1962 do roku 1988 súdy uložili absolútny trest 131 osobám. V prieskumnom konaní bolo u 42 odsúdených zistené porušenie zákona, ktoré malo vplyv na uloženie absolútneho trestu.¹⁷⁾ Z tohto dosť vysokého čísla možno vidieť, že inštitút preskúmavania rozsudku

14) LIŠKA, O.: Tresty smrti v Československu v letech 1918 – 1989. 2006. s. 24.

15) FICO, R.: Trest smrti. Bratislava: Kódexpress. 1998, s. 47 – 48.

16) BESTOVÁ, C.: Trest smrti v nemecko-českom porovnaní. Brno: Doplněk. 1996.

17) LIŠKA, O.: Tresty smrti v Československu v letech 1918 – 1989. 2006. s. 25.

Najvyšším súdom mal svoj význam. Vo vyššie spomenutom období sa porušenie zákona zistilo približne u jednej tretiny odsúdených na najvyšší trest. Ďalšiu úpravu absolútneho trestu obsahoval Trestný zákon č. 140/1961 Sb. Počet skutkových podstat, za ktoré nasledovala sankcia v podobe trestu smrti, sa podstatne zvýšil. Súdny ho mohli uložiť za 33 trestných činov. Podľa zákona č. 140/1961 Sb. išlo napr. o teror, záškodníctvo, sabotáž, vyzvedačstvo, vojenskú zradu, všeobecné ohrozenie, ohrozenie bezpečnosti vzdušného dopravného prostriedku, vraždu, genocídu, používanie zakázaného bojového prostriedku, vojnovú krutosť, plienenie v priestore vojnových operácií, neuposlušnosť rozkazu, násilie voči nadriadenému, vyhýbanie sa výkonu vojenskej služby, zbehnutie, zbabelosť pred nepriateľom, nesplnenie bojovej úlohy, opustenie bojových prostriedkov či vydanie bojových prostriedkov nepriateľovi. Trest smrti bol označený ako výnimočný trest v § 29, ani u jedného trestného činu nevystupoval ako trest jediný a vždy tu existovala alternatíva trestu odňatia slobody. Absolútny trest mohol byť uložený len za trestné činy, u ktorých to trestný zákon v osobitnej časti dovoľuje, ďalej za podmienky, že stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je mimoriadne vysoký a čin musel byť spáchaný zvlášť zavrhnúťhodným spôsobom alebo z obzvlášť zavrhnúťhodnej pohnútky. Absolútny trest nesmel byť uložený u gravidných žien ani osobám, ktoré v čase spáchania činu nedosiahli 18 rokov. Vykonával sa obesením, len za brannej pohotovosti štátu zastrelením.¹⁸⁾ Rozhodnutím sekretariátu ÚV KSČ z roku 1954 bolo zriadené v Prahe na Pankráci nové popravisko. Namiesto skoršieho popraviska, ktoré sa nachádzalo na dvore za väzenskou nemocnicou, bolo vybudované nové – v suteréne objektu tejto väznice.

Z dnes už známych údajov vyplýva zistenie, že za politické delikty bolo podľa zákona č. 50/1923 Zb. po februári 1948 odsúdených 5 187 osôb, podľa zákona č. 231/1948 Sb. išlo o 26 079 osôb a podľa zákona č. 86/1950 Zb. predstavoval počet odsúdených 106 049 osôb.¹⁹⁾ Tieto údaje sa týkajú celého Československa. Prvé pofebruárove procesy primárne namierené proti predstaviteľom nekomunistických strán doma i v emigrácii mali ospravedlniť február 1948 ako zmarenie štátneho prevratu pripravovaného opozičnými stranami.²⁰⁾ Jedným z prvých rozsudkov Štátneho súdu bol rozsudok vynesený proti skupine Milan Choc a spol., kde boli obvinení stíhaní za vraždu komunistického funkcionára Augustína Schramma. Žaloba bola v prvom rade namierená proti emigrácii, pričom problematiku tohto prípadu spočívala najmä v nedôslednom vyšetrení všetkých okolností vtedajšej vraždy.²¹⁾ Ďalšie procesy prebiehali s funkcionármi sociálnej demokracie, ľudovej strany a národných socialistov, z ktorých najvýznamnejším sa stal proces s tzv. záškodníckym sprisahaním proti republike, označovaný tiež ako proces Milada Horákov a spol. Cirkevné procesy boli vedené najmä proti biskupom a kláštorom, v súvislosti s likvidáciou kláštorov to bola najmä Akcia K namierená proti mužským kláštorom. Špecifickú skupinu procesov predstavovali procesy hospodárske, ktoré si držali najväčší podiel na vtedajšej trestnej činnosti vo vykonávaných procesoch. Najväčšiu skupinu obvinených v týchto prípadoch tvorili roľníci a robotníci a medzi neskoršími obeťami sa nachádzali aj samotní predstavitelia oficiálnej hospodárskej politiky. K procesom došlo tiež v súvislosti s čistkami prebiehajúcimi v ozbrojených zložkách, primárne potom v armáde.

18) FICO: Trest smrti v česko-slovenskom trestnom práve, s. 27 – 28.

19) KAPLAN, K. – PALEČEK, P.: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Praha. 2008. s. 53 – 54.

20) KAPLAN, K. – PALEČEK, P.: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Praha. 2008. s. 53 – 54.

21) VOREL, J. – Šimánková, A. a kol.: Československá justícia v rokoch 1948 – 1953. Praha: ÚDVK PČR, 2004. s. 16.

K najznámejším prípadom patria najmä procesy s generálom Heliodorom Pikom, s vojenským veliteľom Pražského povstania generálom Kutlvašrom, procesy v rámci tzv. Akcie Žamberk či Akcie Kvety. Obetami týchto procesov sa od roku 1951 stali aj komunistickí predstavitelia ozbrojených zložiek, a to na základe uplatňovania tézy o nepriateľovi vo vlastných radoch.

Záver

Problematika trestu smrti nie je otázkou len trestno-právnu či právnou, ale svojim dosahom sa stáva problémom celospoločenským. Od začiatku používania trestu smrti sa v spoločnosti objavujú rozporuplné názory. Je samozrejmé, že sa jednotlivé názory menili s vývojom štruktúry spoločnosti a hodnôt, ktoré v rôznych dobách zastávala. V začiatkoch trestného práva nebola na prvom mieste prevýchova páchatel'a trestného činu, ale významnú úlohu hrala pomsta a odplata. Postupom času sa rozvíjali jednotlivé práva ľudskej bytosti a začalo sa viac rešpektovať právo na život, ktoré v dnešnej dobe tvorí základ takmer každej spoločnosti. Trest smrti bol vždy súčasťou trestného práva. Napomáhal plneniu jeho cieľov a v časoch, kedy nebolo možné zákon uplatňovať inými prostriedkami, zaisťoval dodržiavanie poriadku. Bol považovaný za legitímny nástroj štátu potrebný na uplatňovanie práva a potrestanie zločincov. Najvyšší trest bol ukladaný za činy, ktoré daná spoločnosť považovala za zvlášť nebezpečné. Nemožno povedať, že by v súčasnosti trest smrti bol už len výnimkou, keďže ho takmer polovica štátov sveta aktívne používa. V mnohých krajinách je aj naďalej neoddeliteľnou súčasťou platného právneho poriadku. Žijeme v dobe, ktorá si zakladá na dodržiavaní ľudských práv a právo jednotlivca na život je zakotvené v mnohých medzinárodných dokumentoch. Zároveň je však táto doba plná násillia a kriminality. To sú dôvody, ktoré udržiujú diskusiu na tému trest smrti stále aktuálnu a živú. Pokiaľ ide o politické procesy v Československu po roku 1948, ktoré sa v mnohých prípadoch končili trestom smrti, môžeme konštatovať, že sa s nimi naša spoločnosť nedokázala riadne vysporiadať ani po viac ako dvadsiatich rokoch od pádu komunistického režimu. Potrestanie vinníkov vtedajšieho diania sa uskutočnilo úplne sporadicky a v mnohých prípadoch už potrestanie ani nie je možné. Práve preto je potrebné o justičných zločinoch päťdesiatych rokov neustále informovať a pripomínať tak spoločnosti všetky hrôzy a nezákonnosti tejto doby.

Resumé

Predkladaný článok s názvom Problematika trestu smrti s dôrazom na jeho uplatňovanie v Československu po roku 1948 sumarizuje argumenty, ktoré trest smrti podporujú alebo odmietajú, opiera sa o historické fakty a štatistické údaje. Zameriava sa najmä na právnú úpravu, uplatňovanie a výkon trestu smrti v komunistickom Československu po roku 1948. Cieľom článku je poukázať na množstvo prípadov nespravodlivo odsúdených a popravených „páchatel'ov trestných činov“. Po komunistickom prevrate sa stal trest smrti jedným z hlavných nástrojov, ako sa vysporiadať s odporcami novonastoleného režimu. V období 50. rokov dochádzalo v Československu v mnohých prípadoch k zneužitíu absolútneho trestu, čo je jedným z hlavných argumentov jeho odporcov. V súčasnosti však trest smrti takmer polovica štátov sveta aktívne používa. V mnohých krajinách je aj naďalej neoddeliteľnou súčasťou platného právneho poriadku. Žijeme v dobe, ktorá si zakladá na dodržiavaní ľudských práv a právo jednotlivca na život je zakotvené v mnohých medzinárodných dokumentoch. Zároveň je však táto doba plná násillia a kriminality. To sú dôvody, ktoré udržiujú diskusiu na tému trestu smrti stále aktuálnu a živú.

Summary

The article titled The issue of the death penalty, with emphasis on its application in Czechoslovakia after 1948, summarizes the arguments that support the death penalty or reject, is based on historical facts and statistics. It focuses mainly on legislation and the application of the death penalty in communist Czechoslovakia after 1948.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] BESTOVÁ, C.: Trest smrti v nemecko-českom porovnaní. Doplněk. 1996.
- [2] BORÁK, Mečislav: Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 – 1948). Ostrava. 1998.
- [3] FICO, R.: Trest smrti v česko-slovenskom trestnom práve. Bratislava: Právnický inštitút MS SR, 1991, s. 22.
- [4] FICO, R.: Trest smrti. Bratislava: Kódexpress. 1998. s. 46.
- [5] FRANCEK, J.: Zločin a trest v českých dějinách. Praha: Rybka publishers, 1999.
- [6] HEGEL, G. W. F.: Základy filozofie práva. Academia. 1992.
- [7] IMBERT, J.: Trest smrti. Archa. 1994.
- [8] IVOR, J.: Trestné právo hmotné všeobecná časť. Iura Edition. 2006.
- [9] KAPLAN, K. – PALEČEK, P.: Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Praha: Barrister & Principál. 2008.
- [10] LIŠKA, O.: Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918 – 1989. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR. 2006.
- [11] MADLIAK, J. – MADLIAK, A. – ČEČOT, V.: Trestné právo hmotné, Všeobecná časť, II. Sankcie (Tresty a ochranné opatrenia). Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. 2000.
- [12] MACHALOVÁ, P.: Trest smrti v ČSR a reflexe dobové právní vědy. Olomouc. 2012.
- [13] OJZERMAN, T. I. a kol.: Kantova filozofia a súčasnosť. Svoboda. 1981.
- [14] ŠLIPKO, T.: Hranice života: dilemy súčasnej bioetiky. Dobrá kniha. 1998.
- [15] VOREL, J. – ŠIMÁNKOVÁ, A. a kol.: Československá justice v letech 1948 – 1953. Praha: ÚDVK PČR. 2004.

Mgr. Peter Marejka

Externý doktorand

Ústav teórie a dejín štátu a práva a spoločensko-vedných disciplín

Paneurópska vysoká škola – Fakulta práva

Email – peter.marejka@gmail.com

Recenzia na publikáciu**Valeriána Bystrického, Dušana Kováča, Jana Peška a kol.:
Kľúčové problémy moderných slovenských
dejín 1848 – 1992****Bratislava : Veda, 2012, 395 strán, ISBN 978-80-224-1223-0****Review of the book written****by Valerián Bystrický, Dušan Kováč, Jan Pešek a kol.:****Key issues of modern Slovak history 1848 – 1992****Bratislava : Veda, 2012, 395 pages, ISBN 978-80-224-1223-0****K laskavé pozornosti čtenářů: zajímavá práce o moderních slovenských dějinách**

Recenzovaná publikace *Kľúčové problémy moderných slovenských dejín 1848 – 1992*¹⁾ pochází z bohaté produkce Historického ústavu Slovenské akademie věd, kterou jeho pracovníci a přizvaní kolegové v posledních letech intenzivně obohacují slovenskou literaturu věnovanou novějším slovenským dějinám. Pod vedením Dušana Kováče vznikla v rámci projektu Centra excelentnosti výskumu klíčových otázek moderných slovenských dejín (CEVKOMSD), na němž se vedle Historického ústavu podílejí Filosofický ústav SAV a Univerzita Mateja Bela v Banské Bystrici.

Práce je ze známých důvodů, které tvůrčím pracovníkům zbytečně komplikují život a které raději nebudu dále komentovat, prezentována jako monografie. Tvoří ji čtrnáct kapitol třinácti autorů, úvod vedoucího autorského kolektivu Dušana Kováče a rekapitulující závěr. V souladu s vžitým chronologickým členěním a s ohledem na proporcionalitu jsou jednotlivé kapitoly sdruženy do tří částí, vymezených lety 1848 až 1918, 1918 až 1945 a 1945 až 1992. Jak však naznačuje už název, nejde o zcela ucelený text, ale spíše o soubor sond, jimiž autoři postihují momenty, které považují za významné pro vývoj Slovenska v letech 1848 až 1992 a které zároveň konvenují jejich profesní orientaci. Tento moment je pro práci zásadní. Výběr „*klíčových problémů*“ je výrazně subjektivní záležitostí, ale záleží na něm úspěch celého projektu, protože vedle renomé autorů je tím prvním, co osloví potencionálního čtenáře. Lze konstatovat, že se vedoucímu autorského kolektivu podařilo s tímto důležitým úkolem úspěšně vyrovnat, protože sestavil tým renomovaných autorů a soubor pro ně vhodných a zároveň nosných témat.

Do první části přispělo pět autorů. Dušan Švarna analyzoval logiku a kontext utváření moderního slovenského národa od obrozeneckého období až k jeho završení. Jistě lze s autorem souhlasit, když dospívá k závěru, že k završení tohoto vývoje došlo ve dvacátých letech 20. století. Tibor Pichler ke klíčovým problémům moderních slovenských dejín přiřadil formování politického myšlení po rakousko-uherském vyrovnání. Ukazuje,

1) BYSTRICKÝ, Valerián – KOVÁČ, Dušan – PEŠEK, Jan a kolektiv: *Kľúčové problémy moderných slovenských dejín 1848 – 1992*. Bratislava: Veda, 2012, 395 s. ISBN 978-80-224-1223-0.

jak se měnila podoba nejen slovenského, ale i maďarského politického myšlení. Plně se připojuji k jeho zpochybnění v poslední době módního označení „*rakousko-maďarské vyrovnání*“, jímž se nahrazuje tradiční „*rakousko-uherské vyrovnání*“, protože tento akt byl aktem státoprávním, upravujícím vztah mezi státními subjekty, nikoliv národy. Stejně tak se lze plně podepsat pod konstatování, že „*Uhorsko ... nemožno redukovat' len na prípad asimilačnej politiky vládnucích elit*“. Předmětem zájmu Milana Podrimavského se stalo formování moderní slovenské politiky a Roman Holec se soustředil na fenomén maďarizace. Všichni tři výše uvedení autoři se mimo jiné – logicky – dotýkají také národnostního zákona z roku 1868. K tomu si dovoluji jen drobnou připomínku. Kritický tón k zákonu a zejména k jeho praktickému uplatňování je namístě, ale vytkat mu, že nezařadil kolektivní práva národních celků (s. 84), když nemaďarské obyvatelstvo bylo vnímáno jako menšina, není namístě. Vždyť dnes, po téměř 150 letech, jsou i ve výsostně demokratických zemích kolektivní práva národnostních menšin předmětem vášnivých polemik, aktuální příklad snad ani nemusím výslovně uvádět. A snad ještě stojí za zmínku, že lepší politické postavení českého národa v západní části monarchie se také neopíralo o existenci národního celku, ale o historický zemský princip.

Jak je zřejmé, problematika uvedených tří kapitol spolu úzce souvisí a prolíná se. Tím se tato část publikace liší od následujících, kde na sebe jednotlivé kapitoly navazují chronologicky. Specifická je i kapitola, která první část uzavírá. Vedoucí autorského kolektivu výkladem o roku 1918 z pohledu kontinuity a diskontinuity slovenského národního programu už vlastně plynule přechází k problematice druhé části. Přitom při pohledu na program slovenské politické reprezentace vidí v důsledku změny, kterou přinesl rok 1918, oprávněně především diskontinuitní prvky (rok 1918 je podle něj „*výraznou cézurou, ak nie priamo priepaťou*“, s. 146).

Druhá část – zřejmě pro zachování proporcionality – spojuje do značné míry nespojitelné: demokratické poměry I. Československé republiky a totalitní období let 1938 – 1945, resp. 1938 – 1939 a 1939 – 1945. Velmi vhodně ji otevírá obecně koncipovaná kapitola Milana Zemka, zasazující československý politický vývoj do kontextu vývoje v jiných nově vzniklých evropských státech, mezi něž zařadil i ty, jejichž území se v důsledku války výrazně změnilo. Autor se v ní zaměřuje na problematiku míry uplatnění parlamentní demokracie a projevů politického extremismu v jednotlivých zemích. Další tři příspěvky odrážejí vnitřní dynamiku takto vymezeného období. Ľudovít Hallon se věnuje technické modernizaci na Slovensku v době první ČSR a ve svém příspěvku asi nejvíce ze všech autorů odkazuje na archivní zdroje. Ukazuje na nerovnoměrnost vývoje v tom smyslu, že se úspěšně rozvíjela jen některá odvětví, zatímco jiná stagnovala. Ivan Kamenec přesvědčivě charakterizuje změny vztahu obyvatelstva ke státu a režimu na Slovensku v letech 1939 až 1945 a střídavě a výstižně přitom analyzuje individuální a skupinové motivace slovenských občanů. V návaznosti na to Michal Schvarc sleduje povahu a změny zahraniční politiky Slovenské republiky z let 1939 až 1945. Upozorňuje na zásadní význam tzv. ochranné smlouvy z března 1939 a z ní plynoucí závislost Slovenska na nacistickém Německu.

V pěti příspěvcích třetí části práce jsou zachyceny klíčové problémy slovenského vývoje po roce 1945. V první z nich (*Nástup komunistickéj totality v roku 1948*) Jan Pešek analyzoval vyústění vývoje v letech 1945 až 1948 do únorové krize. Po krátké charakteristice předchozího období a připomenutí podzimní politické krize na Slovensku v roce 1947 se nejdříve soustředil na průběh únorových událostí v českých zemích, resp. v Praze a pak na Slovensku a poukázal přitom na řadu výrazných odlišností. Svě výklady zakončil charakteristikou upevňování moci KSČ v následujících měsících (s reflexemi k celému období vlády komunistické strany), v němž významnou roli hrála represivní opatření. Autor

sice v závěru poznamenává, že monopol komunistické strany nebyl založen jen na strachu, vyvolávaném represemi rozmanitého zaměření a intenzity, ale přesto příspěvek v tomto směru vyznívá poněkud jednostranně. Chybí v něm totiž jen naznačený rub téže mince, vysvětlení opačného rysu charakterizujícího první fázi pounorového vývoje, tedy toho, že právě na konci čtyřicátých a v první polovině padesátých let mnozí nový režim bez přinucení a dokonce s velkým nadšením podporovali.

Na první stať této části navazuje výklad o modernizaci slovenské ekonomiky v 50. a 60. letech minulého století. Odvíjí se od charakteristiky problematických československých pětiletých hospodářských plánů (pětiletěk) a ukazuje zásadní změny ekonomiky na Slovensku a z nich plynoucí změny sociální struktury. Příspěvek podle mne vyváženě hodnotí přínosy a negativa ekonomických opatření pro slovenskou společnost. Pozornému čtenáři, zvláště pokud je právník, však neunikne, že citace domnělého výroku komunistického historika Viliama Plevzy, že „*sa u nás znárodnila aj posledná koza*“ (s. 289), je sice efektní, ale není nejlepší demonstrací rozsahu znárodnění, protože „*kozy*“ se neznárodnily, zemědělství se převážně kolektivizovalo, což bylo přece jen něco jiného. Také konstatování, že po znárodnění v roce 1945 pracovalo na Slovensku v národních (či státních) podnicích „*viac ako 62 % činných osôb*“, vyznívá jinak, než je autor myslel. „*Činnými*“ jistě byli i zemědělci a před únorem 1948 na Slovensku „*takmer 50 % obyvateľstva prináležalo k sektoru poľnohospodárstva*“ (s. 291 – 292). A to evokuje ještě jednu připomínku, tentokrát formálního rázu: v případě odvolávání se na podobné kvantitativní údaje mohl autor důsledněji odkazovat na zdroje, odkud je čerpal.

Příspěvek Stanislava Sikory se zaměřuje na pokus o reformu socialismu z roku 1968. Autor tu citlivě posuzuje některé dosud černobíle prezentované momenty. Například neváhá poukázat na kontraproduktivnost nekriticky velebených „*Dvou tisíc slov*“ či působení některých novinářů, ale zároveň pro vznik tohoto radikálního dokumentu i pro „netrpělivé“ novináře dokáže najít pádné polehčující okolnosti. Josef Žatkuliak vykládá jako „*klíčový moment*“ přípravu nové ústavy ve druhé polovině 80. let. Demonstruje na něm nejednotnost a nerozhodnost tehdejšího stranického vedení, které si bylo vědomo potřeby změn, ale zároveň se jich obávalo. Svou pozornost pochopitelně obrací především k řešení česko-slovenského poměru a jeho odrazu v zamýšleném uspořádání státu, ale neopomíjí ani další důležité otázky. Obraz dokresluje postoj opozičních činitelů. Obdobím mezi nastolením demokracie na sklonku roku 1989 a vznikem samostatné Slovenské republiky se ve svém druhém příspěvku zabývá Milan Zemko. Sleduje cestu k prvním demokratickým volbám a pak i k rozpadu československé federace.

Většina prezentovaných statí vychází ze starších prací členů autorského kolektivu nebo jiných badatelů. Nejsou tedy vesměs „objevitelské“ v tom, že by přinášely zásadní nové poznatky. Jejich přínos spočívá především v použití moderní metodiky. Autoři nechtějí prezentovat segmenty národní minulosti viděné jen optikou úzce vnímaného národního zájmu. Snaží se národní historii, resp. její „*klíčové problémy*“, zachytit ve správných proporcích a v širších souvislostech zkoumaných jevů. A jak jsem už konstatoval, pozitivum spočívá také ve vhodném výběru témat, jejich komplexním zpracování a spojení do – v mezích možností – kompaktního celku. Na konstatování o kompaktnosti práce nic nemění ani již konstatovaný fakt, že výběr témat rozhodně není vyčerpávající a že zkoumané období jimi není zcela pokryto.

Jsem přesvědčen, že tuto práci jistě ocení každý, kdo se zajímá o novější slovenskou, československou i evropskou historii. A právníci, jimž není národní (právní) historie lhostejnou, dvojnásob.

Ladislav Vojáček

Správa z obhajoby dizertačnej práce JUDr. Bystríka Šramela

Report on PhD Dissertation Defense of JUDr. Bystrík Šramel

▼ Libor Klímek

Na pôde fakulty práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave v dopoludňajších hodinách dňa 2. októbra 2012 sa konala obhajoba dizertačnej práce **JUDr. Bystríka Šramela** na tému **Prokuratúra v slovenskom právnom poriadku**. S radosťou možno informovať právnu obec, že obhajoba bola úspešná a bolo navrhnuté uchádzačovi udeliť akademický titul **doktor** (lat. „*philosophiae doctor*“; skr. PhD. za menom) v odbore **3.4.7 Trestné právo**. Pred samotným prezentovaním priebehu obhajoby si zaslúžia pozornosť (i) profil a odborná stránka úspešného uchádzača, (ii) jeho charakterové vlastnosti a (iii) stručné prezentovanie vybraných častí z posudkov oponentov práce. Až následne prezentujeme (iv) samotný priebeh obhajoby a okrem toho (v) reprodukuje záverečné rozhodnutie komisie.

(i) Pokiaľ ide o profesijný profil uchádzača, JUDr. Bystrík Šramel je absolventom Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Po absolvovaní magisterského štúdia v odbore **3.4.1 Právo** nastúpil na interné doktorandské štúdium na Fakulte práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave. Študijným odborom uchádzača bolo **3.4.7 Trestné právo**, počas ktorého úspešne absolvoval aj rigorózne konanie, taktiež v odbore **3.4.7 Trestné právo**.

Počas celého doktorandského štúdia sa aktívne zapájal hlavne do vedeckých aktivít – a nielen sa do nich zapájal, ale aj v nich vynikal. JUDr. Bystrík Šramel je erudovanou osobou, ktorá pri každom aktívnom vystúpení na konferenciách predstavila vysoko odborné poznatky z oblasti prokuratúry. Počas vystúpení prezentoval svoje príspevky pútavým prednesom na stále aktuálne témy. Po jeho vystúpeniach sa prejavila aj odozva v podobe otázok, na ktoré podal vysoko vyčerpávajúce odpovede. Okrem toho, písomné vyhotovenia jeho vystúpení len dokazujú maximálne zodpovednú prípravu a prístup.

Osobitne je vhodné vyzdvihnúť uchádzačov cit pre písomný prejav v jeho publikovaných prácach, ich kvalitu, ako aj rozsah jeho diela. JUDr. Bystrík Šramel je autorom viac ako 30 odborných prác, ktoré boli publikované nielen doma v Slovenskej republike, ale aj v Českej republike. Pre jeho diela je charakteristická inovatívnosť. Tá sa prejavuje v tom, že sa venoval originálnym témam, ktoré neboli spracované. Tým posunul poznanie právnej verejnosti ďalej. Pri čítaní jeho diel je očividné, okrem iného, že sú písané s maximálnym citom pre detail, vyznačujú sa logickým sledom poznatkov a v neposlednom rade majú vysokú výpovednú hodnotu. Medzi jeho najzásadnejšie diela patria nasledujúce publikácie: *Niekoľko poznámok k činnosti prokurátora v slovenskom trestnom konaní vo svetle zásady legality a zásady oportunitý* (Právnik 2/2012), *Prostriedky kontroly diskrečných oprávnení prokurátora v trestnom konaní* (Justičná revue 5/2012), *Nezávislá prokuratúra – fikcia alebo realita?* (Právna revue 3/2012), *Reforma prokuratúry Slovenskej republiky* (Státni zastupitelství 9/2011), *Ústavné postavenie prokuratúry SR a niektoré otázky týkajúce sa jej nezávislosti* (Justičná revue 1/2012), *Význam*

zásad organizácie prokuratúry SR a niektoré problémy vyplývajúce z ich súčasného zákonného zakotvenia (Justičná revue 6-7/2012), *Netrestná pôsobnosť prokuratúry SR – nutnosť alebo prežitok?* (Justičná revue 8-9/2012).

Možno smelo konštatovať, že počas relatívne krátkeho obdobia sa stal akceptovaným autorom, na ktorého diela nadviazali špičkoví odborníci doma, ako aj v zahraničí. Zo Slovenskej republiky možno poukázať napríklad na doc. JUDr. Jozefa Čentéša, PhD., z Českej republiky napríklad na doc. JUDr. Zdenka Koudelku, PhD.

(ii) Na druhej strane, pokiaľ ide o osobnostné stránky uchádzača, neostáva mi nič iné konštatovať, len že JUDr. Bystrík Šramel je spojením odborníka a človeka s ukázkovým charakterom, ktorého si váži okolie. V súčasnosti len ťažko nachádzame medzi nastupujúcou generáciou odborníkov osobnosť, ktorá aj napriek svojim odborným kvalitám ostáva stále človekom, v ktorom vidieť nekonečný zmysel pre ľudskosť v medziľudských vzťahoch. JUDr. Bystrík Šramel je dôkazom toho, že takýchto ľudí je stále možné nájsť. Dodávam, že bolo pre mňa potešením a zároveň hrdosťou byť jeho kolegom.

(iii) Dizertačná práca bola vypracovaná pod vedením **Prof. JUDr. Jaroslava Fenyka, Ph.D., DSc., Univ. Priv. Prof.**, ktorý je zárukou kvality nielen jeho odborným profilom, ale aj skutočnosťou, že v Českej republike zastával funkciu námestníka najvyššej štátnej zástupkyne. Oponentmi predloženej práce boli **Prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.** – vedúci Oddelenia trestného práva, kriminalistiky a kriminológie, ktoré je súčasťou Ústavu verejného práva Fakulty práva na Paneurópskej vysokej škole – a **JUDr. Ján Šanta, PhD.** – prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky. Pokiaľ ide o posudok prof. Záhora, vyzdvihol skutočnosť, že doktorand vo svojej práci nepoukazuje iba na problémy, ale snaží sa navrhovať aj relevantné riešenia. Uvedol, že mnohé z návrhov uvedených v práci sú inšpiratívne a obsahujú relevantnú argumentáciu. Následne, pokiaľ ide o posudok Dr. Šantu, hneď v úvode skonštatoval, že oponovaná dizertačná práca je tak po obsahovej, ako aj po formálnej stránke na veľmi vysokej úrovni a je žiadaným prínosom pre ďalší rozvoj študijného odboru. Súčasne uvedol, že takto komplexne a kvalitne spracované dielo o prokuratúre v podmienkach Slovenskej republiky doposiaľ absentovalo, a preto vyjadril presvedčenie, že ak by práca bola vydaná ako monografia, nepochybne by obohatila trh s odbornou literatúrou. Obaja oponenti ohodnotili prácu stupňom *výborne* (A) a zhodli sa na návrhu udeliť uchádzačovi akademický titul doktor (PhD.).

(iv) Priebeh obhajoby sa uskutočnil v pojednávacej miestnosti v budove Fakulty práva na Tomášikovej ulici č. 20 v Bratislave, a to za účasti komisie, oboch oponentov a v neposlednom rade školiteľa. Predsedom komisie bol **prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.** Jej ďalšími členmi boli v abecednom poradí **prof. PhDr. Květoň Holcr, DrSc.**; **doc. JUDr. Peter Polák, PhD.**; **Prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc., dr. h. c. mult.**; a **prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.** Obhajobu začal predseda komisie, a to prezentovaním uchádzača. Osobitne bola vyzdvihnutá kvalitná publikačná činnosť uchádzača. Následne uchádzač prezentoval svoju prácu. Dôraz kládol na úvahy *de lege ferenda*. Po prezentácii bola vedená rozprava k práci a položené otázky – jednak od oponentov, jednak od členov komisie, ako aj zo strany verejnosti. Ako je tradičné pre JUDr. Bystríka Šramela, na položené otázky podal vysoko odborné odpovede. Možno dodať, že počas celej prezentácie práce a rozpravy bol suverénny jednak vo svojom prejave, ako aj vo vystupovaní.

(v) Po neverejnom rokovaní komisie jej predseda vyhlásil výsledok obhajoby. Komisia ohodnotila obhajobu stupňom *výborne* (A) a **jednohlasne sa uzniesla navrhnúť dekanovi Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy udeliť JUDr. Bystríkovi Šramelovi akademický titul doktor** vo vednom odbore *3.4.7 Trestné právo*.

Na záver možno konštatovať, že doktorand naplnil požiadavky vysokoškolského zákona, v zmysle ktorého sa doktorandský študijný program ako študijný program tretieho stupňa zameriava na získanie poznatkov založených na súčasnom stave vedeckého a umeleckého poznania a najmä na vlastnom príspevku študenta k nemu, ktorý je výsledkom vedeckého bádania a samostatnej tvorivej činnosti v oblasti vedy alebo techniky, alebo samostatnej teoretickej a tvorivej činnosti v oblasti umenia.¹⁾

V Bratislave vo večerných hodinách dňa 2. októbra 2012.

JUDr. Libor Klímek

Interný doktorand (Trestné právo)

Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy, Bratislava

libor.klimek@yahoo.com

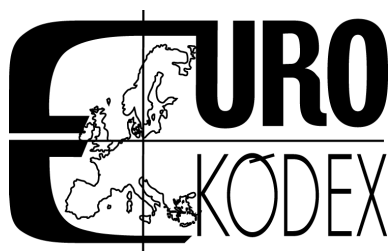
---

1) § 54 ods. 1 zákona Národnej rady SR z 21. februára 2002 č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Prehľad vydanej odbornej literatúry

www.eurokodex.sk

PREHĽAD VYDANEJ ODBORNEJ LITERATÚRY

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
PRÁVNICKÉ PUBLIKÁCIE		
ČIERNE EUROKÓDEXY		
Advokát pred európskymi súdmi SVÁK, J. a kol.	13,94 €	4/2004
Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej únii 3. prepracované a doplnené vydanie ĐURICA, M.	42 €	12/2012
Ochrana ľudských práv, II. vydanie SVÁK, J.	65,29 €	5/2006
Pojmy dobrého práva BARÁNY, E.	19,75 €	9/2007
Pracovné právo v zjednotenej Európe Kolektív	13,82 €	12/2004
Právnická bibliografia 1993 – 2000 BLAHO, P., SVÁK, J.	68,01 €	2001
Právnická bibliografia 2001 – 2004 BLAHO, P., SVÁK, J.	70,58 €	2005
Právo Európskej únie PROCHÁZKA, R., ČORBA, J.	45,82 €	2/2007
Rozsudky Veľkej komory Európskeho súdu pre ľudské práva SVÁK, J. a kol.	85,32 €	9/2006
Slovenské a európske pracovné právo BARANCOVÁ, H.	52,14 €	9/2004
Súdny systém EÚ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M.	33,45 €	8/2008
SCRIPTA IURIDICA QUAE MANSERUNT		
Corpus Iuris Civilis, Digesta (Tomus I.) BLAHO, P., VAŇKOVÁ, J.	49,75 €	9/2008
História advokácie na Slovensku KERECMAN, P., MANIK, R.	66 €	8/2011
Súd a tvorba práva RATICA, J.	24,99 €	12/2009
TRIPARTITUM ŠTENPIEN, E.	43,11 €	12/2008
KOMENTÁRE K ZÁKONOM		
Veľký komentár k Občianskemu zákonníku FEKETE, I.	137,50 €	11/2011
Komentár k Ústave Slovenskej republiky ČIČ, M. a kolektív	79 €	12/2012
Trestný zákon – Veľký komentár ČENTĚŠ, J. a kolektív	65 €	9/2013
Zákon o ochrane osobných údajov – komentár MACOVÁ, M., VRABKO, M.	20 €	11/2013
UČEBNICE		
PRÁVNICKÉ		
Antológia z politickej a právnej filozofie, 3. rozšírené vydanie CHOVANCOVÁ, J.	16 €	12/2009
Civilné právo procesné ŠTEVČEK, M. a kolektív	45,76 €	5/2010

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
Československé právne dejiny , 2. prepracované vydanie VOJÁČEK, L., KOLÁRIK, J., GABRIŠ, T.	20 €	3/2013
English for Legal Purposes KURUCOVÁ, Z., DEMOVIČOVÁ, A., ROZINA, E., BOJSOVÁ, P.	22 €	9/2013
Európska integrácia a právo EÚ STRAŽNICKÁ, V.	19,90 €	11/2009
Europeizace trestního práva FENYK, J., SVÁK, J.	13,21 €	4/2008
Európske právo/European Law , 3. vydanie FISCHER, P.	12,11 €	9/2009
Finančné právo , 2. vydanie BALKO, L., BABČÁK, V. a kol.	45,67 €	10/2009
Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii PRIEVOZNIKOVA, K., ŠTRKOLEC, M., BABČÁK, V.	35 €	10/2012
Forenzná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie – 3. prepracované a rozšírené vydanie HERETIK, A.	35,17 €	9/2010
International Commercial Arbitration / Medzinárodná obchodná arbitráž CHOVANCOVÁ, K.	11,61 €	2/2009
Investigatívna psychológia KUBÍK, O.	22 €	6/2012
Komparatívne perspektívy verejnoprávných deliktov (v právnom poriadku SR) POTÁSCH, P.	15,50 €	2/2011
Kontrola v obecnej samospráve TEKELI, J., HOFFMANN, M.	14 €	3/2013
Legal English , revised edition KUMMEROVÁ, S., URBÁNKOVÁ, D., POTÁSCH, P.	22,20 €	4/2009
Legal English , 3. edition KUMMEROVÁ, S., URBÁNKOVÁ, D., POTÁSCH, P.	22,20 €	12/2010
Legal Sources of Private International Law – Pramene medzinárodného práva súkromného a procesného VERSCHRAEGEN, B., HAŤAPKA, M.	35 €	2/2010
Maloletí v slovenskom rodinnom práve, Právne postavenie rodiča vo výchove maloletého dieťaťa , 2. časť PAVELKOVÁ, B.	5,70 €	6/2009
Medzinárodná arbitráž investičných sporov/ International Arbitration of Investment Disputes – dvojazyčná publikácia CHOVANCOVÁ, K.	17 €	12/2009
Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv STRAŽNICKÁ, V. a kolektív	35 €	3/2013
Medzinárodné právo verejné (všeobecná časť) VALUCH, J., VRŠANSKY, P. a kolektív	27,50 €	5/2012
Medzinárodné právo verejné (osobitná časť) VALUCH, J., VRŠANSKY, P. a kolektív	35,50 €	4/2013
Model optimálneho fungovania modernej štátnej správy HRTÁNEK, L.	9,90 €	2/2013
Občanské právo hmotné I. HURDÍK, J., LAVICKÝ, P., TELEČ, I.	7,44 €	9/2008
Od zločinu k trestu (Sprievodca občana v trestnom konaní) IVOR, J. a kolektív	25 €	9/2012
Odporúčané právo SVÁK, J.	26 €	9/2013
Ochrana osobnosti a medicínske právo HUMENÍK, I.	13,90 €	12/2011
Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch SVÁK, J.	100 €	6/2011
Ochrana ústavnosti Ústavným súdom Slovenskej republiky DRGONEC, J.	33,50 €	9/2010
Penológia FABRY, A.	16,52 €	10/2009
Právne dejiny Slovenska , 3. prepracované vydanie KOLÁRIK, J.	10 €	10/2012
Právne dejiny Slovenska II. VOJÁČEK, L.	8,33 €	4/2008

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
Právo životného prostredia , 2. zmenené a rozšírené vydanie KOŠČIAROVÁ, S. a kol.	25 €	3/2009
Prejudiciálne konanie pred súdnym dvorom EÚ DANIELA JEŽOVÁ	13,20 €	11/2013
Princípy medzinárodného práva verejného IAN BROWNLIE	49 €	6/2013
Prokuratúra SR – orgán ochrany práva HOFFMANN, M.	5,80 €	10/2010
Prvky európskej právnej kultúry , I. diel OGRIS, W., OLECHOWSKI, T.	9,30 €	2/2009
Prvky európskej právnej kultúry , II. diel OGRIS, W., OLECHOWSKI, T.	9,30 €	4/2009
Repetitórium kriminológie KNÁPKOVÁ, D. TÓTHOVÁ, M., POLÁK, P.	10 €	3/2013
Slovník mezinárodních vztahů NOVOTNÝ, A., DVORÁK, P.	19,90 €	4/2013
Soudní lékařství DOGOŠI, M.	13,24 €	11/2008
Správne právo – osobitná časť , 2. prepracované vydanie SOBIHARD, J. a kolektív	22,50 €	3/2013
Svedok v trestnom konaní POLÁK, P.	15 €	6/2011
Súdna moc a moc sudcov na Slovensku /The Judiciary and the Power of Judges in Slovakia SVÁK, J.	27 €	11/2011
Súdne inžinierstvo BRADÁČ, A., PORADA, V. a kol.	12,28 €	11/2008
Svetové právne systémy ŠTEFANOVIČ, M.	8,89 €	6/2007
Športové právo GÁBRIŠ, T.	19,90 €	10/2011
Teória a prax legislatívy , 3. rozšírené vydanie SVÁK, J. et al.	19,90 €	2/2012
Teória práva , 5. rozšírené a doplnené vydanie VEČERA, M. a kolektív	15,50 €	8/2013
Teorie a praxe mezinárodních vztahů , 3. vydání NOVOTNÝ, A.	18,50 €	4/2011
Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok SR IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J.	36 €	8/2013
Ústavné právo SR – Osobitná časť , 4. rozšírené vydanie SVÁK, J., CIBULKA, L.	46,10 €	11/2009
Ústavné právo SR (Všeobecná časť) , 3. vydanie SVÁK, J., KLÍMA, K., CIBULKA, L.	45,28 €	11/2009
Všeobecné správne právo , 6. aktualizované vydanie MACHAJOVÁ, J. a kolektív	25,70 €	11/2012
Voľný pohyb osôb v EÚ KUNOVÁ, V., SVITANA, R.	8,07 €	8/2008
Vplyv WTO na právny systém členských štátov WTO z pohľadu Číny WANG, G.	33 €	3/2012
Vybrané problémy miestnej samosprávy (v komparácii niektorých štátov EÚ) KUKLIŠ, P., VIROVÁ, V.	10 €	3/2012
Vybrané správne procesy , 3. rozšírené a prepracované vydanie s judikatúrou HAŠANOVÁ, J., POTÁŠCH, P. a kolektív	25,50 €	4/2013
Výskum obetí kriminality v Slovenskej republike HOLOMEK, J. a kolektív	10 €	10/2013
Základy masmediálneho práva DRGONEC, J.	36,35 €	9/2008
Základy stavebného práva PLOS, J. a HUTTA, V.	14,60 €	12/2011
Základy teórie konštitucionalizmu , 2. vydanie OROSZ, L., SVÁK, J., BALOG, B.	29,90 €	10/2012

EKONOMICKÉ

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
Celostný manažment PORVAZNÍK, J.	23,46 €	9/2007
Dane podnikateľských subjektov HARUMOVÁ, A., KUBÁTOVÁ, H.	18,72 €	10/2006
Kreativní ekonomika – vybrané ekonomické, právni, masmédiální a informatizační aspekty KLOUDOVÁ, J. a kolektiv	13,39 €	3/2010
Makroekonomie, 3. vydanie KLOUDOVÁ, J.	12,38 €	11/2009
Medzinárodné podnikanie DVOŘÁČEK, J.	10,90 €	12/2006
Podnikanie a jeho komunálna a regionálna podpora JEŽKOVÁ, R., JEŽEK, J.	15,50 €	5/2011
Podnikanie v nových ekonomických a sociálnych podmienkach PERNSTEINER, H., WAGNER, E., KABÁT, L.	7,95 €	10/2011
Podnikateľské prostředí v EU z hlediska veřejných financí KUBÁTOVÁ, K. a kolektiv	6 €	11/2012
Rostoucí hospodářství a řídicí stát DI FABIO, U.	7,95 €	10/2011
Sociální kompetence MIKULÁŠTÍK, M.	22,64 €	5/2008
Základy marketingové komunikácie LABSKÁ, H., TAJTÁKOVÁ, M., FORET, M.	13,04 €	11/2009
Úvod do mikroekonomie STIASNY, A.	18,12 €	1/2008
Základy statistiky SOUČEK, E.	11,25 €	5/2006
MASMEDIÁLNE		
Ako sa robia noviny TUŠER, A.	21,90 €	7/2010
Kompetentný hovorca TUŠER, A., CHUDINOVÁ, E.	12 €	11/2013
Marketing kultúry: Ako osloviť a udržať si publikum TAJTÁKOVÁ, M. a kol.	13,10 €	10/2010
Médiá a novinári na Slovensku 2010 BREČKA, S., ONDRÁŠIK, B., KEKLAK, R.	10,10 €	11/2010
Od tamtamov po internet BREČKA, S. a kol.	19,50 €	3/2009
O podstatě reklamy SVĚTLÍK, J.	16,60 €	10/2012
O novinářstve TUŠER, A.	16,60 €	3/2012
Populárna kultúra a masové médiá: Od karnevalovej ulice po virtuálny svet KASARDA, M.	8,10 €	10/2013
Praktická příručka písania pre profesionálov KASARDA, M.	10 €	3/2012
Praktikum mediálnej tvorby TUŠER, A. a kol.	23 €	2/2010
Praktikum sociálnej komunikácie HRADISKÁ, E., HUDÍKOVÁ, Z., ČERTÍKOVÁ, H.	29 €	6/2013
Psychológia médií HRADISKÁ, E., BREČKA, S., VYBÍRAL, Z.	20,17 €	11/2009
Teorie a praxe kulturních průmyslů ZELINSKÝ, M. a kolektiv	12,50 €	12/2012
PSYCHOLOGICKÉ		
Efektívne riadenie ľudských zdrojov KUBALÁK, M.	25 €	10/2013
Forenzná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie – 3. prepracované a rozšírené vydanie HERETIK, A.	35,17 €	9/2010

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
Investigatívna psychológia KUBÍK, O.	22 €	6/2012
Psychodiagnostika manažérov KOLLÁRIK, T., LISA, E., RITOMSKÝ, A.	11 €	10/2013
Psychologické aspekty výchovy MARTA VALIHOVÁ	14,30 €	12/2013
INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE		
Softvérové technológie na platforme Microsoft .NET HANÁK, J.	16,01 €	11/2009
ZBORNÍKY		
Akademické akcenty Kolektív	12 €	3/2011
Akademické akcenty 2011 Kolektív	12,50 €	10/2012
Akademické akcenty 2012 Kolektív	16,50 €	12/2012
Aktuálne otázky ekonomickej teórie a praxe v medzinárodnom podnikaní 2011 Kolektív	13 €	5/2012
Aktuálne otázky trestného zákonodarstva Kolektív	10,50 €	1/2012
Biomedicínsky výskum – právne, eticky, filozoficky Kolektív	12,50 €	4/2012
Ekonomická kríza – nové podnety pre ekonomickú teóriu a prax Kolektív	14 €	12/2010
Diela v ohrození Kolektív	8,47 €	7/2010
Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe ZÁHORA, J. (ed.)	4,71 €	3/2008
Forecasting Crime Development and Control of Crime in Central and Eastern European Countries Kolektív	9,85 €	5/2008
Human rights forum 2008 OSTRÓ, N. (ed.)	7,15 €	2/2012
HUMAN RIGHTS FORUM 2012 – Medicínske právo interdisciplinárne JANOŠIKOVÁ, L., OSTRÓ, N. (eds.)	11 €	9/2012
Informovaný súhlas a inštitút predchádzajúceho prania HUMENÍK, I. (ed.)	7,24 €	9/2008
Kroky slov (Zborník z kolokvia o živote a diele prof. PhDr. Andreja Tušera, CSc.) Kolektív	12,50 €	11/2013
Ludský faktor v spravodajských službách Kolektív	2 €	6/2008
Národné verus nadnárodné záujmy v činnosti spravodajských služieb Kolektív	3 €	4/2011
Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva LAZAR, J. (ed.)	7,24 €	9/2008
Obete kriminality Kolektív	13 €	12/2010
Pluralizmus moci a práva LENGYELOVÁ, D. (ed.)	11,50 €	9/2009
Problémy spravodajských služieb v otvorenej spoločnosti CIBULA, I. (ed.)	5 €	1/2012
Rekodifikovaný Trestný zákon a Trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie a praxe KURUC, P. (ed.)	9,50 €	12/2011
Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti ZÁHORA, J. (ed.)	8,82 €	6/2008
Rímska rodina Kolektív	3,25 €	6/2007

názov publikácie autor/i vydaných publikácií	cena	mesiac/rok vydania
Správne delikty a správne trestanie v stredoeurópskom právnom priestore – súčasnosť a vízie POTÁŠCH, P. (ed.)	12 €	1/2011
Spravodajské služby v demokratickej spoločnosti CIBULA, I. (ed.)		1/2009
Sportové právo JÁNOSIKOVÁ, L., ČORBA, J. (eds.)	7,50 €	3/2012
Terorizmus a medzinárodné právo Kolektív	9,22 €	11/2007
Trestná zodpovednosť právnických osôb Kolektív	9,50 €	2/2010
Trestnoprávne a kriminologické aspekty mládeže Kolektív	12,10 €	12/2013
Zmeny v spravodajských službách CIBULA, I. (ed.)	2,25 €	3/2008

ČASOPISY

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2007	10,38 €	1/2007
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2008	6,30 €	5/2008
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2008	10,38 €	12/2008
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2009	6 €	4/2009
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2009	6 €	6/2009
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – III/2009	6 €	11/2009
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – IV/2009	6 €	12/2009
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2010	6 €	4/2010
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2010	6 €	5/2010
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – III/2010	6 €	10/2010
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – IV/2010	6 €	12/2010
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2011	6 €	4/2011
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2011	6 €	8/2011
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – III/2011	6 €	10/2011
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – IV/2011	6 €	12/2011
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2012	6 €	3/2012
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2012	6 €	6/2012
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – III/2012	6 €	9/2012
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – IV/2012	6 €	12/2012

Pripravujeme:

CIBULA, I. (ed.): **Skúsenosti s fungovaním spravodajských služieb v postkomunistických krajinách**

KOLLÁRIK, T.: **Základy sociálnej psychológie**

PAUER, M.: **Kapitoly o fotografii**

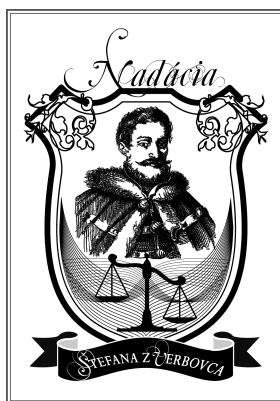
Uvedené publikácie si môžete zakúpiť na predajných miestach:

Predajňa EuroKódex , Tomášikova 20, Bratislava	02/ 434 26 815
Predajňa EuroKódex , Fučíkova 269, Sládkovičovo	031/ 789 99 29
Predajňa EuroKódex , Tematínska 10, Bratislava	02/ 682 03 655
Predajňa EuroKódex , Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika, Kováčska 26, Košice	055/ 622 04 78

Distribúciu pre ČR zabezpečuje Aleš Čeněk, s. r. o.
www.alescenek.cz, tel. č.: +420 222 311 629

**Uvedené publikácie si môžete zakúpiť
za výhodné ceny aj prostredníctvom
nášho e-shopu na stránke:**

www.eurokodex.sk

Vydané s podporou Nadácie Štefana z Verbovca.

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – 1/2013

Vydavateľ:

EUROKÓDEX, s. r. o.
Martina Rázusa 23A
010 01 Žilina
IČO: 44 871 384, DIČ: 2022865999

www.eurokodex.sk

Grafické spracovanie:

Mgr. Jozef Kotačka

Jazyková redaktorka:

Stela Machová

Sadzba dodaná do tlače:

jún 2013

Tlač:

**POLYGRAFICKÉ®
CENTRUM**
www.polygrafcentrum.sk

Polygrafické centrum
Tomášikova 26
821 01 Bratislava
ba@polygrafcentrum.sk
www.polygrafcentrum.sk

ISSN 1337-6810